THORA GOLDSCHMIDT:

Nauka języków na podstawie poglądowej

JĘZYK
POLSKI
TABLICZKI OBRAZOWE DLA UCZĄCYCH SIĘ PO POLSKU

[redacted]DINAND HIRT & SOHN IN LEIPZIG

THORA GOLDSCHMIDT

Język polski

Tabliczki obrazowe dla uczących się po polsku

34 tabliczki obrazowe z objaśniającym polskim tekstem, ćwiczeniami, zarysem gramatyki i systematycznie ułożonym spisem wyrazów

Ferdinand Hirt & Sohn in Leipzig

(Ferdynand Hirt i Syn w Lipsku)

1921

UWAGI WSTĘPNE.

Użyteczność moich w kilku językach wydanych tablic obrazowych dowodzi po pierwsze fakt, że wszelkie wydania wkrótce wykupiono, powtóre, że znakomici badacze i profesorowie, dążący do wydoskonalenia nauki języków, tą samą drogą kroczą. Tabliczki obrazowe, pośredniczące myśli i pojęcia i przez to oku wielką usługę oddające, są znamienną właściwością mojej metody. Główną jej zaletą jest także, że wszelkie ćwiczenia bez użytku języka ojczystego się odbywają.

Po wstępnej nauce języka, w którym się uczeń chce dalej kształcić, doprowadzi go podręcznik mój prędko i pewnie do celu. Książka moja przyda się również samoukom w dalszych studjach i przy powtórce.

Coraz to większy użytek tabliczek moich w instytutach naukowych zniewolił mnie, poniżej w zarysie dać kilka wskazówek, jakim sposobem nauka według mego podręcznika zysk przynieść może.

WSKAZÓWKI.

Autorka mniema, że podręcznika tego używać można li tylko jako podstawy dla rozpraw między nauczycielem i uczniem lub między dwoma lub trzema uczniami. Nie powinno się jednakże według jej zdania używać treści każdego obrazku dosłownie. Tabliczka ma jedynie zadanie służyć jako podstawa dla pojęcia i przyswojenia sobie wyrazów i pojęć, do których obrazki pośrednio lub bezpośrednio pobudzają, i przytem pamięci ucznia dopomódz.

Pytać i odpowiadać należy bez użytku języka ojczystego. Podczas przesłuchiwywania i objaśniania odstępów lub też przy ćwiczeniach piśmiennych należy o ile możności własnych wyrażeń i wiadomości zużyć.

Tabliczkom przydano zwykle mniej lub więcej wokabuł, by podręcznik i jako słownik obrazkowy mógł służyć. Nie potrzebnem jednak jest, by wszystkich słów na pamięć się nauczono. Również ma się rzecz ze spisem wyrazów w ostatnim odstępie; wokabuł radzę nie czytać bez związku; nauczyciel powinien ich znaczenie objaśnić w języku tegoż podręcznika i przytem dla ominienia wszelkich wątpień jasnych przykładów używać. Przy przesłuchiwywaniu uważać trzeba, by uczeń wokabuł trafnie w dłuższych zdaniach używał, a nie słów według książki bezmyślnie powtarzał.

Dodany krótki zarys gramatyki zdaniem mojem może być użytecznym.

Co do pisowni czyli ortografji, zauważamy, że przyjęliśmy nową pisownię urzędowo w rzeczypospolitej polskiej uchwaloną.

VORWORT.

Durch die schnelle Aufeinanderfolge der Auflagen dieses Buches dürften die Vorzüge meiner Unterrichts-Methode am deutlichsten bewiesen sein. Ihre Eigenart besteht darin, daß die beigegebenen Bilder dem Auge einen wichtigen Dienst als Gedanken-Vermittler zuweisen, und daß alle Übungen ohne jedwede Anwendung der Muttersprache, also nur in der zu erlernenden Sprache vorgenommen werden. Einen Erfolg meiner Arbeit kann ich auch darin erblicken, daß die namhaftesten Sprachforscher und Schulmänner in ihrem Bestreben, eine Verbesserung des Sprachunterrichts herbeizuführen, denselben Weg eingeschlagen haben.

Ist der übliche Anfangsunterricht vorangegangen, so wird die Benutzung meines Buches schnell und sicher zu gutem Erfolge führen; es vermag dann auch für die selbständige Weiterbildung und zur Befestigung und Fortführung des früher Gelernten gute Dienste zu leisten.

Die stetig zunehmende Benutzung der Bildertafeln in Instituten und Lehranstalten hat mich veranlaßt, in nachstehendem in gedrängter Form Fingerzeige zu geben, wie der Unterricht an der Hand meines Lehrbuches fruchtbringend gestaltet werden kann.

ANWENDUNG DES BUCHES.

Die Verfasserin hat sich vorliegendes Buch als Grundlage für Gespräche zwischen Lehrer und Schüler oder zwischen zwei oder mehreren Lernenden gedacht. Keineswegs hat sie jedoch beabsichtigt, daß der Text zu jedem Bilde wörtlich angewandt werden soll; derselbe hat nur als sicherer und fester Ausgangspunkt für die Auffassung und Aneignung der Bilder und der Begriffe, zu denen das Bild selbst entweder direkt oder indirekt Veranlassung bietet, zu dienen und außerdem dem Gedächtnis der Schüler zu Hilfe zu kommen. Fragen und Antworten sollen nur in der zu erlernenden Sprache erfolgen.

Beim Überhören, bei Besprechung des Gelernten oder bei schriftlichen Übungen strebe man danach, die zu behandelnden Stoffe mit eigenen Verhältnissen und Beobachtungen in Verbindung zu bringen. Meist ist den Bildern eine möglichst große Anzahl Vokabeln beigegeben, damit das Buch auch als eine Art Bilderwörterbuch dienen kann. Es liegt aber, wie schon erwähnt, nicht in der Absicht der Verfasserin, daß sämtliche Vokabeln auswendig gelernt werden sollen; jedenfalls darf dies niemals ohne Zusammenhang geschehen.

Dasselbe gilt von dem Wörterverzeichnis im letzten Abschnitt des Buches; die Vokabeln dürfen unter keiner Bedingung zusammenhanglos gelesen werden, der Lehrer muß ihre Bedeutung in zusammenhängender Rede in der betreffenden Fremdsprache erklären und dabei so klare und deutliche Beispiele gebrauchen, daß eine korrekte Auffassung seitens der Schüler gesichert ist. Auch für das Überhören ist zu beachten, daß die richtige Anwendung der Vokabeln in direktem Gespräche, also kein nutzloses Ableiern der Worte in ihrer Reihenfolge stattfindet.

PREFACE.

The rapidity with which new issues of the various editions of the picture sheets have been asked for is a striking proof of the excellence of my teaching method. The leading features of the method are the active cooperation of the eye, which, by means of the accompanying pictures, secures the direct presentiment of ideas, and secondly, the exclusive use of the language to be learned, the mother tongue being entirely discarded. The fact that the foremost students of language and masters of languages in their efforts to bring about improvements in teaching have taken the same course as myself is further proof of the success of my work.

In case a start has already been made with another method this book can be safely used to advantage should rapid progress be desired; to the private student it will be of excellent service in revising and extending his previously acquired knowledge. The constantly increasing use of the picture sheets in schools and similar etablishments has induced me to briefly indicate a little further on how the book should be used in order to obtain from it the best results.

The present issues of these picture sheets are an advance on the previous editions, a number of new pictures having been added with the wish to keep pace with the rapid progress of the last few years and to make the book as comprehensive and varied in character as possible. There is scarcely a subject of any importance and suitability for conversational purposes that will not be found included in this edition.

A FEW HINTS ON THE USE OF THE BOOK.

The work is intended to supply suitable matter for conversation between teacher and pupil or between two or more pupils. I do not, however, by any means advise a literal application of the text to the pictures; the text should only serve as a firm and reliable basis in the work of grasping and assimilating the ideas more or less directly presented in the picture, and, also as an aid to the memory. All questions and replies should be given in the language that is being learned.

In oral and written exercises of all kinds an effort should be made to associate the matter under treatment with the pupil's own observations, to illustrate it from his own experience. Vocabularies in most cases are added to the pictures in order that the book may be used as a kind of illustrated dictionary.

The vocabularies under the pictures are never to be committed to memory straight off as they stand withoud context. This applies also to the vocabulary at the end of the book; in no case should the words be read by themselves, their meaning must be made clear by the teacher in the concerning foreign language with the aid of well chosen examples so as to ensure its being thoroughly grasped by the pupil. In the testing, too, of what has been learned the mere repetition of disconnected words will prove of slight educational worth; sentences must be formed containing and their correct employment tested in conversation.

PRÉFACE.

La rapide succession des différentes éditions de mes tableaux prouve suffisamment les avantages de ma méthode.

Ce qui distingue spécialement cette méthode, c'est que, grâce à l'intermédiaire des tableaux accompagnant le texte, la perception visuelle devient l'auxiliaire principal et immédiat de la pensée, permettant ainsi l'assimilation directe de la langue étrangère; de la sorte il est possible de faire dès le début tous les exercices dans cette langue même, sans le secours de la langue maternelle.

D'ailleurs je vois une nouvelle preuve du succès de mes travaux dans le fait que les linguistes et pédagogues les plus en vue ont adopté cette même voie dans le but d'améliorer l'enseignement des langues.

Après les études préliminaires d'usage, l'emploi de mon livre aboutira rapidement et infailliblement à un excellent résultat. Il sera également de la plus grande utilité à ceux qui désirent, sans le secours d'un professeur, continuer leurs études ou du moins affermir et compléter les connaissances préalablement acquises.

L'usage toujours plus répandu de ces tableaux dans les écoles et institutions m'a engagée à donner cidessous des indications sommaires sur la méthode à suivre pour obtenir, à l'aide de mon manuel, un résultat satisfaisant.

En considération des rapides progrès des dernières années, les éditions récentes ont été augmentés d'une série de nouveaux tableaux choisis de manière à rendre ces volumes aussi variés et complets que possible. En outre, aucun sujet important et pouvant donner matière à des conversations n'a été omis dans les éditions présentes.

EMPLOI DU LIVRE.

Ce livre est destiné à fournir des sujets de conversation entre le maître et l'élève, ou entre deux ou plusieurs élèves. Cependant le texte accompagnant les tableaux ne doit aucunement être appliqué mot à mot; il ne doit servir que de point de départ à la compréhension et à l'assimilation des notions représentées ou suggérées par les illustrations, et, en outre, venir en aide à la mémoire de élève. Les questions et les réponses ne se feront qu'en langue allemande. Soit qu'on interroge l'élève, que l'on engage une conversation sur la leçon apprise, ou qu'il s'agisse d'un travail par écrit, on s'efforcera avant tout d'adapter le sujet donné à son propre entourage en y appliquant des observations personnelles.

La plupart des tableaux sont accompagnés d'un vocabulaire assez complet, afin que ce livre puisse en quelque sorte servir de dictionnaire illustré.

Mais on se gardera d'apprendre à la file et sans rapport entre eux les mots réunis sous les tableaux, ou de lire, dans le vocabulaire qui se trouve à la fin du livre, les mots tels qu'ils y sont groupés: le maître en expliquera la signification en concernante langue étrangère tout en les appliquant dans le courant de la conversation, et il choisira les exemples de manière à ce que l'élève saisisse parfaitement le sens et la valeur de ces mots.

L'élève interrogé ne récitera pas machinalement les mots appris; il importe avant tout qu'il emploie ces mots dans des phrases suivies qu'il apprendra à former lui-même.

PREFAZIONE.

Le frequenti pubblicazioni delle diverse edizioni delle mie tavole illustrate che si successero in breve tempo, provano chiaramente i meriti di questo metodo d'insegnamento. La singolarità di esso consiste nell'aiuto che le tabelle offrono all'occhio come intervento al pensiero, e che tutti gli esercizii vengono fatti nella lingua che si vuole imparare, senza l'uso della lingua materna. Un successo del mio lavoro si manifesta altresì nel fatto che i filologi e gli insegnanti più rinomati ricercano sulla stessa via di migliorare l'insegnamento delle lingue.

Finito il solito insegnamento elementare, l'uso del mio libro condurrà presto, indubbiamente, ad un buon successo; anche per continuare gli studii da sè, e per seguitare gli studii già cominciati, servirà ottimamente. Andando sempre più aumentando l'uso di queste tavole illustrate negli istituti e nei licei, trovo opportuno di dare qui delle indicazioni sul metodo d'insegnamento, onde servirsi con profitto di questo mio libro.

Le edizioni più recenti contengono delle illustrazioni nuove, che si sono aggiunte a quelle delle altre edizioni; queste nuove tabelle si aggiunsero coll'intendimento di arricchire il più possibile il contenuto del libro, tenendo conto altresì dei rapidi e differenti progressi dell' ultimo tempo. Difficilmente si troverà un tema più importante e più adatto alla conversazione di quelli che si sono trattati in queste ultime edizioni.

USO DEL LIBRO.

Ho pensato che questo libro possa servire di base per dei dialoghi tedeschi da tenersi fra maestro e scolaro, o fra due o più scolari. Ma non intendo già che il testo delle illustrazioni sia da usarsi così come è dato; non ha da servire che come punto di partenza per poter comprendere e ritenere direttamente o indirettamente le cose rappresentate nelle illustrazioni, per poi venire in aiuto alla memoria degli scolari. Tanto le domande che le risposte devono essere fatte nella lingua che si vuole apprendere.

Ascoltando le parole, parlando delle cose imparate e facendo degli esercizii in iscritto, si cerchi di introdurvi delle osservazioni proprie e dei rapporti che si riferiscano ai temi trattati. Generalmente ai quadri è aggiunto un gran numero di vocaboli affinchè il libro possa servire anche come una specie di dizionario illustrato.

I vocaboli dati sotto le illustrazioni non devono mai essere imparati a memoria di seguito o senza connessione.

Lo stesso vale per l'indice delle parole che trovansi alla fine del libro; i vocaboli non devono essere letti senza connessione, il maestro ha da spiegarli nella lingua che insegna, servendosi di esempi così evidenti da rendere facile e chiaro allo scolaro il loro significato. Anche nell' ascoltare le parole bisogna badare che il loro vero uso sia fatto in discorsi diretti, così che lo scolaro non abbia da recitare le parole meccanicamente una dopo l'altra.

PRÓLOGO.

La rapidez con que se suceden las diferentes ediciones de este libro es la mejor prueba de las ventajas que mi método ofrece para la enseñanza de los idiomas. Su particularidad consiste en la ayuda que los cuadros auxiliares prestan al ojo como intermediario del pensamiento, y en que todos los ejercicios se hacen en la lengua que se quiere aprender, sin el auxilio de la lengua materna. Otro éxito de mi trabajo es el de que los filólogos y profesores más notables hayan seguido el mismo camino al tratar de introducir mejoras en la enseñanza de lenguas.

Una vez adquiridas las nociones elementales de la lengua que se quiere aprender, el uso de mi libro conduce pronta y seguramente al resultado apetecido. También se adapta admirablemente para continuar los estudios por sí mismo y para afirmar y ampliar los conocimientos ya adquiridos por otros métodos.

El uso creciente de mi libro en institutos y establecimientos de enseñanza, me ha inducido a dar aquí algunas breves indicaciones sobre su empleo, a fin de que al servirse de él pueda sacarse el mayor provecho posible.

USO DEL LIBRO.

La autora se ha imaginado este libro como base de conversación entre el maestro y el alumno, o entre dos o más alumnos que lo usen sin maestro. Pero en modo alguno ha pensado que el texto que acompaña a los cuadros auxiliares hubiera de emplearse al pie de la letra; éste sólo debe tomarse como punto de partida para la segura interpretación y adaptación de los conceptos representados directa o indirectamente en los cuadros y para servir de ayuda a la memoria del alumno. Las preguntas y respuestas sólo deben hacerse en la lengua que se trate de aprender.

Al repasar la lección, al hablar de la materia aprendida, y también en los ejercicios por escrito, procúrese poner siempre el tema en relación con los asuntos propios y con las observaciones hechas por la persona que habla. En general, se les ha dado a los cuadros un gran número de vocablos, a fin de que el libro pueda servir también como una especie de diccionario ilustrado; pero, según queda dicho, la idea de la autora no ha sido la de hacer aprender estos vocablos de memoria uno tras otro y sin conexión alguna, sino combinados en frases lógicas y claras.

Y otro tanto ocurre con los del vocabulario agregado al final del libro; el maestro debe explicarlos en el idioma respectivo, formando con ellos frases completas y ejemplos fácilmente comprensibles, para que el alumno pueda interpretarlos bien. En ningún caso deben ser aprendidos o repasados recitándolos mecánicamente.

Las últimas ediciones han sido completadas con nuevos cuadros, y también el texto en general ha sido aumentado considerablemente; todo ello sin reparar en gastos y sólo con la mira de hacer el libro lo más variado y completo posible. En él se encontrarán ahora motivos de conversación sobre todos los temas importantes de la vida diaria.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Быстрое слѣдованіе другъ за другомъ изданій различныхъ выпусковъ моихъ картинныхъ таблицъ яснѣе всего доказываетъ преимущество моей методы преподаванія. Ея особенность состоитъ въ томъ, что приложенныя картины передаютъ зрѣнію важную работу посредничества при восприниманіи мыслей, и что всѣ упражненія производятся безъ какого бы то ни было употребленія родного языка, то есть, производятся на томъ языкѣ, какой хотятъ изучить.

Успѣхъ моей работы я вижу также и въ томъ, что въ своемъ стремленіи улучшить преподаваніе языковъ самые знаменитые филологи и учителя вступили на тотъ же путь, что и я.

Употребленіе моей книги послѣ обычнаго начальнаго обученія ведетъ къ быстрому и прочному успѣху; кромѣ того, книга въ состояніи оказывать хорошія услуги при самостоятельномъ изученіи языка, а также — для упроченія уже пройденнаго. Постоянно растущее пользованіе моими картинными таблицами въ училищахъ и институтахъ для обученія языкамъ побудило меня дать въ сжатой формѣ нѣкоторыя указанія на то, какимъ образомъ преподаваніе по моему учебнику можетъ быть наиболѣе плодотворнымъ.

Предлагаемыя картинныя таблицы отличаются отъ предыдущихъ изданій цѣлымъ рядомъ новыхъ картинъ. Эти картины были добавлены для того, чтобы дать книгѣ возможно богатое и разнообразное содержаніе, — такое содержаніе, которое соотвѣтствовало бы быстрому прогрессу послѣдняго времени. И едва-ли существуетъ какая-либо важная, подходящая для разговора тема, о которой не говорилось бы въ предлагаемомъ изданіи.

СПОСОБЪ ПОЛЬЗОВАНІЯ КНИГОЙ.

Я представляю себѣ предлагаемую книгу, какъ основу для разговоровъ между учителемъ и ученикомъ или между двумя или многими учащимися. Но я ни въ коемъ случаѣ не предполагаю, чтобы текстъ къ картинамъ примѣнялся дословно; этотъ текстъ долженъ только служить прочнымъ исходнымъ пунктомъ для пониманія и усвоенія понятій, которыя прямо или косвенно представлены на картинкѣ, и, кромѣ того, онъ долженъ приходить на помощь памяти учениковъ. Какъ вопросы, такъ и отвѣты должны быть на изучаемомъ языкѣ.

При выслушиваніи отвѣтовъ, при разговорахъ о пройденномъ или при письменныхъ упражненіяхъ слѣдуетъ стараться приводить въ связь съ собственными обстоятельствами и наблюденіями всѣ тѣ предметы, о которыхъ говорится. Большею частью при картинахъ помѣщено много вокабулъ (словъ) для того, чтобы книга могла служить какъ бы картиннымъ словаремъ.

Вокабулы, которыя помѣщены подъ картинами, не должны никогда заучиваться безъ всякой связи наизусть.

Точно также не долженъ заучиваться наизусть и словарь, находящійся въ послѣдней части книги; вокабулы ни подъ какимъ видомъ не должны бессвязно читаться; учитель долженъ объяснять ихъ значеніе на соотвѣтственномъ иностранномъ языкѣ; при этомъ ему слѣдуетъ употреблять такіе ясные примѣры, чтобы со стороны учениковъ было обезпечено правильное пониманіе.

При выслушиваніи отвѣтовъ надо обращать вниманіе на правильное употребленіе словъ въ непосредственномъ разговорѣ и слѣдить за тѣмъ, чтобы не было безполезнаго отчитыванія словъ въ томъ порядкѣ, въ какомъ они занесены въ книгу.

Kopenhagen. THORA GOLDSCHMIDT.

SPIS RZECZY.

LICZBY. — ZEGAR I PODZIAŁ CZASU.

Liczby główne.

1 jeden, jedna, jedno.
2 dwa.
3 trzy.
4 cztery.
5 pięć.
6 sześć.
7 siedem.
8 osiem.
9 dziewięć.
10 dziesięć.
11 jedenaście.
12 dwanaście.
13 trzynaście.
14 czternaście.
15 piętnaście.
16 szesnaście.
17 siedemnaście.
18 osiemnaście.
19 dziewiętnaście.
20 dwadzieścia.
21 dwadzieścia jeden.
22 dwadzieścia dwa.
30 trzydzieści.
31 trzydzieści jeden.
40 czterdzieści.
50 pięćdziesiąt.
60 sześćdziesiąt.
70 siedemdziesiąt.
80 osiemdziesiąt.
90 dziewięćdziesiąt.
100 sto
101 sto jeden.
102 sto dwa.
200 dwieście.
201 dwieście jeden
202 dwieście dwa.
300 trzysta.
400 czterysta.
500 pięćset.
600 sześćset.
700 siedemset.
800 osiemset.
900 dziewięćset.
1000 tysiąc.
1001 tysiąc jeden.
2000 dwa tysiące.
3000 trzy tysiące.
4000 cztery tysiące.
5000 pięć tysięcy.
6000 sześć tysięcy.
100 000 sto tysięcy.
200 000 dwieście tysięcy
300 000 trzysta tysięcy.
1 000 000 miljon.
2 000 000 dwa miljony.
3 000 000 trzy miljony.
5 000 000 pięć miljonów
1 000 000 000 miljard.
2 000 000 000 dwa miljardy.
5 000 000 000 pięć miljardów.

Północ — Południe
5 minut przed — 5 minut po
10 minut przed — 10 minut po
trzy kwadranse na — kwadrans na
10 minut po pół — 10 minut przed pół
5 minut po pół — 5 minut przed pół
pół

1. mała wskazówka. 2. wielka wskazówka.
3. tarcza zegarkowa.

Która (jest) godzina? Pierwsza, druga, pół do trzeciej, kwadrans na czwartą, trzy kwadranse na piątą, dziesięć minut po dziewiątej, pięć minut przed jedenastą. Właśnie biła dwunasta. Zaraz wybije druga. Mój zegarek chodzi dobrze — chodzi za wolno — chodzi za prędko — spóźnia się o 10 minut codziennie — pospiesza codziennie o kwadrans (15 minut).

Podział czasu jest następujący: Stulecie albo wiek, rok, półroku, kwartał, miesiąc, tydzień, dzień, godzina, minuta, sekunda.

Pory roku są: Wiosna, lato, jesień, zima.

Rok dzielimy na 4 kwartały.

Rok ma 12 miesięcy: Styczeń, Luty, Marzec, Kwiecień, Maj, Czerwiec, Lipiec, Sierpień, Wrzesień, Październik, Listopad, Grudzień.

Miesiąc ma 4 tygodnie.

Tydzień ma 7 dni: niedziela, poniedziałek, wtorek, środa, czwartek, piątek, sobota.

Doba ma 24 godziny i składa się z dnia i nocy. Początek dnia nazywamy porankiem, środek dnia południem, koniec dnia wieczorem, środek nocy północą (poranek, południe, wieczór, północ).

Godzina ma 60 minut, minuta ma 60 sekund.
Warszawa, dnia 25go Grudnia 1921 r.

Liczby porządkowe.

1. pierwszy, pierwsza, pierwsze.
2. drugi, a, ie.
3. trzeci, a, ie.
4. czwarty, a, e.
5. piąty.
6. szósty.
7. siódmy.
8. ósmy.
9. dziewiąty.
10. dziesiąty.
11. jedenasty.
12. dwunasty.
13. trzynasty.
14. czternasty.
15. piętnasty.
16. szesnasty.
17. siedemnasty.
18. osiemnasty.
19. dziewiętnasty.
20. dwudziesty.
21. dwudziesty pierwszy.
22. dwudziesty drugi.
30. trzydziesty.
31. trzydziesty pierwszy.
40. czterdziesty.
50. pięćdziesiąty.
60. sześćdziesiąty.
70. siedemdziesiąty.
80. osiemdziesiąty.
90. dziewięćdziesiąty.
100. setny.
101. sto pierwszy.
102. sto drugi.
200. dwóchsetny.
201. dwieście pierwszy.
202. dwieście drugi.
300. trzechsetny.
400. czterechsetny.
500. pięćsetny.
600. sześćsetny.
700. siedemsetny.
800. osiemsetny.
900. dziewięćsetny.
1000. tysiączny.
1001. tysiąc pierwszy.
2000. dwutysięczny.
3000. trzytysięczny.
4000. czterytysięczny.
5000. pięćtysięczny.
6000. sześćtysięczny.
100 000. stotysięczny.
200 000. dwakroćstotysięczny.
300 000. trzykroćstotysięczny.
1 000 000. miljonowy.
2 000 000. dwumiljonowy.
3 000 000. trzymiljonowy.
5 000 000. pięciomiljonowy.
1 000 000 000. miljardowy.
2 000 000 000. dwumiljardowy.
5 000 000 000. pięciomiljardowy.

BANKNOTY POLSKIE.
O MONETACH I PIENIĘDZACH PAPIEROWYCH.

Dawniej we wszystkich krajach europejskich dużo było monet ze złota i srebra, n(a) p(rzykład) w Rosji istniały imperjały złote i ruble srebrne, w Niemczech dwudziestomarkówki i dziesięciomarkówki ze złota a różne monety ze srebra, n. p. talary, także monety z miedzi i monety niklowe, również Francja, Anglja i inne kraje miały monety złote i srebrne, miedziane i niklowe.

A teraz wszędzie tylko papier. W Rosji i w Niemczech, również i w Polsce pieniądze papierowe są w biegu.

Powyżej widzimy na obrazku odciski kilku banknót polskich. Bywającym w Polsce należy się wiedzieć, jak lud polski w niektórych stronach różne banknoty nazywa:

tysiąc marek = tysiączka,
sto marek = setka,
pięćdziesiąt marek = pięćdziesiątka,
dziesięć marek = dziesiątka,
pięć marek = piątka.

BANKNOTY POLSKIE.
O MONETACH I PIENIĘDZACH PAPIEROWYCH.

Załatwienie interesu u bankiera.

Pan: Dzień dobry Panu, czy można tu złożyć (deponować) kilka tysięcy marek?

Bankier: Owszem. Proszę tu wpisać imię i nazwisko i adres Pański.

Pan: Więc płacę Panu dwa tysiące marek banknotami, pięćset marek złotem i sześćset marek srebrem.

Bankier: Dobrze, zgadza się. Za chwilkę otrzymasz Pan książeczkę z pokwitowaniem.

Pan: Proszę mi jeszcze powiedzieć, czy tu można pobrać polskie pieniądze za niemieckie?

Bankier: Owszem. Ile Pan masz pieniędzy niemieckich?

Pan: Proszę mi zmienić osiemset marek niemieckich. Ileż to one mają w Polsce wartości?

Bankier: Zaraz zobaczę. Tu jest wykaz kursów. Pan się sam możesz przekonać, jaki teraz kurs.

Pan: Wiem, że kurs nie zawsze ten sam, ponieważ idzie w górę i spada.

Bankier: Czy Pan masz drobne pieniądze?

Pan: Nie mam. Daj mi Pan drobnych za dwieście marek.

Bankier: Mogę Panu dać i więcej.

Pan: Dziękuję. To mi wystarczy. Ach właśnie mi przychodzi na myśl, że chciałem się dowiedzieć o kursach teraźniejszych. Masz Pan gazetę z wykazem kursów?

Bankier: Owszem. Tu jest Kurjer poranny z kursami giełdy warszawskiej, a tu także cedułą giełdy poznańskiej z dnia 24 września.

Pan: Dziękuję ślicznie. — Do widzenia Panu.

Pytania tyczące się podziału czasu.

Jaki jest podział czasu? Stulecie albo wiek, rok i t(ak) d(alej). Które są pory roku? Wiosna, lato i t. d. Ile kwartałów, ile miesięcy ma rok? Jak się zowie pierwszy, drugi i t. d. miesiąc? Ile tygodni ma miesiąc? Ile dni ma tydzień? Jak się zowie pierwszy, drugi, trzeci dzień w tygodniu? Ile godzin ma doba? Jak nazywamy początek dnia? Jak środek dnia? Ile minut ma godzina? Ile sekund ma minuta? Jak się zowie sześćdziesiąta część minuty?

Dwie bajki.

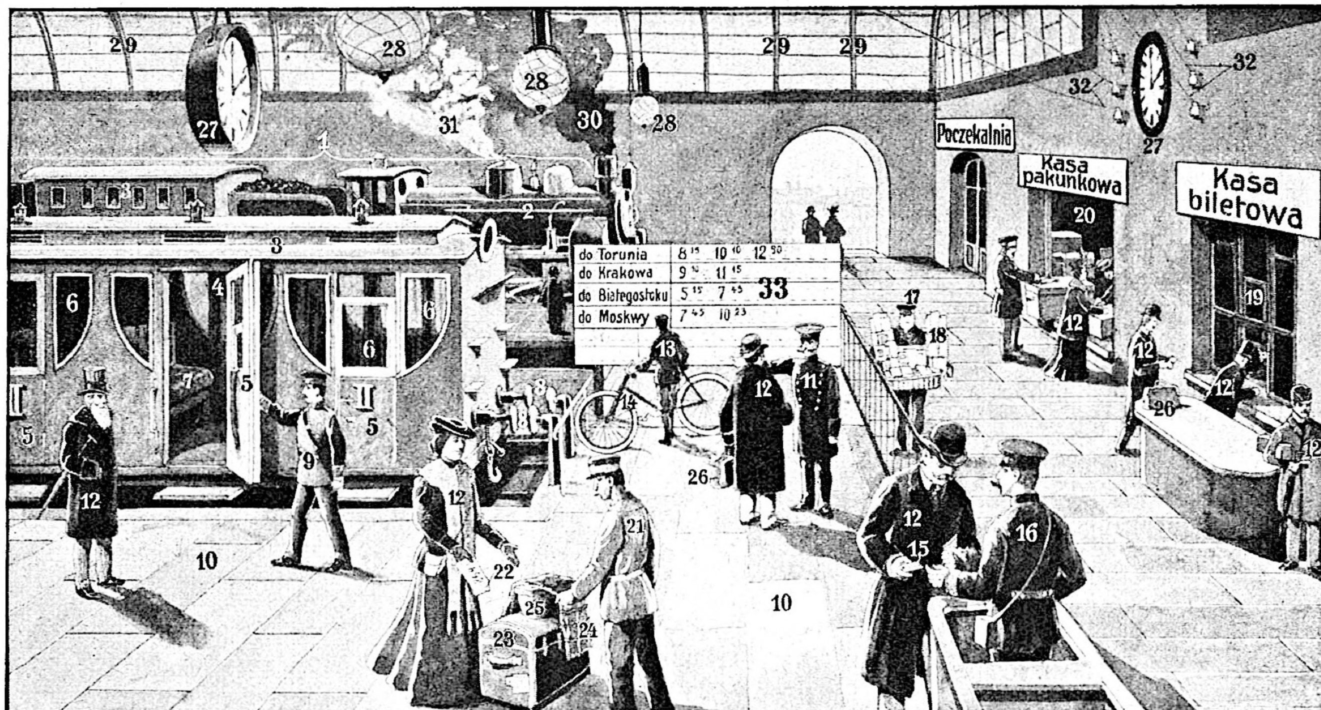
Bogaty i ubogi.

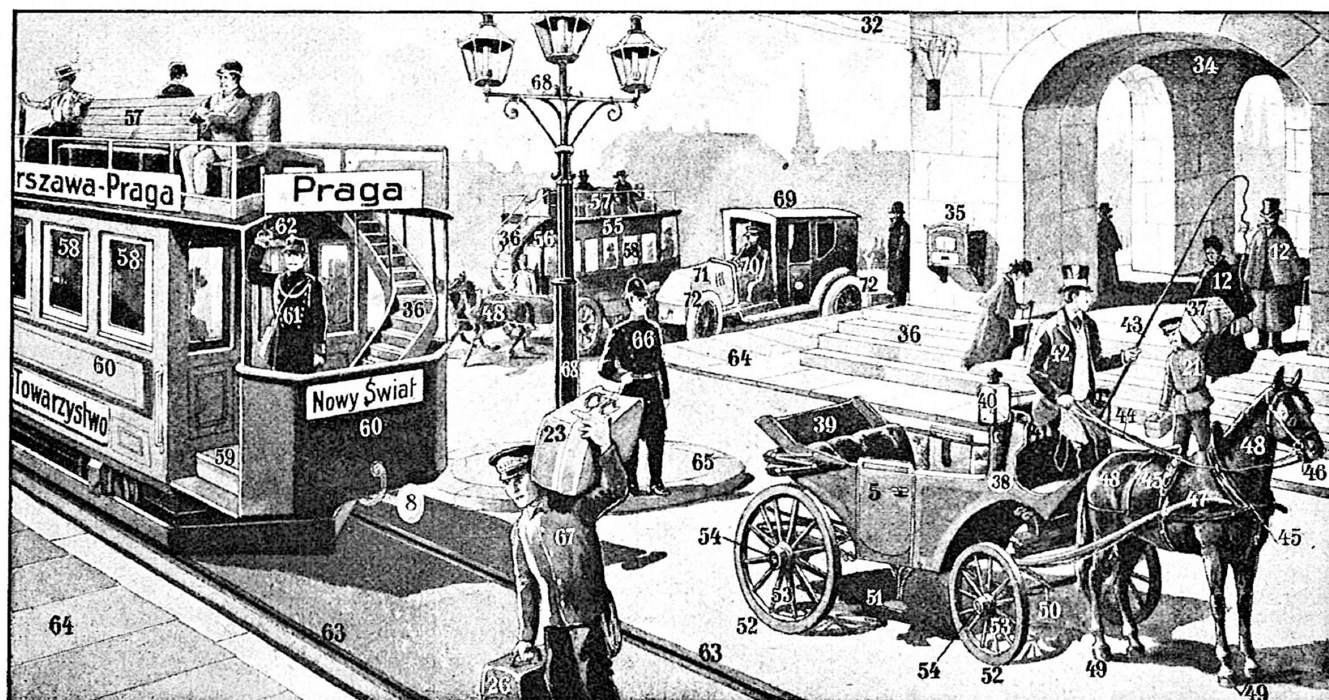
Pewien bogacz pytał się ubogiego człowieka, z czegoby żył. Ubogi mu odpowiedział: »Gdybyś mnie raczej pytał, z czego umieram, wtenczas bym ci odpowiedział, że z głodu.«

O której godzinie obiadować należy.

Pytającemu się, o której godzinie obiadować należy, rzekł znakomity filozof Diogenes: »Jeśliś bogaty, jedz, kiedy ci się chce, jeśliś ubogi, jedz, kiedy masz.«

DWORZEC KOLEJOWY.

1. Pociąg, kolej.
2. Lokomotywa.
3. Wóz, wagon.
4. Przedział.
5. Drzwi.
6. Okno.
7. Siedzenie, ławka.
8. Zderzak.
9. Konduktor.
10. Peron.
11. Naczelnik stacji.
12. Podróżny.
13. Cyklista.
14. Koło, rower.
15. Bilet.
16. Urzędnik kolejowy.
17. Gazeciarz.
18. Gazety.
19. Kasa biletowa.
20. Kasa pakunkowa.
21. Tragarz.
22. Kwit bagażowy, recepis.
23. Kufer.
24. Szal, pled, kołdra.
25. Pudło do kapelusza.
26. Torba podróżna.
27. Zegar dworcowy.
28. Lampa łukowa.
29. Dach szklany.
30. Dym.
31. Para.
32. Druty telegraficzne.
33. Rozkład jazdy.
34. Przedsionek dworca.
35. Skrzynka do listów.
36. Stopnie, schody.
37. Kosz.
38. Dorożka, powóz.
39. Dach dorożki.
40. Latarnia.
41. Kozioł.
42. Dorożkarz.
43. Bat, bicz.
44. Lejce, cugle.
45. Uprząż.
46. Wędzidło.
47. Dyszel.
48. Koń.
49. Kopyto.
50. Sprężyna, resory.
51. Stopień.
52. Koło.
53. Szprycha.
54. Oś.
55. Omnibus.
56. Przednia platforma.
57. Miejsce na wierzchu omnibusu.
58. Miejsce w omnibusie = miejsce w powozie.
59. Tylna platforma.
60. Elektryka, tramwaj.
61. Konduktor.
62. Dzwonek.
63. Szyna.
64. Chodnik, trotuar.
65. Miejsce bezpieczne.
66. Policjant.
67. Sługa hotelowy.
68. Słup latarniowy.
69. Samochód.
70. Szofer.
71. Motor.
72. Obręcz.

DWORZEC KOLEJOWY.

Rozmowa.

Pan: Kiedy odchodzi pański [1], panno Wolska?
Pani: O godzinie 10 minut 40. Zamówiłeś mi Pan [21]?
Pan: Lepiej byłoby wziąć [38], ażeby Pani zarazem [37] zabrać mogła.
Pani: Więc się zabiorę; gdzie moja [26], w której mam sakiewkę?
Pan: Tutaj, łaskawa Pani! Zawołam zaraz [42], on pomoże nieść.
Pani: Dorożkarzu, dalej jazda na dworzec!
Pan: Czy wolno kupić Pani [15]?
Pani: Proszę! Tu jest [19].
Pan: Proszę o [15] pierwszej (drugiej, trzeciej) klasy do Lwowa. Oto [22] pański; oddałem również pańskie [25] przy [20] do wyekspedjowania. Teraz zapłać Pani jeszcze [21]; zaniesie on Pani [26] i [24] do [4].
Pani: Bardzo dziękuję. (Do Konduktora:) Czy pociąg idzie wprost do Lwowa?
Konduktor: Nie, Pani musi w Krakowie przesiąść.
Pani: Teraz już najwyższy czas. [27] wskazuje godzinę 10. minut 36. Niech mi Pan, proszę, otworzy [6].
Pan: Czy ma Pani [33]? Może się Pani bardzo przydać.
Pani: Nie, nie mam go; kup mi Pan, proszę, jeden egzemplarz i kilka [18]. — Bardzo dziękuję.
Pan: Życzę Pani szczęśliwej podróży! Teraz przywieszają [2]. Zaraz Pani [34] opuści. Do widzenia.

Jak się zachowywać i wysłowić należy.

Przy odjeździe.

Dorożkarzu, prędko na dworzec!
Tragarzu, bagaż ma być wprost do Częstochowy wyekspedjowany; oto mój bilet drugiej klasy. Czy mam co do zapłacenia?
Na którym peronie stoi pociąg pospieszny?
Konduktorze, gdzie staje wagon przechodni drugiej klasy, idący do Lwowa? Oto mój bilet na miejsce.
Tragarzu, połóżcie mój bagaż do siatki.

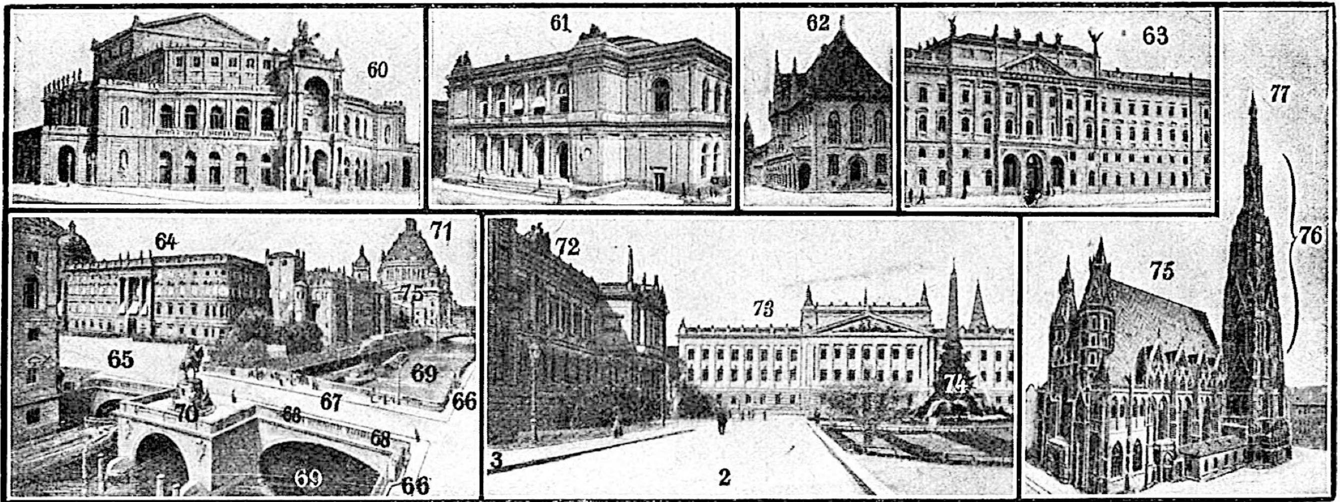
Podczas jazdy.

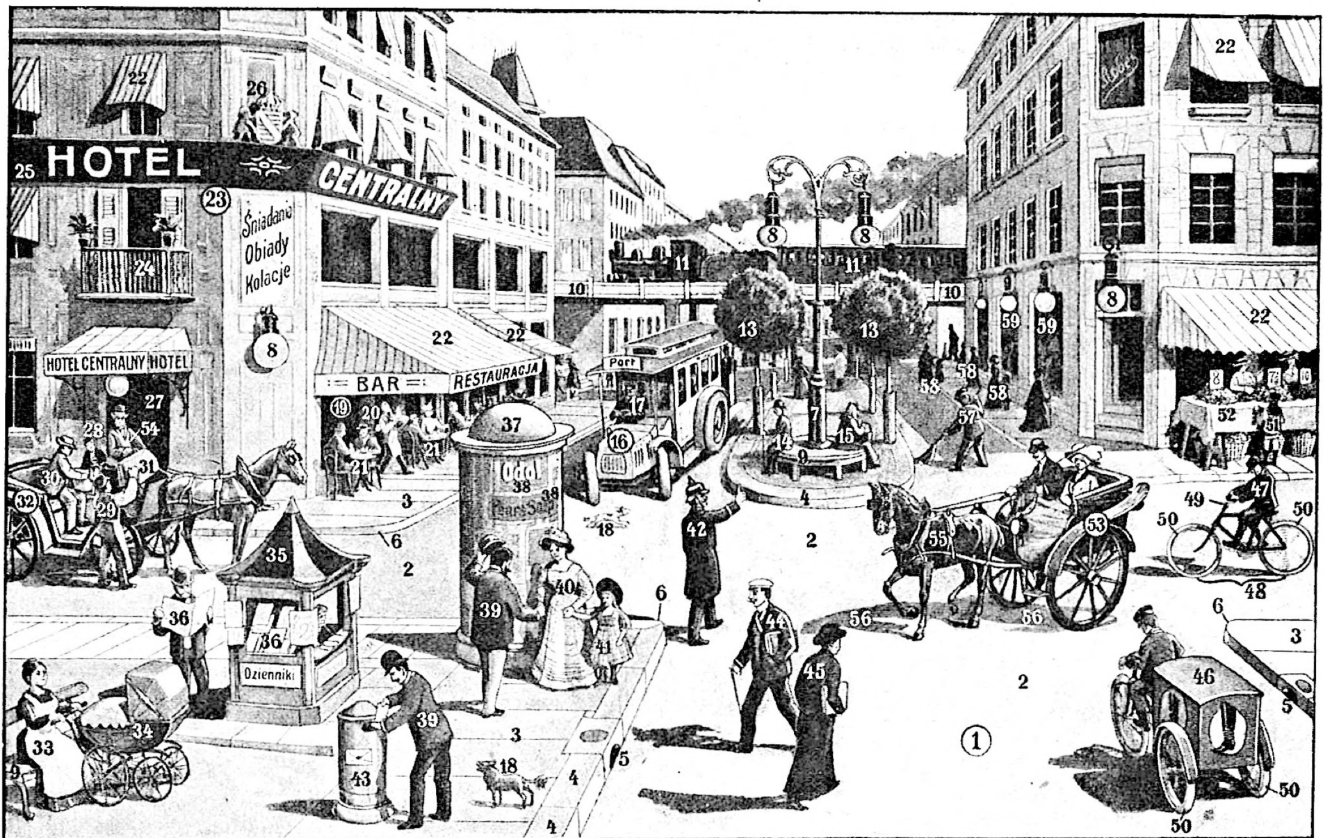
Konduktorze, czy macie w pociągu wagon jadalny? Gdzie taki? Ma pociąg wagony sypialne? Czy jeszcze jedno miejsce wolne? Kiedy staniemy w Przemyślu? Wolno palić w wagonie jadalnym?

Przy przyjeździe.

Tragarzu, prędko! Oto mój recepis. Wezmę samochód. Gdzież jest stanowisko dorożek? (Obok poczty kolejowej.) Gdzie mogę spiesznie wysłać telegram z dworca? (Na poczcie kolejowej.) Jak można dostać się najtaniej do miasta albo na dworzec? (Tramwajem konnym, koleją elektryczną.) Ile muszę dopłacić za bagaż w taksametrze lub w dorożce samochodowej? (Podług strefy.) Gdzie się zmienia pieniądze? (W kantorze wymiany.) Gdzie to jest? (Obok okienek.)
Na której stacji jest rewizja celna? Można przytem pozostać w pociągu czy też trzeba wyjść?
Jak to urządzić, abym mógł jechać pociągiem pospiesznym? Mam tylko bilet do pociągu osobowego. (Kupuje się bilet dodatkowy.)
Gdzie dostanę bilet na peron, bym mógł odprowadzić kogoś do pociągu? (Przy automacie za 50 fenigów.)
Dokąd muszę się udać, jeżeli zgubiłem portmonetkę lub zostawiłem mój bagaż? (Do biura rzeczy znalezionych.) Dokąd, jeżeli chcę oddać zażalenie? (Do miejsca zażaleń.)
Dokąd, jeżeli sobie życzę dokładnego wywiadu i karty objazdowej lub biletów połączalnych? (Do biura wywiadowczego.)
Kto pracuje na dworcu kolejowym i na przystankach? (Naczelnik stacji, zwrotniczy, maszynista, palacz, konduktor, szafner.)
Jakiego rodzaju mamy pociągi? (Kurjery, pociągi pośpieszne, osobowe, towarowe, pociągi dla bydła.)
Jakiego rodzaju mamy koleje? (Żelazne, elektryczne, zębate, napowietrzne, parowe, uliczne.)

MIASTO.

1. Ulica.
2. Asfalt, bruk, środek ulicy.
3. Trotuar, chodnik.
4. Stróż, płyta.
5. Rynsztok.
6. Róg.
7. Słup latarniowy.
8. Lampa łukowa.
9. Ławka.
10. Wiadukt.
11. Kolej.
12. Stopnie.
13. Drzewo.
14. Mężczyzna } ludzie.
15. Kobieta }
16. Samochód.
17. Szofer, kierownik, woźnica.
18. Pies.
19. Restauracja.
20. Kelner.
21. Goście.
22. Markiza, dach ochronny.
23. Hotel.
24. Balkon.
25. Wywieszka, godło z firmą.
26. Herb.
27. Drzwi wstępne.
28. Portjer, szwajcar.
29. Sługa hotelowy.
30. Gość.
31. Bagaż.
32. Wóz, dorożka.
33. Piastunka, niańka.
34. Wozik dziecięcy.
35. Kiosk gazet.
36. Gazeta.
37. Słup ogłoszeniowy.
38. Plakat, obwieszczenie.
39. Pan.
40. Pani.
41. Małe dziewczę.
42. Policjant, strażnik, stójkowy.
43. Skrzynka do listów.
44. Student.
45. Ksiądz.
46. Tricykl.
47. Kołownik, cyklista.
48. Bicykl, koło.
49. Ster, kierownica.
50. Koło.
51. Mały chłopiec.
52. Miejsce owocarza.
53. Dogkart.
54. Stangret, woźnica.
55. Koń.
56. Cień.
57. Zamiatacz ulic.
58. Ludzie, przechodnie.
59. Sklep, skład.
60. Teatr.
61. Giełda
62. Ratusz.
63. Poczta, budynek pocztowy.
64. Zamek.
65. Rynek.
66. Nadbrzeże, przystań.
67. Most.
68. Poręcz, balustrada.
69. Kanał.
70. Pomnik.
71. Tum, kopuła.
72. Muzeum.
73. Uniwersytet, wszechnica.
74. Wodotrysk, fontanna.
75. Kościół.
76. Wieża.
77. Szczyt wieży.

MIASTO.

Na naszym obrazie znajdujemy się w środku wielkiego miasta. Jest dzień letni; [22] są spuszczone, ludzie przed [23] są lekko ubrani. Przy jednym rogu owociarka sprzedaje owoce. Różne wozy są na ulicy. Po prawej stronie jedzie [53], grozi zderzenie z [16], dla tego [42] ostrzega podnosząc rękę. Przed [23] staje [32], właśnie [20] przyjechał. Na pierwszym planie na prawo widać dwóch [47], jednego na [48], drugiego na [46]. Na lewo siedzi [33] na [9] i pcha [34] tam i napowrót. Przygląda się panu, który list wkłada do skrzynki. Mały jego [18] stoi obok niego i czeka. Inny pan czyta przy [35] gazetę, zdaje się, że zawiera ważne wiadomości. Przy [37] pani i [41] spotykają się z [39]; [44] i [45] przechodzą obok nich. Na tylnej części obrazu jedzie [11] przez [10], który wobec ożywionego ruchu wybudowano ponad ulicą.

W wielkiem mieście widzimy jeszcze [60], którego co wieczór dużo ludzi zwiedza, giełdę i [62]; nowa [63] jest okazałym budynkiem; ponieważ stara potrzebom ruchu już nie odpowiadała, ów nowy budynek niedawno wystawiono. [73] ma wiele słuchaczy. Jeden [75] jest zbudowany w stylu gotyckim, jego [76] jest jedną z najwyższych w całej okolicy. W mieście znajduje się prócz tego kilka szkół wyższych i niższych, n(a) p(rzykład): gimnazyum dla chłopców i liceum dla dziewcząt. Szczególnie piękne są pomniki: przedstawiają książąt i sławnych mężczyzn.

Jak się zachowywać i wysłowić należy.

Jeżeli się wysyla list albo kartę, wklada je się do niebieskiej [43].

Zapytuje się n. p. w większem mieście konduktora tramwaju: Który tramwaj jedzie stąd do tej i owej ulicy, do tego lub owego placu? Jak często przychodzi wóz? Ile osób może stać na tylnej, ile na przedniej platformie? Co kosztuje jazda? Czy muszę przesiadać?

Jeżeli się chce jechać samochodem, idzie się do oznaczonego przystanku i czeka, aż wóz z odpowiednim napisem nadjedzie. Wsiada się; konduktor woła: wszystkie miejsca zajęte! . Proszę wysiąść!

Podróżny: Kiedy przychodzi następny wóz?
Konduktor: Za 10 minut. (Czeka się na następny samochód i wsiada.)
Podróżny: Jest jeszcze miejsce w wagonie lub na platformie?
Konduktor: Wszystkie miejsca zajęte prócz dwóch na dachu. Proszę pofatygować się na górę.
Podróżny: Dziękuję. Proszę mi jeszcze powiedzieć, kiedy wysiąść muszę, chcę na plac Sapieżyński.

Jak się zachowywać, chcąc posłużyć się dorożką, taksametrem lub samochodem? Idzie się do [42], zapytuje się go o przystanek, wsiada i zapłaca się po skończonej jeździe.

Jak się zapytać trzeba, chcąc sobie kupić owocu u handlarza?
Kupujący: Co kosztują te winogrona, jabłka, gruszki, brzoskwinie, banany i. t. d.?
Handlarz: Funt jabłek kosztuje dwie marki, winogrona są niecoś droższe, funt kosztuje trzy marki pięćdziesiąt fenigów.
Kupujący: Proszę funt jabłek, półfunta winogron, półtora funta gruszek.

Jak odezwać się, chcąc kupić gazetę?

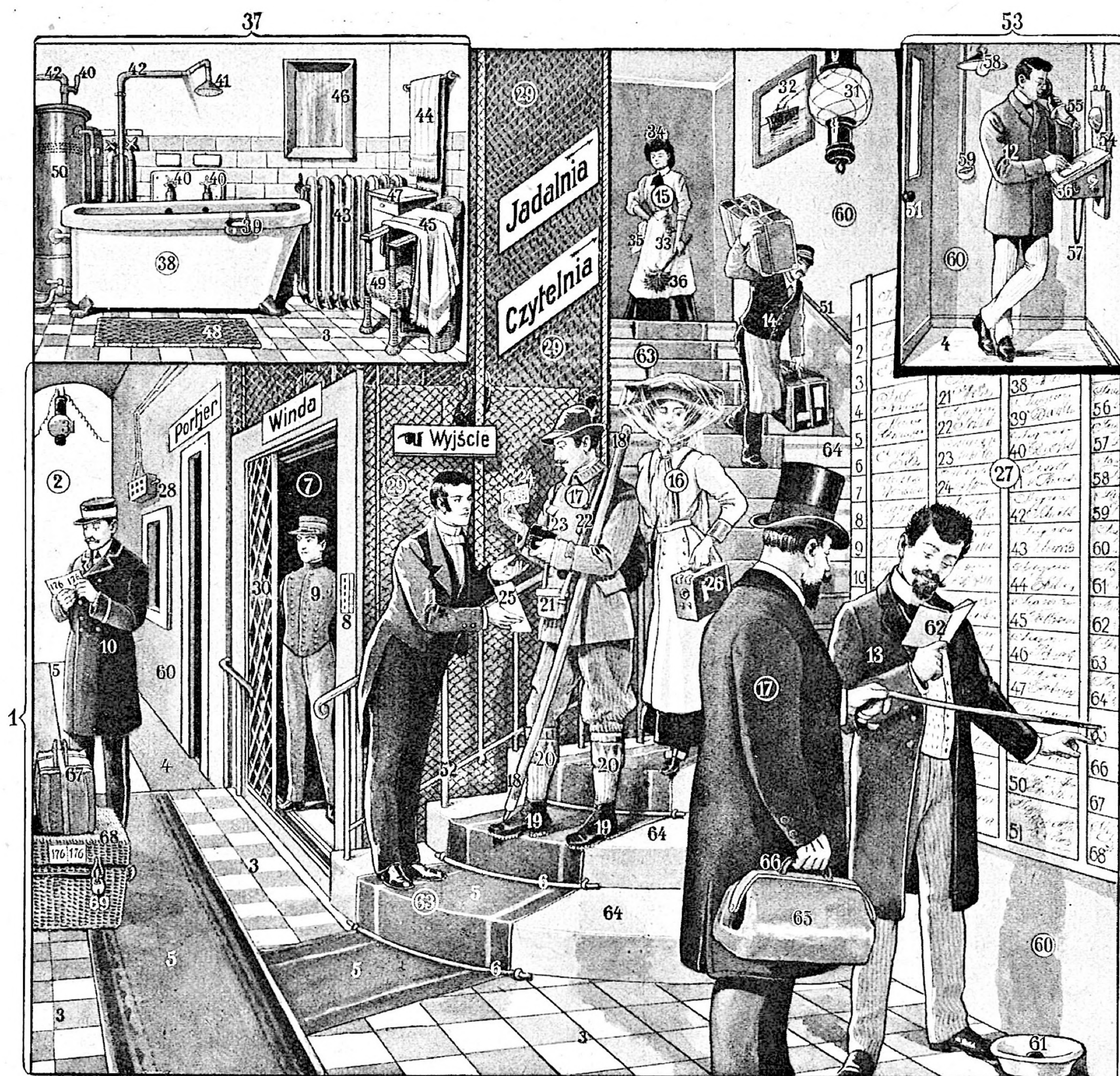
Proszę o Dziennik Poznański, Kurjer Warszawski, Nowiny Krakowskie, Kurjer poranny. Masz Pan Tygodnik Illustrowany? Proszę o wydanie wieczorne Kurjera.

Jak oświetla się wieczorem miasto? Elektrycznemi lampami i łukowemi, w mniejszych miastach gazem.

Co czynić, zgubiwszy sakiewkę, cenne klejnoty lub futro? Zwraca się do [42], który wskaże najbliższy odwach policyjny, gdzie zaś [42] poinformuje.

Co czynić, będąc zmęczonym chodzeniem po ulicach? Siada się na [9] pod [13].

HOTEL.

1. Plac przed hotelem, dziedziniec wejście.
2. Sień, kurytarz.
3. Płyty kamienne.
4. Podłoga.
5. Chodnik.
6. Drążek.
7. Lift.
8. Dzwonek.
9. Chłopiec prowadzący windę.
10. Szwajcar, portjer.
11. Pierwszy kelner.
12. Gospodarz, właściciel.
13. Zarządca interesu.
14. Sługa hotelowy.
15. Pokojówka.
16. Pani.
17. Pan, podróżny, turysta.
18. Kij alpejski, górski.
19. Trzewiki gwoździmi podbite.
20. Kamasze.
21. Torebka dla lornetki.
22. Rzemień.
23. Sakiewka, portmonetka.
24. Kupon, pieniądze papierowe.
25. Rachunek.
26. Aparat fotograficzny.
27. Spis podróżnych.
28. Zwiastun.
29. Krata żelazna.
30. Drzwi przesuwalne.
31. Lampa łukowa.
32. Obraz.
33. Pęk kluczy.
34. Czepeczek.
35. Ścierka.
36. Miotełka, pióropusz (od kurzu).
37. Łazienka.
38. Wanna (do kąpieli).
39. Miseczka z mydłem.
40. Kran.
41. Natrysk.
42. Rura.
43. Grzejnik, ogrzewanie.
44. Ręcznik.
45. Płaszcz do kąpieli, prześcieradło.
46. Lustro, zwierciadło.
47. Szafka nocna, stolik nocny.
48. Dywanik.
49. Krzesło koszykowe.
50. Piec kąpielowy.
51. Klamka.
52. Poręcz.
53. Komórka do telefonu.
54. Telefon.
55. Słuchacz.
56. Hak.
57. Sznurek.
58. Lampa.
59. Kontakt.
60. Ściana.
61. Spluwaczka.
62. Notes.
63. Schody.
64. Stopień.
65. Torebka, torba podróżna.
66. Rękojeść, rączka.
67. Kuferek.
68. Kosz do podróży.
69. Zamek.

HOTEL.

Na naszym obrazie widzimy wnętrze wielkiego eleganckiego hotelu z [1]. Panuje w nim wielki ruch. Po [63] schodzą [17] i [16], podczas gdy [14] kuferki za nimi niesie a [15] za podróżnymi spogląda, mając [36] i [35] w ręku, czepeczek na głowie i [33] przy pasku umocowany. [17] chce zwiedzić Tatry; ma [18] w ręku, [19] i [20] na nogach. Na [22] nosi [21]. Otwiera [23], wyjmuje [24] i płaci [25], który [11] mu podaje. Turystka następuje, [26] w ręku niosąc Inny [17] chce zamieszkać w hotelu; [65] za [66] trzymając wskazuje na [27] i każe sobie przez [13] wolny pokój przekazać i pokazać. Na [63] i na [3] i [4] jest czerwony [5] rozłożony i [6] przymocowany. [63] są oświetlone jasną [31], [60] jest ozdobiona [32]. Krata żelazna odgradza [63]; za [29] znajduje się [7], który można zamknąć [30]. [9] czeka na odzew [8], aby [17], [67] i [68] wyprawić na górę. Na [2] przed [60] stoi [10] przy wejściu; [12] stoi w [53], ma [55] na [57] przy uchu i telefonuje z swoim dostawcą. Małą jasno świecącą [58] zapalił [59]. Podróżnym jazdą zakurzonym i zmęczonym stoi w łazience czysta [38] i [39] do dyspozycji. [40] i [41] dostarczają rurą wody przez [43] w [50] ogrzanej. [48] pokrywa chłodne [3], obok [47] znajduje się [49] i [45], [44] i [46] służą do użycia.

Jak się zachowywać i wysłowić należy.

Przy przyjeździe: Portjerze, czy nadszedł mój telegram, w którym na dziś wieczór zamówiłem pokój? Na którem piętrze mój pokój się znajduje? Wychodzą okna na ulicę czy też na podwórze? Macie tu lift? Co kosztuje pokój? Proszę zająć się moim bagażem.

Przy śniadaniu. Kelnerze, proszę przynieść mi jak najprędzej filiżankę buljonu, kawałek chleba z pieczenią, szynką albo serem, szklankę herbaty, piwa, filiżankę kawy, pasztet.

Przy obiedzie. Proszę o spis potraw. Przynieś mi Pan jakąbądź zupę, szpinaku z jajkiem, sędacza z masłem, pieczeni skopowej z groszkiem zielonym, ziemniaków, sosu i pieczonych jabłek. Potem proszę mi polecić dobrą butelkę wina węgierskiego. — Chciałbym zapłacić; ile jestem winien? — Nakrycie kosztuje osiem marek, wino dziesięć marek.

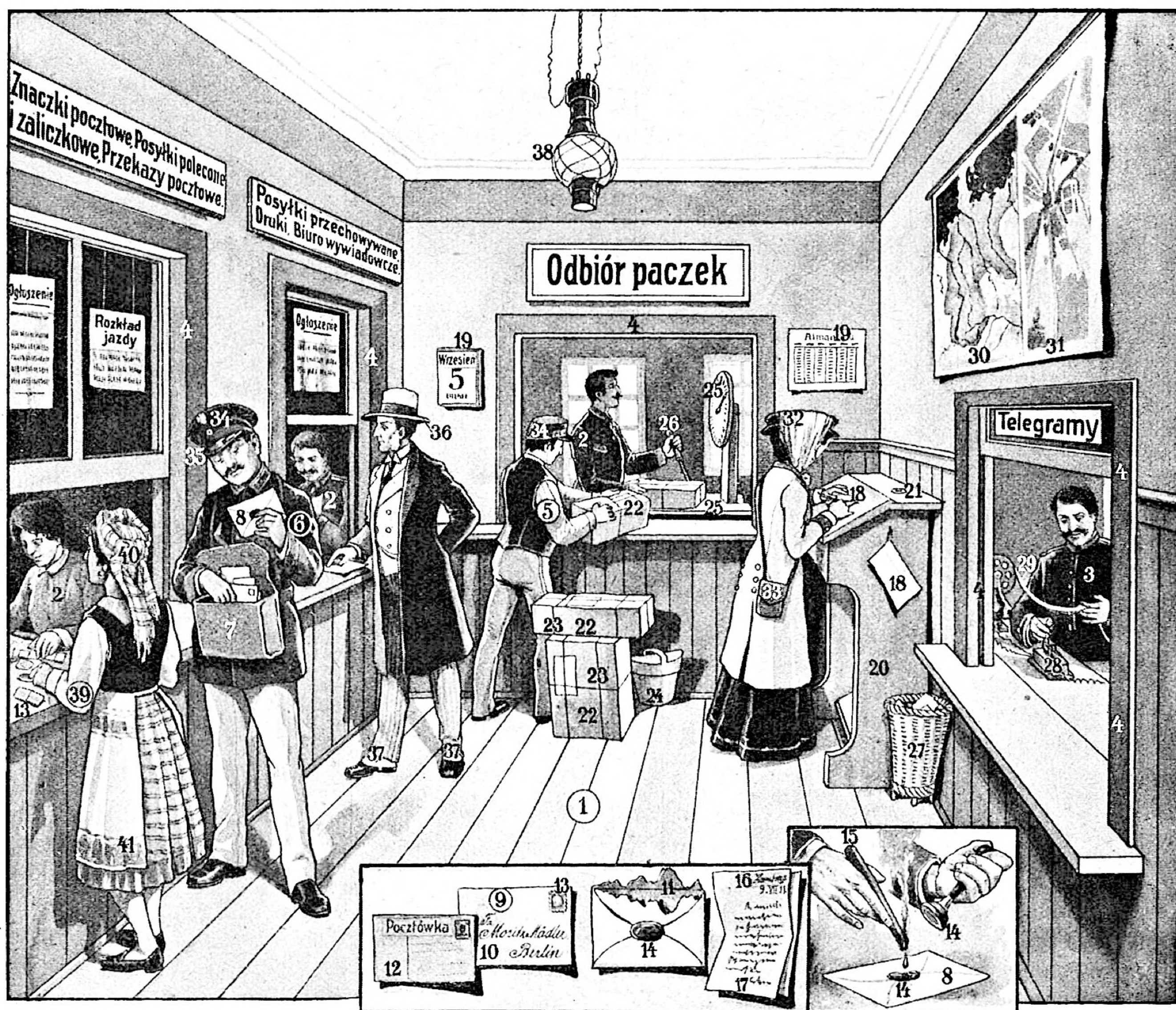
Pytania.

Kto czyści pokój hotelowy, ściele łóżka, stara się o świeżą wodę, trzepie i czyści rzeczy, przynosi czyste ręczniki i obsługuje podróżnych? Kto czyści buty? Kto przynosi pakunki? Kto usługuje w sali jadalnej? Kto informuje przyjeżdżających i odjeżdżających gości? Gdzie mogę załatwić moją korespondencję? Gdzie są gazety? Gdzie się jada śniadania? Macie tu pokój damski? Gdzie płacą rachunek? Czy macie telefon w domu? Gdzież?

Rozmowa telefonem.

Proszę numer piąty! — Linja chwilowo zajęta. Proszę, teraz wolna, zaraz Pana połączę z numerem piątym. Tu Górski. Czy tam hotel Saski? — Tak jest, proszę Pana. — Czy w Pańskim hotelu jest jeszcze pokój wolny? — Tylko na trzeciem piętrze dwa pokoje. — Proszę mi zarezerwować pokój o dwóch łóżkach, proszę o cichy pokoj. Na pociąg wieczorny o kwadrans na siódmą proszę przysłać sługę na dworzec.

POCZTA. TELEGRAFJA. ODBIÓR PACZEK.

1. Urząd pocztowy.
   a) Urząd telegraficzny, Główny urząd pocztowy, Urząd czeków pocztowycch.
   b) Urząd paczek pocztowych.
2. Urzędnik pocztowy, urzędniczka.
3. Urzędnik telegraficzny.
4. Okienko
   a) dla znaczków pocztowych, rzeczy wartosćiowych, przesyłek pieniężnych,
   b) dla listów przechowywanych na poczcie,
   c) paczki pocztowe,
   d) telegramy,
   e) biuro wywiadowcze (Zażalenia).
5. Chłopiec do posyłek.
6. Listowy.
7- Torba pocztowa.
8. List
   a) polecony,
   b) przechowany,
   c) wartościowy.
9. List opłacony.
10. Adres.
11. Koperta.
12. Pocztówka
    a) zagraniczna,
    b) krajowa,
    c) z widokiem.
13. Znaczek (pięciofenigowy, dziesięciofenigowy, dwudziestofenigowy i t. d.)
14. a) Pieczęć, stempel.
    b) Pieczątka.
15. Lak.
16. Data.
17. Podpis.
18. Formularz (do telegramów).
19. Kalendarz.
20. Pulpit, biurko.
21. Kałamarz.
22. Paczka pocztowa.
23. Szpagat, sznurek.
24. Pudełko do kapelusza
25. Waga.
26. Dźwignia.
27. Koszyk na papiery.
28. Guzik przy telefonie.
29. Taśma telefoniczna.
30. Mapa krajowa.
31. Plan miasta.
32. Woalka.
33. Torba podróżna, torebka.
34. Czapka.
35. Daszek (czapki).
36. Brzeg kapelusza.
37. Kamasz.
38. Lampa łukowa.
39. Dziewczyna wiejska, włościanka.
40. Chustka na głowę.
41. Fartuch.

POCZTA. TELEGRAFJA. ODBIÓR PACZEK.

Nasz obraz przedstawia nam [1] z rozmaitemi jego oddziałami. Dla oświetlenia miejscowości wisi w środku elektryczna [38]; na ścianach umieszczono [30] i [31], również po lewej i po prawej stronie okienka dla paczek dwa [19]. W kącie znajduje się koszyk do papieru. Dama w odzieży podróżnej stoi przy [20] i pisze telegram; napisany [18] odda [3], który właśnie telegrafuje. Przed oknem do paczek stoi [5] z licznemi [22], z [24], które [2] jednę po drugiej na [25] kładzie. [22] muszą być dobrze opakowane i [23] mocno zasznurowane. Przy lewem [4] pyta mężczyzna o [4b], podczas gdy [39], pięknie ubrana w [40] i [41], znaczki pocztowe kupuje. Obok niej [6] wyjmuje [8] z swej [7] i czyta [10]. Skończony [8] włożywszy w [11], pieczętuje się [15] i [14], i opłaca [13] różnej wartości.

Rozmowa.

Panna: Co mi Pan dziś przynosi?
Listowy: Mam przekaz pocztowy; niech Pani, proszę, podpisze. Oto 100 marek.
Panna: Dziękuję.
Listowy: Mam jeszcze list nieopłacony. Musisz Pani zapłacić porto karne. Przyjmie go Pani?
Panna: Przyjmę. Skąd przyszedł? Widzę, że jest zapieczętowany.
Listowy: Z Wilna, dlatego kosztuje 50 fenigów.
Panna: Dziwię się bardzo, że mi Pan nie przyniosłeś moich gazet.
Listowy: Słusznie. Pani dostanie też gazetę. Tu jest wczorajszy numer Kurjera Poznańskiego.
Panna: A Przegląd Powszechny dla ojca mego jeszcze nie przyszedł?
Listowy: Dzisiaj go niema. Może być, że jutro albo pojutrze przyjdzie.

Pytania.

Jakie mamy rodzaje wysyłek pocztowych? Ile kosztuje telegram do dziesięciu słów w kraju? Ile kosztuje paczka pięciokiłogramowa w strefie pierwszej, drugiej? Ile kosztuje list do dwudziestu gramów? Jak długo jest poczta otwarta? Kiedy urzędnik pocztowy jest najbardziej zajęty? W którym czasie listowi są najbardziej zajęci? Jakiego koloru są wozy pocztowe? Kto przynosi posylki pocztowe? Kto posyłki pieniężne? Kto paczki? Kto telegramy i posyłki pospieszne?

Wkładam list do koperty, piszę dokładny adres, opłacam list znaczkiem pocztowym, wrzucam go do skrzynki pocztowej lub listowej. Skrzynkę pocztową wypróżnia się co półgodziny lub co godzinę. Druki kładę w opaskę. Kupuję pocztówkę zagraniczną. Zamierzam wysłać paczkę, biorę karton albo pudło, owijam papierem lub płótnem, sznuruję mocnym szpagatem, piszę adres i dodaję kartę adresową żółtego koloru. Jeżeli paczka ma iść za granicę, muszę dodać wartość i co zawiera, wypełnić deklarację celną i osznurowanie opieczętować.

Przy wysyłce pieniędzy używam przekazu pocztowego lub czeku, wpłacam pieniądze na urzędzie pocztowym i otrzymuję kwit. Jeżeli wysyłka pieniędzy jest bardzo spieszną, przekazuję sumę telegraficznie.

Na każdym urzędzie pocztowym w większych miastach znajdują się automaty dla znaczków listowych i pocztówek jako też automaty telefoniczne.

Przysłowia.

Nie kupuj kota w miechu! — Kruk krukowi oka nie wykole. — Kto w piątek skacze, w sobotę płacze.

KOŚCIÓŁ.

1. Ksiądz, kapłan.
2. Ministrant.
3. Mnich.
4. Płaszcz, habit mnicha, kaptur.
5. Rewerenda.
6. Komża.
7. Ornat.
8. Kapiszon.
9. Ółtarz.
10. Rzeźba.
11. Świeca.
12. Kielich.
13. Cyborjum.
14. Okno.
15. Sklepienie.
16. Freski.
17. Chór.
18. Mozaika.
19a. Główna nawa.
19b. Nawa boczna.
19c. Nawa przeciętna.
20. Kamień marmurowy, płyta marmurowa.
21. Słup, filar.
22. Głowica kolumny, kapitel.
23. Podstawa.
24. Ambona, kazalnica.
25. Baldachin.
26. Chrzcielnica.
27. Kropielnica.
28. Kamień grobowy.
29. Świecznik, wieczna lampa.
30. Framuga.
31. Konfesjonał, słuchalnica.
32. Kaplica.
33. Obraz olejny.
34. Rama, oprawa.
35. Zasłona.
36. Krzyż.
37. Kraty.
38. Gość, zwiedzający.
39. Torba z lornetą.
40. Skarbonka, puszka ofiarna.
41. Wieśniaczka.
42. Klęcząca niewiasta.
43. Obraz z Chrystusem krzyż niosącym.
44. Pilaster, filar w mur wcielony.

KOŚCIÓŁ.

Nasz obraz przedstawia wnętrze kościoła z kilku nawami. Przy [9] kapłan odprawia nabożeństwo. Przy uroczystości mszy świętej nosi kosztowny [7]. Obok niego stoi trzech [2] z palącemi się [11] w ręku. Ich [5] jest czerwona, na niej mają białą [6]. [9] jest bogato ozdobiony [10], po prawej i lewej stronie widzimy kilka [11], które podczas nabożeństwa ółtarz oświetlają. Na [9] stoi [12] i [13]. Ponad [9] są trzy piękne witraże przedstawiające świętych lub sceny z historji biblijnej. Przed [9] stoi [26], przy której chrzest się odbywa; na prawo widać [24], na którą [1] wstępuje, jeżeli ma kazanie; spoczywa na [44] i jest [25] pokryta. Na [21], niedaleko od [24], wisi [43], poniżej znajduje się [40], do której właśnie [41] wkłada jałmużnę. — W [19c] znajduje się [31]; tu ksiądz słucha spowiedzi. Na [21] wiszą [29] i [36]. W kaplicy pokazuje właśnie [3], [38] piękny [33], który [35] jest zakryty; zapewne jest bardzo cenny. Kaplicę zamyka się [37]. Podłoga [19a, b i c] jest [20] wyłożona; w posadzce jest [28], pokrywający bohatera z średniego wieku. — Widać również [17], którego tylna ściana kilku [16] jest ozdobiona.

Pytania i odpowiedzi.

Oprócz katolickich znasz jeszcze inne kościoły? (Ewangelickie, żydowskie [bóżnice].) Kiedy odbywają się nabożeństwa? (W kościołach katolickich co dzień pomiędzy godziną 6 i 12 (msza św.), w ewangelickich w niedzielę i święta, przed i po południu.) Jak nazywamy dusz pasterzy? (Ksiądz, proboszcz, pastor, kaznodzieja.) Co czyni zakrystjan? Co sługa kościelny? Zbiera składki. A organista? Przygrywa na organach lub na harmonjum. Gdzie się chrzci dzieci? (Przy [26].) Jak nazywamy świadków chrztu? (Chrzestnych.) Jakie czynności urzędowe zachodzą jeszcze w kościele? (Bierzmowanie, śluby, uroczystości pogrzebowe [requiem]). Na którem miejscu odprawia się liturgję? (Przy ołtarzu.) Na którem kazanie? (Na ambonie.) Ilu księży jest w naszej gminie? Kiedy kościół wybudowano? Co za artyści go ozdobili? (Rzeźbiarz zrobił [9], kamieniarz starannie [22] wykuł, z ręki artysty malarza pochodzą [16], [33] i [43].) Kto jest twórcą tego starego obrazu? Jakich naczyni używa się do komunii świętej? (Kielich, patena.) Są one z prawdziwego złota i srebra? (Po największej części.) Czy ślub odbywa się przy głównym ółtarzu? Kto prowadzi młodą pannę? Do czego służy klęcznik? Czy dzwony wprawia się w ruch prądem elektrycznym? Czy można wejść na wieżę? Jest tam z góry piękny widok na miasto?

Poznań i Gniezno

należą do najstarszych miast w Polsce. O mieście Poznaniu podanie głosi, że otrzymało swą nazwę stąd, że tutaj poznali się po długiem niewidzeniu trzej bracia Słowianie Lech, Czech i Rus i na pamiątkę swojego poznania założyli miasto, które Poznaniem nazwali. Gniezno zaś założył według podania Lech, który znalazł wśród tutejszych lasów gniazdo białych orłów i dlatego miasto Gnieznem nazwał.

Bajka.

Pewien nauczyciel dał przy końcu roku swoim uczniom piękne napomnienia i rzekł na koniec: „Życzę wam, abyście z początkiem nowego roku coraz lepszymi i pilniejszymi się stali.“ Odpowiedź na to taką otrzymał: „I my panu nauczycielowi to samo życzymy.“

Rozmowa o świętach i niektórych obyczajach świątecznych.

Którego dnia przypada święto *Bożego Narodzenia?*

Przypada 25 go grudnia.

Jak dzieci powszechnie nazywają to święto?

Nazywają je Gwiazdką.

A co jest wigilja czyli wilja?

Jest to dzień uroczysty przed Bożem Narodzeniem. Wtedy bowiem w domu przyrządzają ryby, strucle i różne przysmaki na wieczerzę, która bywa tak obfitą, ponieważ obiadu w ten dzień nie dawają.

A co zachodzi po wieczerzy?

Po wieczerzy ojciec i matka w ciemnym pokoju zapalają mnóstwo świeczek na ślicznej jodełce, na której wiszą złocone orzechy, jabłuszka, pierniczki, cukierki, a potem wołają dzieci i darują im różne zabawki albo rzeczy pożyteczne.

Cóż czynią dzieci?

Cieszą się bardzo, dziękują rodzicom, całując im ręce, i śpiewają pod jodełką z rodzicami wesołe pieśni, n. p. „W żłobie leży — Któż pobieży — Kolędować małemu — Jezusowi Chrystusowi — Dziś do nas zesłanemu — — —“

A czy w kościele także jest uroczystość?

Owszem. W północ wszyscy idą na *pasterkę.*

Co jest pasterka?

Pasterką nazywają pierwszą mszę świętą, którą księża w kościołach odprawiają w północ, czasem też rychło rano. Sliczne śpiewy można słychać wówczas w kościele.

Co się dzieje po pasterce?

Po pasterce ludzie idą do domu i tam składaja sobie wzajemne życzenia. W niektórych rodzinach dzieci dopiero po skończonej pasterce otrzymują podarunki.

Słyszałem o jakimś obyczaju, który się zachował dotychczas w stronach polskich pomiędzy Bożem Narodzeniem a trzema królami. Opowiedz mi cokolwiek o tym obyczaju?

Wtedy chodzą po domach ubodzy chłopcy z szopką i gwiazdą świecącą. W szopce pokazują różne figurki przedstawiające dzieciątko Jezu z matką Boską i Józefem św. w stajence Betlejemskiej. Chłopcy śpiewają przytem kolędy.

Objaśnij mi wyraz kolędy!

Kolędy są wesołe piosenki, które śpiewamy w owym czasie, n. p. Anioł pasterzom mówił, W żłobie leży i t. d.

Słyszałem coś o czterdziestodniowym poście. Opowiedz mi, co o nim wiesz!

Czterdziestodniowy post rozpoczyna się 40 dni przed Wielkanocą w *dzień popielca.* Dzień przed nim, w *tłusty wtorek,* jeszcze wolno jeść wszelkie potrawy, a od popielca do zmartwychwstania Pańskiego są dni postne, w których naród polski, szczególnie lud na wsi, nawet od spożywania wina, wódki i piwa się wstrzymuje.

Cóż jest *Wielki Tydzień?*

Jest to ostatni tydzień przed świętami Wielkanocnemi. W Wielki Tydzień gospodynie są bardzo pilne i wszędzie w domu robią porządek. W kościele od *Wielkiego Czwartku* począwszy milkną dzwony na znak smutku z powodu pamiątki męki Chrystusa pana. Zamiast dzwonów odzywają się tylko kołatki. W *Wielki Piątek* i jeszcze w *Wielką Sobotę* ludzie się modlą u grobu Pańskiego, urządzonego na pamiątkę śmierci Zbawiciela.

Co się w domu dzieje w Wielką Sobotę?

Gospodynie pieką kołacze i przyrządzają „święcone“ lub „święconkę“, składającą się z różnych potraw, n. p. placka, jaj gotowanych, szynki, pieczeni i t. p., które się dopiero po święceniu przez księdza spożywa.

Jaka bywa uroczystość w kościele w dzień zmartwychwstania?

Gdy nadchodzi *Wielka Niedziela*, dzień zmartwychwstania Pańskiego, kościoł już wcześnie napełnia się ludem pobożnym, a gdy ksiądz zaśpiewa alleluja, wyrusza procesja z chorągwiami, światłem i figurą, przedstawiającą Chrystusa zmartwychwstałego, i obchodzi trzy razy kościoł, dokoła śpiewając: „Chrystus zmartwychwstał.“

Jakie dni świąteczne znasz jeszcze?

Dni 40 po Wielkanocy obchodzimy *Wniebowstąpienie Pańskie*, a 10 dni później, to jest w siódmą niedzielę po Wielkanocy, są *Zielone Świątki*. Bardzo uroczyście obchodzi lud katolicki święto *Bożego Ciała*, które jest w drugi czwartek po Zielonych Świątkach.

Jakie jeszcze są święta?

Są niektóre na cześć Matki Boskiej, n. p. *Zwiastowanie Najśw. Maryi Panny*, które przypada w dzień 25 marca, *Niepokolane Poczęcie Najśw. Maryi Panny* 8 grudnia. Ważnym również jest dzień *Wszystkich Świętych*, który przypada 1 listopada, i *dzień zaduszny* 2 listopada.

Czy Polacy dzień *Nowego Roku* także obchodzą jako dzień świąteczny?

Owszem. Uczęszczają w dzień Nowego Roku do kościoła, i jak w innych krajach tak i w Polsce ludzie wzajemnie sobie życzą zdrowia i szczęścia.

Jakich wyrazów używa się pospolicie przy winszowaniu?

Mówią n. p. „Winszuję Ci nowego roku.“ Często słyszeć można: „Dosiego wieku!“

Co to znaczy?

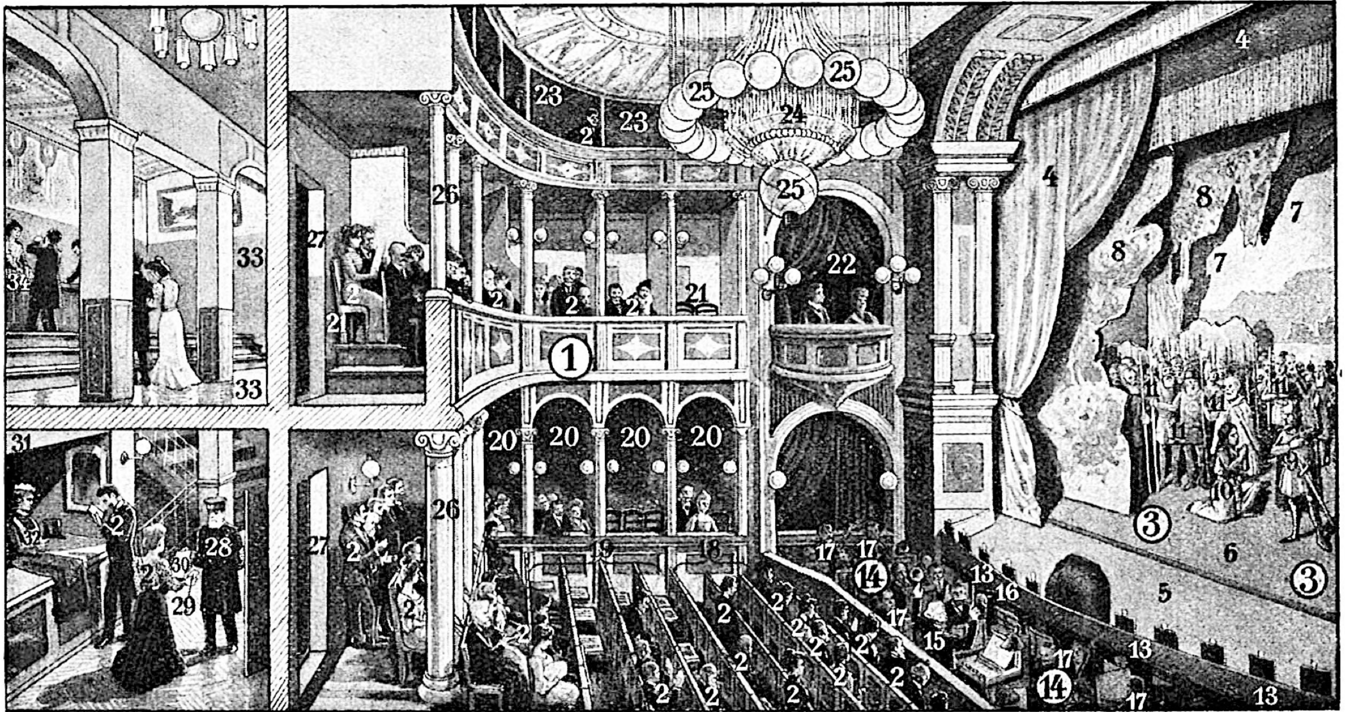
Życzący Dosiego wieku życzy drugiemu, aby dożył wieku, jakiego jakaś Dosia czyli Dorota dosięgła.

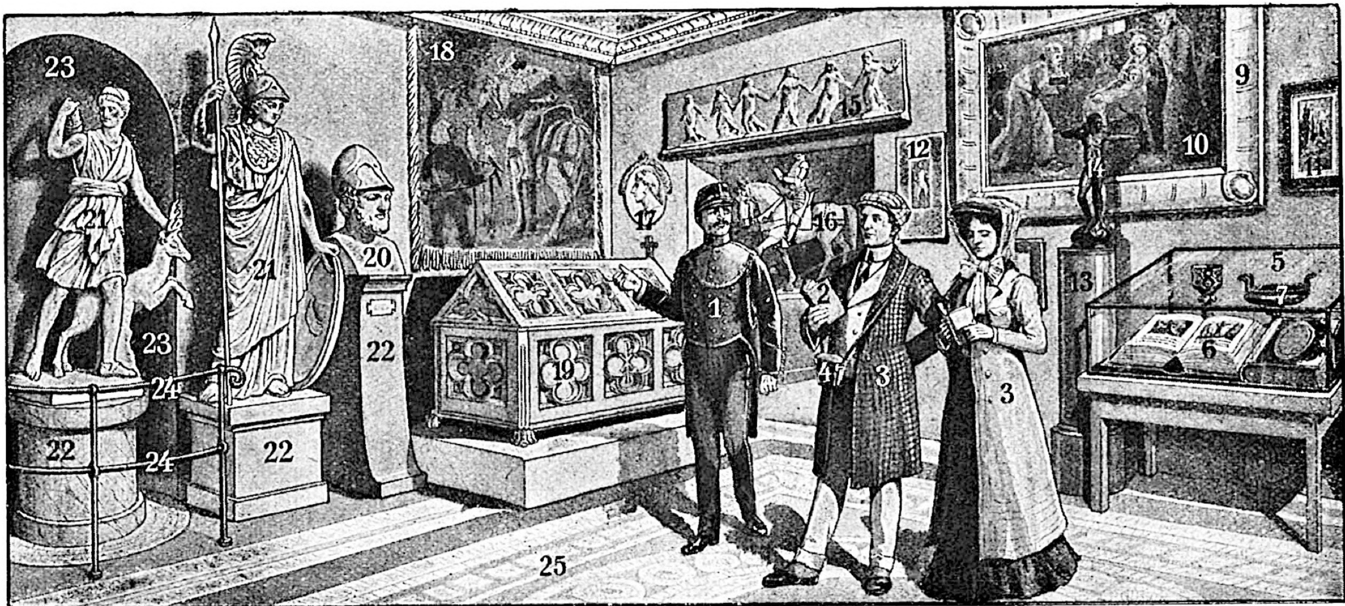
Do zdrowia.

Szlachetne zdrowie!
Nikt się nie dowie,
Jako smakujesz,
Aż się zepsujesz.
Tam człowiek prawie
Widzi na jawie
I sam to powie,
Że nic nad zdrowie
Ani lepszego,
Ani droższego.
Bo dobre mienie,
Perły, kamienie,
Także wiek młody
I dar urody,
Miejsca wysokie,
Władze szerokie
Dobre są, ale
Gdy zdrowie wcale.
Gdzie niemasz siły,
I świat nie miły.
Klejnocie drogi,
Mój dom ubogi,
Oddany tobie,
Ulubuj sobie!

Jan Kochanowski.

TEATR. — MUZEUM.

Teatr.

1. Sala widzów.
2. Widz.
3. Scena.
4. Zasłona, kurtyna.
5. Proscenjum.
6. Przód sceny.
7. Tył sceny.
8. Kulise.
9. Aktor, śpiewak.
10. Aktorka, śpiewaczka.
11. Chórzysta, statysta.
12. Sufler.
13. Kinkiety.
14. Orkiestra. [mistrz.
15. Dyrygent, kapel-
16. Batuta.
17. Muzyk.
18. Parkiet.
19. Parter.
20. Loża.
21. Pierwsze miejsce.
22. Loża książęca.
23. Drugie miejsce, galerja.
24. Świecznik.
25. Klosz.
26. Filar.
27. Wychód.
28. Portjer.
29. Bilet.
30. Program.
31. Garderoba.
32. Usługa, garderobianka.
33. Przedsionek.
34. Bufet.

Muzeum.

1. Dozorca.
2. Katalog.
3. Zwiedzający.
4. Lorneta.
5. Skrzynka szklana.
6. Rękopis.
7. Miseczka.
8. Kielich.
9. Oprawa, rama.
10. Obraz, obraz olejny.
11. Rysunek, szkic.
12. Akwarela, pastel, miedzioryt, rysunek.
13. Podstawa, piedestał.
14. Statua z bronzu.
15. Płaskorzeźba.
16. Statua, jeździec na koniu.
17. Popiersie.
18. Dywan, gobelin.
19. Skrzynka, sarkofag.
20. Popiersie marmurowe.
21. Statua marmurowa.
22. Postament.
23. Niża.
24. Kratka, poręcz.
25. Podłoga mozaikowa.

TEATR. — MUZEUM.

Dziś dają »Bolesława Śmiałego« Wyspiańskiego. Wszyscy są bardzo zainteresowani. [4] podniosła się w górę. Na scenę wyszło z [8] mnóstwo [11]; na [6] klęczy [10] przed [9]. W [14] siedzi [15] na podwyższeniu i podnosi [16], muzycy rozpoczną grać po spuszczeniu kurtyny. Na [18] i [19] jest dziś bardzo pusto; [21] jest więcej zajęte, jedna [20] jest zupełnie próżną. [28] podaje pani [30] i otwiera drzwi, aby jej miejsce wskazać. Mąż jej zapłaca za garderobę [32]. [2] z wielkiem słuchają zajęciem. [10] podobała się im; biją z ożywieniem poklaski.

Rozmowy.

Przy kasie teatralnej:

Pan: Proszę pokazać mi plan gry.
Urzędnik: Proszę; jutro wieczorem jest występ gościnny słynnego śpiewaka Hajka.
Pan: Daj mi Pan na to przedstawienie dwa miejsca parkietowe.
Urzędnik: Wyszukaj sobie Pan z łaski swojej miejsca podług planu. Radzę Panu do tych. Są blisko [3].

W muzeum.

Pan: Ile kosztuje wstępne?
Dozorca: Markę dla każdej osoby; w wtorek i czwartek wstęp jest wolny.
Pan: Gdzie mogę zostawić parasol?
Dozorca: Proszę, daj mi go Pan do przechowania.
Pan: W której sali stoi popiersie Chopina? (Gdzie znajduje się znany obraz Matejki? Czy Pan ma katalog? Czy mogę dostać przewodnika?)

Jakie sztuki teatralne znasz Pan? Są sztuki humorystyczne, pełne dowcipu, i tragedje, w których bohater, najważniejsza osoba, z własnej lub innych winy mimo bohaterskiej walki umiera.

Dokąd się udaje publiczność w przerwach? — Pomiędzy pojedyńczemi aktami bywają przerwy krótsze albo dłuższe. Osoby, niechcące pozostać na swych miejscach, udają się do bufetu i spożywają tam bułeczki z pieczenią lub serem, dalej piwo, lody lub cukierki. Trzykrotnem dzwonieniem zwołuje się gości teatralnych na miejsce.

Jak osądzamy przedstawienia? Opera (dramat, operetka, sztuka) podobała mi się, zadowoliła mię, nie podobała mi się, raziła mię, żadnego na mnie nie wywarła wrażenia. Ta sztuka była mi zgroźną, powierzchowną, nie dosyć głęboką.

Co za skarby przechowują w muzeach? — W muzeach ludoznawczych widać pierwsze prace najrozmaitszych ras ludzkich; muzea historji naturalnej zawierają najrozmaitsze rodzaje zwierząt, roślin i kamieni. Muzea historji i sztuk pięknych zwiedzamy, aby [10] i [16] widzieć. — Kierownik muzeum nazywa się dyrektorem, a jego pomocnik asystentem.

Co czynimy, zanim zwiedzamy przedstawienie.

Zapytujemy się [28] o [31] i oddajemy kapelusz i płaszcz [32]. Za to odbiera się numer garderoby. Zanim się wchodzi do [20], kupuje się program; kto źle widzi, może i od [28] pożyczyć lornetkę. W przerwach przechadza się po korytarzach teatru; można też poza [34] sie otrzeźwić.

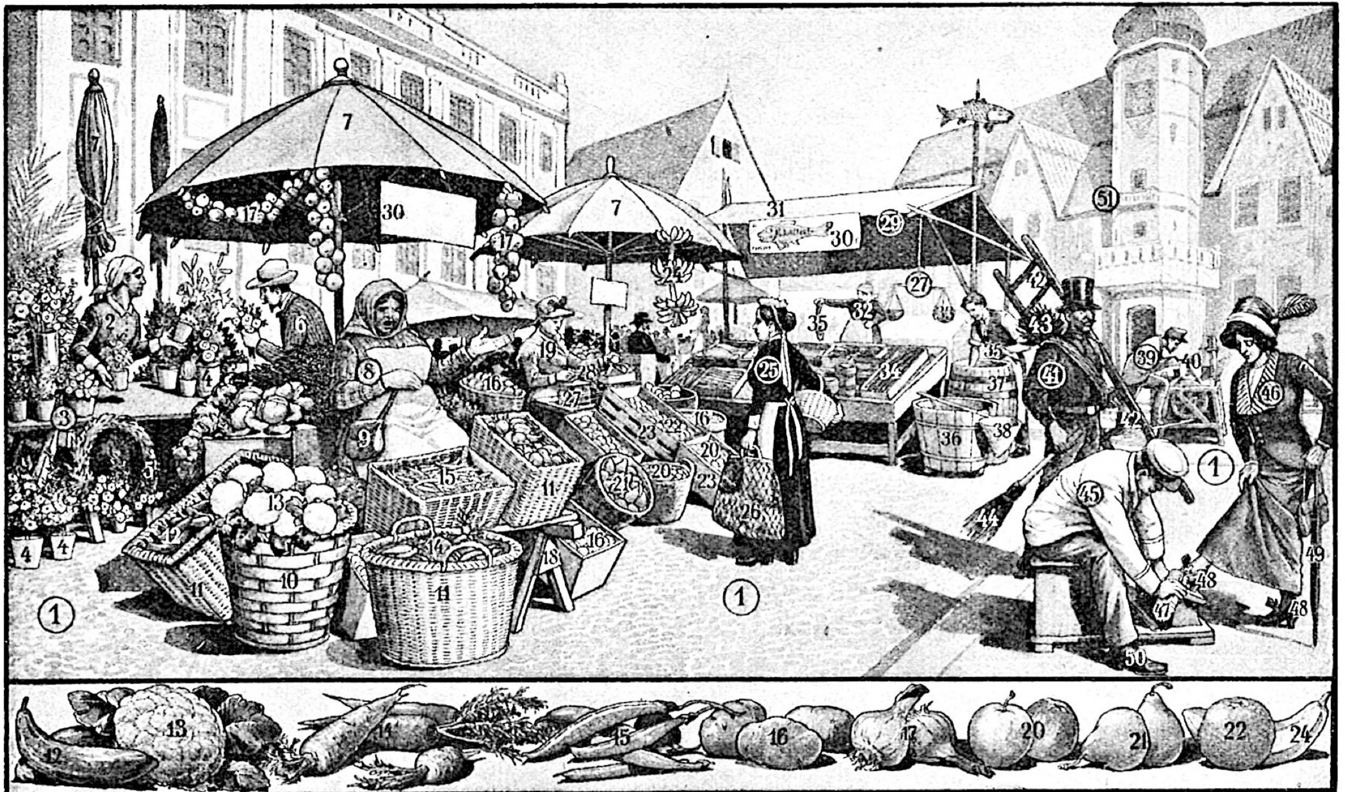
Nasze zdanie o skarbach muzealnych.

[6] jest bardzo cenny. Ta [7] jest starożytna. [8] jest za sztywny. [10] porywa, tylko [9] jest za ordynarna. [12] jest za pstra, osoby nie są dość wyraźne. W [15] panuje za mało życia. [18] ten zapewne dużo sprawił mozołu. Ozdoby na [19] wzruszają. Jak żywo przedstawia się postać w [23].

Pytania.

Z których miejsc widać najlepiej? (Z balkonu, z parkietu.) Kto przewodzi orkiestrze? (Dyrygent opery, kapelmistrz.) Czy masz markę od garderoby? W którym rzędzie jest nasze miejsce? Czy podobało ci się muzeum? (Nie, nie jest zbyt bogate.) Jakie przedmioty sztuki widzimy na obrazie? (Statuy, obrazy, rzeźby.) Dlaczego te przedmioty znajdują się sa szkłem? (Dla ochrony przed kurzem i wilgocią.) Skąd pochodzi to popiersie? (Z Rzymu, z Grecji.) Kogo przedstawiają owe dwa posągi? (Mickiewicza i Słowackiego.) Co za książkę pan ten ma w ręku? (Przewodnik. Katalog.)

RYNEK.

1. Rynek.
2. Kwiaciarka.
3. Kwiaciarnia.
4. Doniczka.
5. Wieniec.
6. Kupujący, odbiorca.
7. Parasol.
8. Przekupka.
9. Sakiewka.
10. Kosze korzeniowe.
11. Kosze wierzbowe.
12. Ogórek.
13. Kalafior.
14. Marchew.
15. Groch zielony (woskowy)
16. Ziemniak, perka.
17. Cebula.
18. Stołek.
19. Owociarka.
20. Jabłko.
21. Gruszka.
22. Pomarańcza.
23. Kista.
24. Banan.
25. Odbiorczyni, kucharka.
26. Siatka targowa.
27. Waga.
28. Ciężarek.
29. Stanowisko rybackie.
30. Godło, wywieszka.
31. Dach namiotowy.
32. Rybaczka.
33. Waga wisząca.
34. Węgórz.
35. Ryby żywe i wędzone.
36. Kadź do ryb.
37. Beczka, sądek.
38. Sieć.
39. Ślifierz.
40. Kamień do ostrzenia.
41. Kominiarz.
42. Drabka.
43. Miotła.
44. Miotła z rózg.
45. Chłopiec czyszczący trzewiki.
46. Pani.
47. Szczotka.
48. Trzewik.
49. Parasol.
50. But.
51. Ratusz.

RYNEK.

Na wielkim [1] przed [51] raz lub dwa razy w tydzień odbywa się targ; mieszkańcy miasta zakupują wówczas u handlarzy z świeżemi towarami ze wsi przyjeżdżających potrzebne rzeczy kuchenne i domowe. Jak to wygodnie siedzi [8] na swoim [18], niezawodnie ma dobry towar, który głośno chwali. Od słońca i deszczu chroni ją wielki [7], u którego dużo [17] wisi. W licznych [10] i [11] znadują się najrozmaitsze gatunki świeżego warzywa. Zarobiony pieniądz kładzie do wielkiej [9], którą nosi przy boku. Obok [8] widzimy [19]; jest widocznie najpiękniejsza pora roku, albowiem mnóstwo świeżych [22], [20], [21] i innych owoców uśmiecha się do kupujących. [19] waży właśnie towar na swej [27]; przed nią stoi [25], która już przy sąsiedniem stanowisku zakupowała i towar w [26] do domu niesie. — U [7] wisi gałązka [24]. Za [8] i [19] znajduje się [3]; na stole widzimy kwiaty najpiękniejsze wszelkiego rodzaju w [4], w pełnym

rozkwicie. Są tam petunie i geranie, które latem zdobią ogrody i balkony, fuksje i lobelje i wiele innych, [2] poleca właśnie kupującemu [4]; przy stole wisi [5]. Przy [51] widać [29]; przy [31] umocowano [30]; każdy widzi, że tam można [34] i [35] kupić; [32] stoi za stołem, na którym w różnych [23] rozmaite [35] wystawiła; mąż jej stoi przy [37], wyjmuje [35] żyjące, które żona jego na [33] odważa. [39] stanął na rynku; niejeden [6] korzysta z sposobności i daje swoje w użyciu stępione noże i nożyce do wyostrzenia na kamieniu. Zupełnie na przedzie widzimy [41], który z swojemi przyborami, [42], [43] i [44] do pracy się udaje. [45] czyści właśnie młodej, elegancko ubranej [46] [49] się podpierającej szczotką [48].

Rozmowa.

U przekupki.

Sprzedawaczka: Czem mogę służyć?
Odbiorczyni: Czy masz Pani zupełnie świeże jajka? Co kosztują?
Sprzedawaczka: Mendel, t. j. 15 sztuk, osiem marek.
Odbiorczyni: Proszę o mendel z najlepszych jajek do picia.
Sprzedawaczka: Czy mogę jeszcze czem służyć?
Odbiorczyni: Owszem, proszę o 2 funty [20] i o 3 [24]. Ile to wszystko razem wynosi?
Sprzedawaczka: Dwie marki.
Odbiorczyni: Teraz udam się do rybaczki.
Sprzedawaczka: Proszę mię znów odwiedzić.

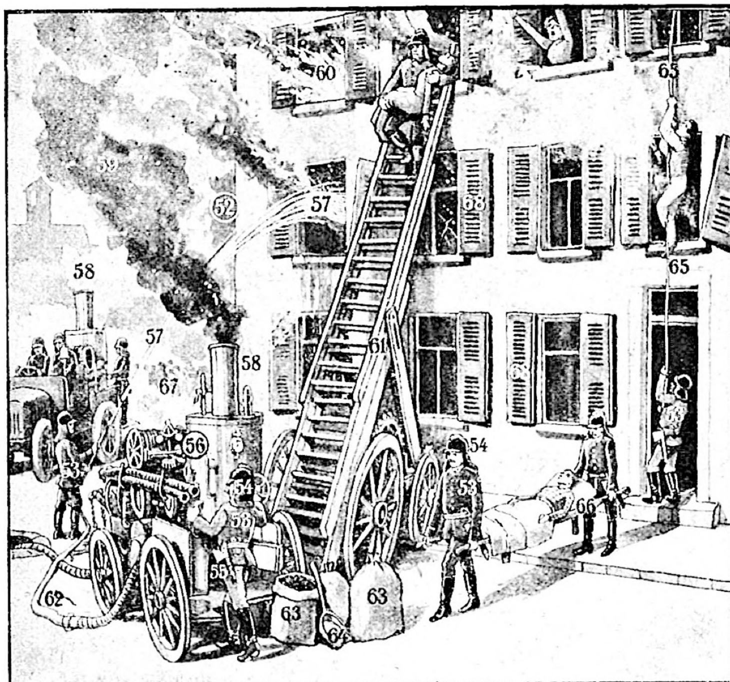
U kwiaciarki.

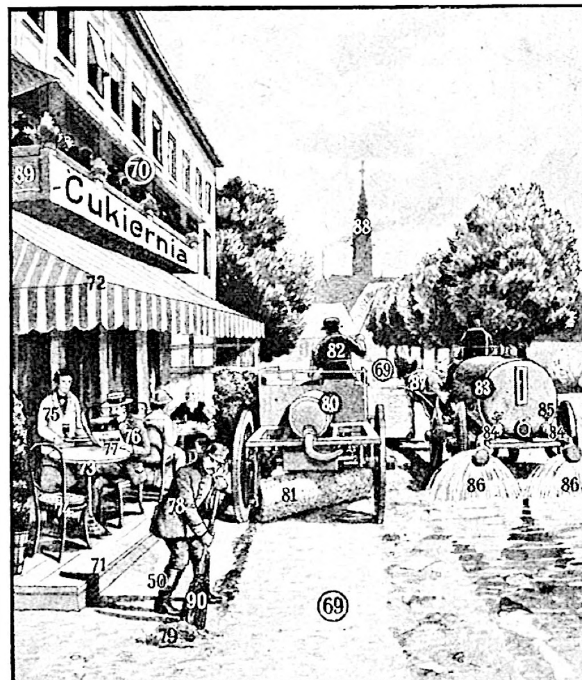
Odbiorca: Chciałbym kupić kwiatów na mój balkon; jakie kwiaty mi Pani radzi kupić?
Kobieta: Może łaskawy pan weźmie kilka czerwonych geranji i pelagonji, które właśnie w najpiękniejszym są rozkwicie i się opłacają, bo kwitną całe lato aż do późnej jesieni.
Pan: Dobrze, proszę mi przysłać dziesięć doniczek z każdego gatunku. Zresztą mógłbym tu zaraz zamówić [5]; jeden z naszych przyjaciół umarł, i jutro odbędzie się pogrzeb; niech mi Pani jak najpiękniejszy zrobi.
Kobieta: Mamy [5] po wszystkich cenach; może pan sobie wybierze wieniec wawrzynowy z świeżemi różami i palmową gałązką?
Pan: Co będzie kosztował?
Kobieta: Piętnaście marek.
Pan: Proszę posłać wprost do domu żałoby; oto moja wizytówka..
Kobieta: Bóg zapłać. Wszystko uczynię według życzenia pańskiego.

Pytania.

Które owoce nie rosną w naszym klimacie? (Pomarańcze, cytryny, figi i inne.) Skąd pochodzą? (Z Włoch, z Francji, z Hiszpanji.) Jak je nazywamy? (Owoce południowe.) Które z nich pochodzą z stron południowych? (Ananasy, banany.) W jaki sposób je się przesyła? (W kistach i koszykach, i to po większej części, gdy jeszcze nie dojrzały.) Gdzie się przechowuje najlepiej jabłka i gruszki? (W sklepie.) Jak można owoc konserwować? (Przez zaprawianie.)

STRAŻ OGNIOWA I CZYSZCZENIE ULIC.

52. Pożar, ogień.
53. Strażnik ogniowy.
54. Hełm.
55. Topór.
56. Sikawka.
57. Promień wodny.
58. Para.
59. Dym, dym duszący.
60. Płomień.
61. Drabina (ratunkowa).
62. Wąż gumowy.
63. Węgle w miechu.
64. Łopata.
65. Lina.
66. Nosze.
67. Chmara.
68. Okienica.
69. Ulica.
70. Kawiarnia.
71. Estrada.
72. Markiza.
73. Stół.
74. Krzesło.
75. Kelner.
76. Gość.
77. Gazeta.
78. Zamiatacz ulic.
79. Błoto, brud, śmiecie.
80. Wóz do czyszczenia ulic.
81. Walec.
82. Woźnica.
83. Wóz do skrapiania ulic.
84. Rura.
85. Kurek do wody.
86. Woda.
87. Koń.
88. Wieża kościelna.
89. Balkon.
90. Miotła.

STRAŻ OGNIOWA.

Wybuchł wielki pożar. Zapewne powstał przez nieostrożność lub też dzieci bawiły się zapałkami. Płomienie wydobywają się z wszystkich okien, szyby popękały, [68] spadają, [53] starają się mimo wielkich trudności mieszkańców palącego się domu ocalić. Jeden z [53] wtargnął odważnie za pomocą wysokiej [61] do domu i ratuje człowieka, od dymu już omdlałego; kobieta woła o pomoc, inny [53] przymocował na dachu [65] i przytrzymuje ją na dole, aby mieszkańcy wyższych piętr mogli się na niej spuścić i ocalić. Trzeci [53] stara się ogień wodą zadusić i palący się budynek uratować; trzyma długi, mocny [62] w ręku. [56] dostarcza bezustannie wody. Czwarty [53] pracuje przy parowym kotle, sypie węgle do maszyny. Z domu dwóch [53] wynosi na noszach chorego, który zdaje się być bez zmysłów; z pewnością wskutek zatrucia dymem i oparzeliny bardzo cierpi.

Pytania.

Jak to ogień powstał? (Nieostrożnością, eksplozją, podpaleniem). Kiedy zaalarmowano straż ogniową? Jest dyrektor straży ogniowej na miejscu zagrożonym? Czy cała straż ogniowa bierze udział w gaszeniu? Jak się wynagradza walecznych strażników? Jaki przyrząd biorą strażnicy, aby się nie udusić w dymie i płomieniach? (Pompy kwasorodowe.) Czy dom był zabezpieczony? W jakim towarzystwie? Ile wynosi premia? Jak zabezpieczają się strażnicy przeciw dymowi? (Hełmami gazowemi.) W jaki sposób udzielają pierwszej pomocy ludziom nieszczęściem dotkniętym? (Sztucznem oddychaniem, próbą przywrócenia życia.) Gdzie się nauczyli owego leczenia? (W kursach samarytańskich.) Dla czego straż ogniowa tak szybko działa? (Z powodu stałej gotowości ludzi i koni.)

Czyszczenie ulic.

Na [71] kawiarni widzimy dużo [76], z których niektórzy zakąski, jak kawę, lody, piwo i. t. p. spożywają. [75] przynosi właśnie [76], który [77] czyta, filiżankę kawy. Przed [71], na [69], są [80] i [83] w pełnym ruchu. [86] płynie strumieniami z [83], poczciwy [82] nagania swego [87]. Po zupełnem zlaniu (wodą) [86] (ulic) [69], [80] usuwa mocnym [81] gumowym brud i [86] na brzeg ulicy; [78] zamiata (miotłą) [90]; woda odpływa rurami kanalizacyjnemi. W wielkich miastach czyszczenie ulic uskutecznia się rychło rano, zanim ożywiony ruch wozów się rozpoczyna. Tu i owdzie widać także samochodzące [80] i [83], które obficiej wodę rozlewają.

Pytania.

Kto czuwa nad czyszczeniem ulic? (Urzędnik.) Kogo on zatrudnia? (Starszych ludzi i chłopców.) Jakie mają narzędzia? (Taczki, miotły, wałek gumowy.) Jaki noszą mundur? (Czapki numerowane, ciemne kurtki, krótkie spodnie, wysokie buty z cholewami.) Gdzie wrzuca się brud uliczny? (W kanalizację.) Dokąd po wielkim śniegu w większych miastach usuwa się śnieg, tamujący ruch uliczny? (W okolicę, na pola.) Jak się czyści trotuar? (Miotłami z trzciny.) Jak się chroni przechodniów w czasie ślizgawicy od nieszczęśliwych przypadków? (Odźwierni domowi posypują piasek i popiół.) W jaki sposób stara się zarząd zajmujący się czyszczeniem ulic uchronić konie, by nie padły w razie mrozu i wielkiej wilgoci? (Posypywaniem piasku i żwiru, szczególnie na mostach i drogach pochyłych.)

Rozmowa.

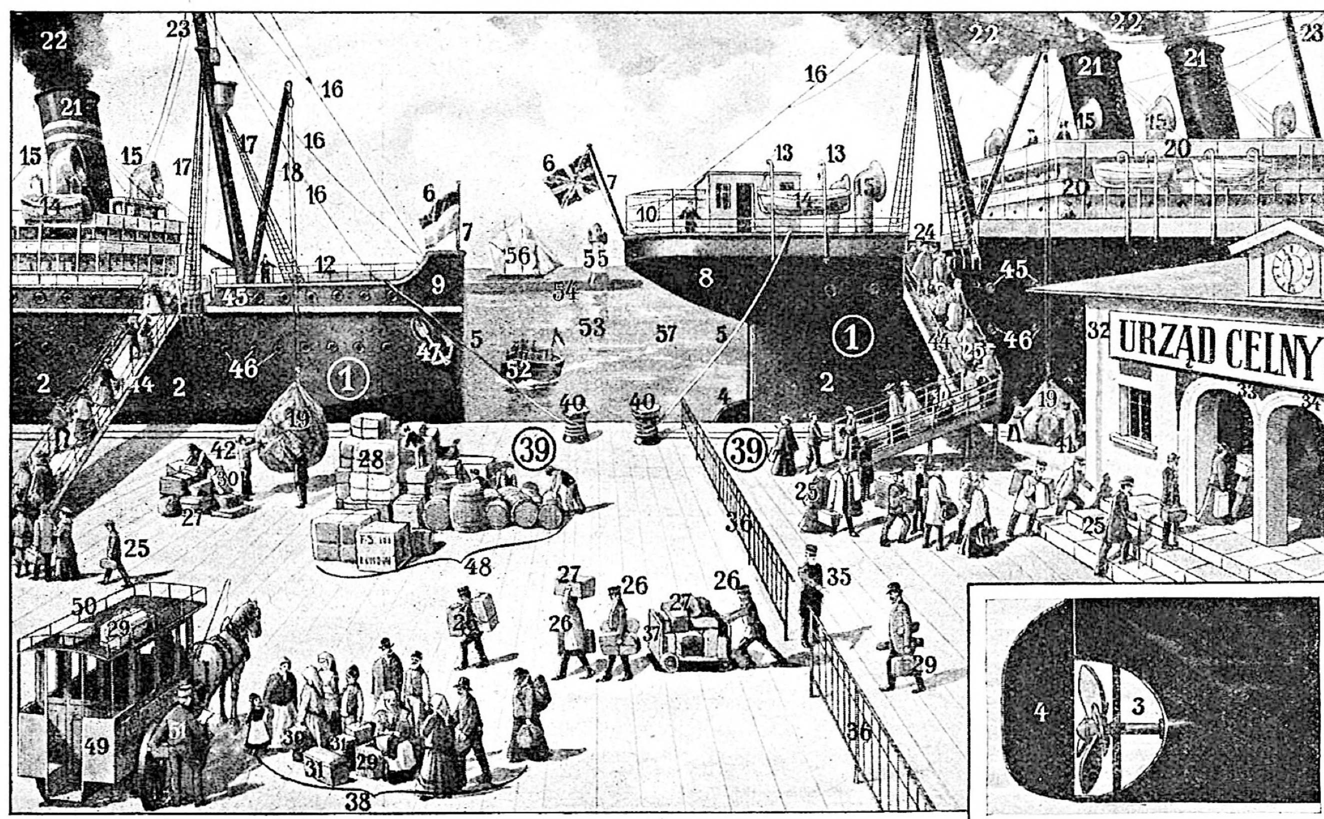
A.: Dokąd udasz się Pan dziś wieczorem po teatrze?
B.: Spotkam się z moim przyjacielem w [70]. Czy Pan też tam przyjdziesz?
A.: Owszem, bardzo chętnie! Bywam tam po obiedzie i czytam rożne [77].
B.: Wieczorem grywa pierwszorzędna kapela. Gdzie Pan masz swe miejsce?
A.: Po części siedzę przy [73] na [71]. Stąd ma się wolny widok na ożywiony ruch uliczny. Często można także [80] i [83] widzieć w ruchu. W takim razie siedzę chętniej na [89] z powodu kurzu, który mimo [86] się wznosi.

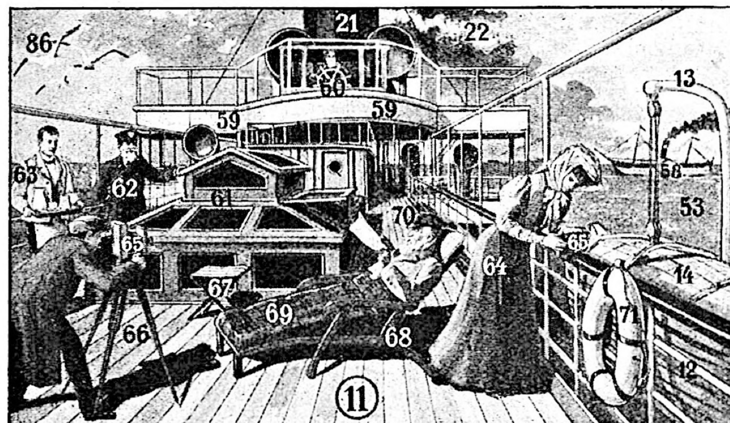
Wiersz.

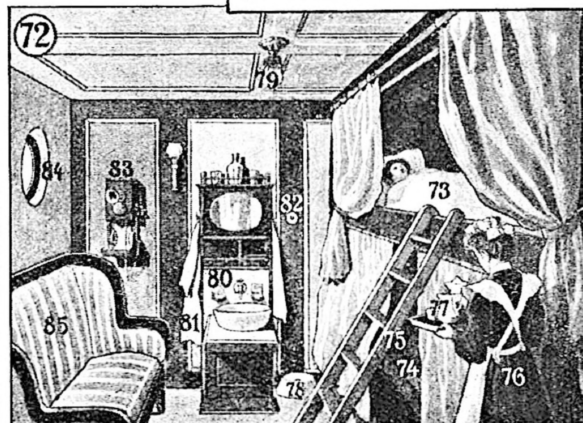
Dobrze wiedzieć, słyszeć wiele,
Ale mówić, przyjaciele,
Lepiej mało, zawsze z miarą,
Na zasadę bacząc starą:
„Jest to cnota nad cnotami,
Trzymać język za zębami.“

Józef Chmielewski.

OKRĘTY I PORT. — KOMPAS.

1. Okręt, parowiec zamorski.
2. Kadłub.
3. Śruba.
4. Ster.
5. Lina.
6. Flaga, bandera.
7. Drąg do chorągwi.
8. Tylna część okrętu.
9. Przednia część okrętu.
10. Poręcz na pokładzie okrętu.
11. Pokład.
12. Pokład szańcowy.
13. Juta, żóraw przesuwalny.
14. Łódź, ratunkowa.
15. Wentylator.
16. Liny, porządki okrętowe.
17. Drabina powroziana.
18. Kran, winda.
19. Sieć.
20. Pokład górny.
21. Komin.
22. Dym, dym duszący.
23. Maszt.
24. Pomost stopniowy.
25. Pasażer.
26. Tragarz.
27. Paki towarowe.
28. Paka, bala.
29. Torba podróżna } bagaż.
30. Paczka, tłomoczek. } bagaż.
31. Kufer. } bagaż.
32. Urząd celny.
33. Wchód, wejście.
34. Wychód, wyjście.
35. Urzędnik celny.
36. Zagrodzenie celne.
37. Wóz pakunkowy.
38. Wychodźcy.
39. Port.
40. Słup.
41. Wynoszący towary.
42. Wnoszący towary.
43. Pomost.
44. Pomost schodowy.
45. Okno w kabinie I kl.
46. Okno w kabinie II kl.
47. Kotwica.
48. Bagaż.
49. Omnibus.
50. Dach omnibusowy.
51. Sługa hotelowy.
52. Łódź motorowa.
53. Morze.
54. Wał portowy.
55. Latarnia morska.
56. Okręt żaglowy.
57. Ślad okrętu.
58. Kołowiec.
59. Miejsce kapitana.
60. Ster.
61. Okno pokładowe.
62. Kapitan.
63. Kelner.
64. Fotograf amator.
65. Aparat fotograficzny.
66. Podstawa,
    a) Płyta,
    b) Soczewka,
    c) Zamek, zatrzask (wpuszcza albo wypuszcza światło),
    d) Kamera,
    e) Piłka gumowa (zamyka albo otwiera zamek),
    f) Rura do poszukiwania odległości.
67. Krzesło składane.
68. Leżak.
69. Kołdra.
70. Czapka.
71. Pas ratunkowy.
72. Kabina.
73. Łóżko górne, koja.
74. Łóżko dolne.
75. Drabinka.
76. Pokojówka.
77. Sniadanie na tacce.
78. Spluwaczka.
79. Światło elektryczne, lampa elektryczna.
80. Umywalka.
81. Ręcznik.
82. Dzwonek elektryczny.
83. Telefon.
84. Okno.
85. Kanapa.
86. Mewa morska.

OKRĘTY I PORT. — KOMPAS.

Znajdujemy się na naszym obrazie nad [39]. Dwa wielkie [1] leżą na kotwicy [1], na prawej stronie przybył [25], schodzą po [44], ich wita rodzina. Udają się natychmiast do [32], aby swoje [28–31] oddać do zbadania. Wielkie tłumoki spuszcza się na [18], podczas gdy mniejsze [25] sami albo [26] niosą. [1] lewy zaraz odpłynie; tragarze ładują [28–31]; niektórzy [25] wchodzą już na [11], aby swe [72] wyszukać. Spodziewają się w dalekim kraju szczęścia i bogactwa. Na przodzie w lewo stoi już mnóstwo [38], którzy właśnie [44] opuścili. Pomiędzy obu okrętami widzimy [55], obok której [56] przejeżdża. [52] zbliża się do [39]. Jest ona tej samej narodowości co okręt z wychodźcami.

Pytania.

Jakie siły wprawiają okręty w ruch? (Żaglowce-wiatr, parowce-para, łodzie motorowe-nafta.) Czem ostrzega się [1] przed mieliznami i skałami? ([55], ogniem, beczkami, dzwonieniem.) Kto wprowadza [1] do portu? (Znawca portu, locman, przewodnik portu.) Ile [21] ma okręt prawy? Jakie są rodzaje parowców? (a. Parowce dla wycieczkowców; b. parowce towarowe; c. okręty wojenne, do obrony ojczyzny na morzu.) Czem ratują ludzi, którzy spadli z pokładu? ([14], [71].) Co za ludzie znajdują się na drugim obrazie na [11]? Gdzie stoi [62] albo straż pełniący oficer? Jakie narzędzia ratunkowe znajdują się na pokładzie? Kiedy wylądujemy? Czy będziemy przejeżdżali około lodowców albo czy zobaczymy je z daleka? U którego towarzystwa okręt jest zabezpieczony? Czy własność podróżnych, bagaż i rzeczy wartościowe są zabezpieczone i jak wysoko? Czy łodzie ratunkowe tak są przymocowane, że w razie niebezpieczeństwa mogą być prędko spuszczone? Czy okręt w razie niebezpieczeństwa telegrafem iskrowym jest połączony z okrętem olejowym, ponieważ przy zburzonym morzu łodzie ratunkowe prędko się przewracają? Skąd pochodzi przerażający głos, który w regularnych odstępach dziś w nocy słyszeliśmy? (Od syreny.) Kiedy odzywa się syrena? (W razie mgły.)

Kilka wyrazów, których używa się, będąc na pokładzie.

Udając się na pokład parowca: Proszę o [72] w środku [1]. Proszę o [74]. Zapytując się o przejazd: Jak długo potrwa przejazd? Gdzie morze najbardziej jest wzburzone? Czy będzie nam powietrze sprzyjało?

Pytając się o czas obiadu: Kiedy podawają obiad? Mogę jeść obiad w mojej kabinie? Jestem niezdrów (jest mi niedobrze). Proszę o spis potraw!

Dlaczego łódź tak bardzo się buja? Czy jest przeciążona?

Czy nie może pan zbytecznego towaru wyładować?

Rozmowa.

Pasażer: Panie [62], nie będzie nasza jazda bardzo burzliwą?
Kapitan: Myślę, że nie; morze jest spokojne, niema żadnych wskazówek na burzę.
Pasażer: Dałby Bóg; obawiam się choroby morskiej. Jak można najlepiej ustrzedz się przed tą chorobą?
Kapitan: Musi się Pan trzymać środka okrętu i dymu nie wciągać w siebie.

Pasażer: Panie kapitanie, czy ma Pan dostateczną ilość pasów, kamizelek, pierścieni i łodzi ratunkowych na pokładzie?

Kapitan: Niech pan się nie obawia; oprócz tego mamy na pokładzie telegrafię iskrową, a latarnie morskie dają nam w czasie jazdy znaki i sygnały, zwane światłem migotliwem.

Pasażer: Cóż zaś, jeśli okręt na coś najedzie i przedziurawi się albo na mieliznę wpadnie?

Kapitan: Natenczas od stacji ratunkowej rzucają do nas na linie rakiety, które chwytamy i przymocujemy. Jeden pasażer po drugim dostaje się po téj linie na ląd.

Pasażer: Czy ów wielki okręt wojenny brał już udział w bitwie morskiej?

Kapitan: Jeszcze nie przed pół rokiem został ochrzcony i w wodę spuszczony i wziął dotychczas udział tylko w jednej rewie.

Pasażer: Na którym doku został wybudowany?

Kapitan: Na wielkich gdańskich dokach raz już silnym wiatrem uszkodzonego musiano naprawić.

Pasażer: Nasz okręt zapewne nie po raz pierwszy udaje się w drogę?

Kapitan: Słusznie; jedziemy po raz trzeci od czasu, jak nasz okręt z Gdańska wypłynął.

Pan do [63], przynoszącego kawę: dlaczego dziś tak mało [25] na [11]?

Steward: Większa część państw wypoczywa jeszcze po obiedzie w swojej kabinie; jedna pani ma morską chorobę. Około godziny [4] ruch na pokładzie znów się ożywi.

Pan: Czy nie ma środka przeciwko téj nieprzyjemnej chorobie?

Steward: Nie, najlepiej spokojnie leżeć; wszystkie inne środki dotychczas okazały się bezskutecznemi.

Pan: Tam idzie [64] z swoim [65]; poproszę go, aby nas odfotografował.

[64] do pana: Proszę spokojnie siedzieć. Tak jest dobrze. Patrz Pan na swa gazetę. Głowę proszę trochę na prawo zwrócić. Dziękuję.

Pan: Czy Pan sam wywołuje fotografję?

[64]: Tak jest, na okręcie bowiem mamy komórkę.

Pan: Kiedy Pan zajmiesz się zdjęciem?

[64]: Skoro tylko będę miał czas, przyniosę je panu.

Rodzaje wiatru.

Cisza w powietrzu; wieje lekki, ostry wiatr; mamy burzę.

Hałas na okręcie.

[5] jęczą, przez żagiel gwiżdże wiatr, maszyny tętnią, [18] skrzeczy, [86] krzyczy, z [21] wylata mrucząc i sycząc [22].

Na urzędzie celnym.

Urzędnik celny: Czy ma Pan co do oclenia?
Pasażer: Nie, mam tylko rzeczy do użytku. Proszę się przekonać.
Urzędnik celny: Czy masz Pan tytuń?
Pasażer: Mam w torbie pudełko cygar, które juz napocząłem.
Urzędnik celny: To nie podlega opłacie.
Pasażer: Czy wolno mi się oddalić?
Urzędnik celny: Proszę jeszcze chwileczkę! Jeżeli żona pańska ma biżuterje, drogie koronki lub jedwab, musi je oclić.

Bajka.

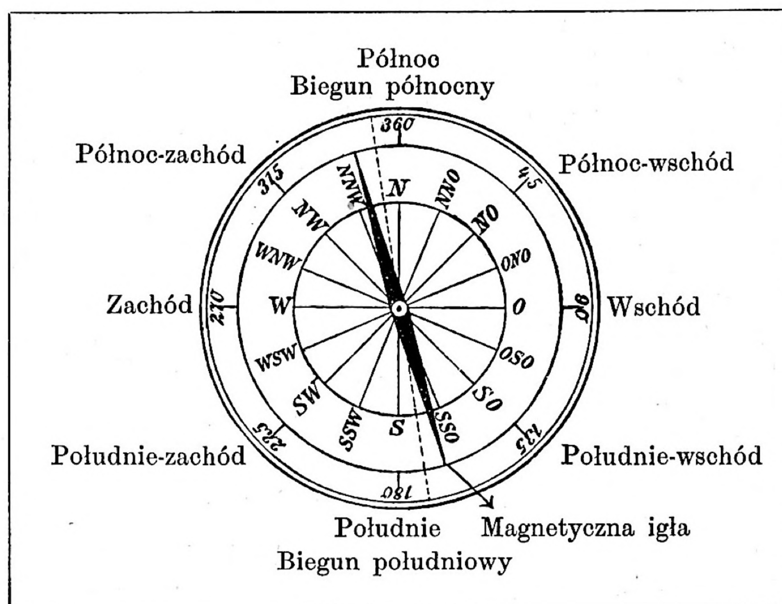
Pewien tonący, gdy wyciągnięto go z wody, uczynił ślub, że pierwej do wody nie przystąpi, dopóki się pływać nie nauczy.

KOMPAS.

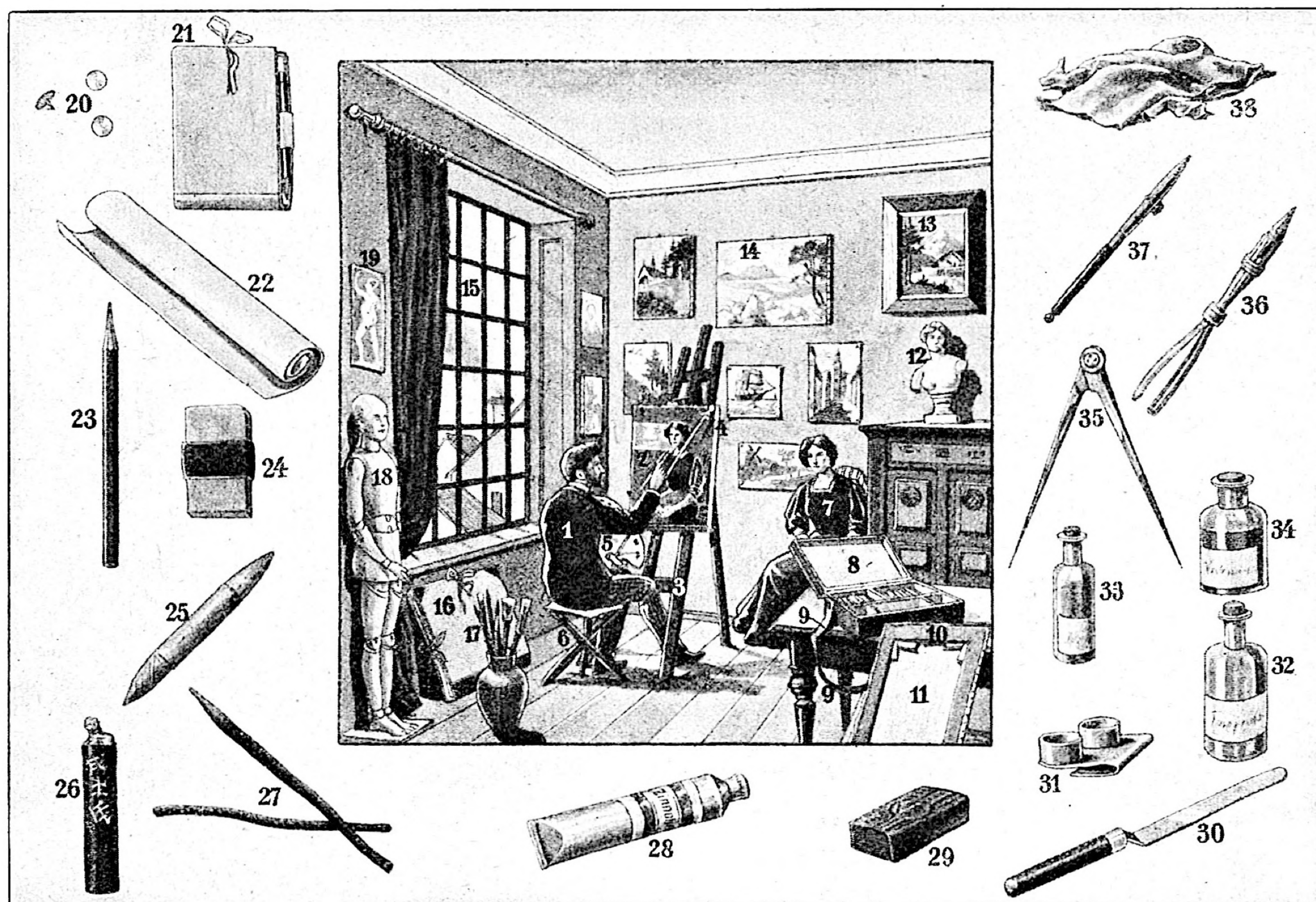
Kompas służy do oznaczenia stron nieba i dlatego bardzo użytecznym jest przyrządem pomocniczym jużto dla żeglugi, jużteż dla badaczów naukowych w nieznanych krajach ziemi podróżujących. Nawet kierownik statku lotniczego i lotnik bez kompasu obejść się nie może. — Igła magnesowa zupełnie wolno bujająca wskazuje jednym końcem na północ, drugim na południe, ma jednak tę właściwość, że nieco ku zachodowi lub wschodowi się skłania. Ta odmiana, która dla każdej miejscowości ziemi jest inną, nazywa się deklinacją.

Cztery główne kierunki nieba nazywają się: północ, wschód, południe i zachód. Gdzie słońce wschodzi, tam jest wschód, gdzie zachodzi, jest zachód, najwyżej na niebie stoi w południe, południowi przeciwna jest północ. To dotyczy naturalnie tylko mieszkańców północnej półkuli ziemskiej.

W nocach gwiaździstych spostrzega się piękne konstelacje gwiazd. Jedna z najwięcej znanych jest „wóz“, czyli „wielki niedźwiedź“. Przedłużywszy linję łączącą obie ostatnie gwiazdy tej konstalacji pięciorako, napotykamy na gwiazdę polarną. W jej bliskości znajduje się biegun północny nieba. I ta gwiazda jest środkiem pomocniczym dla marynarzy i podróżnych, aby się poinformować na niebie. Żeglarze z tego powodu gwiazdę chętnie też nazywają „gwiazdą przewodnią“.

PRACOWNIA MALARSKA.

1. Artysta, malarz.
2. Płótno, obraz.
3. Sztalugi.
4. Laseczka malarska.
5. Paleta.
6. Krzesło składane.
7. Model.
8. Pudło malarskie.
9. Rzemień.
10. Rama.
11. Płótno.
12. Popiersie Wenery Milońskiej.
13. Obraz.
14. Rysunek.
15. Okno.
16. Mapa.
17. Pędzel.
18. Figura.
19. Studjum.
20. Ćwieki, gwoździki.
21. Mapa lub książka, album do szkicowania.
22. Rola papieru.
23. Ołówek.
24. Guma (do wycierania).
25. Fiszorek (do rysunków).
26. Tusz chiński.
27. Węgiel.
28. Tuba farby.
29. Kawałek farby wodnej.
30. Nóż do palety.
31. Miseczki do farb wodnych.
32. Butelka terpentyny.
33. Olej siemienny, olej lniany.
34. Lakier, pokost.
35. Cyrkiel.
36. Trzonek do ołówka.
37. Pióro rysunkowe.
38. Ścierka malarska, łatka.

Pracownia malarza.

Odwiedziłem po raz pierwszy pracownię [1]. Towarzyszyłem siostrze mojej, którą [1] maluje. [1] siedział przed [3] szkicując portret, w lewej ręce miał [5], na niej farby mięszając. Za nim stało naczynie z [17]. Miałem dosyć czasu obejrzeć sobie [13] wiszące na ścianach. Szczególnie piękne były niektóre [14] z Szwajcarji i szkice morskie. Istotnie piękna jest sztuka malarska, przedstawiająca nam ludzi i ich usposobienia. [1] zamierza w lutym wyjechać do Egiptu. Z tej podróży wielkiej spodziewa się korzyści. Wrażenia słoneczne są tam, jak słychać, przecudne.

PRACOWNIA MALARSKA.

Pytania i odpowiedzi tyczące się sztuki malarskiej.

Jakie materje wybiera sobie artysta? Maluje bitwy, widoki, ludzi, zwierzęta, sielanki, krajobrazy.

Co czyni artysta, jeżeli krajobraz w wielkich rozmiarach malować zamierza? Szkicuje. Jeżeli kolor jest za ciemny, bierze do niego białej farby i mięsza na [5], jeżeli obraz za mało ma światła lub cieni, dodaje swiatła; jeżeli obraz wykończył, pociąga go po uschnięciu [34], wtenczas błyszczy; jeżeli farby sa grube, rozcieńcza je terpentyną.

Czego uczy się uczeń w pierwszej lekcji rysunków? Uczeń uczy się najprzód rysować przedmioty okrągłe, n. p. jabłka, gruszki, cytryny, jajka, częścią z natury, częścią z pamięci, potem następują przedmioty równej powierzchni, n. p zeszyty, koperty listowe, chusteczki i t. p. a potem liście, latarnie, zegarki, dzbanki. Następują trudniejsze ćwiczenia w rysowaniu płaszczyzn i rysowanie w perspektywie.

Czego potrzeba do rysowania linją? Do rysowania linją potrzeba [22], [23], linji, kąta, miary kątowej, [24], [35], [37], [36]. Przy takim rodzaju rysowania chodzi przeważnie o dokładność.

Czego potrzebuje malarz 1. do rysowania ([22], [23], [25], [27]), 2. do malowania [3-5], [8], [11], [28-34].

Jakie mamy rodzaje obrazów? (Olejne, akwarele, pastele.) Jakie rysunki? (Ołówkiem, węglem, kredą i litografję.)

Jakie rodzaje obrazów wiszą w wielkiej wystawie sztuk pięknych? (Portrety, krajobrazy, obrazy z życia codziennego, rysunki, miedzioryty.)

Najsławniejsi pisarze i poeci polscy.

Jan Kochanowski, »ojciec poezji polskiej«, żył w szesnastem stuleciu. Jego współczesnik *Piotr Skarga* pisał prozą (Żywoty Świętych, O miłości ku ojczyznie).

Ignacy Krasicki, ur. 1734, był arcybiskupem gnieźnieńskim, um. 1801 w Berlinie i tam pochowany w kościele św. Jadwigi. Z jego utworów najwięcej znane są bajki.

Adam Mickiewicz, książę poetów polskich, ur. 1797 w Nowogródku w Litwie, był profesorem w Kownie, wykładał w Odesie kursa literatury łacińskiej. Z Odesy udał się w Krym, owocem tej podróży są *Sonety Krymskie*. Przed sonetami napisał *Ballady i Romanse*, *Grażynę* i *Dziady*. Później bawił trzy lata w Moskwie, gdzie napisał pieśń litewską *Konrad Wallenrod.* W roku 1829 zwiedził Berlin, Weimar, Frankfurt, nadreńskie okolice, Szwajcarję i Włochy. W r. 1832 udał się do Paryża, gdzie między innemi dziełami napisał najlepszy poemat swoj: »*Pan Tadeusz*« (r. 1834). Rząd francuski dał mu posadę profesora literatury słowiańskiej, a w r. 1855 posłał go do Turcji w misji politycznej. W tymże samym roku umarł w Konstantynopolu.

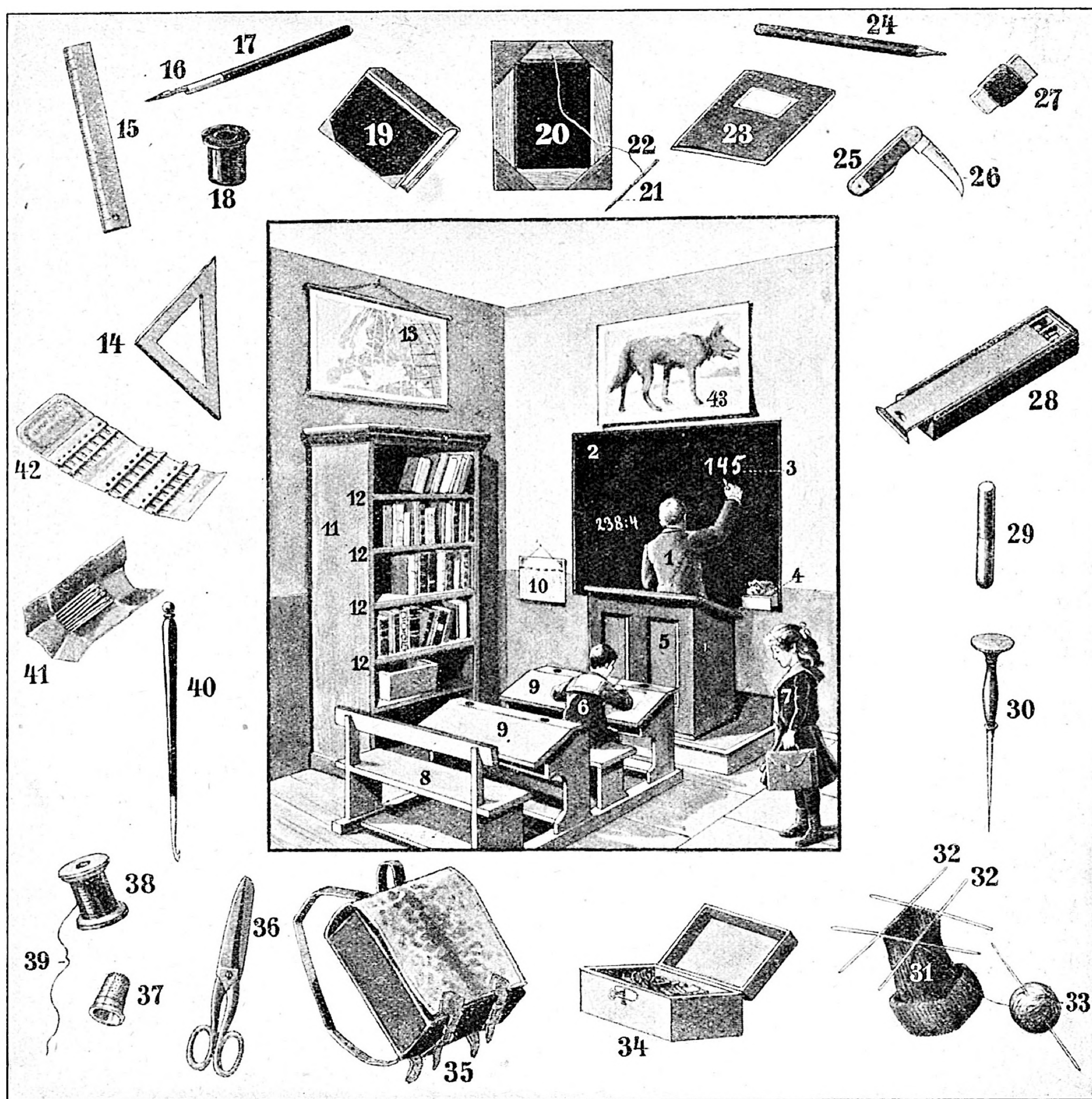
Zygmunt Krasiński, ur. 1812 w Paryżu, przyjaciel Mickiewicza, jest twórcą *Nieboskiej Komedji* i *Irydiona*, um. 1859 w Paryżu.

Juljusz Słowacki, ur. 1809 w Krzemieńcu, um. 1849 w Paryżu, tworzył *Boga rodzicę*, *Mindowe*, *Żmiję*, *Mazepę* i inne dzieła.

Józef Ignacy Kraszewski, ur. 1812, um. 1887, najpłodniejszy ze wszystkich pisarzy polskich, napisał blisko 600 tomów. On właściwie powieść polską stworzył.

Henryk Sienkiewicz, ur. 1846, um. 1916, był najznakomitszym powieściopisarzem polskim, z jego utworów przecudna powieść *Quo vadis*? na całym świecie jest znana.

POKÓJ SZKOLNY.

1. Nauczyciel.
2. Tablica (ścienna).
3. Liczby.
4. Gąbka.
5. Katedra.
6. Uczeń (chłopiec).
7. Uczennica (dziewczę).
8. Ławka.
9. Pulpit.
10. Plan lekcji.
11. Repozytorjum do książek.
12. Deska do książek.
13. Mapa.
14. Trójkąt.
15. Linja.
16. Pióro, pióro stalowe.
17. Trzonek, obsadka.
18. Kałamarz.
19. Książka.
20. Tabliczka.
21. Rysik.
22. Szpagat.
23. Zeszyt.
24. Ołówek.
25. Nożyk kieszonkowy.
26. Ostrze, brzeszczot.
27. Guma.
28. Piórnik.
29. Pudelko do igieł.
30. Szydło.
31. Pończocha.
32. Igliczka.
33. Kłębek.
34. Pudełko do robótek, do szycia.
35. Plecak, torba.
36. Nożyczki.
37. Naparstek.
38. Kłębek, rolka nici.
39. Nić, nitka.
40. Heklówka.
41. Paczka igieł.
42. Kartonik ze szpilkami.
43. Obraz poglądowy.

POKÓJ SZKOLNY.

Kto chodzi do szkoły [2]. [6] i [7] chodzą do szkoły. Niosą swój [35] w ręce albo na plecach.

Co mają uczniowie w swej torbie? Mają [19] i [28] w swojej torbie.

Co mają uczniowie w piórniku? W [28] mają [17], [24], [25] i [27].

Kto uczy dzieci w szkole? [1] uczy [6] w rozmaitych przedmiotach; ucza się czytać, pisać, rachować. Starsi [6] ucza się historji, geografji, historji naturalnej i obcych języków.

Co widać w klasie? Widać dwie [8] i dwa [9]. Przy ścianie stoi [11]. Są w niem książki. [1] stoi przed [2] i pisze [3]. Obok [2] wisi [10].

Co się dzieje podczas lekcji? [1] przesłuchuje, co w przeszłej lekcji wykładał. Podług odpowiedzi zapisuje w swoim notesie dobre lub złe predykaty. Leniwych zatrzymuje w szkole po ukończeniu nauki. [1] objaśnia i wykłada nowe zadania, [6] przysłuchują się pilnie i powtarzają je sobie w domu.

Czego potrzeba na lekcję rysunków? Potrzeba papieru rysunkowego, węgla, kredy, [27] do wytarcia fałszywych linji. Czego na godzinę robótek? Igły z [42], [37], [39] do szycia; [40] do heklowania; [32] i [33] do robienia pończóch; wszystkie te narzędzia do szycia przechowuje się starannie w [34].

Do czego służy mapa krajowa? [1] zawiesza [13] na [2], aby wszyscy [6] dobrze ją mogli widzieć; pokazuje na niej kraje, góry, miasta i rzeki i stawia pytania.

Ile dzieci jest na naszym obrazie? Widzę chłopca i dziewczę. Chłopiec siedzi na pulpicie przed swoim [23] i pisze. Dziewczę spóźniwszy się, zwiesza głowę, bo się wstydzi.

Kiedy wydaje nauczyciel plan lekcji? Na Wielkanoc i na Św. Michał [10] się zmienia.

Co mówi uczeń, jeżeli się spóźni do szkoły? (Proszę darować, panie [1], że się spóźniam, nasz zegar spóznił się.) Co mówi nauczyciel, kiedy uczeń za cicho odpowiada? (Mów głośniej!) Jeżeli uczeń jest niespokojny? (Siedź cicho!) Jeżeli zeszyt jego jest brudny? (Staraj się zeszyt czyściej utrzymać!) Co Pan czyni, chcąc pisać? (Biorę [17], maczam [16] w [18] i piszę w otworzonym [23].) Co mówi nauczyciel, chcąc wiedzieć, czego uczniowie się nauczyli? (Czegoście się na dziś nauczyli?) Jeżeli ucznia wzywa, aby dalej mówił? (Czytaj dalej!) Jeżeli się przekonał, że uczniowie źle są przysposobieni? (Zadania wasze nie dosyć przygotowaliście, musicie się lepiej uczyć!) Co mówi uczeń, jeżeli nie mógł wziąć udziału w nauce? (Proszę wybaczyć, nie byłem w szkole.) Jeżeli nie dobrze się nauczył? (Proszę wybaczyć, nie mogłem wczoraj się przygotować.) Jeżeliby rychlej chciał iść do domu? (Mój ojciec prosi Pana, aby mię zwolnił 10 minut przed zakończeniem lekcji, bo mam iść do lekarza.)

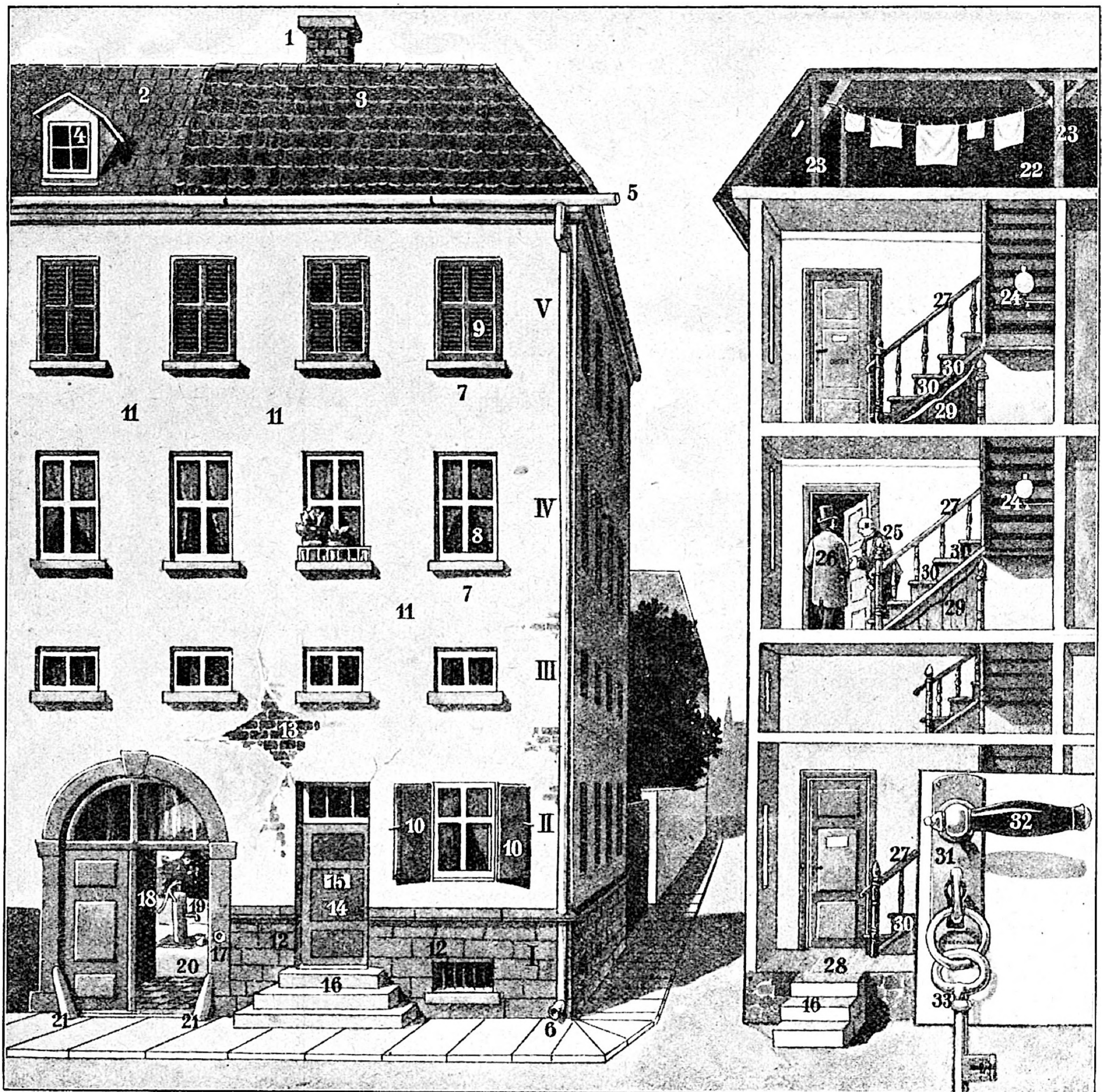
Pytania.

Czem obciera nauczyciel tablicę? (Gąbką, łatką.) Gdzie stoją kałamarze? Czy piszecie czarnym czy czerwonym atramentem? Która lekcja jest wam najmilszą.? Co nauczyciel napisał na tablicy? Jakiej tabliczki używa uczeń? (Tabliczki łupkowej.) Czem pisze uczeń na tablicy? (Rysikiem.) Gdzieś położyła swój naparstek? Skończysz twoją pończochę? Ilu igliczkami robi się pończochę? Jakiego narzędzia używa się do białego haftu? (Szydła.) Czem się przecina materje i nici? (Nożyczkami.)

Przysłowia.

Poznać z mowy, jakiej kto głowy. — Kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu rozumu nie kupi. (To przysłowie przypomina czasy, kiedy Polacy przeważnie do Paryża jeździli po naukę.)

DOM.

I. Sklep.
II. Parter.
III. Międzypiętro.
IV. Pierwsze piętro.
V. Drugie piętro.
1. Komin.
2. Dach łupkowy.
3. Dach ceglany.
4. Mansarda, izba poddaszna.
5. Rynna na dachu, okapnica.
6. Rynna.
7. Okno.
8. Szyba.
9. Żaluzja.
10. Okienica.
11. Mur.
12. Piaskowiec.
13. Cegła.
14. Drzwi.
15. Godło.
16. Stopień.
17. Dzwonek.
18. Brama.
19. Pompa.
20. Podwórze.
21. Kamień narożny.
22. Góra.
23. Belka.
24. Rączka do lampki gazowej.
25. Gospodarz domu, właściciel domu.
26. Dzierżawca.
27. Poręcz.
28. Przystanek na schodach.
29. Schody.
30. Stopień.
31. Zamek.
32. Klamka.
33. Klucz.

DOM.

Rozmowa dzierżawcy z właścicielem domu.

Lokator: Czy ma Pan mieszkanie do wynajęcia?

Gospodarz: Mam, panie Wróblewski; ile pokoi Pan sobie życzy?

Lokator: Chciałbym pięć pokoi z kuchnią i z I. Czy za domem jest ogród?

Gospodarz: Nie, bardzo żałuję, jest tylko [20]. Ale ono jest duże, bardzo nadaje się do zabawy dla dzieci.

Lokator: Pokaż mi Pan pokoje.

Gospodarz: Proszę wejść. Tu na II są trzy pokoje, pokój mieszkalny, jadalny i kabinet. Pokoje sypialne są na IV.

Lokator: Pokoje podobają mi się, tylko tapety już bardzo zużyte. Czy mogą być odnowione?

Gospodarz: I owszem. Każę zrobić podług gustu Pańskiego. Może się Pan pofatyguje do IV?

Lokator (idzie po [30] wyżej): [29] są bardzo wąskie? Czy [27] mocna?

Gospodarz: Jest w porządku, Panie Wróblewski, nie potrzebujesz Pan się o nią troszczyć. Tu są pokoje sypialne, leżą na południe.

Lokator: To dobrze. Jakoż z kuchnią? Czy jest tam gaz albo światło elektryczne i przewodnik ciepła?

Gospodarz: Tak jest; wszystko według życzenia pańskiego; w ognisku można palić węglem i gazem.

Lokator: Gdzie znajduje się łazienka?

Gospodarz: Obok sypialni; piec grzeje wyśmienicie.

Lokator: Jakże z miejscowościami pobocznemi?

Gospodarz: Otuż bardzo obszerna i przewiewna śpiżarnia. Którą dla swej suchości moi lokatorzy zawsze chwalili. Nadto masz Pan miejsce do drzewa i węgli i udział w pralni i górze.

Lokator: Czy jest tu jakie miejsce, n. p. góra do powieszenia bielizny, przechowywania kufrów i t. d.?

Gospodarz: Jest; znajduje się ponad łazienką.

Lokator: Mieszkanie podoba mi się, ile ma kosztować?

Gospodarz: 1800 marek rocznie.

Lokator: To trochę drogo. Czy nie mogę je dostać za 1600 marek? Zawarłbym zaraz kontrakt na 3 lata.

Gospodarz: Żałuję; ale odstąpić doprawdy nic nie mogę. Dam Panu jeszcze jednę [4] na [22].

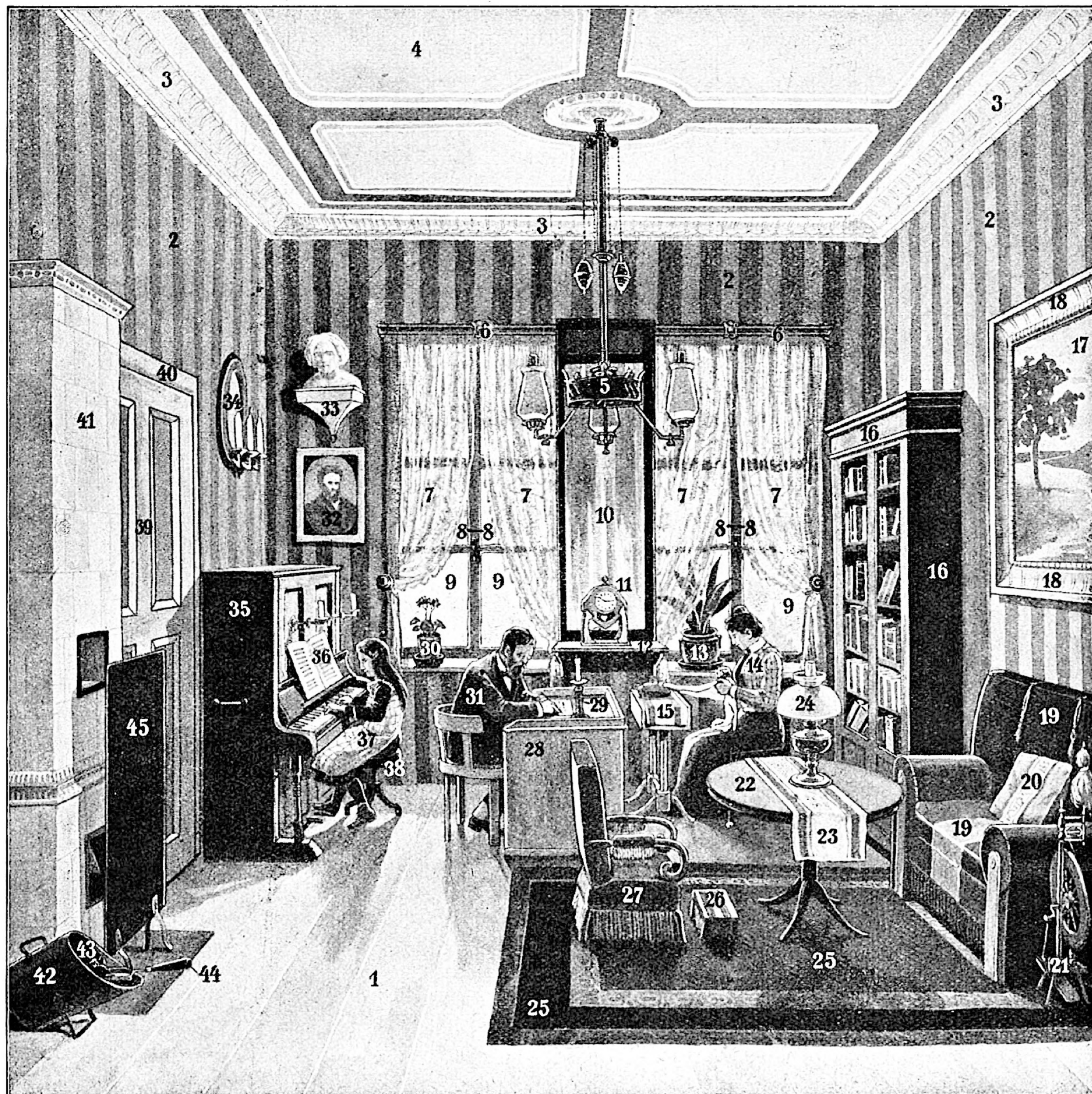
Lokator: Zgadzam się; na Wielkanoc się wprowadzę. Kontrakt w przeciągu tygodnia może być podpisany. Wszak mogę półrocznie wypowiedzieć?

Gospodarz: Z pewnością, taki jest w naszem mieście zwyczaj. Zresztą każę Panu żaluzje i schody pomalować, aby i żona Pańska była kontenta.

Pytania.

Czem zamyka się drzwi? Kto robi klucze i zamki? (Ślusarz) Czem dach jest pokryty? (Dachówką. Łupkami.) Jak nazywamy jeszcze rynny na dachu? (Zlewem.) Do czego potrzeba okienic? (Do zabezpieczenia się od złodziei.) Do czego żaluzji? (Od słońca.) Jak się nazywają piętra w domu? Z jakich kamieni są mury domu? (Z cegieł, kamieni, z piaskowca.) Co widzę na podwórzu? Czem odchodzi dym z pieca? Na której ulicy znajduje się dom Pański? Ile okien ma front domu? W jaki sposób można wszystkie pokoje domu równocześnie ogrzewać? (Ogrzewaniem centralnem.) Gdzie znajduje się wielki piec do ogrzewania? (W sklepie.) Czy są też domy, w których każde piętro dla siebie ogrzewaniem centralnem może być ogrzewane? (W wielkich miastach.) Do czego służy góra? (Do suszenia bielizny.) Kto stara sie o porządek i czystość na schodach i na podwórzu? (Stróż domowy.)

POKÓJ MIESZKALNY.

1. Podłoga.
2. Ściana.
3. Gzyms.
4. Sufit.
5. Świecznik.
6. Rama do firanek.
7. Firanki.
8. Okno.
9. Szyba.
10. Lustro, zwierciadło.
11. Zegar stołowy.
12. Konsolka.
13. Doniczka.
14. Matka.
15. Stolik do szycia.
16. Szafa na książki.
17. Obraz.
18. Rama, oprawa.
19. Kanapa.
20. Poduszka.
21. Kołowrotek.
22. Stół.
23. Serwetka na stół.
24. Lampa.
25. Dywan.
26. Ławeczka pod nogi.
27. Fotel.
28. Biurko.
29. Lichtarz.
30. Kwiat kwitnący.
31. Ojciec.
32. Fotografja.
33. Popiersie.
34. Lichtarz ścienny, pająk.
35. Fortepian.
36. Nuty.
37. Dziecko, dziewczę.
38. Krzesło fortepianowe.
39. Drzwi.
40. Oprawa drzwi.
41. Piec.
42. Kubeł do węgli.
43. Węgle.
44. Łopatka do węgli.
45. Zasłona do pieca.

POKÓJ MIESZKALNY.

Jaki pokój widzisz na tym obrazie? Widzę pokój mieszkalny.

Kto znajduje się w pokoju mieszkalnym? [31], [11] i [37] są w pokoju mieszkalnym. [31] pracuje przy swym [28]. [14] haftuje, siedzi w bliskości [8], aby mogła lepiej widzieć. [37] gra na fortepianie, ćwiczy się w nowej sztuce, popełnia jednak błędy i musi tę sztukę jeszcze często powtarzać, aby mogła grać bezbłędnie.

Wskaż mi różne części pokoju? To są cztery [2], [4] i [1].

Ile okien i drzwi ma ten pokój? Widzę dwa [8], które światło wpuszczają. Obok [41] są [39]. Otwieram i zamykam [39], gdy wchodzę.

Jakie przedmioty zdobią ściany? — Nad [19] wisi [17] ze złotą [18]. Między [8] znajduje się [10], które na [12] spoczywa. Przed oknami wiszą [7], które do [6] są przypięte. Na lewo jest [33], pod niem [32].

Co porabiacie wieczorem? [24] na [22] zapala się. Po przeczytaniu gazety [31] czyta nam lub śpiewa piosenkę. Matka szyje lub ceruje, mała córka pomaga jej. Jeżeli mamy towarzystwo, zapala się [5].

Do czego służy piec? [41] ogrzewa nasz pokój. Rano przychodzi dziewczyna z [42] i z [44]. Kładzie drzewo i [43] do [41] i zapala ogień. W naszym [41] jest rura.

Kiedy ojciec używa lichtarza na swem biurku? Zapala go, chcąc list zapieczętować.

Co stoi na konsoli? Tam znajduje się [11]; jest bardzo kosztowny, pamiątka to po pradziadku.

Kto używa kołowrotka? — Babka przędzie jeszcze, kiedy nas odwiedza; dzieci jej i wnuczki już się tego nie uczyły.

Do czego służy szafa na książki? [31] chowa tam swoje książki, które są zawsze we wzorowym porządku. Książki stawia się do szafy, aby się nie zakurzały.

Co robi pani, jeżeli służąca puka do drzwi? — Woła: »Proszę!«

Jeżeli służąca oznajmia odwiedziny? — Pani prędko haft odkłada, pan list swój przerywa, córeczka przestaje grać na fortepianie. Pan mówi: »Prosimy.« Jeżeli krewni, n. p. wuj, ciotka lub dziadkowie, przychodzą z wizytą, wtedy już w sieni ich się wita.

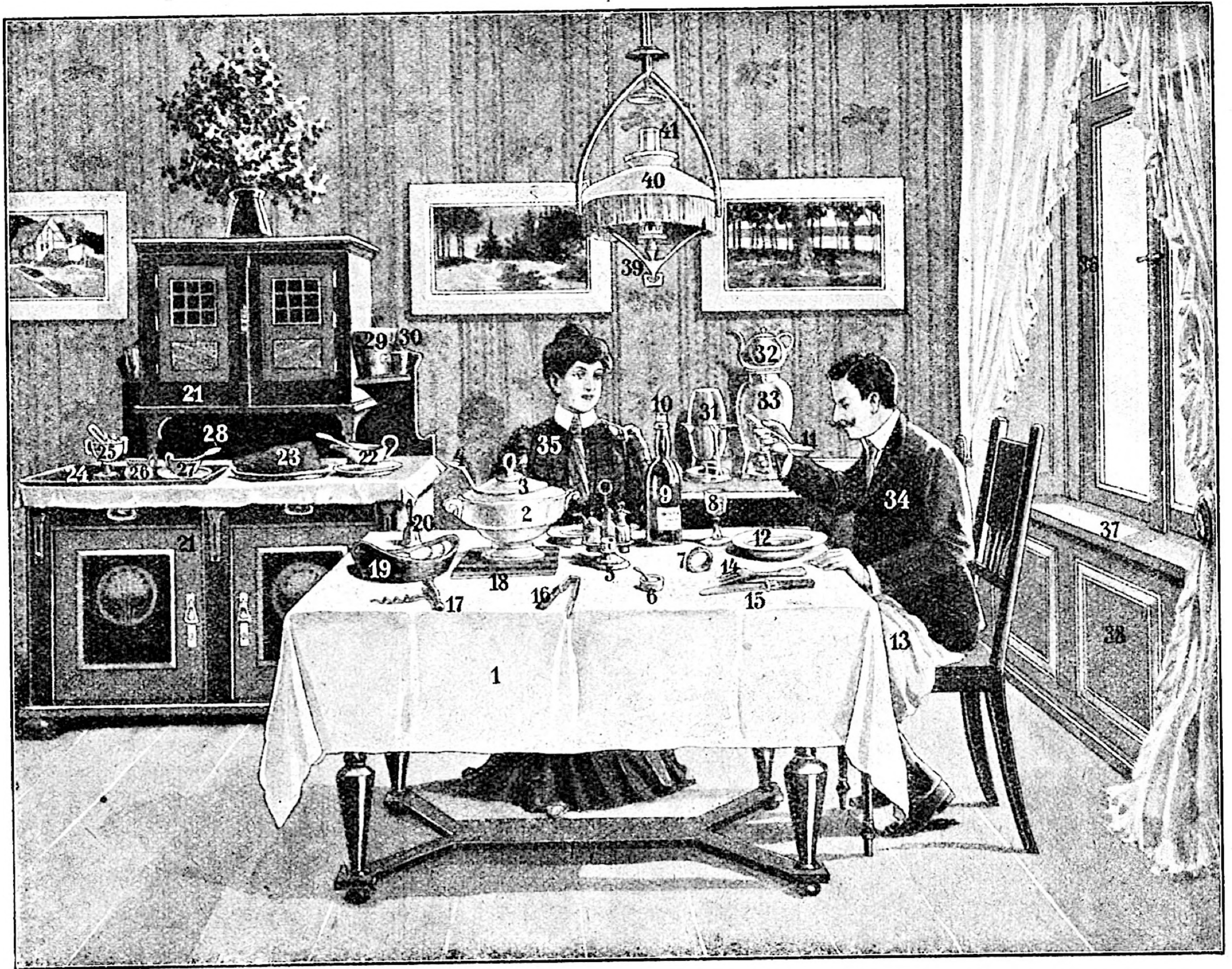
Pytania.

Czyja fotografja wisi na ścianie? Jakie stoły są w pokoju? Jakie krzesła są w pokoju? Gdzie stoją doniczki z kwiatami? Gdzie stoi kołowrotek? Co leży na kanapie? Gdzie stoi ławeczka pod nogi? Gdzie stoi stół i krzesło fortepianowe? Ile nóg ma stół, ile krzesło fortepianowe? Który przedmiot chroni nas od żaru pieca? Co wisi nad fortepianem? Nad kanapą? Czem zajmuje się ojciec? Co robi matka? Co leży i co stoi na stole?

Przysłowia.

Ręka rękę myje — noga nogę wspiera.
Z jakim przestajesz, takim się stajesz.
Kiedy wejdziesz między wrony, musisz krakać jak i ony.

POKÓJ JADALNY.

1. Obrus.
2. Waza do zupy.
3. Pokrywa.
4. Łyżka do zupy.
5. Menaż.
6. Sólniczka.
7. Obrączka do serwety.
8. Kieliszek, kieliszek do wina.
9. Butelka wina.
10. Korek.
11. Łyżka.
12. Talerz.
13. Serweta.
14. Widelec.
15. Nóż.
16. Dziadek do orzechów.
17. Grajcarek.
18. Mata, rogóżka.
19. Koszyk do chleba.
20. Dzwonek.
21. Bufet.
22. Sosyerka.
23. Pieczeń.
24. Tacka.
25. Cukierniczka.
26. Garnuszek do mleka, garnuszek do śmietanki.
27. Filiżanka, kubek, podstawka.
28. Łyżeczka do kawy, herbaty.
29. Chłodnik do szampana.
30. Puhar.
31. Dzbanek do kawy, maszynka do kawy.
32. Garnek do herbaty.
33. Samowar, maszynka do herbaty.
34. Pan domu.
35. Pani domu.
36. Rama okna.
37. Deska przy oknie.
38. Taflowanie, obicie drzewem.
39. Lampa wisząca.
40. Klosz (na lampę).
41. Cylinder.

POKÓJ JADALNY (JADALNIA).

Kto znajduje się w tym pokoju? [34] i [35] siedzą w pokoju jadalnym i jedzą.

Co jedzą? Jedzą obiad.

Poczem to poznać? Zupa stoi na stole i drugie danie, [23] na [21].

Ile dań jedzą zwykle w Polsce na obiad? Dwa do trzech dań: zupę, [23] z jarzyną i ziemniakami, a niekiedy deser, n. p. leguminę, ser, owoce i t. p.

Kto dziś nakrył do stołu? [35]; pokojówka nie miała czasu, musiała powiesić bieliznę. Ale sprzątnie ze stołu.

Co widać na stole jadalnym? Na stole są głębokie [12] do zupy i [11]. Obok [12] leżą [14] i [15] do dzielenia pieczeni. Na [18] stoi [2]; [3] chroni zupę od wystygnięcia. W wazie do zupy tkwi duża [4] (którą pani domu nalewa zupę w głębokie talerze).

Co pan domu pije do obiadu? W [9] znajduje się czerwone wino. Pawdomu otwiera ją [17] i nalewa sobie. Żona jego nie pije wina, lekarz jej zakazał.

Co pan domu pije po obiedzie? Żona przynosi kawę, którą sama przygotowała.

Powiedz mi Pan, jakie inne rzeczy stoją na stole? Tam jest [6], [5] z oliwą, octem, pieprzem i musztardą. Na lewo od [6] leżą [16] i [17], obok stoi [19].

Cóż jeszcze jada się w pokoju jadalnym? Pierwsze i drugie śniadanie i wieczerzę. Na drugie śniadanie [34] (pan dobrodziej) zwykle nie przychodzi do domu.

Gdzie stoi nakrycie do kawy? Na [21] stoi [24] z [26], [25] i [27]. [31] stoi na małym stoliku.

Jak się gotuje kawę i herbatę? Sypie się kawę lub herbatę do [31] albo do [32] i leje się na nie gorącą wodę.

Kiedy używa pani domu dzwonka stołowego? Jeżeli zupa zjedzona, [35] dzwoni [20]. Służąca przychodzi i przynosi [23]. Zbiera [12] i stawia inne, płytkie do potrawy mięsnej.

Kto kraje u was pieczeń? [35] kraje pieczeń nożem i kładzie ją na półmisek, który służąca podaje.

Jakich talerzy używa się do leguminy? Leguminę podaje się w talerzykach a do owocu i kompotu używa się talerzyków szklanych, pięknie ślifowanych.

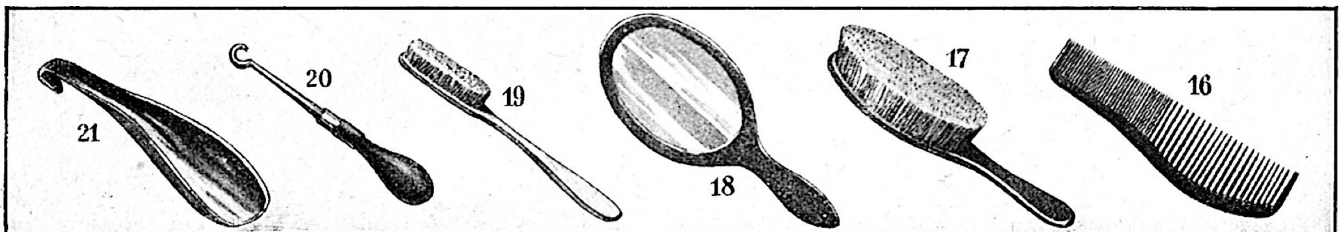
Jeżeli potrawy są za czcze, to mówi się: „Proszę o sól!“ Jeżeli nie ma cukru przy słodkich, octu przy kwaśnych potrawach, mówi się: „Proszę o cukier albo ocet!“

Jeżeli kto upuścił nóż lub widelec, wówczas mówi: „Proszę o inne nakrycie.“ Jeżeli kto rozlał wino, lemoniadę, piwo, wówczas mówi: „Proszę o inną szklankę.“

Pytania.

Kiedy jadacie śniadanie? Kiedy pijecie kawę? Kiedy jadacie kolację? Kto dzieli mięso? Z czego nabiera matka zupę i w co ją leje? Kto jada przy stoliku dziecinnym? Jakie macie leguminy? (Leguminę, budyń, lody.) Z jakiego drzewa wyrabia się najczęściej meble pokoju jadalnego? (Z drzewa dębowego.) Jakie są części lampy? Z czego jest zrobiona obrączka do serwety? (Ze srebra, z drzewa.) Z jakiego kruszcu są widelec i łyżka? Co stoi obok chłodnika wina szampańskiego? Pijecie herbatę i kawę mocną lub słabą? Co lejecie do herbaty lub kawy, jeżeli jest za mocna? (Gorącą wodę.) Czy pijecie kawę czarną lub z mlekiem?

POKÓJ SYPIALNY.

1. Łóżko.
2. Prześcieradło.
3. Kołdra (watowana).
4. Poduszka puchowa.
5. Poduszka.
6. Materac.
7. Kołdra.
8. Dywanik.
9. Umywalnia.
10. Miednica.
11. Dzbanek do wody.
12. Mydło.
13. Gąbka.
14. Ręcznik.
15. Wieszadło do ręcznika.
16. Grzebień.
17. Szczotka do włosów.
18. Lustro.
19. Szczotka do zębów.
20. Haczyk, zapinacz.
21. Obuwacz, łyżka.
22. Szafa.
23. Stolik nocny, szafka nocna.
24. Karafka.
25. Szklanka do wody.
26. Stół toaletowy.
27. Lustro.
28. Zasłona okna, rolos.
29. Komoda.
30. Szuflada.
31. Lichtarz.
32. Szkiełka, patarafka.
33. Świeca.
34. Knot.
35. Kapturek do (gaszenia świec).
36. Pudełko zapałek.
37. Wozik (dziecięcy).
38. Koło.
39. Zasłonka wozika.
40. Buteleczka do mleka.
41. Pachołek.

POKÓJ SYPIALNY (SYPIALNIA).

Ile łóżek stoi w tym pokoju sypialnym? Widzę dwa [1] i jeden [37], w którym małe dziecko z [40] w ustach śpi. Jedna [39] jest trochę spuszczona.

Kiedy pan wstajesz? Latem budzą mię o godzinie wpół do siódmej, zimą o godzinie wpół do ósmej.

Co pan robisz wstawszy rano? Idę do [9], nalewam zimnej wody z [11] w [10]. Potem biorę [13] i myję się wodą i mydłem. Otarłszy się [14], czyszczę sobie zęby [19] a ręce i paznokcie szczoteczką od paznokci. Po umyciu czeszę się [17] i [16]. Potem biorę koszulę, pończochy, spodnie, wreszcie surdut i buty. Skończywszy to, biorę zegarek i pierścienie. Chcąc wyjść, biorę płaszcz i rękawiczki. Jeżeli deszcz pada, biorę parasol.

Jak się ściele łóżko? Służąca ściele [1], wyjmując poduszki i rozkładając je do wywietrzenia. Potem przewraca [6] i kładzie [2] na niego. Wytrzepawszy dobrze [5] i [3], kładzie je do [1] i przykrywa [7].

Co pan widzisz na komodzie? Tam stoi [31] z świecą, obok leży [36] któremi się świecę zapala. [35] służy do zgaszenia świecy.

Gdzie pan chowa swoje ubrania? Wiszą w szafie. W [30] komody leży moja bielizna.

Wymień mi pan inne meble w pokoju! Przy łóżku stoi [23] z [24] i z [25]. Między oknem i [22] znajduje się [26] z [27] na nim. Czesząc się, stoję przed [27], aby widzieć, czy włosy dobrze leżą.

Kiedy używasz Pan rolosu? Wieczorem, idąc do łóżka, spuszczam [28], rano wstawszy, podciągam go w górę.

Kiedy używa się haczyka? Trzewiki z guzikami zapina się [20].

Gdzie jest ręcznik? Wisi na [15] do suszenia. W niektórych pokojach sypialnych są postamenty, na których [11] się powiesza.

Rozmowa.

Wieczorem: O której godzinie życzy sobie Pan być budzonym? Proszę mię obudzić o godzinie 6 i pukać, aż się odezwię. — Czy łaskawa Pani dzwoniła? Dzwoniłam. Dzbanek od wody stoi przed drzwiami, jest próżny, proszę przynieść świeżej wody i ścierkę do starcia wody, którą rozlałam. Dobranoc, łaskawa Pani, niech Pani śpi spokojnie. Obudzę Panią rano o godzinie 6 i przyniosę śniadanie do pokoju.

Rano: Czy łaskawa Pani dobrze spała? Nie, bo leżałam głową za wysoko; wyjmij poduszkę klinową i przynieś nowe powleczenie, gdyż to jest brudne — Życzę sobie i pierzynę, bo poduszka kwapowa nie wystarcza mi. Proszę otworzyć okno. Czyś suknię moją wyszczotkowała, buciki dobrze oczyściła? Proszę przynieść ciepłej wody do zębów. Jakie dziś powietrze? Czy pada deszcz?

Pytania.

Kiedy idziecie spać? Czy każecie się rychło budzić, lub też sami się budzicie? Czy wasz pokój zimą opalony? (Sypiamy zimno.) Czy sypiacie przy otwartem oknie? Kiedy używacie lustra? (Przy czesaniu.) Czego używacie przy obuwaniu trzewików, czego przy zezuwaniu? Do czego służy kapturek do gaszenia? (Do zgaszenia świecy.) Ile szuflad jest w komodzie? Gdzie widzicie prócz tego jeszcze szuflady? Z jakiego materjału jest dywanik? (Z pluszu albo ze skóry.)

KUCHNIA.

1. Ognisko.
2. Piec do pieczenia.
3. Tasak, toporek.
4. Kleszcze do ognia.
5. Rądel.
6. Kociołek do herbaty. kociołek do wody.
7. Żelazko.
8. Garnek do gotowania.
9. Pokrywka.
10. Kucharka.
11. Duszlak, sito.
12. Patelnia, brytfanna.
13. Ścierka do talerzy.
14. Nóż kuchenny.
15. Szufelka do śmieci.
16. Miotła.
17. Lampa gazowa.
18. Łyżka do wody.
19. Ścierka do misek.
20. Wodociąg.
21. Kurek do wody.
22. Zlew.
23. Kubeł do popiołu.
24. Wanienka do wody.
25. Puharek do jaj.
26. Jaje.
27. Szumówka.
28. Lejek.
29. Tasak, nóż do siekania.
30. Wałek makaronowy.
31. Stolnica.
32. Moździerz.
33. Tłuczek.
34. Miska.
35. Szafeczka do talerzy.
36. Talerze płytkie.
37. Talerze głębokie.
38. Dzbanek, garnek.
39. Kosz o uchach, koszyk targowy.
40. Pałąg, ucho.
41. Tarka.
42. Forma do budynu.
43. Szafa kuchenna.
44. Pieniek, pień.
45. Kosz do bielizny.
46. Deska do prasowania.

KUCHNIA.

Kto jest w kuchni? [10] stoi przed [1] i miesza zupę w [8].

Skąd kucharka bierze wodę? Nad [22] znajduje się [20]. Otwiera [21] i wpuszcza wodę do [6], który stoi na [1].

Co nam poda kucharka na śniadanie? Ugotowała [26], które w [25] na [43] postawiła i do jadalni przyniesie.

Co ugotuje na obiad? Wsunie patelnię do pieca i upiecze zająca.

Do czego będzie potrzebowała żelazka? Obok [46] stoi [45] z umaglowaną bielizną, którą chce uprasować; kołnierzyki i mankiety, które wpierw ukrochmali, jutro uprasuje.

Co czyni kucharka po obiedzie? Myje statki i obciera je ścierką, która wisi nad [1] do suszenia się. Później zamiata kuchnię [16], zmiata śmieci na [15] i sypie do [23].

Jakie statki kuchenne wiszą na ścianie nad stołem kuchennym? Blisko okna wisi [27]; używa się jej do zebrania szumowia z zupy. Obok wisi [28]; nad nim znajduje się [29]. [30] używa się do rozkulania ciasta. [32] z [33] służy do potłuczenia korzeni.

Kiedy kucharka nie może się obyć bez koszyka? [39] jest niezbędnym przy zakupach w mieście.

Co znajduje się na policy obok moździerza? Tam stoi [34]. Nadaje się wyśmienicie do zarabiania placków (ponieważ dno jest okrągłe). Na stole pod miską widzę [38]. Na ścianie wisi [41] do łupin cytrynowych, czekolady lub gałki i t. d.

Z czego jest forma do budynu? [42] jest z blachy. Robi sie rozmaite gatunki budynu, n. p. budyn z kaszki, budyn z ryżu.

Jak się rozgrzewa żelazko? [7] otrzymują potrzebną do prasowania gorączkę przez rozpalone dusze, gaz, okowitę, węgle lub elektryczność.

Co pani dobrodziejka mówi do kucharki.

Pani: Ogień źle się pali! Kaśka, dołóż węgli i przynieś jeszcze ze sklepu.

Służąca: Natychmiast, łaskawa Pani. Nie ma też już i mąki w pudełku.

Pani: Kup tedy dziś po południu mąki i przynieś jarzyny.

Służąca: Teraz muszę przygotować obiad.

Pani: Pachnie spalenizną. Zdejmij prędko mleko z ognia, przypali się, wykipi.

Pytania.

Co za oświetlenie mamy w kuchni? Gdzie pieczecie mięso? Do czego potrzebny tasak? Jakie koszyki są w kuchni? Które sprzęty kuchenne są z drzewa? Które z żelaza? Które z porcelany? Ile zasługi dostaje kucharka? (Około 100 marek miesięcznie.)

Przysłowia.

Nie w jeden dzień Kraków zbudowano.

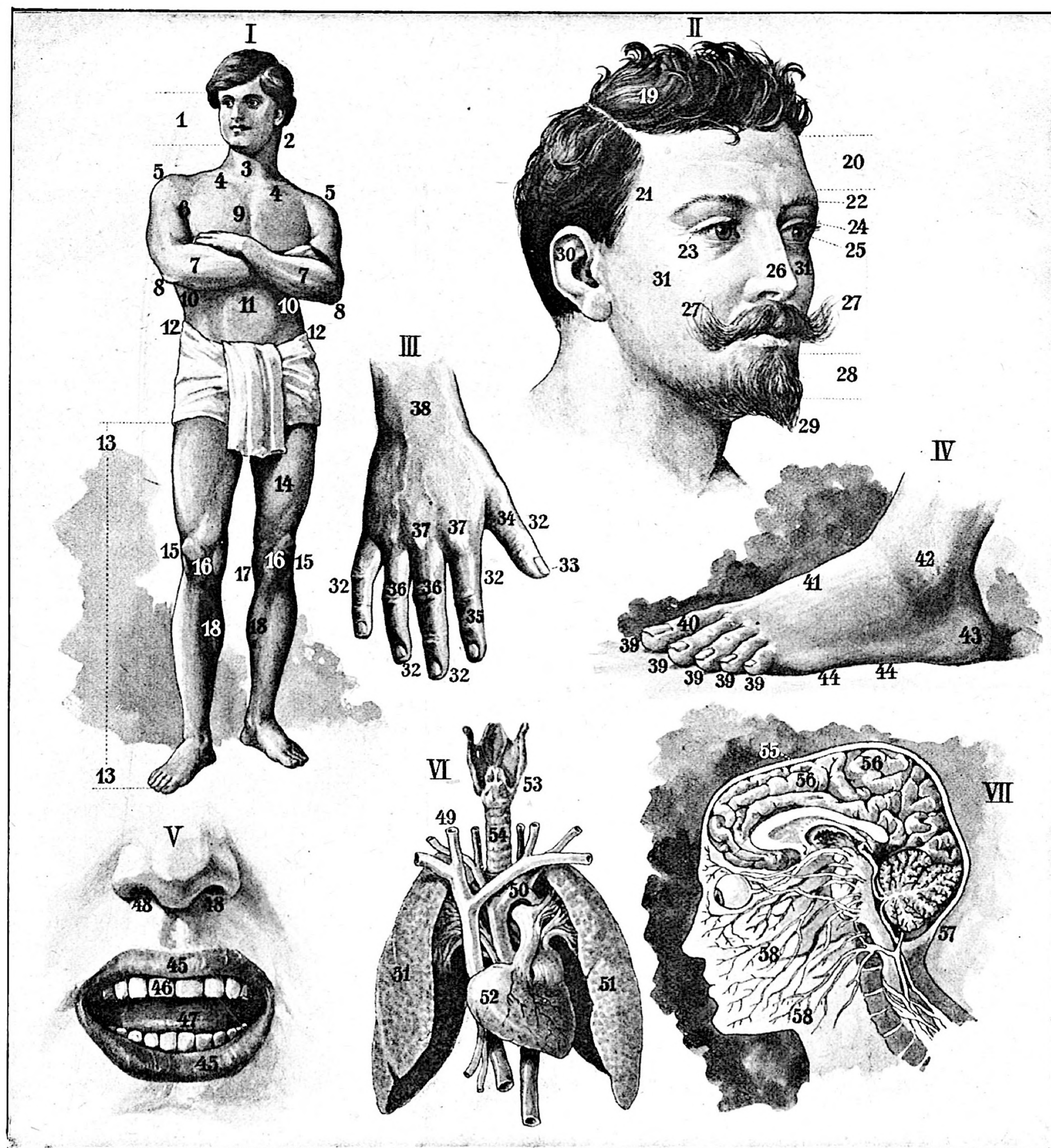
Z wielkiej chmury mały deszcz.

Oko pańskie konia tuczy.

Dopóty dzban wodę nosi, dopóki się ucho nie urwie.

Myszy tańcują, gdy kota w domu nie czują.

CIAŁO CZŁOWIECZE.

I. Ciało.

1. Twarz.
2. Szyja.
3. Gardło.
4. Obojczyk.
5. Ramię.
6. Pacha.
7. Dolne ramię.
8. Łokieć, staw w łokciu.
9. Pierś.
10. Bok.
11. Brzuch.
12. Biodro.
13. Noga.
14. Udo górne.
15. Kolano. [rzepka.
16. Kość kolanowa,
17. Zgięcie pod kolanem.
18. Udo dolne z łydką.

II. Głowa.

19. Włosy.
20. Czoło.
21. Skroń.
22. Rzęsy.
23. Powieki.
24. Brwi.
25. Oko.
26. Nos.
27. Wąsy.
28. Broda, podbródek.
29. Bródka spiczasta, hiszpanka.
30. Ucho.
31. Policzek.

III. Ręka.

32. Palec.
33. Paznokieć.
34. Wielki palec.
35. Palec wskazujący.
36. Członek.
37. Kostka.
38. Napięstek.

IV. Noga.

39. Palec u nogi.
40. Wielki palec u nogi.
41. Przegubie.
42. Kostka.
43. Pięta.
44. Podeszwa.

V. Usta.

45. Warga, dolna i górna.
46. Ząb.
47. Język.
48. Dziurki od nosa.

VI. Naczynia krwionośne.

49. Żyła, wena.
50. Tętnica, arterja.
51. Płuca.
52. Serce.
53. Gardło.
54. Tchawica.

VII. Przekrój czaszki.

55. Czaszka.
56. Mózg.
57. Tylna część głowy.
58. Nerw.

CIAŁO CZŁOWIECZE.

Wymień mi części ciała ludzkiego? — Głowa, tułów i członki.

Opiszcie mi głowę człowieka? Głowa człowieka jest pokryta [19], które są gładkie albo kędzierzawe. W [1] znajdują się oba [25], [26] i V. [25] używa człowiek do widzenia. Rzęsy, które są na [20], chronią ich. We śnie spuszczamy powieki brwiami opatrzone. Nad oczami wznoszą się łukowo [22]. [26] służy do wąchania, [30] po obu stronach II do słuchania. Pomiędzy [30] i [26] znajdują się [31]. V otwiera i zamyka się za pomocą obydwóch [45]. W ustach są [46] i to w górnej i dolnej szczęce; [47] jest umocowany do kości językowej. Ustami mówimy i oddychamy. Zwykle oddychamy [26].

Gdzie znajduje się broda mężczyzny? [27] są na wyższej wardze, [29] na zaś jest brodzie.

Jak dochodzi powietrze do płuc? Oddycham [26] albo ustami. Stąd dostaje się powietrze do [54], dalej do [51]. Przy oddychaniu rozszerzają się płuca.

Nazwijcie mi części tułowia! Tułów składa się z [9] i [11]. W [9] znajdują się wnętrzności, n. p. [52] i [51], w [11] organy do trawienia.

Które są górne członki? Obie III, przez [5] sa złączone z ciałem. Ręka składa się z górnego i dolnego ramienia, zgina się w [8]. Łącznikiem pomiędzy III a [7] jest [38]. U rąk znajduje się po pięć [32], które są zaopatrzone w [33].

Jak się nazywają palce? Nazywają się: wielki palec, palec wskazujący, palec średni, palec pierścienny, mały palec. Wielki palec można drugim przeciwstawić, aby III dobrze mogła chwytać. Chociaż ręce są sobie zupełnie równe, to jednak prawa ręka zgrabniejszą jest od lewej, bo więcej jej się używa.

Opiszcie dokładnie członki. [13] składają się z [14], [15], [18] i IV. U IV jest pięć [39]. Pomiędzy IV i [39] znajduje się [42] i [41], tylna część nogi nazywa się [43], [44] dotyka ziemi.

Co widać na szóstym obrazie? Przedstawia [52] i [51].

Gdzie się kończą wszystkie nerwy? Kończą się pod [55] w [56].

Wymień pięć zmysłów człowieka? Wzrok przez [25], powonienie przez [26], słuch przez [30], czucie przedewszyskiem w [32], smak przez usta. Widzimy słyszymy, wąchamy, czujemy, smakujemy.

Oczy i uszy. Mamy dwoje oczu; oczami patrzymy. Mamy dwoje uszu, niemi słyszymy. Ślepy nic nie widzi, głuchy nic nie słyszy.

Jakie lżejsze znasz choroby? Ból głowy, katar, ból żołądka, ból zębów, ból gardła.

Jak pielęgnujesz Pan codzień swoje ciało? — [19] czeszę, [27] szczotkuję, [46] czyszczę, [26] wycieram, [33] czyszczę.

Pytania.

Jak się nazywają pięć zmysłów człowieka i ich narzędzia? Do czego służy serce? (dla obiegu krwi), płuca? (do oddychania). Jak dostaje się pokarm do żołądka? (Ustami i przełukiem.) Do czego potrzebuje człowiek rąk i nóg? (By chwytać i chodzić.) Jak nazywamy człowieka, który nie widzi, nie słyszy, nie chodzi? (Ślepy, głuchy, kulawy.) Ile zębów ma człowiek? Co chroni zęby od zgnilizny? (Glazura.) Jakie rodzaje zębów rozróżniamy? (Zęby przednie, zęby boczne, zęby trzonowe.) Jaki kolor mają oczy? (Niebieski, brunatny, szary.) Jaki kolor mają włosy? (Brunatny, czarny, płowy, szary, biały.) Jak nazywają człowieka, nie mającego włosów na głowie? (Łysy.)

Przysłowia.

Gdzie złe przypadki, tam przyjaciel rzadki.
Kto słucha pochlebcę, mądrym być nie chce.

UBRANIE DAMSKIE.

1. Suknia.
2. Stanik.
3. Spódnica.
4. Grzebień.
5. Pióro.
6. Kolczyki.
7. Broszka.
8. Wachlarz.
9. Parasolka.
10. Pelerynka.
11. Falbana.
12. Bransoletka.
13. Szal, chustka.
14. Pudełko do biżuterji.
15. Naszyjnik.
16. Chustka do nosa.
17. Podwłośnik.
18. Haft.
19. Fartuch.
20. Koronka.
21. Czepek.
22. Uszko, haftka.
23. Haczyk.
24. Pierścionek.
25. Okrycie.
26. Rękaw.
27. Boa, kołnierz futrzany.
28. Mufka.
29. Palto, pled.
30. Żakiet.
31. Kapelusz.
32. Woalka.
33. Wstążki do kapelusza.
34. Kokarda.
35. Narzutka (damska).
36. Pasek.
37. Sprzączka.
38. Trzewik.
39. Kalosz.
40. Bucik.
41. Podwiązka.
42. Pończocha.
43. Majtki.
44. Koszula.
45. Rękawiczka bez palców.
46. Gorset.
47. Rękawiczka.
48. Śpilki do włosów.
49. Amazonka.
50. Pejczyk.
51. Kołnierzyk wykładany.
52. Kołnierzyk (kobiecy), ryszka.
53. Kapelusz słomiany.
54. Czapka, biret.
55. Stanik.
56. Kamizelka wełniana.
57. Halka.
58. Tasiemki.

UBRANIE DAMSKIE.

Co przedstawia obraz ten? Panią w toalecie wieczornej. Ma na sobie [15] i [6]. W prawej ręce trzyma [8]. [2] jest wycięty, [3] aksamitem ubrana. [2] i [3] są [36] połączone. Włosy są [4] i [5] przystrojone.

Jakie pończochy i trzewiki nosi pani? Bierze jedwabne, wełniane lub bawełniane [42], podwiązkami przytrzymane. Na [42] ma [38] lub [40]. W razie deszczu nosi jeszcze [39].

Z czego składa się dolne ubranie kobiece? Pani nosi na [44] [46] i [55], [43] i [57] z [58].

Co nosi pani na ulicy? Zimą nosi [30] lub [25] z [27] i [28]. Nakrycie głowy stanowi buret lub [31]. Na rękach nosi [47]. Aby twarz ochronić przed zimnem, zawiązują panie [32]. Latem [30] i [25] są za gorące, wystarcza [10] albo [13]. Panie noszą też [9], by się uchronić przed opaleniem twarzy promieniami słonecznemi.

Do czego służy fartuch? Pani domu nosi [19] rano w kuchni, służy on do ochrony sukni. Na naszym obrazie jest [19], przybrany, [11] obszytą [20].

Jaką suknię ma na sobie pani na bocznym obrazku? Ubrała się w [49] i włożyła cylinder. W ręce nosi [50]. Wraca z przejazdki konnej.

Czem stroi się damskie suknie? — Obsadza się suknie [20], jedwabnemi wstążkami, tasiemkami i guzikami. Kołnierz stroi się [52]. Do zapięcia sukien potrzeba [23] i [22], także guzików, a czasem [37].

Z jakich materji robi się ubranie damskie? Bielizna jest z płótna, półpłótna lub jedwabiu, spódnice robią z wełny, bawełny lub jedwabiu. Na suknie biorą jedwabiu, aksamitu, perkalu, sukna, szewiotu, batystu, płótna albo satyny. Kapelusze są z filcu lub słomy; czasami są jak [54], futrem obszyte.

Co się czyni, 1. jeżeli suknia jest staroświecką (niemodną): daje się suknię zmienić; 2. jeżeli za ciasną: daje się ją rozszerzyć, rozpuszcza się szwy.

Co się mówi? Gdy się wychodzi: czy kapelusz siedzi dobrze? Czy mam włożyć na się płaszcz? Czy pada deszcz? Czy mam wziąć kalosze?

Co się robi z brudnem okryciem do fryzowania? Brudne okrycie do czesania pierze się i prasuje; jeżeli się podarło, naprawia się wyporządzając, cerując.

Wymieńcie mi ręczne roboty kobiece! — Dziewczę powinno umieć [42] robić, [20] heklować, w [41] imię wyhaftować, jeżeli chce zostać dobrą gospodynią; powinno umieć cerować i naprawiać (bieliznę naprawiać.) Wiele dziewcząt uczy się robić koronki; w dawniejszych czasach panie domu same robiły płótno.

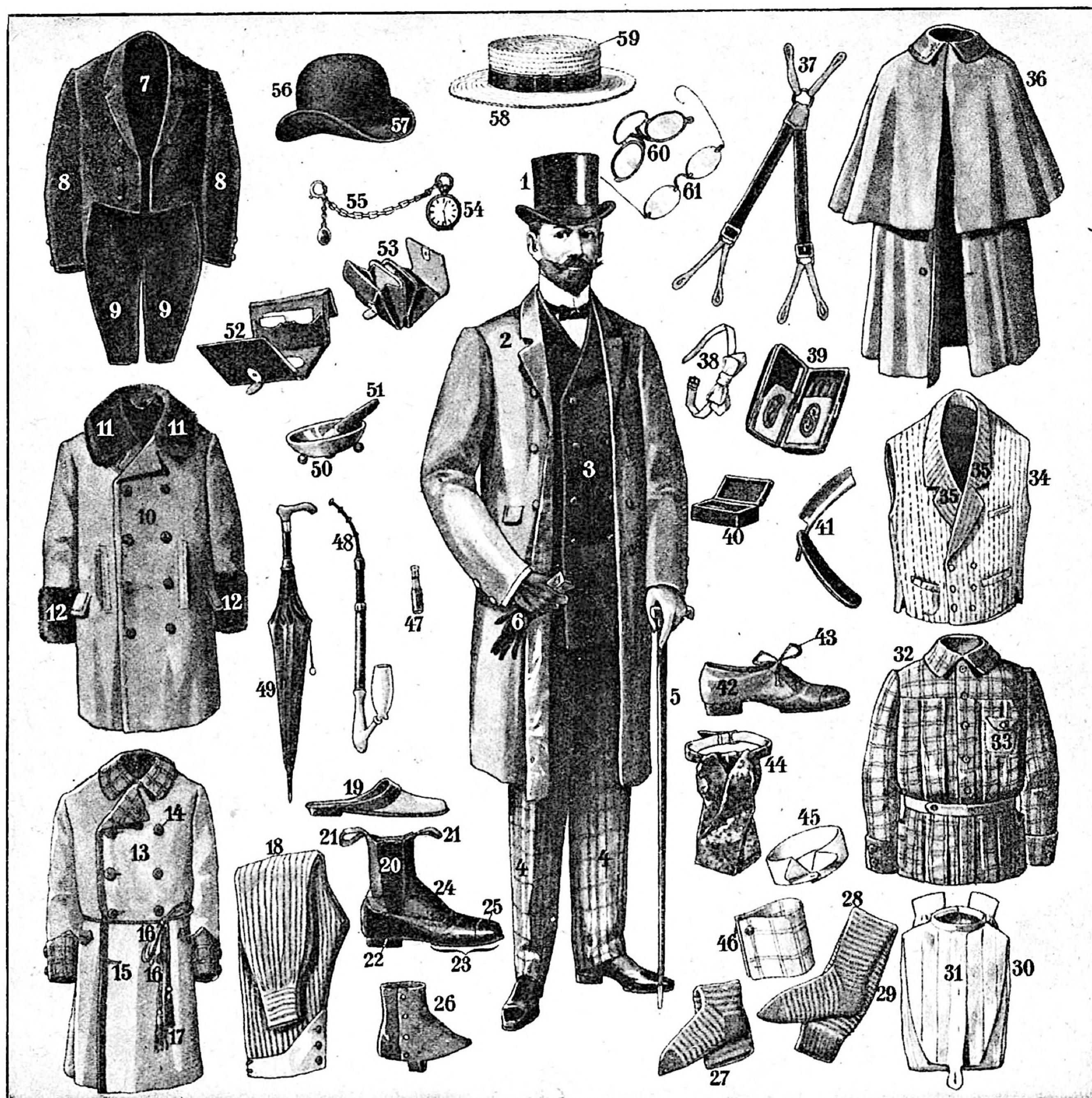
Pytania.

Jakie rękawiczki noszą kobiety? Z czego robią rękawiczki? (Ze skóry, bawełny, wełny.) Jakie suknie nosi pani w domu, na ulicy, w towarzystwie? Jaki kolor mają suknie żałobne? (Czarny.) Jakiego materjału używa się do sukien ślubnych? (Jedwabiu, aksamitu, szyfonu.) Jakie biżuterje noszą panie na szyi, w uchu, na ręce, na palcu? Czem są ubrane kapelusze damskie? Gdzie ma pani chusteczkę od nosa? Czy chusteczka jest z batystu lub z płótna? Barwna czy jednokolorowa? Kto uszył suknię? (Krawcowa.) Jakiem futrem to okrycie wieczorne jest przybrane? (Bobrem, sobolem, hermelinem, skunksami).

Szkoda czasu i atłasu.

Stanisławowi Poniatowskiemu po jego elekcji i koronacji w roku 1764 ofiarował jeden z miernych poetów wiersze z powinszowaniem, z tej okazji na atłasie napisane. Uczony król, przeczytawszy te wiersze, nagrodził wprawdzie pracę poety, lecz wyrzekł o nich zdanie: „*Szkoda czasu i atłasu!*“ Słowa te zaczęto powtarzać i tak poszły w przysłowie.

UBRANIE MĘSKIE.

1. Kapelusz, cylinder.
2. Palto.
3. Surdut, żakiet.
4. Spodnie.
5. Laska.
6. Rękawiczki.
7. Frak.
8. Rękaw.
9. Poły u fraka.
10. Futro.
11. Kołnierz.
12. Wykłady rękawów.
13. Szlafrok.
14. Guzik.
15. Dziurka od guzika.
16. Sznur.
17. Kutasik, kwast.
18. Majtki, kalsony.
19. Pantofel.
20. But.
21. Uszko (u buta).
22. Korek.
23. Podeszwa.
24. Przyszwa.
25. Czubek (buta).
26. Kamasze.
27. Szkarpetki.
28. Pończocha.
29. Cholewa.
30. Koszula.
31. Półkoszulek.
32. Kurtka strzelecka.
33. Kieszeń.
34. Kamizelka.
35. Wyłogi.
36. Płaszcz.
37. Szelki.
38. Krawatka.
39. Torebka do cygar.
40. Tabakierka.
41. Brzytwa.
42. Półbut.
43. Sznurowadło.
44. Krawatka.
45. Kołnierzyk.
46. Mankieta.
47. Cygarniczka.
48. Fajka.
49. Parasol.
50. Popielniczka.
51. Cygaro.
52. Pugilares.
53. Sakiewka, portmonetka.
54. Zegarek.
55. Łańcuszek do zegarka.
56. Sztywny kapelusz.
57. Brzeg kapelusza.
58. Słomiany kapelusz.
59. Główka kapelusza.
60. Binokle.
61. Okulary.

UBRANIE MĘSKIE.

Jakie ubranie nosi mężczyzna na obrazku? Ma na sobie [2] i [1]. W prawej ręce trzyma [6], w lewej [5].

Opisz mi ubranie mężczyzny? Ma [3] i [4], [34], [18] i [30]; szelki powstrzymują spodnie. Na nogach ma [27] albo [28]. Na nogach nosi się [19] rano, [42] i [20] we dnie. [45], [44], [31] i [46] uzupełniają dopiero ubranie.

Wymień mi rozmaite surduty (marynarki) ubrania męskiego? Idąc na przechadzkę lub wogóle na ulicę, mężczyzna nosi [36], zimą [10], [32] na polowaniu i [13] w godzinach rannych. Idąc na towarzystwo, bierze na się [7].

Jakie desenie i rodzaje materjałów widzisz na tym obrazie? [4] są kratkowane, [18] w paski. [7] jest ze sukna, [32] z materji włochatej, [18] z bawełny lub z płótna, [13] z flaneli, [3], [4], [36] z wełny.

Co nosi pan w kieszeniach? Ma [39], [47] i [61] w kieszeni surduta, [53] w kieszeni tylnej jakoteż [54] w kieszeni kamizelki, chustkę od nosa i klucze ma w kieszeni od spodni.

Jacy ludzie noszą okulary albo binokle? Krótkowidzący i dalekowidzący używają [61] lub [60].

Jakie kapelusze noszą mężczyzni? [1], [56], [58] i miękki kapelusz. Kapelusz składa się z [59] i [57]. Idąc na towarzystwo, bierze pan [1], latem nosi [58], zimą [56].

Kto używa brzytwy? Każdy nie noszący brodę używa codzień [41] przy goleniu.

Jakie bywają kamizelki? Są kolorowe, białe, haftowane, pończoszkowe, skórzane [34].

Na co mężczyzni i chłopcy powinni uważać przy swem ubraniu? [43] muszą tkwić w trzewikach, przy [2] i [3] nie powinno brakować guzików, [6] nie powinne być dziurawe, [38] nie wolno zapominać, [45] powinien być czysty, [56] musi być wyszczotkowany, [46] muszą mieć guziki.

Może się trzewik podrzeć? Owszem [21] może przy obuwaniu się zerwać, [25] może się zbić, [22] zdepcze się i skrzywi, [23] się podrze.

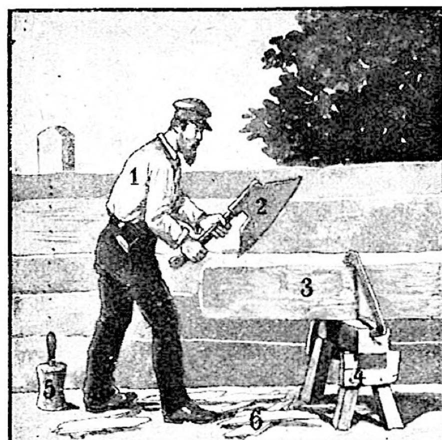
Pytania.

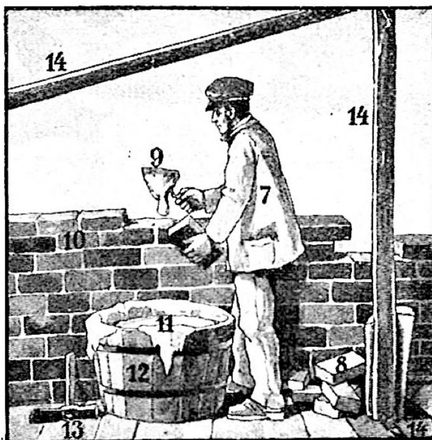
Którzy rzemieślnicy szyją ubrania męskie? Czem są ubrania podszewkowane? (Jedwabiem, satyną.) Czem chronimy się od deszczu? W jaki sposób używamy tytuniu? (Palimy cygaro, papierosa, fajkę, zażywamy tabakę.) Dla czego szelki się rozciągają? (Są gumą podszyte.) Czem ogrzewacie nogi? Z czego się rozbieramy, idąc do łóżka? Z jakiego materjału jest ubranie tego pana? (Z szewiotu.) Znasz części buta?

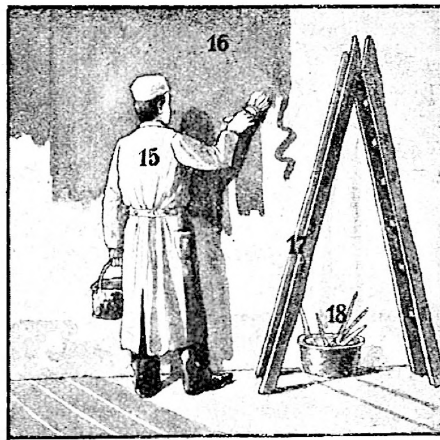
Rozmowa w magazynie.

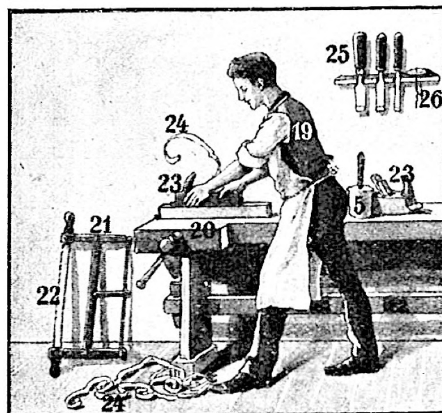
Kupiec: Czem mogę służyć?
Pan: Proszę o tuzin kołnierzyków.
Kupiec: Czy pan sobie życzy stojących czy łożonych?
Pan: Daj mi pan stojących kołnierzyków, wielkości 42.
Kupiec: Jakiej wysokości?
Pan: Proszę 6 cm.
Kupiec: Czy pan ma jeszcze jakie inne życzenie?
Pan: Proszę, pokaż mi pan jeszcze kilka krawatek.
Kupiec: Czy pan sobie życzy tkackich czy pończoszkowych?
Pan: Proszę jedwabną do wiązania i kilka innych, które prać można.
Kupiec: Czy pan jeszcze sobie co życzy?
Pan: Proszę jeszcze o rękawiczki wizytowe.
Kupiec: Jakiej wielkości?
Pan: Noszę numer 8.
Kupiec: W jakim kolorze?
Pan: Proszę o czerwono-brązowe i to z zatrzaskami.
Kupiec: Czy mogę pokazać nowe kapelusze? Mamy szczególnie ładne kapelusze miękkie, kapelusze sztywne i nową formę cylindra. Na podróż polecam ten lekki słómiany. Szczególnie trwały i praktyczny jest ten panama, bo można włożyć go do kieszeni a formy nie traci; nie jest tani, ale, jak panu mówiłem, można go długo nosić.
Pan: Dobrze, wezmę go. Proszę wszystko mi przysłać z pokwitowanym rachunkiem.
Kupiec: Dziękuję bardzo, do widzenia!

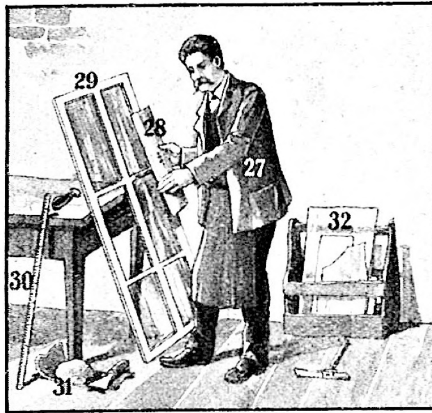
RZEMIEŚLNICY I PRZEMYSŁOWCY. I.

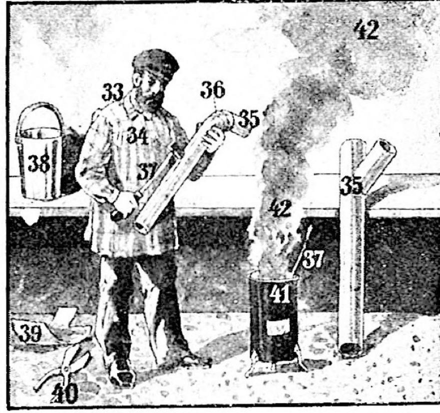

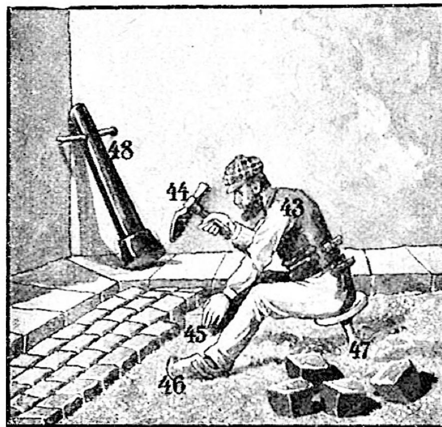

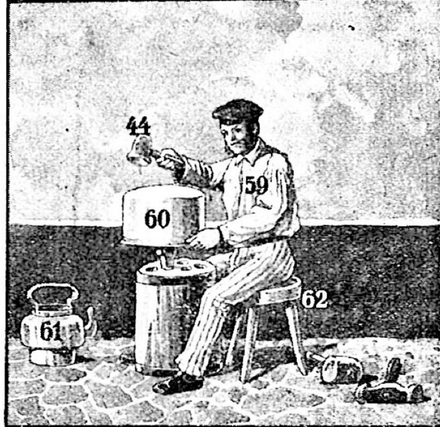

1. *Cieśla.*
2. Siekiera, topór.
3. Belka.
4. Pień.
5. Ubijak.
6. Wiory.
7. *Mularz,*
8. Cegła.
9. Kielnia mularska.
10. Mur.
11. Zaprawa.
12. Kubeł, beczka.
13. Młotek.
14. Rusztowanie.
15. *Malarz dekoracyjny.*
16. Farba.
17. Drabka, stopień.
18. Garnek do farb z pędzlami.
19. *Stolarz.*
20. Heblarnia, Strugarnia.
21. Piła.
22. Piłeczka, pilniczek.
23. Hebel.
24. Wiory.
25. Dłótko.
26. Świder.
27. *Szklarz.*
28. Szyba.
29. Rama od okna.
30. Miara.
31. Kit szklarski.
32. Szkło.
33. *Blachmierz.*
34. Bluza, robotnicza koszula.
35. Rura od pieca.
36. Kolano rury.
37. Lutownik.
38. Węborek cynowy.
39. Blacha.
40. Nożyce do blachy.
41. Piecyk blacharski.
42. Dym.
43. *Kamieniarz.*
44. Młot.
45. Kamień kostkowy, brukowy.
46. Trzewik drewniany.
47. Stołek.
48. Płuczek.
49. *Kowal, ślusarz.*
50. Kowadło.
51. Kleszcze.
52. Żelazo.
53. Gwoździe.
54. Podkowa.
55. Śruba.
56. Kuźnia.
57. Ogień.
58. Miech kowalski.
59. *Kotlarz.*
60. Kocioł.
61. Kociołek do herbaty.
62. Stołeczek z trzema nogami.

RZEMIEŚLNICY I PRZEMYSŁOWCY. I.

Co robi rzemieślnik na pierwszym obrazku? Rzemieślnik, [1], gładzi [3] siekierą, [6] leżą na podłodze.

Kogo widzimy obok cieśli? [7] stoi na [11] z [8] i [9] w ręce. Wziął [11] z [12] i smaruje ją na [8].

Co przedstawia trzeci obrazek? To [15]. Zanurza pędzel w garnku z farbami i maluje dom szarą farbą. Farba ma delikatny odcień.

Kto robi stoły i krzesła? [19] Na naszym obrazie hebluje on w warsztacie deseczkę, w heblarnię wśrubowaną. [23] jest gładki, [21] ostra i naprężona.

Kto znajduje się na obrazku obok stolarza? Jest to [27]. Wprawia [28] w ramę okna i przykitowuje. [30] odmierza [28], aby stósowała się do [29].

Jaki rzemieślnik jest na trzecim obrazku w drugim rzędzie? Rzemieślnikiem owym jest [33], który przyprawia blachę. [35] i [38] są wykończone. [40] leżą na podłodze. Chce on właśnie [37] zlutować [35].

Czy znacie rzemieślników w ostatnim rzędzie? Znamy ich dobrze. Pierwszy jest [43], [44] wbija [45] w ziemię. Drugi to [49] przed swem [50]. Chwyta rozpalone żelazo [51]; na ziemi leżą [53], [54] i [55]. [57] pali się w [56]. Trzeci to [59] na swem [62], robi [60].

Którzy rzemieślnicy pracowali nad urządzeniem kuchni? Ognisko postawił garncarz. [35], prowadzącą do komina, zrobił [33], [7] wyłożył podłogę płytami, [15] wybielił ściany [16], [27] wprawił [28] w [29], [19] dostawił stół kuchenny i stoliczek.

Opisz mi bieg nauki młodego człowieka, zamierzającego zostać stolarzem? Najprzód jest trzy lata uczniem. Uczy się heblować [23] na [20], piłować [21], wiercić [26], kleić i polerować. Potem pracuje samodzielnie jako czeladnik, a wreszcie zostaje majstrem.

Którzy rzemieślnicy są niezbędni przy naprawie domu? [1] kładzie świeżą podłogę, jeżeli stara już wydeptana, [7] odnawia [11] tynk ściany, który odpadł lub popękał, [19] odnawia politurę mebli, [27] wprawia [28] nowe, [33] naprawia blachę gzymsów, [59] sporządza [60] w pralni.

Jakie szelesty słyszymy u różnych rzemieślników? [23] skrzypi, [28] brzęczy, [35] szczęka, [60] huczy, [11] klapie, [57] mruczy.

Co mówisz, jeśli masz pracę dla szklarza? Proszę przysłać nam czeladnika. Wiatr wybił u nas dwie wielkie [28].

Co mówisz, stalując blachmierza? Nasza rynna na dachu jest uszkodzona, przyjdź pan do nas w przeciągu dnia.

Pytania.

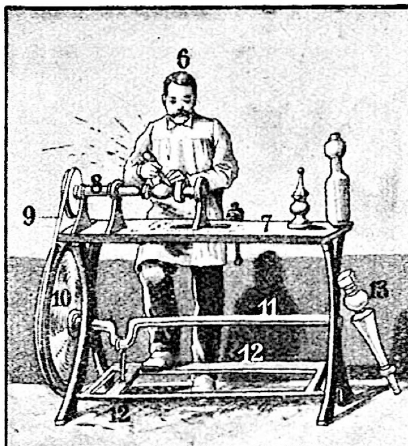
Jakich narzędzi używa kamieniarz przy swej robocie? Którzy rzemieślnicy budują dom? Czego potrzeba do lutowania? (Lutownika.) Które rzemiosło według zdania pańskiego jest najprzyjemniejsze? Czego potrzebuje malarz? (Pędzla, farb.). Czem się wprawia szyby w okna? (Kitem blachmierskim.) Czem szklarz rżnie szkło? (Dyamentem.) Czem się spaja kamienie brukowe? (Smołą, piaskiem.) Do czego kowal potrzebuje przy swej robocie ognia? (Aby żelazo ukuć.)

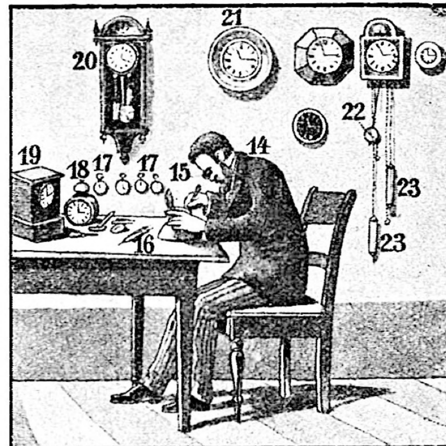
Przysłowia.

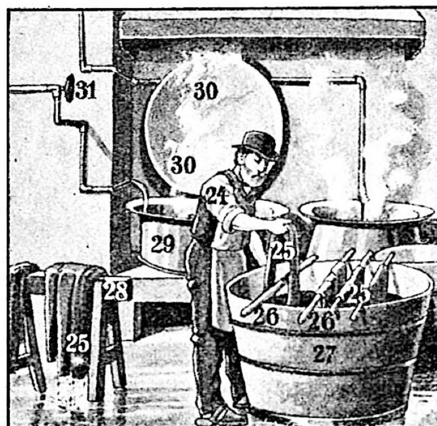
Bez ochoty nie spore roboty. — Bez pracy niema kołaczy. — Praca zbogaca.
Jaka praca, taka płaca. — Mądry Polak po szkodzie.

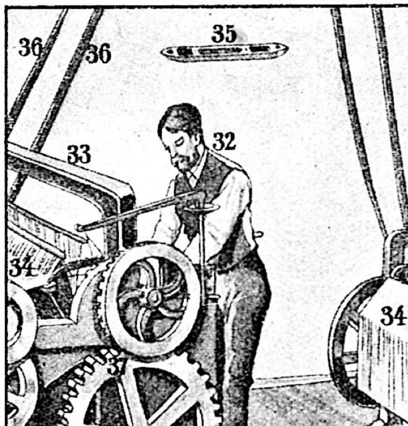
RZEMIEŚLNICY I PRZEMYSŁOWCY. II.

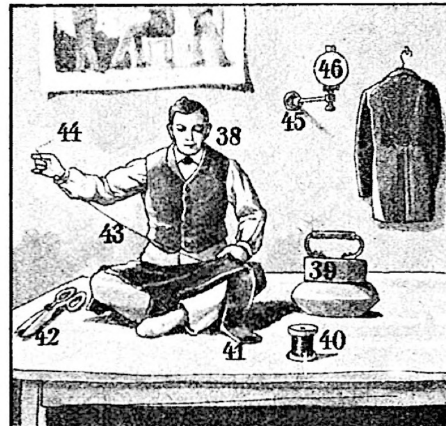

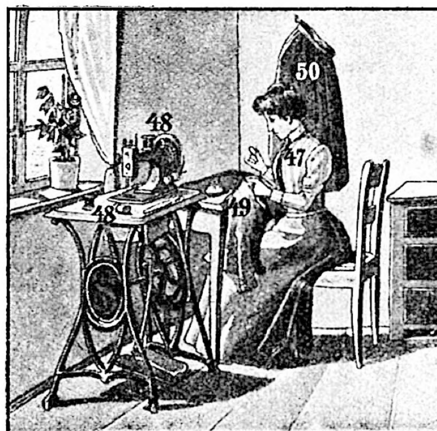

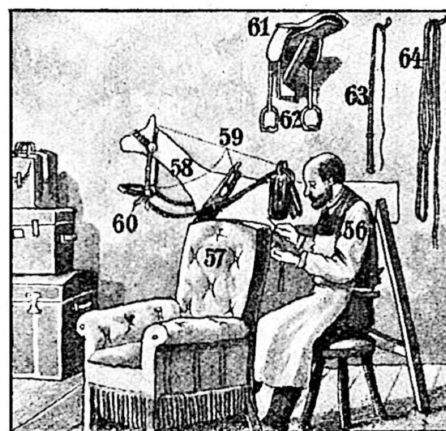

1. *Bednarz.*
2. Fartuch skórzany.
3. Beczka.
4. Deska, klepka.
5. Obręcz.

6. *Tokarz.*
7. Ława tokarska.
8. Oś.
9. Rzemień.
10. Koło.
11. Oś.
12. Stopień.
13. Noga stołowa.

14. *Zegarmistrz.*
15. Szkło powiększające.
16. Kleszcze.
17. Zegarek kieszonkowy.
18. Budzik.
19. Zegar stołowy.
20. Zegar ścienny, regulator.
21. Zegar kuchenny.
22. Zegar z wahadłem, wahadło.
23. Wagi.

24. *Farbierz.*
25. Nici.
26. Kij.
27. Kubeł.
28. Postament, ława.
29. Kocioł.
30. Para.
31. Kurek do wody.

32. *Tkacz.*
33. Krosna tkackie.
34. Dypsak.
35. Czołenko tkackie.
36. Pas.
37. Koło zębate.

38. *Krawiec.*
39. Żelazko.
40. Rolka.
41. Robota.
42. Nożyce.
43. Nitka.
44. Igła.
45. Rączka gazowa.
46. Lampa.

47. *Krawcowa.*
48. Maszyna do szycia.
49. Stanik.
50. Spódnica.

51. *Kapelusznik.*
52. Pień.
53. Pudełko do kapelusza.
54. Cylinder.
55. Kapelusz sztywny.

56. *Siodlarz.*
57. Fotel.
58. Koń drewniany.
59. Szory na konie.
60. Wędzidło.
61. Siodło.
62. Strzemię.
63. Bat.
64. Cugiel, lejc.

RZEMIEŚLNICY I PRZEMYSŁOWCY. II.

Kogo widzicie na pierwszym obrazie? [1] z [2] jest przy pracy. Wkłada [5] na [3], która z [4] jest zrobiona. Kilka [5] wisi na ścianie.

Kto robi fajki, laski i nogi stołowe? [6]; stoi on jedną nogą na [12] i porusza oba [10], które są połączone [9]. Przez [12] wprawia się [11] w ruch.

Co spowodowało, że Pański zegar nagle stanął, i kto go może sporządzić? — [14]. Zegar może stanąć, będąc zabrudzonym, [14] musi go wyczyścić; gdy sprężyna pęknie, [14] musi założyć nową. Zbadał [17] szkłem powiększającem, sprężyna pękła. Gdym go odbierał, był pan pewien w składzie, który [17] kupował.

Czy przystoi nosić suknię, jeśli jest wypłowiałą albo brudną? — Nie przystoi; jeżeli wypłowiała, t. j. straciła kolor, można ją posłać do farbiarza, który ją odświeży lub też, jeżeli jest brudna, praniem albo sposobem chemicznym wyczyści. Zaniósłem suknię do [24]. Wieszał on [25] na [26] w [27].

Kogo widać na następnym obrazku? — To jest [32], który krosnami tkackiemi ([33]), [34] i [35] płótno i sukna wyrabia. Pasem ([36]), przymocowanym do machiny, wprawia się [33] w ruch.

Gdzie każe Pan robić ubranie? — U [38]. Ten używa (czego?) [42], [43] i [44] przy swej pracy. Jeżeli ubranie gotowe, prasuje je [39]. Wieczorem [38] zapala [46].

Czy panie także u krawca każą robić kostjumy? — Owszem, dużo też dam każe szyć u [47], ta siedzi przy oknie i wykończa suknię, którą uszyła na maszynie. [49] będzie jutro gotowy spódnica już wisi skończona.

Jak się nazywa rzemieślnik na przedostatnim obrazie? — To [51], czyści [54]; handluje (czem?) [54] i [55]. Do przechowywania kapeluszy służą [53], szczególnie do [54].

Co czyni siodlarz albo tapicer? — Wyściela [57] i kanapy, tapetuje i przyozdabia pokoje. W jego składzie można kupić [59], [61], [62], [63] i [64]. Na obrazie widzimy na lewo różne kufry do podróży.

Jakie gatunki krzeseł zna Pan? — Są wyściełane [57] i kanapy, dalej krzesła słómiane, drewniane w rozmaitem wykonaniu (n. p. rzeźbione), żelazne krzesła, ogrodowe, leżaki, stołki (bez poręczy).

Zamówienia i zlecenia.

U krawcowej:

Służąca: Pani N., czy [50] jest gotowa? Dziś popołudniu miała być skończoną.

Krawcowa: Za pół godziny może ją Panna odebrać, muszę ją tylko odprasować.

U krawca:

Odbiorca: Chciałbym zamówić ubranie. Czy możesz mi Pan przedłożyć różne materje i podać cenę?

Krawiec: Oto najnowsze próby w cenie 800 do 1000 marek za ubranie.

Odbiorca: Wybiorę tę materję w paseczki.

Krawiec: Czy mam zaraz wziąć miarę?

Odbiorca: Proszę. Kiedy ubranie będzie gotowe?

Krawiec: Za tydzień.

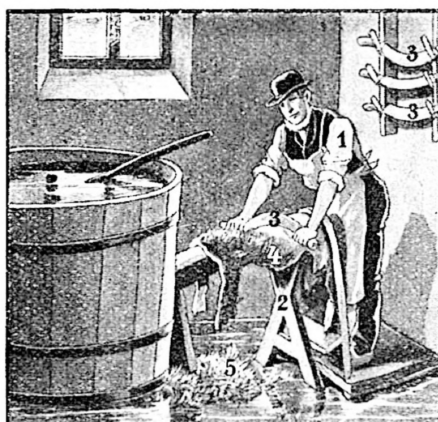
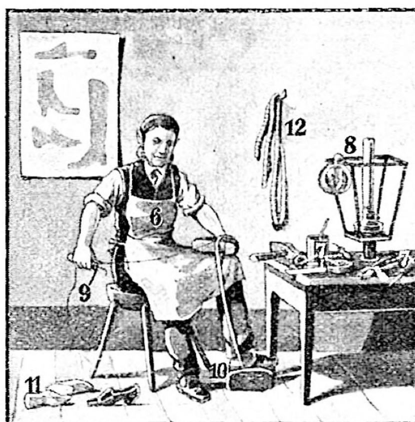
Krawiec wówczas mierzy szerokość plec, szerokość piersi, długość rąk i nóg. Pyta też, czy kamizelka ma być wycięta czy też wysoko zamkniętą. Skończywszy, prosi odbiorcę, aby za trzy dni przybył do przymiarki.

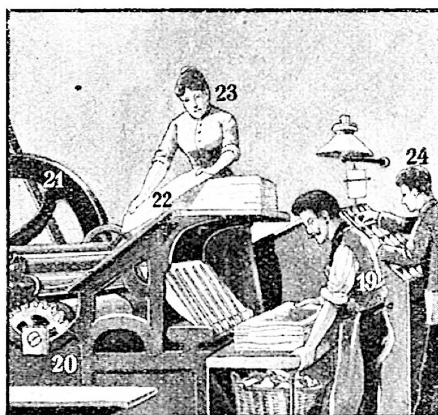
U kapelusznika: Czem mogę służyć? Chciałbym kupić kapelusz. Czy Pan sobie życzy [55] czy [54]. Proszę przysłać mi [54] z [52] do mego mieszkania.

Pytania.

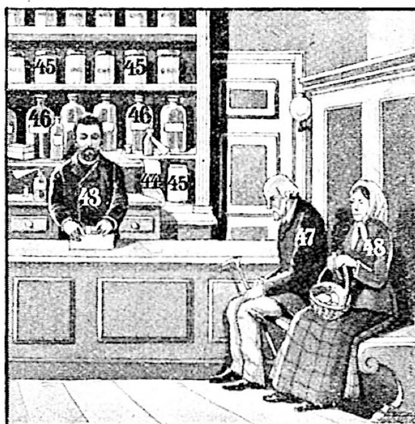
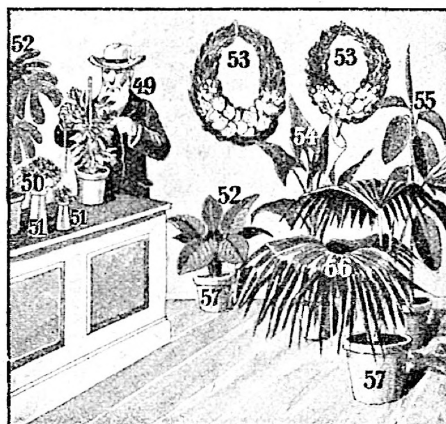
Co za zegary wiszą w składzie zegarmistrza? Nad któremi meblami naszej jadalni pracowa siodlarz? Jak szyje się suknię? (Przykrajać, szyć, przymierzyć.) Co może zawierać beczka? (Olej, ocet, piwo, wino, śledzie, naftę.) Czem zajmuje się kapelusznik? (Sprzedażą, naprawianiem, odprasowywaniem.) Co widać na stole krawieckim?

RZEMIEŚLNICY I PRZEMYSŁOWCY. III.

1. *Garbarz.*
2. Pień do garbowania.
3. Nóż.
4. Skóra.
5. Włosy.

Warsztat szewski.

6. Szewc.
7. Narzędzia.
8. Kula szewska.
9. Szydło.
10. Stołeczek pod nogi.
11. Trzewik drewniany, prawidło.
12. Miara papierowa.

13. *Handlarz futrami, kuśnierz.*
14. Futro męskie.
15. Płaszcz futrzany, peleryna.
16. Wór futrzany.
17. Mufka.
18. Boa, kołnierz futrzany.

Drukarnia.

19. Drukarz.
20. Prasa drukarska, prasa pośpieszna.
21. Koło, koło obrotowe.
22. Arkusz.
23. Pracownica, nakładaczka.
24. Zecer.

Introligatornia.

25. Introligator.
26. Narzędzia.
27. Prasa.
28. Garnek z klejem.
29. Linja.
30. Nóż do okrajania.

Księgarnia, nakład.

31. Księgarz, nakładca.
32. Drabinka.
33. Szafa.
34. Biurko, pulpit.
35. Glob.

Salon do golenia.

36. Balwierz, golarz.
37. Ręcznik.
38. Miseczka do mydła.
39. Płaszcz balwierski.
40. Lustro ścienne.
41. Lusterko.
42. Miednica.

Apteka.

43. Aptekarz.
44. Recepta.
45. Słojek.
46. Butelka.
47. Mężczyzna.
48. Kobieta.

Kwiaciarnia.

49. Handlarz kwiatami, ogrodowy.
50. Bukiet.
51. Wazon do kwiatów.
52. Rośliny.
53. Wieniec, wieńce.
54. Kala.
55. Drzewo gumowe.
56. Palma.
57. Doniczka.

RZEMIEŚLNICY I PRZEMYSŁOWCY. III.

Z czego robią trzewiki? — Ze skóry. [1] garbuje ją ze [4] zwierzęcych.. [3] oskrobuje ją z [5]. [4] pachną obrzydliwie.

Kto przerabia skórę? — [6] robi z niej trzewiki. Na obrazie widzimy go w warsztacie przy pracy. Szyje trzewik [9]; [11] leżą na podłodze. Jeżeli się ściemni, zapala lampę, a [8] zgromadzone promienie rzuca na robotę szewca.

Kto handluje wyrobami futrzanemi? [13] sprzedaje [14], [15], [16] i [17]. Wczoraj kupiłam [18] od niego. Prawdziwe futra są bardzo drogie, bo zwierzęta, dające futra, są coraz rzadsze.

Gdzie autor (autorka) każe książki swoje drukować? — Zanosi rękopis do [31]. Zecer zestawia go; zestawienie idzie do [20]. Ale książka nie jest jeszcze gotową, idzie bowiem do [25], który karty składa, zszywa i w oprawę zaopatruje.

Co za sklep jest obok introligatorni? — To jest księgarnia. [31] stoi na [32] i porządkuje książki w [33]. Na [34] [31] zapisuje notatki w księgach kupieckich.

Kto jest w sklepie balwierskim? — Gość każe się golić; ma [37] u szyi uwieszony, [36] ma w ręku [38] i goli go. Inny gość każe sobie włosy strzydz. [39] chroni ubranie od obciętych, spadających włosów.

Kto sprzedaje lekarstwo, które lekarz przepisał? — Przynosi się [44] do [43], który sprzedaje lekarstwa. [47] i [48] muszą czekać, ponieważ ich lekarstwa jeszcze nie gotowe.

Co widać na ostatnim obrazku? — [49] przywiązuje roślinę do drążka. Na ścianie wiszą [53]. [56], [54] i [55] wystawił na sprzedaż.

Czego żąda się w kwiaciarni? — Dziecko żąda [50] dla matki na imieniny. Dwie czarno ubrane panie kupują [53], aby je zanieść na cmentarz. Pan zamawia różne [52], aby niemi swój pokój ozdobić.

Jakie książki ma księgarz na sprzedaż? — Na jednej pułce stoją książki dla dzieci zajmujące, bajki, powieści i t. d.; na innej widzimy literaturę zajmującą dla dorosłych, jak nowele, romanse, dramaty. Trzeci regal zawiera dzieła uczone z teologji, filozofji, medycyny i prawnictwa. Czasopisma i broszury przechowywa się w [33].

Gdzie przechowuje aptekarz swoje medykamenta? — Proszki, pigułki, zioła, maście znajdują się w [45], [46] zawierają likiery, kwasy, oleje. Napis w języku łacińskim wskazuje zawierające lekarstwo.

Rozmowa u aptekarza.

Aptekarz: Czego sobie życzycie?
Odbiorca: Przynoszę receptę od lekarza i proszę o lekarstwo jak najprędzej.
Aptekarz: Czy chcecie na nie czekać?
Odbiorca: Poczekam, jeżeli nie potrwa za długo.
Aptekarz: Proszę siadać. Możecie czytać tymczasem broszurę o rozsądnym odżywianiu.
Odbiorca: Czy Pan ma plaster? Urznąłem się i rana jeszcze krwawi.
Aptekarz: Mogę dać dobry plaster, w jednym dniu rana się zagoi.
Odbiorca: Dlaczego na butelkach znajdują się etykiety z trupią głową?
Aptekarz: Wszystkie butelki z trującemi płynami muszą podług przepisu być zaopatrzane w takie etykiety, aby chorzy mieli się na baczności.
Odbiorca: Co jest w owych puszkach porcelanowych?
Aptekarz: Maście i suche medykamenta, rozmaite gatunki herbaty, jak rumianek, fiołki, kwiatki lipowe, mięta i t. d. Wasze lekarstwo jest gotowe.
Odbiorca: Ile winienem? (Ile winnam?)
Aptekarz: 2 marki. Życzę polepszenia.

Rozmowa w salonie do golenia.

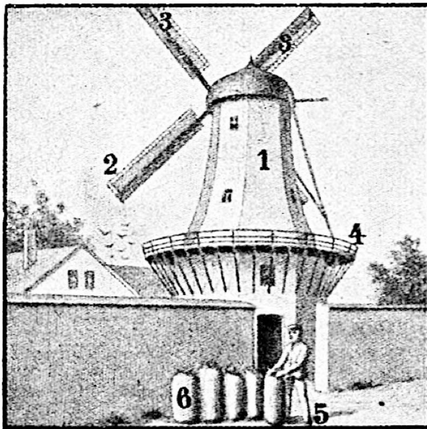
Gość: Dzieńdobry! Proszę mi włosy spuścić!
Balwierz: Niech Pan zajmie miejsce. Jak Pan sobie życzy? Krótko czy 2 cm wysoko?
Gość: Bardzo krótko, bo upał wielki.
Balwierz: Czy Pan życzy sobie, abym i głowę umył?
Gość: Nie, ale brodę może Pan skrócić i [mię porządnie ogolić.
Balwierz: Spodziewam się, że Pan będzie zadowolonym. Do widzenia.

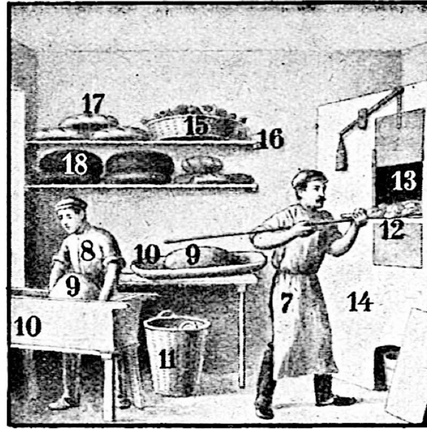
Przysłowia.

Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz.

Darowanemu koniowi nie zaglądaj w zęby.

PRZEMYSŁOWCY. — KUPCY. — HANDLARZE.

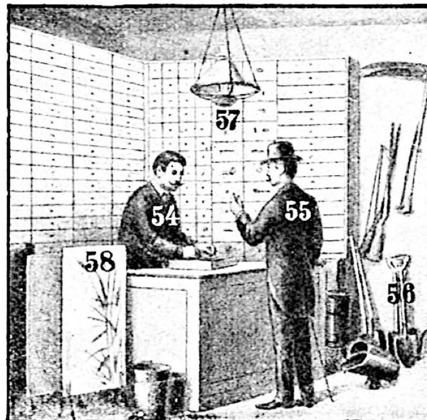

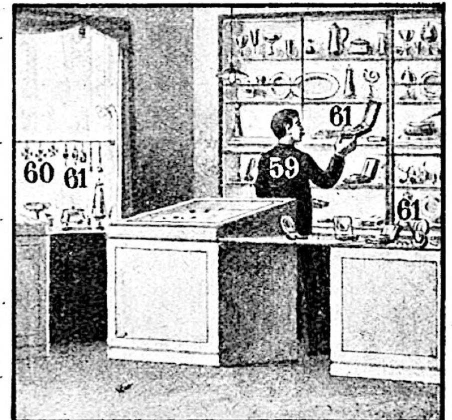

Wiatrak.

1. Młyn.
2. Śmiga, skrzydło.
3. Żagiel.
4. Galerja.
5. Młynarz.
6. Miechy z mąką.

Piekarnia.

7. Piekarz.
8. Piekarczyk.
9. Ciasto.
10. Koryto do zarabiania ciasta.
11. Koszyk.
12. Łopata.
13. Otwór pieca.
14. Piec do pieczenia.
15. Koszyk.
16. Polica.
17. Chleb biały.
18. Chleb czarny.

Cukiernia.

19. Cukiernik.
20. Placki, małe torty, pączki, ciastka do herbaty.
21. Tort wiedeński.
22. Tort makaronikowy.
23. Babka.

Skład rzeźnicki.

24. Rzeźnik.
25. Czeladnik rzeźniczy.
26. Mięso siekane.
27. Łeb cielęcy.
28. Mięso.

Sklep delikatesów.

29. Kupiec delikatesów.
30. Ser.
31. Klosz do sera.
32. Kiszka.
33. Gęś.
34. Szynka.
35. Słonina.
36. Beczka mięsa solonego.

Skład kupiecki.

37. Handlarz towarami kolonialnemi, kupiec.
38. Tytka.
39. Stół sklepowy.
40. Miech.
41. Szuflada.
42. Waga.
43. Służąca.
44. Blaszanka.
45. Głowa cukru.
46. Wino.
47. Likier.
48. Czekolada.

Wóz z piwem.

49. Piwowar, woźnica.
50. Wóz.
51. Beczka piwa.
52. Otwór czopowy.
53. Kurek do piwa.

Handel żelaza, handel towarów krótkich.

54. Handlarz żelaza.
55. Odbiorca.
56. Łopata.
57. Lampa.
58. Zasłona do pieca.

Skład jubilerski.

59. Jubiler, złotnik.
60. Order.
61. Klejnoty, biżuterje.

PRZEMYSŁOWCY. — KUPCY. — HANDLARZE.

Kogo widzicie na pierwszym obrazku? [5] stoi przed swoim [1]. Wyniósł [6].

W jaki sposób wprawia się wiatrak w ruch? Wiatr wdziera się w [3], które na [2] są założone, i obraca je w około. Te zaś wewnątrz młyna poruszają kamienie mielące ziarno.

Dokąd młynarz odstawia mąkę? Zawozi ją do [7]. Ten piecze z niej chleb i placki.

Powiedz mi, jak piekarz chleb wyrabia! Gniecie ciasto w [10] z wodą, mlekiem i młodziami. Potem czeka, aż idzie w górę, wyrabia bochenki chleba i wsadza je [12] do [14]. Po wypieczeniu wysadza się chleb. Piekarz piecze dwojaki chleb, czarny z mąki żytniej i biały (bułki) z pszennej mąki.

Cóż niekiedy ganimy przy chlebie? — Chleb za ostro pieczony; jest na pół spalony; nie wyrósł; za mało ma soli, smakuje jałowo; stare pieczywo, z wczorajszego dnia; ma za twardą skórkę.

Gdzie dostaje się torty? — W cukierni. Tam dostaje się wszelakie ciastka, torty, na przykład torty makaronikowe, dalej lody, i różne inne pieczywa. Właściciel jest znanym [19]; jego [20] smakują wybornie.

Kogo widać w składzie rzeźniczym? — [24] daje swemu [25] zlecenie. Ma zanieść [26] i [27] do pewnej rodziny.

Kto sprzedaje wędliny, kiszki, szynki i t. d.? — Kupuje się najlepiej [32], [34] i [35] u [29]. Także gęsi, jajka, ser, anchovis, ogórki i konserwy można tam dostać.

Rozmowa.

Służąca: Dzień dobry.
Kupiec: Czem mogę służyć?
Służąca: Proszę o funt mąki, funt krochmalu jako też 3 funty cukru.
Kupiec: Czy jeszcze jakie życzenie?
Służąca: Proszę jeszcze o funt czekolady. Co kosztuje najlepszy gatunek?
Kupiec: 30 marek.
Służąca: Czy nie ma tańszej?
Kupiec: I owszem, po 20 m.! Lecz i jakość jest po temu.
Służąca: Proszę 1 funt! Ilem winna?
Kupiec: 50 marek 50 fenigów.

Z czego niezadowoleni są odbiorcy? — [55] są niezadowoleni, kiedy ich nie prędko się obsługuje, albo jeżeli kupiec skąpo waży. Niedobrego i za drogiego towaru nie kupują.

Jak wyrabia się piwo? [49] gotuje piwo z chmielu i słodu. Leje je w [51] mające [52].

Co Pan kupuje u handlarza żelaza? — Kupuje [58] i [56].

Jakiego zawodu jest mężczyzna na ostatnim obrazie? — To [59]; ogląda właśnie bransoletkę wysadzaną drogiemi kamieniami. Wyjął ją z oszklonego pudełka i poleca ją młodej damie.

Pytania.

Jakie pieczywa są w cukierni? Co za zwierzęta zabija rzeźnik? (Krowy, świnie, skopy, cielęta.) Dokąd kładzie piekarz gotowe chleby? Gdzie stoi szkło z serem w składzie delikatesów? Jakie zna Pani biżuterje? (Bransoletkę, pierścionek, broszkę, łańcuszek.) Jaki kolor może mieć piwo? (Ciemny, jasny.) Z jakich gatunków zboża wyrabia się chleb? (Z żyta, z pszenicy.) Co leży w koszyku na najwyższej policy w piekarni? (Bułki, chlebki, rogalki, sucharki.) Co kupuje się w składzie towarów kolonialnych? (Cukier, herbatę, kawę, sól, mąkę, ryż i t. d. Ile śmig ma wiatrak? Jak otwierasz beczkę piwa? (Kurkiem od piwa.)

BIURO KUPIECKIE.

1

1. Biuro kupieckie, kantor kupiecki.
2. Właściciel.
3. Kasjer
4. Buchalter, prowadzący księgi
5. Sekretarka, korespondentka
6. Uczeń
7. Ekspedjent, subjekt

(4.–7.: Urzędnicy kupieccy.)

8. Odbiorca.
9. Próbki.
10. Lada.
11. Biurko.
12. Krzesło.
13. Pulpit.
14. Krzesło, koziołek.
15. Kosz na papiery.
16. Maszyna do pisania.
17. Stolik.
18. Maszyna do kopjowania.
19. Maszyna rachunkowa.
20. Kasa.
21. Szafa żelazna.
22. Pieniądze papierowe, banknoty, asygnaty kasowe.
23. Szafa do przechowywania książek.
24. Księgi handlowe (księga główna, księga kasowa, dziennik, księga rachunków bieżących, księga inwentarzowa, księga bilansów).
25. Rejestry.
26. Registratura, archiwum.
27. Szuflada z pismami (z adresami).
28. Przegrodka (na listy).
29. Kałamarz.
30. Rączka.
31. Suszka.
32. Podkładka.
33. List.
34. Koperta.
35. Perforator.
36. Pieczątka i poduszka do pieczętowania.
37. Waga na listy.
38. Linja, linijka.
39. Księga adresowa.
40. Telefon.
41. Lampa łukowa.
42. Żarówka.
43. Klosz na lampę, ciemnik.
44. Wyciąg do lampy gazowej.
45. Kalendarz.
46. Glob.
47. Mapa krajowa.
48. Afisz, plakat.

W BIURZE KUPIECKIEM.

Kalendarz [45], który oczywiście jest francuski albo niemiecki, wskazuje trzeciego listopada. Nadbiegł sezon dla interesów handlujących kawą i różnemi innemi wytworami zamorskiemi.

Otóż ruch wielki panuje w [1] pana Przybylskiego.

[9] leżą na ladzie [10]; [7] poleca różne nasiona nowemu odbiorcy [8], który z próbkami [9] zadowolonym być się wydaje.

[3] jest również bardzo zatrudnionym. Liczy on w [20] wiele pieniędzy [22]; policzywszy włoży je do szafy żelaznej [21]. [4] przy pulpicie [13] zajmują się zapisywaniem nowych przysyłek w [24]. Przy zliczaniu używają [38] u [13] wiszącej i [19]. [24] chowają codziennie do szafy [23].

Ponad pulpitem [13] wisi mnóstwo lamp z jasnemi żarówkami [42] i zielonemi kloszami [42]. Całe zaś biuro [1] oświeca [41].

Na przodzie widzimy [2], który ważne [33] właśnie otrzymał i zapewne wkrótce [5] do siebie przywoła, by jej odpowiedzi podyktować. W pilnych wypadkach używa [40] i wysyła telegramy zamorskie do swych dostawców. [6] nakazał w [27] dawniejsze oferty dostawcy wyszukać.

Ukończywszy [33] wkłada się go do [34], zalepia tę i pieczętuje ją [36]. Ofertę wkłada się do [28], sy ją później umieścić w [26] na [25] się znajdującej. Zużyte [34] wrzuca się do [15].

Dostawcy naszego interesu mieszkają w krajach zamorskich na [46] i [47] uwidocznionych. Towarzystwo, które przewozem towarów się zajmuje, wywiesiło w [1] pana Przybylskiego dla reklamy [48] przedstawiający wielki żaglowiec.

Rozmowy w biurze.

[2] *rozprawia z* [7]. Był [8] zadowolonym z [9]? Czy co zamówił? Kiedy życzy sobie dostawę? Mówiłeś już pan z naszym podróżującym o zamówieniach firmy N. N.? Nie zapomnij pan przedłożyć panu B. przy sposobności świeże [9]. Cóż możesz pan w tym tygodniu wysłać do Niemiec?

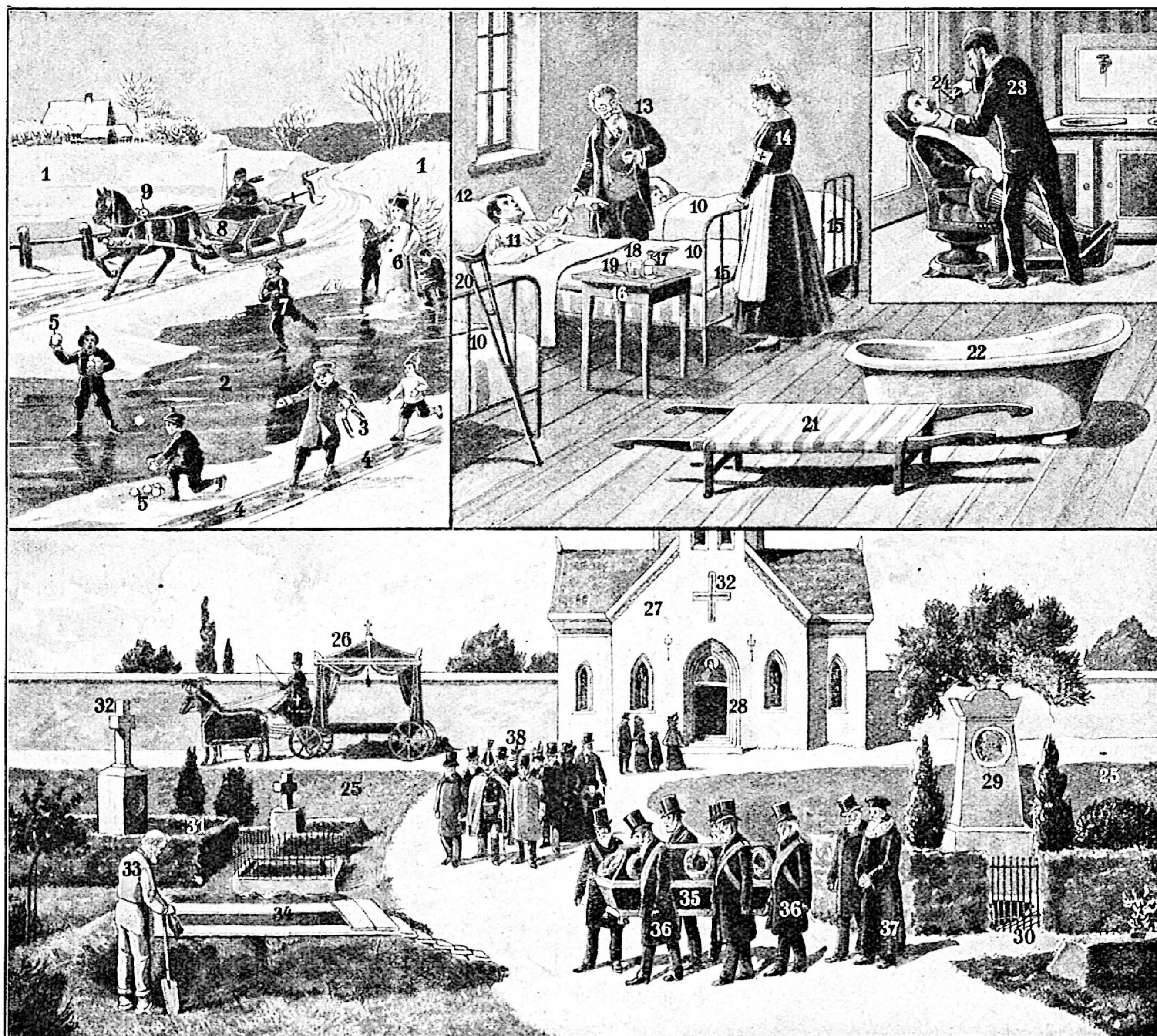
Z [4]: Pokaż mi pan nowe [24]. Daj mi pan spis tych odbiorców, którzy do dziś długu nie spłacili. Napisz pan zażalenie do poczty, że ostatnie listy nasze do Włoch zbyt długo zatrzymano. List do N. wrócił dziś z opłatą karną, gdyż nie był należycie opłaconym. Uważaj pan, by [6] opłacając listy używał [37].

Z [3]: Jeżeli interes i dalej tak rozwijać się będzie, to musimy napocząć nowy dziennik. Zamówiłeś go pan już? Znalazłeś pan dziś zfałszowane [22]? Naszemu dostawcy w Włocławku nie zapłać pan całej sumy, gdyż część towaru była niedobra. Pokaż mi pan ostatni wykaz dochodowy. Postaraj się pan na przyszły tydzień o większą ilość drobniejszych [22] niż przy ostatniej wypłacie. Co to za [8] przed chwilą panu płacił? Czy płacił wekslem?

Z [6]: Nauczyłeś się używać [19]? Jakie postępy zrobiłeś w kupieckiem wykształceniu ogólnem? Znasz już wszelkie drogi morskie? Zabierz się do [27] i staraj się ją uchować w porządku. Jeżeli czego nie zrozumiesz, zapytaj się [4]. Uważaj, by moje [11] codziennie było z kużu obtarte i by [29], [30], [31], [32] i wszystkie inne przedmioty na swojem miejscu się znajdowały.

Z [5]: Mam dziś jeszcze kilka listów do podyktowania. Przysuń, panno Janino, swój [17] bliżej, lecz nie pisz teraz na [16], gdyż to mnie denerwuje. Zróbże pani cztery kopje na [18], jedną dla [26], drugą dla [3], trzecią dla [7], a czwartą dla mnie. Poproś, panno Janino, pana N. [40] do mnie i wyślij telegram do dostawcy M.; adres wyszukaj pani w [39].

ZIMA. — SZPITAL. — CMENTARZ.

Obraz zimy.
1. Śnieg.
2. Lód.
3. Łyżwy.
4. Ślizgawka.
5. Kula śnieżna.
6. Bałwan ze śniegu.
7. Biegający na łyżwach.
8. Sanki.
9. Dzwonki, dzwonienie.

Szpital.

10. Łóżko.
11. Chory, pacjent.
12. Poduszka.
13. Lekarz.
14. Siostra miłosierdzia, pielęgnarka.
15. Koniec łóżka.
16. Stoliczek.
17. Butelka z lekarstwem.
18. Szklanka.
19. Łyżeczka.
20. Krukiew.
21. Nosze.
22. Wanna kąpielowa.
23. Dentysta.
24. Kleszcze.

Cmentarz.

25. Cmentarz.
26. Karawan.
27. Kaplica.
28. Brama.
29. Pomnik.
30. Kraty.
31. Grób.
32. Krzyż.
33. Grabarz, kopacz.
34. Grobowiec, grób.
35. Trumna.
36. Tragarz.
37. Ksiądz, pastor.
38. Kondukt żałobny, orszak pogrzebowy, w smutku pogrążeni krewni.

ZIMA.

Pierwszy obrazek przedstawia zimę. [1] pokrywa naokoło ziemię, strumyki i rzeki są zupełnie pokryte [2], na którem chłopiec na [3] biega. Dwóch wesołych chłopców robi z śniegu kule i rozpoczynają wesołą bitwę, podczas gdy inni z łyżwami w ręku na ślizgawce gładkiej jak zwierciadło się ślizgają. Udatny bałwan ze śniegu stoi na brzegu stawu. Na drodze przejeżdżają prędko sanki.

SZPITAL.

Drugi obrazek nie jest tak wesołej natury, jak pierwszy, na którym zdrowych ludzi w świeżem zimowem powietrzu bujających widzimy. Przedstawia nam pokój wielkiego szpitalu, (który jest) jasny i przewiewny, (ale) w którym kilku chorych z upragnieniem wyzdrowienia oczekuje. Tak to [11] leży w swojem [10], ze zmęczoną głową na [12], podczas gdy lekarz puls bada i [14] przy [15] stojącej swoich wskazówek udziela. Na [16] widzimy wiele [17] i [18] zawierających lekarstwa. Na [21] przenoszą chorego do [22] i do sali operacyjnej; będzie musiał o krukwi chodzić, nim zupełnie wyzdrowieje. [23] wyjmuje [24] choremu bolący ząb.

CMENTARZ.

Umarłego kładzie się do [35] i wywozi w [26] na cmentarz. Tam [36] zdejmują z woza [35] i niosą ją przez [28] do [27] przyozdobionej [32]. [37] odprawia tam nabożeństwo i idzie potem, jak to nasz obraz pokazuje, z [38] i [36] do otwartego [34], który [33] już był wykopał. Po modlitwie [35] się spuszcza, [34] się zasypia i wieńcami i palmami przyozdabia; później wystawia się [32] lub [29] z napisem a [31] żelazną [30] się ogradza.

Pytania.

Jaka dziś pogoda? — Czy termometr spada lub idzie w górę, jeżeli na dworze mróz? Dla czego tyle zwierząt marznie zimą? Czem ogrzewamy nasze pokoje? Jak chronimy głowę, ciało, ręce i nogi od zimna? Czem ślizgamy się po lodzie? (Łyżwami, sankami.) Czem po śniegu? (Śniegowcami i nartami.) Czego nabywamy, nie ubrawszy się dosyć ciepło? (Kataru, kaszlu, odzięblin.) Co mierzy lekarz i pielęgnarka u chorego? (Temperaturę.) Czego przy tem używa? (Termometru do mierzenia febry.) Co przepisuje lekarz? (Kąpiele, okłady, zimre okłady, dyetę.) Co zapisuje? (Lekarstwo, proszki, pigułki, maście, herbatę na poty, jak n. p. bzowe kwiatki, kwiatki lipowe, rumianek, balderjan, mięta.) Co robi dentysta, aby uzdrowić i utrzymać chore zęby? (Wierci, nastrzykiwa, plombuje amalgamem, porcelaną, złotem.) Co wsadza zamiast chorych zębów? (Fałszywe zęby.) Co daje się choremu, nie mogącemu sypiać? (Środki na sen, brom, morfinę, opium i t. d.) Co sadzi się na przyozdobienie cmentarza i grobów? (Załobne wierzby, żałobne jesiony, zwieszające się róże.) Kto pielęgnuje cmentarz? (Dozorca cmentarza i ogrodnik.) Poczem rozpoznajemy cmentarz? (Po nagrobkach i pomnikach.)

Rozmowa w szpitalu.

Pani: Szukam przyjęcia dla mej córeczki, która ciężko na dyfterję zachorowała.

Pielęgnarka: W baracе dla zaraźliwych dziecięcych chorób jest miejsce; czy Pani sobie życzy pierwszą czy drugą klasę?

Pani: Wystarczy druga klasa; mnie pewno nie wolno wejść?

Pielęgnarka: Nie, nie wolno; Pani zapłaci z góry 75 marek w kancelarji, a ja poślę dozorcę, który chore dziewczę z woza weźmie i do baraki zaniesie.

Pani: Czy lekarz jest w zakładzie?

Pielęgnarka: Niech się łaskawa Pani nie obawia; lekarz przyjmuje i bada; lekarz główny zaś codzień dwa albo trzy razy chorych odwiedza. Daje dawki serum, jeżeli febra jest wysoka i niebezpieczeństwo wielkie, a ja pielęgnuję chorych dokładnie podług jego rozporządzeń.

Rozmowa na cmentarzu.

Pan; Czy wolno się zapytać o zdrowie siostry?

Pani: Dziękuję; jestem bardzo zasmuconą. Przedwczoraj Bóg ją od długoletnich cierpień oswobodził.

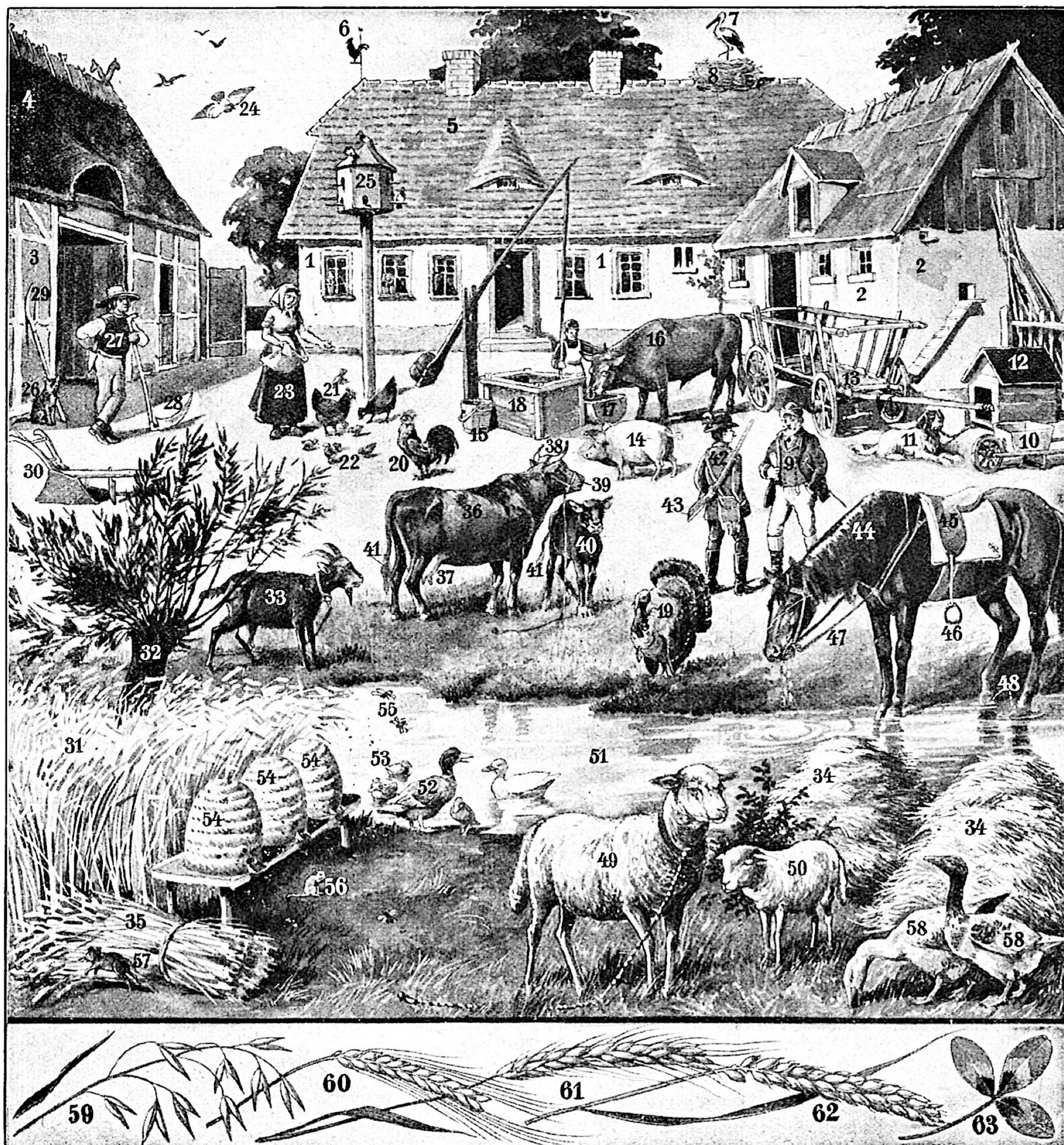
Pan: Wyrażam tedy Pani moje najserdeczniejsze współczucie. Obawiałem się tego, widząc właśnie Panią w żałobie.

Pani: Tak, załatwiwszy pierwsze formalności, jak zamówienie trumny i pogrzebu, wystawienie świadectwa śmierci, wyszukanie miejsca na grób, zaraz suknie żałobne przywdziałyśmy.

Pan: Kiedy będzie pogrzeb?

Pani: Jutro, po południu; jest bowiem trzeci dzień; wczoraj drogie szczątki przeniesiono do trupiarni cmentarza. Jest tam tak uroczyście i spokojnie; grób pięknie obsadzimy i obok niego ławkę postawimy.

ZAGRODA CHŁOPSKA.

1. Dom chłopski, dom mieszkalny.
2. Chlew, obora, stajnia.
3. Stodoła.
4. Dach, dach słómiany.
5. Dach z dachówek.
6. Kurek, kogut.
7. Bocian.
8. Gniazdo.
9. Chłop, dzierżawca, rolnik.
10. Taczki.
11. Pies, pies podwórzowy.
12. Psia buda.
13. Wóz drabiniasty.
14. Świnia, maciora.
15. Węborek.
16. Stadnik, wół, byk.
17. Koryto.
18. Studnia.
19. Indyk, indyczka.
20. Kogut.
21. Kura.
22. Kurczę.
23. Włościanka, dziewczyna, dziewka.
24. Gołąb.
25. Gołąbnik.
26. Kot.
27. Parobek, żniwiarz.
28. Kosa.
29. Widły do siana.
30. Pług.
31. Zboże.
32. Wierzba.
33. Koza.
34. Siano, stóg siana.
35. Snop.
36. Krowa, bydło, krowy.
37. Wymię.
38. Rogi, róg.
39. Pysk, pyski.
40. Cielę, cielęta.
41. Ogon.
42. Strzelec, leśniczy.
43. Strzelba, fuzja, broń.
44. Koń.
45. Siodło, Siodła.
46. Strzemię.
47. Cugle.
48. Kopyto.
49. Owca.
50. Owieczka.
51. Staw.
52. Kaczka, kaczki.
53. Kaczę.
54. Ul, kószka.
55. Pszczoła.
56. Mysz, myszy.
57. Szczur, szczury.
58. Gęś, gęsi.
59. Owies }
60. Jęczmień } Zboże
61. Żyto }
62. Pszenica }
63. Koniczyna, trójlistek.

ZAGRODA CHŁOPSKA.

Wesołe życie panuje latem na wielkim majątku mego przyjaciela, u którego wakacje spędzam. Murek, [11], wita przybysza głośnem szczekaniem; jego [12] znajduje się tuż przy [2]. W głębi podwórza widać [1], na [5] bocian ma swe [8]. Po obu stronach są [2] i [3]. W środku podwórka znajduje się [18] z [17] i [15]. Na lewo stoi [25]; [23] wabi [24], [19], [21], [22] i sypie im paszę. Na przedzie widzimy [54]; piękny [44], który [46], [45] i [47] nosi, stoi [48] w orzeźwiającej wodzie, w której [52] i [53] pływają, i nad którą pilna [55] wesoło brzęcząc lata. [27] stoi przed otwartemi wrotami [3], pokrytej [4]; wspiera się [28]. W pobliżu stoi [30]. Przy [29] siedzi [26], zapewne wkrótce upoluje [56] i [57]. Widzimy dalej pożyteczne zwierzęta jak [36] z pełnem [37] i [38], patrzącą na swe [40], które [41] macha. Przed [16], pragnienie swe w [17] kojącym, stoi tłusta [14]; [42] i [9] rozmawiają o tem, że wnet ją będzie trzeba zabić a [49] i [50] po żniwach ostrzydz. [31] jest dojrzałe, więc parobek, skoro [6] dobry wiatr zapowie, do stodoły je wwiezie. Na [32], przed którą żwawa [33] wyskakuje, brzęczą [55] z [54].

Pytania.

Które zwierzęta dają nam mleko? Ile razy w dzień się doi? Kto doi krowy i kozy? Jak się wyrabia masło i ser? Który drób daje najlepszą pieczeń? Których gatunków zboża używa się do pieczenia chleba? (Żyto, kukurydza, jęczmień.) W której porze roku sieje się nasienie w ziemię? Jak przygotowuje się rolę? Dokąd zwozi się dojrzałe zboże? Gdzie się je młóci? W jaki sposób? (Cepami, maszynami i lokomobilami.) Czy trzody przebywają w nocy na dworze? Gdzie są w zimie? Kto pomaga dziedzicowi przy pilnowaniu podwórza, pól, lasów, jezior i stawów? (Inspektor, leśniczy, rybak.) Kto ciągnie pług, brony, wozy drabiaste?

Rozmowa.

Gość (do dziedzica): Kiedy skończysz pan żniwa?

Dziedzic: Spodziewam się je w kilku dniach skończyć; jeżeli gorączka potrwa i nie będzie padać, będziemy wnet mogli zwieźć ostatnie żyto.

Gość: Czy żniwa będą bogate?

Dziedzic: Jestem w tym roku zadowolony; przed gradobiciem i zbyt wielką suszą zachował nas Pan Bóg; kłosy są pełne i ciężkie, a słoma jest długa.

Gość: Jak się ma rzecz ze sianem?

Dziedzic: Ostatnie siano z łąk głęboko położonych dopiero za trzy tygodnie będzie sieczone; z łąk górskich nie mamy wiele, ale suche i wonne siano w stogu.

Gość: Czy ludzie Pańscy zakończenie żniw obchodzą uroczyście?

Dziedzic: Owszem. Miewamy wesołe dożynki, na które Pana serdecznie zapraszam. Kwiatami ubrane wozy wjeżdżają na podwórze, chłopaki i dziewczęta uroczyście są ubrani i przynoszą pilnej dziedziczce i mnie na schodach domu wieniec ze zboża wraz życząc pomyślności.

Gość: Urządzasz pan potem ucztę i muzykę?

Dziedzic: Chrupiące pieczenie z tłustej świni, świeże ziemniaki i owoce ze sadu ludziom się daje, a potem jest taniec na klepisku i w karczmie.

Gość: Więc weźmiemy udział; cieszę się na wesołych żniwiarzy i żniwiarki, parobków i dziewki, którzy według zdania pańskiego są bardzo pilni.

Na polu. — Mój chłopcze, nie widziałeś może, czy przechodziła tędy pani?
— Przecież pan widzi, że ja krowy pasę, a nie baby.

W szkole. Nauczyciel geografji, wskazując palcem punkt na mapie, pyta się małego Frania: »Co to jest?« »Brudny palec«, odpowiada Franio.

OGRÓD.

1. Trawa.
2. Zagon kwiatów.
3. Ganek.
4. Krzak róż.
5. Fontanna.
6. Grupa drzew.
7. Krzaki.
8. Oranżerya.
9. Ogrodowy.
10. Łopata.
11. Konewka.
12. Grabie.
13. Małe dziewczę, córka.
14. Róża wodna.
15. Stokrótka, margiretka.
16. Niezapominajka.
17. Pierwiosnek.
18. Żółta akacja.
19. Bez.
20. Róża.
21. Pączek.
22. Liść.
23. Ciernie.
24. Lilia.
25. Fiołek.
26. Bratek.
27. Konwalja.
28. Mak.
29. Modrak.
30. Krokus.
31. Tulipan.
32. Dzika róża.
33. Dzwonki.
34. Paproć.
35. Gwoździk.
36. Hjacynt.
37. Oset.
38. Koniczyna.
39. Chmiel.
40. Jagoda.
41. Malina.
42. Jabłko.
43. Gruszka.
44. Wiśnia.
45. Winogrono.
46. Śliwka.
47. Czarna świętojanka.
48. Biała i czerwona świętojanka.
49. Agrest.
50. Brzoskwinia.
51. Morela.
52. Orzech laskowy.
53. Orzech włoski.
54. Melon.
55. Dynia.
56. Ogórek.
57. Marchew.
58. Cebula.
59. Perka, ziemniak.
60. Zielony groch.
61. Łupina, Strączek.
62. Bób.
63. Wiązka szparagów.
64. Kalafior.

OGRÓD.

Dziś rano poszedłem do chłodnego, świeżą rosą zroszonego ogrodu, który za naszym domem wiejskim się znajduje; [42], [43], [44] i [46] dobrze się obrodzą, ponieważ nie zmarzły. Niestety czas świeżych [44] już minął; za to obfite będzie żniwo owocu szpalerowego. Krzaki [39], [41], [47], [48], [49] są pełne owoców; i wino dobrze wypuszcza. Jarzyna, którą w zamkniętych szkłach tak samo jak owoce gotujemy, wskutek suszy trochę ucierpiała; ostatnie szparagi, świeży [60], [62] i mały [64] przyniosłem na obiad. Położyłem go na stół ogrodowy, mówiłem z [9], który [10] [2] w [1] rozkopał, potem [12] pograbił i pogładził, [34], [24], [19], [18] zasadził i wszystko [11] polał. Jego [13] przyszła właśnie z [8], która w owej gęstwinie się znajduje; przyskoczyła na [3], ucieszywszy się z pluskania [5] i chciała iść po [27], które w [7] znalazła, aby jeszcze więcej kwiatów zerwać do bukietu. Nazrywaliśmy [17], [19], późnych [25], do tego fijołkowych i żółtych [26], [21] z [32], które wiele [23] miały, zupełnie rozkwitniętą [20], dwie białe pachnące [24] i w końcu przywieźliśmy czołnem jeszcze kilka [14] z długiemi, głęboko zakorzenionemi łodygami ze stawu. Podczas gdy ona z bukietem radośnie do matki skoczyła, uwinąłem jej na brzegu wianek z [28], [29], [15] i dzikich [35]; zawoławszy ją, włożyłem jej wianek z kwiatów polnych pod kwitnącym [4] na ciemne włosy kędzierzawe. Potem obejrzałem sobie [54], [55], [56], które owoc po ziemi rozpościerają, wielki stary orzech z zielonemi [53] i [52].

Co robi ogrodnik zimą? — Przebiera nasiona, aby ogród w czas uprawić; urzyna kije do kwiatów, chróst do [61], tyczki do [62]. Ogrzewa [8], pielęgnuje i podlewa kwiaty i rośliny i zaczyna inspekta porządkować. Przygotowuje i altany.

Co hoduje ogrodnik w inspektach? — Wszystkie rośliny warzywne, które wczesny i bogaty plon przynieść mają, jak rzodkiewki, sałatę, [64], [54], [56]. Także nasiona kwiatów sieje w pudła inspektowe, n. p. [26], [15], [16], geranje, które wcześnie mają uzdobić zagony i balkony.

Co ogrodnik robi na wiosnę? — Obcina drzewa i krzaki, przekopuje ziemię, mierzwi ją i formuje zagony dla kwiatów. Potem w ogrodzie warzywnym sieje jarzyny, n. p. [57], sadzi groch, [58], [59]. czyści zagony do malin, polewa i smaruje wapnem drzewa owocowe, aby zniszczyć robactwo. Potem sadzi [62], gatunki kapusty, pomidory i sieje zioła kuchenne, n. p. pietruszkę, kopr, macierzankę, szczypiorek. Dalej wycina dwa lub trzy razy dziennie delikatne, białe szparagi.

Co czyni ogrodnik latem? Zbiera gąsienice i szkodliwe chrabąszcze z roślin, piele zielsko, siecze, polewa konewką, kropi wężem gumowym, sprząta wczesne jagody, [44], owoc szpalerowy, zrywa [60], wyrywa [57] z ziemi, galarepę, [64] dostawia na stół i zrywa [62] z krzaków iz łodyg na tyczkach, zdejmuje ostrożnie ze szpalerów soczyste, puszyste [50], [54], [46], które najwyborniejszy stanowią deser. Do smacznej boli używa pan domu [50], jagód leśnych i ogrodowych a na wiosnę wonnych ziół majowych lub marzanki. Ogrodnik sadzi w doniczki kwiaty puszczające pączki i wije bukiety z [20], [35], rezedy [24], piwonji i baczy na porządek w ogrodzie na ławki, krzesła, stoły i ganki.

Co czyni ogrodnik w jesieni? Zbiera owoc pestkowy i owoc z drzew, wyborne [45]; wchodzi na drabki i zrywa [43], [42] i [46] z drzew i chowa podług gatunków na policach owocowych w suchych sklepie. Astry, georgjnie, chryzantemy, lewkoje wiąże w bukiety, sieje jeszcze raz szpinak i sadzi zimowy jarmuż i brukselkę, jako warzywo zimowe. Zakłada zagony szparagowe, głęboko kopiąc, obficie mierzwiąc i wysoko usypując; miną trzy lata, nim szparag przynosi plon i go jeść można; [56], [54] i [55] urzyna się; dają dobre marynaty, jeżeli się ich nie zażywa jako sałatę, warzywo lub kompot. Ogrodnik przesadza i spuszcza krzaczki poziomkowe w nowe zagony, przykrywa róże, szlachetne krzewy i winne macice, aby wszystko ochronić przed mrozami nocnemi, i przygotowuje ogród na zimę.

Rozmowa.

Dziecko: Panie ogrodniku, proszę o cebulkę hyacyntu dla mojej matki.

Ogrodnik: Tu są niektóre, już kiełkujące, w różnych kolorach.

Dziecko: Czy matka ma je zasadzić w ogrodzie na zagonie?

Ogrodnik: Podaruj matce szkła do cebulek; już się przyjęły i wkrótce będą pięknie kwitły i pachniały.

Dziecko: Cebule, których używamy do potraw, są tym bardzo podobne.

Ogrodnik: Należą do rodziny roślin cebulkowych, jak [33], [30], scyla, [31]. [24], żółta lilja. Mamy i rośliny cebulkowate jak georginie i astry, i rośliny trwałe, które co rok wyrastają i kwitną.

Dziecko: Czy można u Pana i wieńce kupić?

Ogrodnik: Owszem, na wesele wiążę wianek, który panna młoda nosi we włosach, z mirtu. Wieniec, który się ofiaruje sławnym mężom i artystom, jest z wawrzynu, wieńce dla zmarłych są z bluszczu, bukszpamu i gałązek palmowych uplecione.

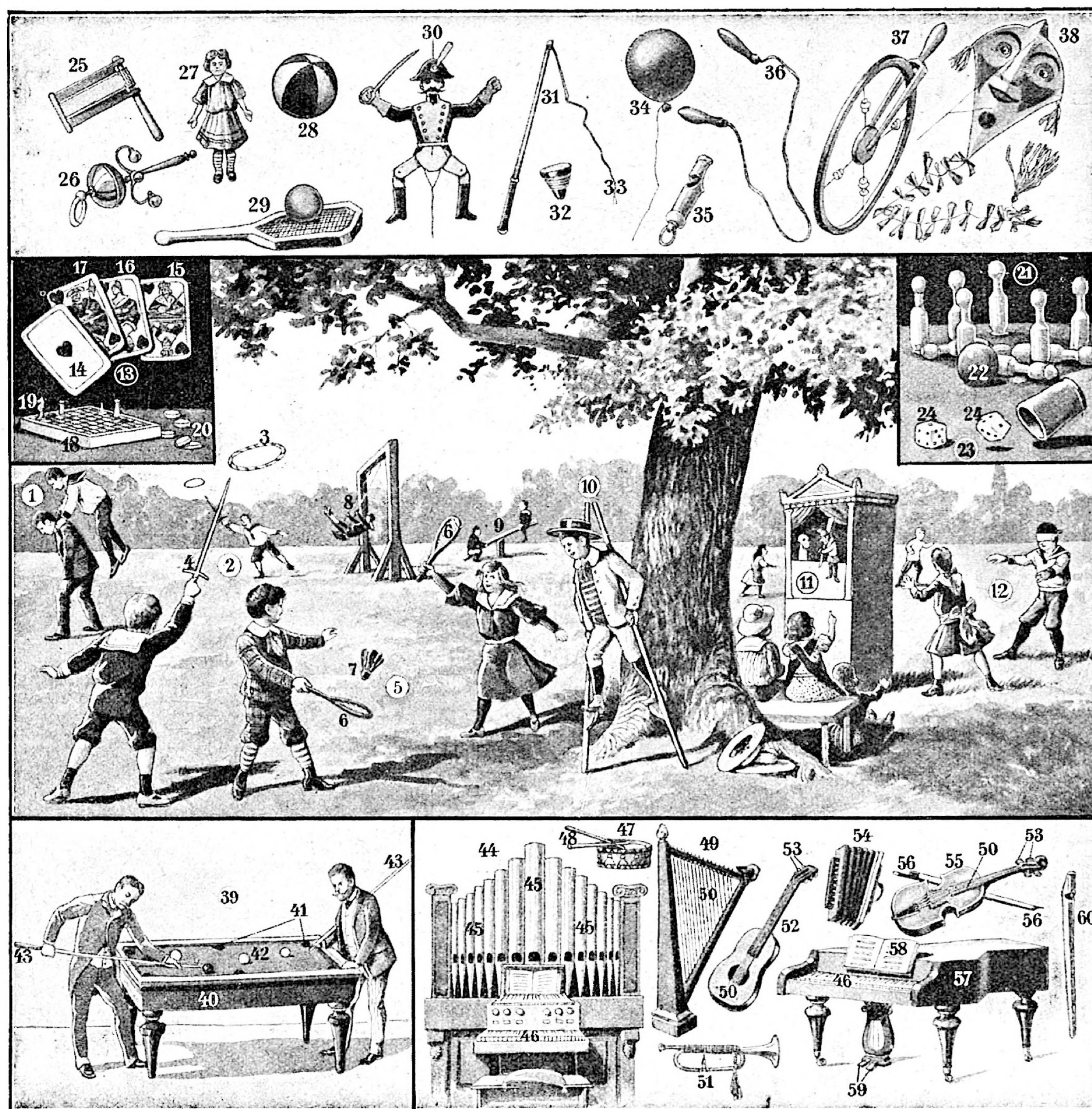
Dziecko: Czy za kilka tygodni mogę przyjść po jagody do zamarynowania?

Ogrodnik: Wówczas napewno mieć będę piękne [48], soczyste [40] ogrodowe i leśne, czerwone i żółte [41], czerwony i zielonkowaty [49]. Sprzedaję wszystko po funcie.

Dziecko: A zatem wolno mi też pewno strączki rwać i marchew wyrywać. Matka wyłuskuje pierwsze i gotuje świeży zielony groszek razem z oskrobanemi rzepkami.

Ogrodnik: Oto masz kilka pachnących narcysów; zanieś te błyszczące gwiazdy matce i kłaniaj się jej.

ZABAWKI. — GRY. — MUZYKA.

1. Koziołkowanie.
2. Gra w kółka.
3. Obręcz, obrączka.
4. Kij.
5. Gra w piłkę.
6. Rakieta.
7. Piłka z piórami.
8. Huśtawka.
9. Bujanka.
10. Szczudła.
11. Teatr łątek, teatr marjonetek.
12. Ślepa babka.
13. Gra w karty.
14. As.
15. Król.
16. Dama.
17. Walet.
18. Gra w damę, gra w szachy.
19. Figury szachowe.
20. Kamień do gry w damę.
21. Kręgiel.
22. Kula.
23. Gra w kostki.
24. Kostka.
25. Grzechotka.
26. Gruchawka.
27. Lalka.
28. Piłka.
29. Palant z piłką.
30. Pojac.
31. Bat.
32. Bąk.
33. Szpagat.
34. Balon.
35. Piszczałka.
36. Linka do skakania.
37. Obręcz.
38. Latawiec.
39. Bilard.
40. Stół bilardowy.
41. Uderzanie.
42. Kula.
43. Kij bilardowy.
44. Organy.
45. Piszczałki organowe.
46. Klawisze.
47. Bęben.
48. Pałka.
49. Arfa.
50. Struna.
51. Trąba.
52. Gitara.
53. Kołek.
54. Harmonika ręczna.
55. Skrzypce.
56. Smyczek.
57. Skrzydło, fortepian.
58. Nuty.
59. Pedał.
60. Piszczałka, flet.

ZABAWKI. — GRY. — MUZYKA.

Najlepszym wypoczynkiem dla dzieci i dorosłych po lekcjach szkolnych i natężającej pracy dziennej są zabawa i sport. Na zielonych łąkach w bliskości miasta, w ogrodach prywatnych i t. p. widać młodzież w zapasach. Dwóch chłopców bawi się [1], inni rzucają przy [2] wysoko [3] i chwytają je [4] zgrabnie. Małe dziewczę podnosi [6] do odbicia [7], podczas gdy chłopczyk z radosnemi okrzykami w [8] się buja. W górę i na dół chodzi [9], chłopak zaś przy cienistem drzewie stanął na [10]. Inni przyglądają się z zainteresowaniem teatrowi łątek, a drudzy bawią się w [12]. Dorosły gra w tenisa, [29] i kroketa, w [21]; dziecko bawi się w [28], [31] uderza [32], pędzi przed sobą [37], puszcza w górę [34] i [38], skacze wesoło przez [36] i zwołuje [35] przyjaciół. Na Boże Narodzenie dostają dzieci [26], [25], [27] i [30]; starszym dzieciom gra w [18], [19] i [20] i gra w [24] wielką sprawia przyjemność. Dorośli w wolnych godzinach grają w [13] i kładą kolejno [14], [15], [16] i [17] na stół. Zbierają się także naokoło zielonopokrytego [40], [43] popychają [42] silnem [41]; wieczorem rozweselają się dobrą muzyką domową; zamiast kościelnych [44] z [45] i [46] mamy w pokojach harmonjum, któremu na [57] się wtóruje, kładąc ręce na [46] i depcąc [59]. Łagodnie brzmi [49], której [50] się dotyka, również i [52], której struny [50] do [53] są przymocowane. Do orkiestry należą jeszcze [55], których smyczek tnie po [50] i wydobywa z nich miękkie tony. Chłopcy trąbią w [51] i piszczą na [60]. Do tańca na dworze przygrywa często [54].

Pytania.

W jakie gry bawią się dzieci na wiosnę i latem na ulicy? (Bąk, kuleczki, piłka, linka do skakania, obręcze do skakania.) Na murawie? (Piłka, obrączki, tenis, kręgle.) Czem zajmują się dzieci w jesieni? (Latawiec, szczudła.) Czem zimą? (Kostki. loterja, gra w damę, szachy.) W co bawią się dorośli? (Szachy, bilard, gra w karty.) Czego trzeba unikać przy grze? (Namiętność, upór, nienawiść, chciwość zysku.) Co ganią dorośli u dzieci przy grze w karty? (Oszukiwanie i gra fałszywa.)

Partja w 66 (gra powszechnie znana).

1. Gracz: Czy weźmiemy niemieckie karty?
2. „ Jestem przyzwyczajony do francuskich kart, zwanych kier, karo, trefl, pik.
3. „ Weźmy francuskie.
1. „ Dobrze; ja daję.
2. „ Co jest kozerą?
3. Gracz: Trefl; walet treflowy bije.
1. „ Ogłaszam dwadzieścia.
2. „ Ogłaszam czterdzieści.
3. „ Nie dostałem żadnej bitki. Przegrałem. Proszę zdjąć. Teraz ja daję karty.

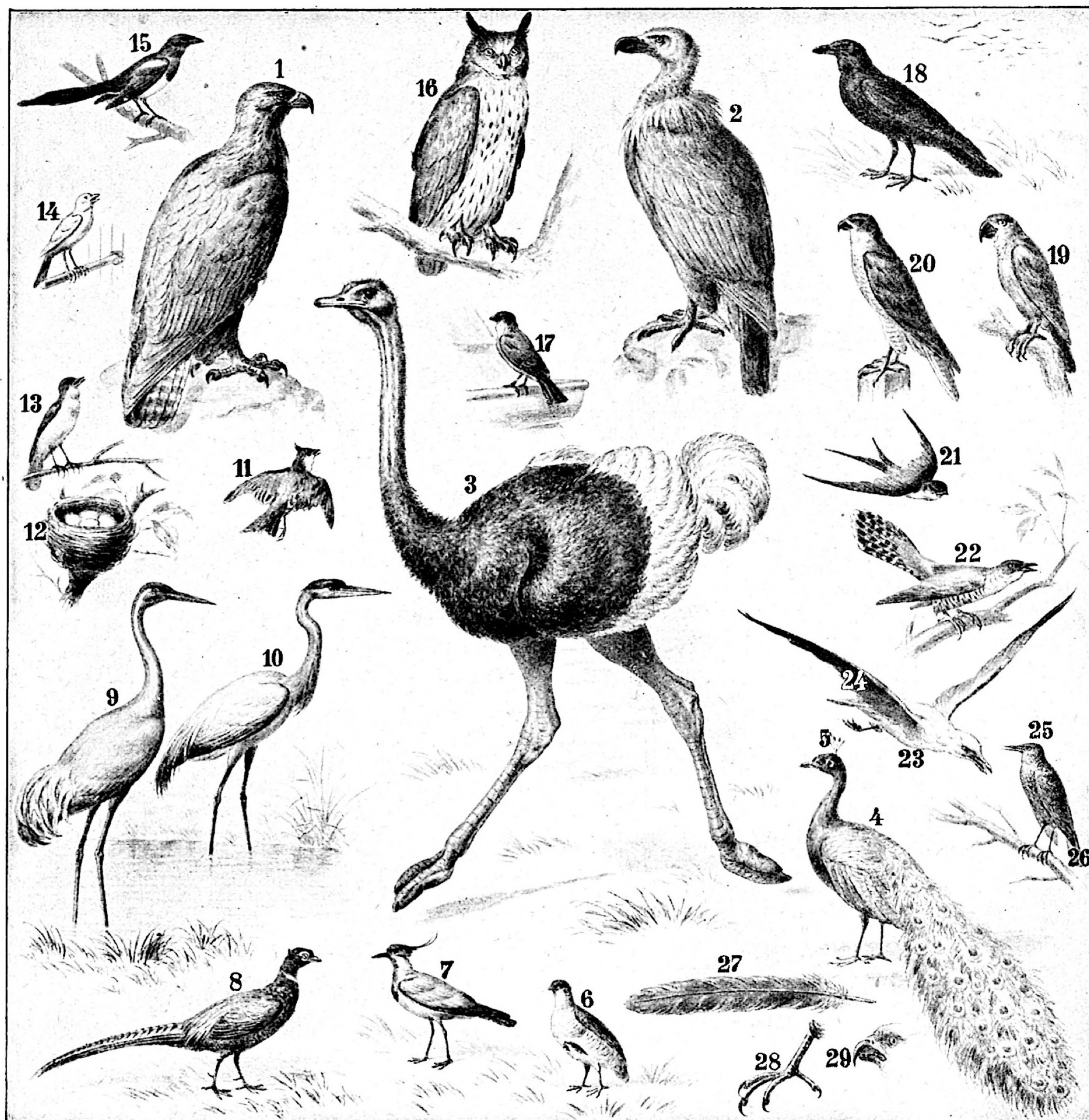
Partja w szachy.

1. Gracz: Proszę, biały rozpoczyna.
2. „ Chłopek zaczyna.
1. „ Ja wychodzę ze skoczkiem.
2. „ To ja biorę konika.
1. „ Na Pana kolej.
2. „ Ja ciągnę wieżę.
1. „ Gardez! Pańska dama!
2. „ Czy mam damę panu zabrać?
1. Gracz: Zapewne przegram; muszę króla ratować.
2. „ Ale królową pan straci.
1. „ To wezmę pańską wieżę.
2. „ To nic nie szkodzi! Szach królowi!
1. „ Pan wygrałeś! Jestem mat!
2. „ To mi dopiero nieszczęście!
1. „ Pan dobrze grałeś i wspaniale mię pobiłeś; gra była bardzo zajmującą.

Przysłowia.

Śmierć i żona od Boga przeznaczona.
Lepszy jeden wróbel w ręku niż dziesięć na dachu.
Zaczął złotem, skończył błotem.

PTAKI.

1. Orzeł.
2. Sęp.
3. Struś.
4. Paw.
5. Grzebień, czub.
6. Kuropatwa.
7. Czajka.
8. Bażant.
9. Żóraw.
10. Czapla.
11. Skowronek.
12. Gniazdo.
13. Słowik.
14. Kanarek.
15. Sroka.
16. Sowa.
17. Wróbel.
18. Kruk, wrona.
19. Papuga.
20. Krogulec.
21. Jaskułka.
22. Kukulka.
23. Mewa.
24. Skrzydło.
25. Szpak.
26. Ogon.
27. Pióro.
28. Pazur, szpon, noga.
29. Dziób.

PTAKI.

---

[1] i [2] są to drapieżne ptaki, postrach dla innych ptaków. Mają ostre pazury w [28] i wykrzywione [29]. [3] jest ptakiem biegającym; pióra z jego ogona są ulubioną ozdobą kapeluszy. [4] jest tylko ptakiem dla ozdoby. [11] i [13] są nasze najlepsze ptaki śpiewające. [25] są pierwsze zwiastuny wiosny. Mięso [6] i [8] chętnie jemy. [22] chętnie składa swe jajka do gniazd innych ptaków, które razem z swemi je wylęgają. [9] i [10] mają długie szyje. [16] jest ptakiem nocnym; mieszka w starych budynkach; w nocy słychać ją hukającą. [17] kradzie najlepsze wiśnie z drzewa. [19] i [24] mamy chętnie w pokoju. [10] umie naśladować głos ludzki, również i [25]. Jajka [7] są bardzo ulubione.

Pytania dotyczające się ptactwa.

Które ptaki mają kolory obronne? — Kuropatwa, skowronek i struś. Ich pióra równają się ziemi, na której się lęgą lub pożywienia szukają. Przez to chronią się przed rozmaitemi niebezpieczeństwami, które im grożą od ludzi i zwierząt.

Jakież są te niebezpieczeństwa? — Strzelec ubija orła, sępa, kuropatwę, bażanta, szpaka, mewę; strusia arkanem żywego się chwyta. Większe ptaki drapieżne chwytają i pożerają mniejsze ptaki.

Czem żywią się ptaki? — Są pożeracze ziarna, n. p. paw, kuropatwa, bażant, kanarek, papuga. Inne pożerają owady, n. p. jaskułki, kukułka, szpak; inne pożerają mięso, n. p. orzeł, sęp, czapla, sowa mewa.

Jak różnią się samiczki od samców w kolorach pierza? — Samce mają piękniejsze, więcej pstre, żywiej kolorowane pióra, n. p. paw mieni się zielono, błękitnie i złotawo, podczas gdy samica pawia szare i niepozorne ma pióra. Samce jasnym, pięknie brzmiącym głosem śpiewają; samice wabią i piszczą tylko sła. bemi głosami.

Czem rożnią się ptaki w ogólności od zwierząt czworonożnych? — Ptaki mają tylko dwie nożki; ciało ich jest pokryte piórami. — Pożywienie swe biorą dzióbiem; za pomocą skrzydeł mogą się wznosić wysoko w powietrze i tam się utrzymać.

Jakie mamy ptaki? Są ptaki wodne i ptaki przelotne; do pierwszych należą n. p. kaczka i dzika gęś, biały i czarny łabędź; do ostatnich n. p. jaskułka, skowronek, bocian. Bocian gnieździ na naszych dachach. Odnajduje on swoje gniazdo, które na starym kole od woza wyściela, co rok na wiosnę, powracając z Afryki-

Kto jest królem pomiędzy ptakami? Orzeł jest królem; gnieździ na urwiskach skał.

Gdzie budują słowiki swe gniazda? Po większej części wyszukują sobie miejsce przy wodzie lub w gęstych krzakach.

Gdzie gnieżdżą jaskułki, kuropatwy i ptaki polne? Jaskułki budują gniazdko pod szczytami dachów i w stajniach; latają tuż ponad ziemią. Kuropatwy i ptaki polne jako też czajki znajdujemy po największej części na polach i łąkach.

Gdzie żyje kanarek? Kanarek żyje w klatce, daje mu się paszę w miseczce i wodę w garnuszku. Kąpie się chętnie w miseczce, którą się powiesza na drążkach klatki.

Jakiem głosem odzywają się ptaki? Bocian klekoce, słowik śpiewa jak na flecie, skowronek treluje, kukułka kuka, kogut pieje, gołąb grucha, paw krzyczy, kura gdacze, kanarek śpiewa, papuga gada, szpak gwiżdże.

Rozmowa.

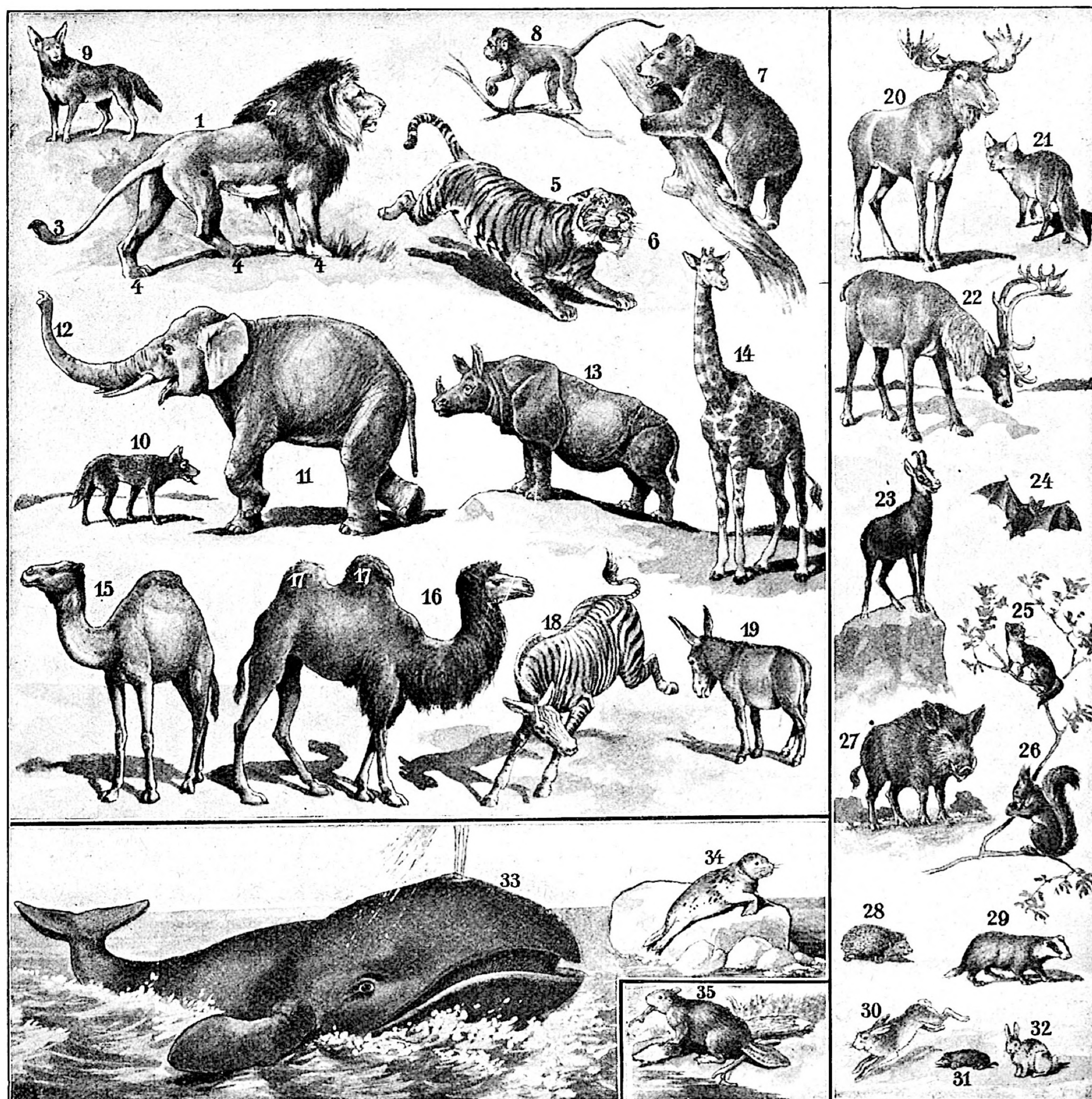
Dama: Czy może Pan dać mi kilka piór na ozdobę kapelusza?

Sprzedający: Najpiękniejsze są pióra czapli i ptaków rajskich; na wielki kapelusz polecam pani to białe pióro strusie przeszło metr długie.

Dama: Nie, dziękuję, to mi za drogie; chcę ubrać prosty kapelusz podróżny.

Sprzedający: Natenczas polecam pióra bażancie, pióra głuszca, perliczki albo zlepione skrzydło,

ZWIERZĘTA.

1. Lew.
2. Grzywa.
3. Ogon.
4. Pazwa, łapa ze szponem.
5. Tygrys.
6. Pysk, paszcza.
7. Niedźwiedź.
8. Małpa.
9. Szakal.
10. Wilk.
11. Słoń.
12. Trąba.
13. Nosorożec.
14. Żyrafa.
15. Dromedar.
16. Wielbłąd.
17. Garb.
18. Zebra.
19. Osieł.
20. Łoś.
21. Lis.
22. Ren, renifer.
23. Giemza, dzika koza.
24. Nietoperz.
25. Kuna.
26. Wiewiórka.
27. Dzika świnia, Dzik.
28. Jeż.
29. Borsuk, jaźwiec.
30. Zając.
31. Kret.
32. Królik.
33. Wieloryb.
34. Foka,
35. Bóbr.

ZWIERZĘTA.

Lwa [1] nazywamy królem zwierząt. Piękna [2] jest jego płaszczem królewskim. [11] ma długą trąbę i dwa wystające kły, drogocenną kość słoniową. [5] jest bardzo niebezpiecznem zwierzęciem drapieżnem. Ma pasiatą skórę jak i [18]. [7] żywi się mięsem, ale nie gardzi też miodem pszczelnym. Niezbędne dla mieszkańca puszczy są [15] i [16]. Mają [17]. [14] ma bardzo długą szyję. [8] jest do człowieka najwięcej podobna. Zręcznie wdrapuje się na drzewa. [10] i [11] są odmiennym rodzajem psów. Napadają nawet człowieka, zwłaszcza gdy głód im dokucza. [35] ma kosztowny korzuch; żyje nad rzekami. [31] i [35] żyją w morzu. [33] jest największem zwierzęciem ssącem. [12] jest bydlęciem mieszkańca krajów północnych, [21], [27] i [25] sa zwierzętami naszych lasów. [26], [28], [30], [32] i [31] są gryzoniami. [30] i [32] umieją prędko latać; mięso [30] jest bardzo smaczne.

Na naszym obrazie są zwierzęta domowe, człowiekowi użyteczne i drogie n. p. [19], który ciężary nosi i wozy ciągnie, także i pod wierzch używany bywa. Także [16] i [11] w swej ojczyźnie, Afryce i Indjach, zostały przyjaciołmi i pomocnikami człowieka. Większa część zwierząt naszego obrazu jest zwierzętami dzikiemi i żyje w lesie, puszczy, wodzie, stepach.

[21] szczeka z głodu, [9] wyje, [1] ryczy, [8] skrzeczy, [18] rży jak koń.

Czy słoń pożyteczne jest zwierzę? — [11] nosi albo ciągnie największe ciężary. Używa go się także do jazdy pod wierzch. Zdala od ojczyzny, w miastach Europy, pokazuje go się w menażerjach, gdzie swojemi sztukami ludzi rozwesela, a szczególnie młodzież.

[5] skacze jak kot, [1] chodzi majestatycznie, [30], [18], [14] latają, [8] i [26] drapią się po drzewach, [23] wspina się na najwyższe góry, [31] pełza, [33] i [34] pływają.

Pytania tyczące się zwierząt.

Czem broni się słoń, nosorożec? (róg), lew? (łapy), wieloryb? (ogon). W której części świata żyje tygrys? (Azja, Afryka.) W którym kraju zachodzi łoś? (Rosja.) Gdzie poluje się na giemzy? (W wysokich górach.) Które z przytoczonych zwierząt zachodzą w Europie? Co żre słoń? (rośliny, liście), lew? (mięso), wiewiórka? (orzechy). Jaki jest lis? (chytry.) Jaki jest wielbłąd? (wytrwały.) Jakiemi są wilk i szakal? (żarłoczni.) Jakiemi są bóbr i foka? (mądrzy i pojętni.) Czego nam dostarcza wieloryb? (tranu i fiszbinu.)

Głosy zwierząt.

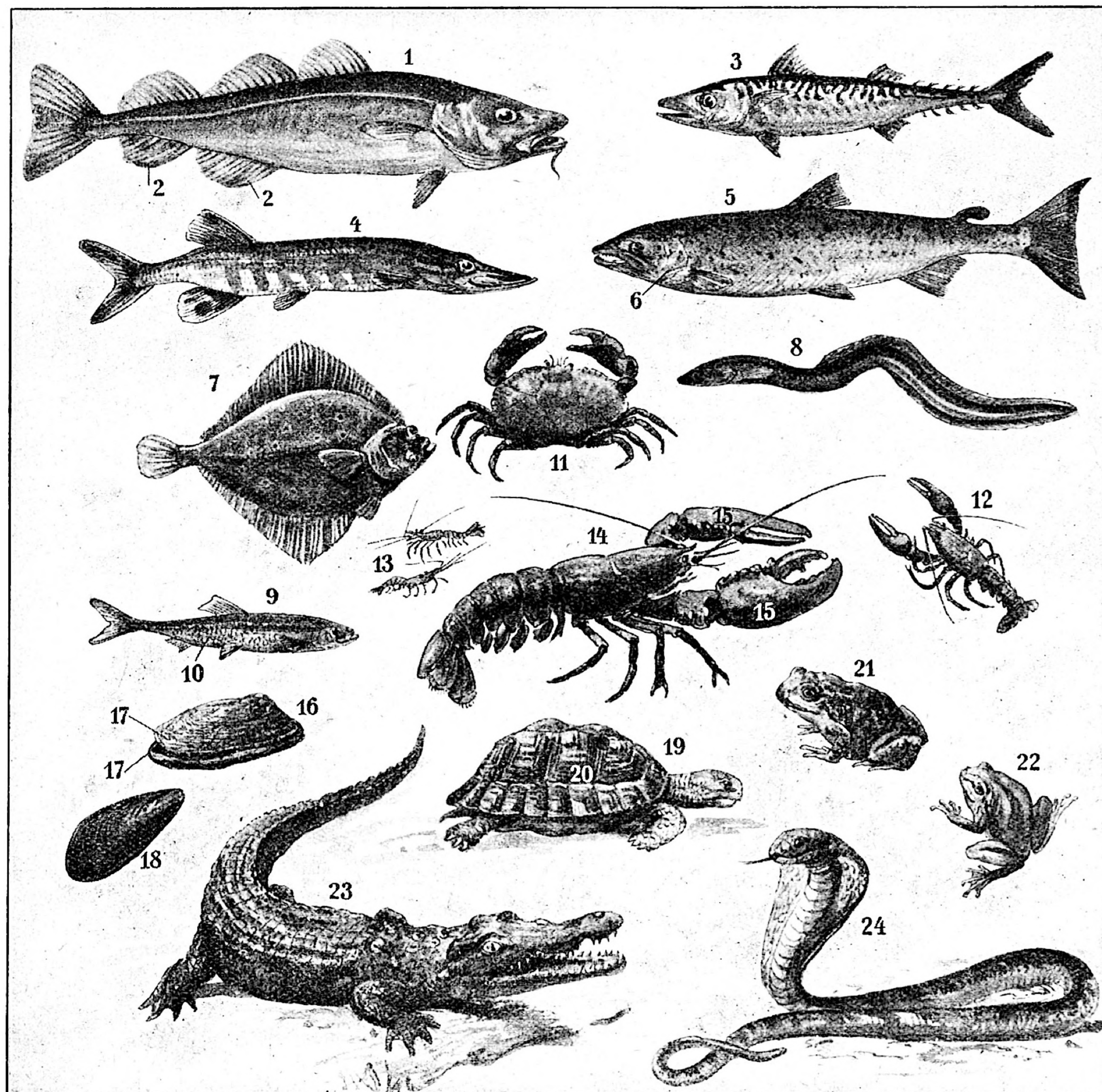
Zwierzęta odzywają się rozlicznemi głosami: owca mówi »be«, kot »miau«, krowa »mu«, wrona »kra«, czajka »kiwi«, kogut pieje »kikeriki«, kukawka woła »kukuk«, żmija »ss« przez zęby syczy; i tak prawie każde zwierzę ma sobie właściwy głos, którym przemawia, tylko ryby są nieme.

Chciwy pies.

Pies przechodził przez rzekę i trzymał w pysku kawał mięsa. Wtem spostrzegł w przezroczystej wodzie jakby drugiego psa także z kawałkiem mięsa w pysku; nie zrozumiał, że to była własna jego postać, odbita w wodzie. Chciwy pies złakomił się na mięso i chciał je wydrzeć tamtemu psu, a swoje upuścił. Jego mięso popłynęło z wodą, a tamto zniknęło.

(Bajka Ezopowa.)

RYBY. — GADY. — SKORUPIAKI.

1. Kablion, dorsz.
2. Pletwy.
3. Makrele.
4. Szczupak.
5. Łosoś.
6. Dychawka.
7. Flądra.
8. Węgórz.
9. Śledź.
10. Łuski.
11. Kraba.
12. Rak.
13. Garnela.
14. Homar.
15. Nożyce.
16. Ostryga.
17. Łupina, skorupa
18. Koncha, muszla.
19. Żółw.
20. Pancerz, skorupa.
21. Ropucha.
22. Żaba.
23. Krokodyl.
24. Wąż.

RYBY. — GADY. — SKORUPIAKI.

Ryby oddychają [6]; pływają [2]. Rozróżniamy [2] na grzbiecie, na ogonie i na brzuchu. [4] jest bardzo zwinny. [5] ma szczególnie piękne, jasnoróżowe mięso. [8] ma gładkie ciało, do [24] podobne. [7] jest płaską rybą; oczy jej leżą na jednej stronie. Makrela ma jaśniejące [10]. W wielu krajach [9] jest pożywieniem narodowem. Przychodzi w niezliczonych gromadach do brzegów, gdzie się go chwyta. Soli go się albo wędzi i jako śledź wędzony sprzedaje. [11], [12] i [14] są skorupiakami, które się chętnie je. [16] to dla wielu miły przysmak. [19] jest [20] zabezpieczony. [23] żyje w rzekach cieplejszych krajów; napada człowieka. [24] są poczęści jadowite. Mają próżne zęby trzonowe, w których się trucizna znajduje. Ich jad może człowieka w krótkim czasie zabić.

Rozmowa.

Czem się żywią żaba i wąż? — [22] pożera muchy i małe motyle, pająki i chrabąszcze [21] pożera myszy, małe ptaki i ropuchy.

Jakiego koloru jest kablion i węgórz? [1] jest zielonkowaty lub brunatny z licznemi brunatnemi plamami i jasnym brzuchem; [4] jest zielonoszary z czarnemi cętkami i jasnym brzuchem.

Jak łowi się ryby? — Łowi się albo na wędkę albo w sieciach albo też harpunem. Harpun jest oszczep w krzywy haczyk zaopatrzony.

Na co przerabia się muszle? — Wyrabia się z nich różne ozdoby, n. p. popielniczki, miseczki i guziki; używa się ich także jako śpilek do kapeluszy lub poduszeczek do igieł.

Jak rozmnażają się ryby wód śródziemnych? Samiczki udawają się w pewnych czasach w pobliże brzegu i kładą tam swe jajka. Te jajka, ikrem zwane, wylęga ciepłe słońce. Młode rybki na wielkie wystawione są niebezpieczeństwa przez inne ryby i przez czaplę, bociana, mewę i rybitwę.

Jak się je ryby? — Dostaje się ryby świeże, wtedy skrobie je się z łusek, wybiera z wnętrzności, a potem smaży lub w gotującej wodzie warzy. Dostajemy je też wędzone, jak flądry, węgorze i śledzie; wówczas ściąga się tylko skórę.

Pytania.

Gdzie żyje krokodyl? (W Nilu, Amazonce.) W jakim kierunku porusza się rak? (Wstecz.) Jakiemi narzędziami broni sie lub chwyta swoją zdobycz? (Nożyce.) Jakiego koloru nabiera przy gotowaniu? Która żaba wróżbi powietrze? Jak się nazywa niebezpieczny mały jadowity wąż w Polsce? (Żmija.) Nalicz mi kilka zagranicznych węży jadowitych? Które skorupiaki przyrządza się w domach pańskich i spożywa jako przysmaki? (Ostrygi, raki, żółwie.) Dają smaczne zupy, delikatne dodatki do sosów i wyborne przekąski. Jak zowią się skrzydlate krokodyle dawnych czasów w podaniu i poezji? (Smoki.)

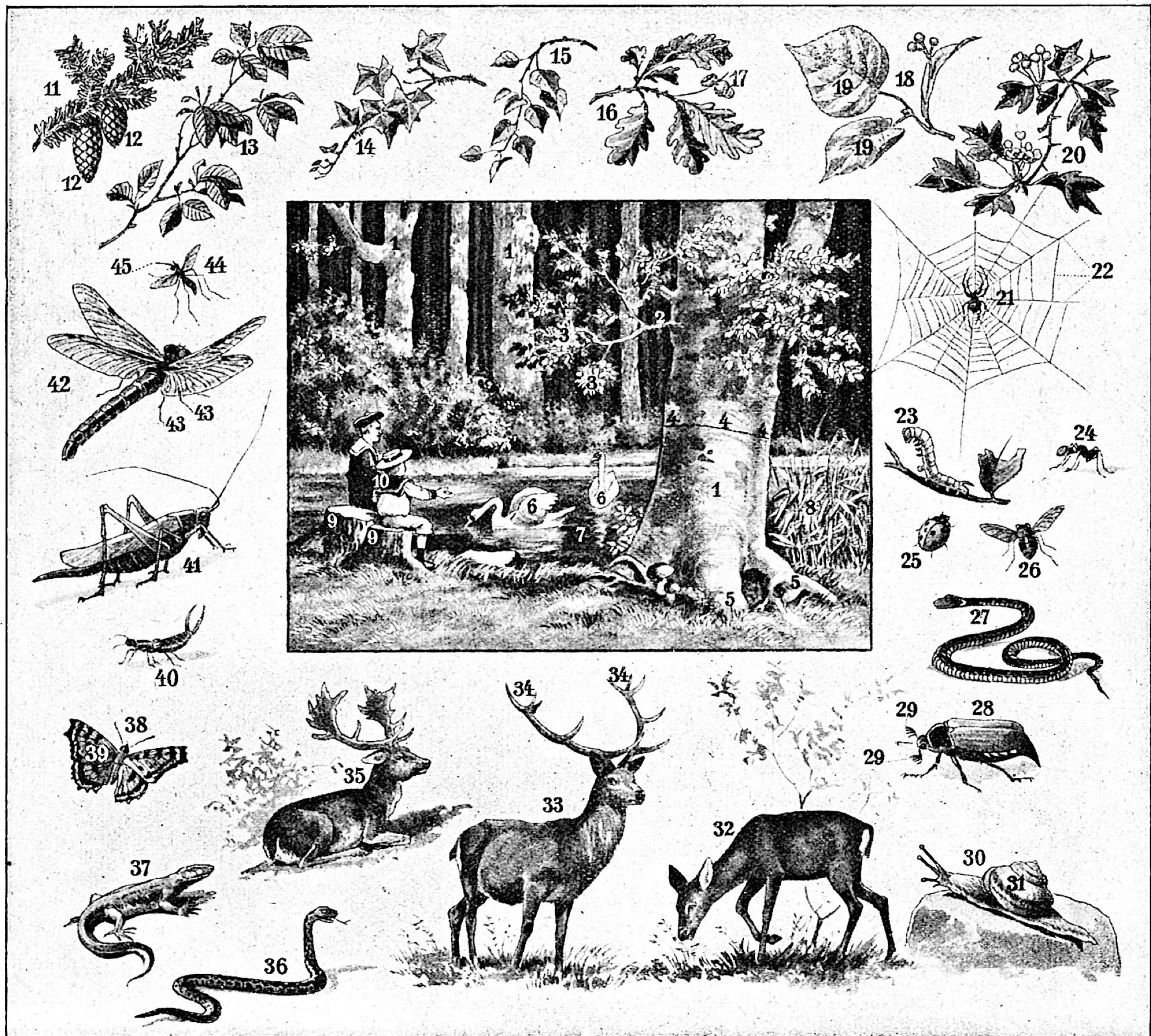
Uwagi pouczające.

Krokodyla, krzyczącego jak dziecko, tylko na brzuchu zranić można. Żółwie, na grzbiet położone, bez pomocy nie mogą się przewrócić. Ostrygi bywają chwilami jadowite i to wówczas, gdy są nie świeże i skorupy przez dłuższy czas mają otwarte. Skóra krokodyla jest kosztowna, pancerz żółwia daje kosztowny szyldkrot, płyty rogowe wieloryba dają wiele używany fiszbin. — Żaba rechce, wąż gryzie albo kłuje, węgórz uderza, rak szczypie, szczupak łupi, ryby składają swe ikra, t. j. swe jaja.

Przysłowia.

Źle nabyte nie bywa dobrze użyte. — Z dwojga złego wybieramy mniejsze. — Musi się zmaczać, kto chce ryby łowić. — Która krowa siła (= wiele) ryczy, mało mleka daje.

LAS.

1. Drzewo.
2. Gałąź, konar.
3. Gałąź, gałązka.
4. Pień.
5. Korzeń.
6. Łabędź.
7. Staw, jezioro.
8. Sitowie, trzcina.
9. Pień drzewny.
10. Chłopiec.
11. Jodła, sosna.
12. Szyszka sosnowa.
13. Buk.
14. Bluszcz.
15. Brzoza.
16. Dąb.
17. Żołądź.
18. Lipa.
19. Liść.
20. Głóg.
21. Pająk.
22. Siatka pajęcza, pajęczyna.
23. Gąsienica.
24. Mrówka.
35. Biedrunka.
26. Mucha.
27. Wąż.
28. Chrabąszcz.
29. Różek, macek.
30. Ślimak.
31. Skorupa ślimaka.
32. Łania.
33. Jeleń.
34. Rogi z odnogami.
35. Daniel.
36. Żmija.
37. Jaszczurka.
38. Motyl.
39. Skrzydło.
40. Szczypawka.
41. Konik polny.
42. Poziomnica.
43. Noga.
44. Komar.
45. Kolec, żądło.
46. Grzyb.

LAS.

Rozmowa.

— Jasiu, ślicznie dziś w lesie. Chódź, przyniesiemy zielonych gałązek matce, ona je bardzo lubi.
— Tu jest piękny [13] przy [7].
— Patrz, dziś łabędzie są na tamtej stronie.
— Franku, mam chleb do paszenia. Usiądziemy na [9], wówczas one się do nas zbliżą.
— Ja myślę, weźmiemy z sobą, trochę [8], stósownego do naszej wazy.
— Sza, cicho, Franku, tam w tyle widzę zwierzynę, sądzę, że to [32] i [33] ze wspaniałemi [34].
— Jaka szkoda, że nas zobaczyły!
— Fe, właśnie zdeptałem [30], za wolno się wlecze ze swą [31] na grzbiecie.
— Jasiu, nie idź za daleko w gęstwinę, tu bardzo wiele [27], szczególnie jadowitych żmij.
— Urznę jeszcze kilka gałązek z [16] i [15].
— Patrz, tam siedzi tłusta [23]. Co za śliczny [38] z niej pewno będzie!
— Czyś w tym roku już widział [28]?
— Widziałem, mój przyjaciel przyniósł [28] do szkoły.
— Musimy iść do domu, bo już ciemnieje.
— Cieszę się na wieczerzę.

Jakie są listka na wiosnę? Delikatne, wonne, jasnozielone. Latem? Soczyste, ciemnozielone, monotonne. W jesieni? Kolorowe, pstre, żółte, czerwone, brunatne.

Wymień (wymieńcie) części drzewa! Z [5] łączy się [4], korą pokryty, [4] rozdziela się na [2] i [3] noszące [19].

Dlaczego chętnie bywamy w lesie? — W gorącym lesie daje nam las pokrzepiający cień, a [3] na [1] tworzą piękny dach, od którego gorące promienie słońca się odbijają. Na miękkim mchu spoczywa się dobrze po przechadzce. Zwierzęta leśne bawią nas. Wiewiórka skacze wesoło z drzewa na drzewo i je z przyjemnością [12], [17] i orzechy leśne. Piękny [33] z pysznemi rogami kroczy majestatycznie po lesie. Plamista [37] chowa się pod kupę kamieni, jeżeli grozi niebezpieczeństwo. Lśniące poziomnice bujają nad brzegiem [7] i piją miód z kwiatów. W [8] szumi wiatr. Zresztą panuje spokój i cisza jak w kościele, którą tylko niekiedy trąby strzeleckie i szczekanie psów przerywa.

Pytania.

Co lata w lesie? (Sarny, zające, ptaki, poziomnice, komary.) Co pełza po lesie? (Gąsienice, węże, mrówki, chrabąszcze.) Które jagody rosną w lesie? (Maliny, jeżyny, borówki.) Które grzyby zbiera się i przyrządza? (Różne gatunki, n. p. maślaki, pieprzniki i t. d.) Kto strzela w lesie? (Strzelec.) Jakie rodzaje lasów rozróżniamy? (Lasy liściaste i iglaste.) Co ci się więcej podoba, las liściasty czy iglasty? Do czego używa się drzewa z pni? (Belki, meble, opał.)

Rozmowa.

Czy mogę grzyb zerwać? Bój się Boga, chłopcze, to grzyb trujący.

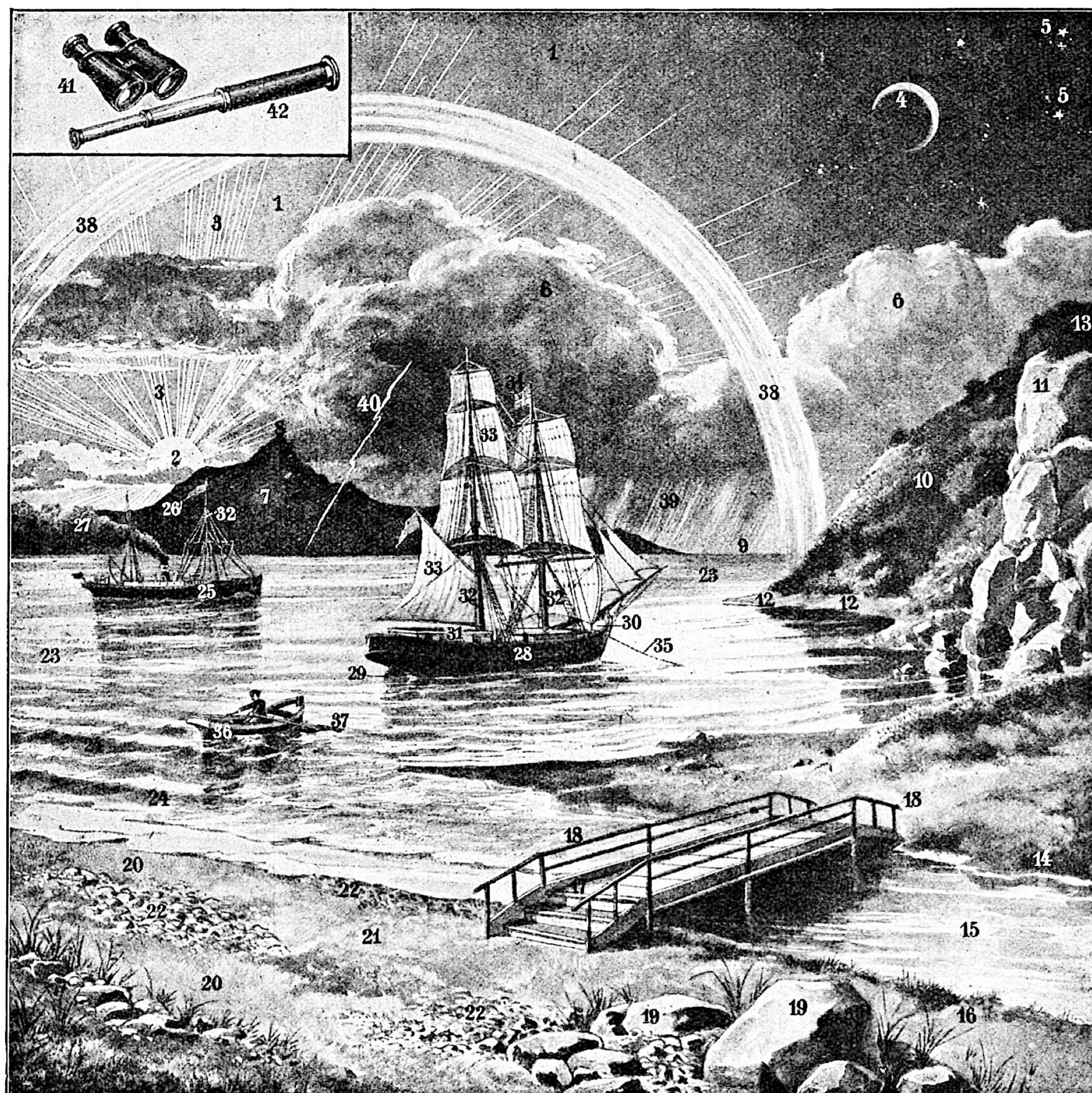
Ma tak piękny czerwony kolor, jak się nazywa? Muchor; jest wiele gatunków grzybów, które są trujące i dla tego ich jeść nie można.

Czy mogę wypocząć na ziemi leśnéj? Możesz, ale miej się na baczności; zielony, miękki mech jest często wilgotny, także są tu i owdzie [27], mogące niebezpieczne zadać ukąszenia.

Z czego chróst leśny się składa? — Paproć rozpościera swe gęste liście; jałowiec, ostrokrzewy, krzaki malinowe i jeżykowe tworzą często nieprzeniknione chróściny.

Kto pielęgnuje las i zwierzęta leśne? Leśniczy; mieszka w leśniczówce i strzeże lasu i zwierzyny.

PRZYRODA.

1. Niebo.
2. Słońce.
3. Promień słoneczny.
4. Księżyc, miesiąc.
5. Gwiazda.
6. Chmura.
7. Góra.
8. Wierzch, szczyt.
9. Widnokrąg.
10. Pochyłość, obrośnięta drzewami ściana górska.
11. Skała.
12. Brzeg morski.
13. Pagórek.
14. Brzeg rzeki.
15. Rzeka, strumyk.
16. Brzeg.
17. Most.
18. Poręcz mostu.
19. Kamień, skała.
20. Piasek.
21. Brzeg.
22. Krzemień.
23. Morze, woda.
24. Bałwan, fala.
25. Parowiec.
26. Bandera.
27. Dym.
28. Żaglowiec.
29. Ster.
30. Pokład.
31. Kabina, kajuta.
32. Maszt.
33. Żagiel.
34. Bandera.
35. Lina, łańcuch kotwicy.
36. Lódź.
37. Wiosło, wiosła.
38. Tęcza.
39. Deszczyk, deszcz, nawalnica, zerwanie się chmury.
40. Piorun, błyskawica.
41. Lornetka.
42. Teleskop.

PRZYRODA.

Rozmowa.

— Jasiu, czy chcesz przejechać się ze mną na wodzie, moja łódź stoi nad brzegiem jeziora; możemy się odważyć, burza przechodzi.

— Owszem, Karolu, chętnie przybędę.

— Ach, jak piękna jest dziś [23]. Patrz, jak słońce wieczorne wydobywa się z pod ciemnych chmur i [11] oczerwienia. Oto jeszcze jedna błyskawica miga, ale grzmot słychać już zupełnie daleko. [23] już tylko nieznaczne ma [24], pospieszmy się z jazdą.

— Daj mi [37].

— Oto, ja jestem przy sterze.

— Co to za [28], który tu leży na kotwicy?

— To okręt duński, widzisz u góry na [33] duńską [34]? Baczność, abyśmy się z [25] nie zderzyli.

— Dokąd pojedziemy?

— Myślę, że powiosłujemy na brzeg za [7]. Przed trzema tygodniami widziałem stamtąd prześliczny wschód księżyca. Srebrna tęcza wolno wschodzila na [1]. Jedna [5] po drugiej pojawiała się, aby mu się pokłonić. O późnej godzinie pojechałem do domu. Promienie [4] jak lśniąca taśma ciągnęły się po fali.

— Są tu często burze?

— Są, szczególnie na wiosnę, przynoszą dużo deszczu. Czy możesz rozpoznać ów mały [17] na [15], wiosną zniszczyl go [16], za wiele miał wody.

— Wciągnij [37], tutaj bardzo spokojnie.

Jakie mamy nadbrzeża? Rozróżniamy brzegi płaskie i spadziste. Brzeg płaski schyla się powoli ku morzu, brzeg spadzisty zaś wznosi się stromo jak wysoka ściana z wody.

Jakie niebezpieczeństwa grożą majtkowi? — Burze, rafy piasczyste, piaski, skały grożą jego okrętowi. Wysokie fale mogą go zabrać z pokładu, okręt jego o skały rozbić, padający maszt może go zabić. W czasie gęstej mgły okręt łatwo może się zderzyć z innym i niebezpieczną otrzymać dziurę; tonie, a załoga ginie nie mając sposobności ratunku, jak n. p. pasów i pierścieni ratunkowych, łodzi ratunkowych.

Jakie przyjemności ma majtek w swem życiu? — Majtek widzi obce miasta i kraje i poznaje obyczaje innych narodów. Żyje na świeżem, czystem powietrzu morskiem, widzi pod sobą zielone morze a nad sobą błękitne niebo.

Jakie gwiazdy są na niebie? — Słońce świeci we dnie, księżyc i gwiazdy świecą w nocy. Mamy planety i gwiazdy stałe, wielkie i małe gwiazdy, drogę mleczną i także niekiedy komety lub gwiazdy z ogonami. Baran, byk, bliźnięta, wielki i mały niedźwiedź, rak, lew, panna są znane konstelacje.

Pytania.

Co się ukazuje po tęgich ulewach podczas powracającego słońca? Gdzie świeci słońce najgoręcej (wybrzeże) i kiedy powietrze jest najczystsze? (Po nawalnicy.) Gdzie odpoczywa zmęczony i słaby mieszczanin? (U wód.) Gdzież grzmi najsilniej? Przez co powstają trzęsienia ziemi? (Po większej części przez siły podziemne.) Czego żeglarz używa, gdy mu grozi niebezpieczeństwo? (Telegrafja bez druta, pasy ratunkowe, obręcze ratunkowe.)

Napoleon i żydki swarzędzkie.

(Z ramotek Augusta Wilkońskiego.)

W Swarzędzu, miasteczku o jednę milę od Poznania odległem, jest około czterech tysięcy mieszkańców, z których większa część talmud wyznaje. Było to w jesieni 1806 roku, kiedy burmistrz tamtejszy widział się zmuszonym zawezwać starszyznę żydowską, celem wyjaśnienia mu, co jest powodem tak nadzwyczajnego pomiędzy nimi ruchu, który od dni kilku uważał; jaką dano odpowiedź, nikt o tem prócz pana burmistrza nie wiedział. Podczas jarmarku dopiero wyjawiła się u chrześcian pogłoska, że żydzi w pobliskich wioskach 120 koni najęli, i że poza kirkutem (cmentarzem) takowe ujeżdżają, że wszystkie konie są w piękne przybrane rzędy. W głowę zachodzili ciekawsi, coby to znaczyło, bo i inne jeszcze były poszlaki, że żydzi coś wielkiego knują.

Wiadomość, że Napoleon, cesarz Francuzów, w Swarzędzu i w okolicach stojące pułki osobiście w miejscu obejrzy, o tajemnicy żydowskiej zapomnieć kazała. — Kto tylko do użytku miał przydatnych nóg parę, już od rana wybiegł do Zieleńca. Jest to młyn wodny w stronie ku Poznaniowi, nad brzegiem wielkiego jeziora u spodu piaszczystej góry, miejsce dla Swarzędza czarujące, a istotnie przyjemne pięknym na jezioro i na miasto widokiem. Poza karczemną stajnią zgromadził się niezliczony tłum żydów; ich szwargotanie, wrzask i hałas, były w stanie lichą artylerję zagłuszyć. Już wtenczas każdy się mógł domyślić, że owa żydowska tajemnica była w celu uczynienia miłej niespodzianki dla Napoleona.

O pierwszej z południa krzyknął na dachu siedzący szajgec: »*Er kymt! Er kymt!*« (jedzie! jedzie!). Jakoż za chwil kilka ukazał się na pysznym arabczyku mały kapral Francji, Napoleon. Wypytywał się właśnie jednego z przybocznych jenerałów o strategiczne położenie Swarzędza. Oko jego oparło się na przeciwległej górze, gdy nagle z poza stajni wybiegł znaczny poczet Turków, drogę cesarzowi zastępując. Wielkie turbany, brody ogromne, czerwone, żółte i zielone kurty, czamary, konie strojne rozmaitej barwy pokryciem; pióra, pałasze, gdzieniegdzie piki i sztandary, nadawały tej jeździe szczególny wojenny i azjatycki charakter; Napoleon wstrzymał konia i spojrzał się na swoich-nikt tego wypadku objaśnić nie umiał. Wtem wysuwa się naprzód dowódca jazdy tureckiej, a podjechawszy na kilka łokci przed cesarza zdejmuje z głowy turban mówiąc: »*Fürchten Sie nichts, kaiserliche Majestät, wir sind keine Türken, wir sind Schwersenzer Jüden.*« (Nie lękaj się Wasza Cesarska Mość, myśmy nie Turcy, my jesteśmy żydki swarzędzkie.)

Śmiech Napoleona granic prawie nie miał — odważne Turki krzyknęły:

»Wiwajt!« »Wielki Cesarz Napoleon niech żyje!« i powtórzywszy trzykrotnie »Wiwajt!« usunęli się na stronę.

Marszałkowie francuzcy zapewniali, iż nigdy się Napoleon tak serdecznie nie uśmiał.

Ślusarz zawinił, a kowala powieszono.

Przysłowie to używane wtenczas, gdy niewinny za występnego ukaranym zostanie.

W Pacanowie na całe miasto był jeden tylko ślusarz, a dwóch kowali. Ślusarz ukradł konia; złapany, miał wisieć; atoli, ponieważ sam jeden był w mieście, przeto dla publicznej wygody, chcąc oraz prawu zadośćuczynić, powieszono niewinnego kowala.

Los mnie już żaden nie może zatrwożyć,
Jasną do końca mam wybitą drogę.
Ta droga moja: żyć, cierpieć i tworzyć.
To wszystko czynię i więcej nie mogę.

Juljusz Słowacki.

Złote myśli z pism polskich pisarzy.

Życie ludzkie podobne do życia rośliny:
Myśl pączkiem, słowo kwiatem, a owocem czyny.

Franciszek Morawski.

Kobieta nie wtenczas szczęśliwa, kiedy ją kochają, ale wtenczas, kiedy ona kocha.

Józef Korzeniowski.

Naród szlachetny
Nie ginie i nie umiera.

Adam Asnyk.

Szczęście jest zawsze tam, gdzie je człowiek widzi.

Henryk Sienkiewicz.

Największem szczęściem czynić dobrze.

(*Napis w muzeum Mielżyńskich w Poznaniu.*)

Młodzieńcze! dwie podróże czekają na ciebie,
Jedna z duszy w wir świata — druga powrót w siebie.

Franciszek Morawski.

Niema wyższej potęgi na świecie nad miłość.

Karol Libelt.

W wielkich rzeczach nie z myśli, z serca płynie rada.

Stefan Garczyński.

Żona uczciwa ozdoba mężowi
I najpewniejsza podpora domowi,
Na niej rząd wszystek, swego męża ona
Głowy korona.

Jan Kochanowski.

Są ludzie, których życie jest ścieżką, bez słońca i kwiatów, wije się samotna między różnemi drogami tej ziemi. Róże wiosenne przynoszą im tęsknotę, jesienne mgły wieją ku nim łzami.

Eliza Orzeszkowa.

Cztery bajki Ignacego Krasickiego.

Doktór.

Doktór widząc, że mu się lekarstwo udało,
Chciał je często powtarzać. Cóż się z chorym stało?
Za drugim, trzecim razem bardzo go osłabił,
Za czwartym jeszcze bardziej, a za piątym zabił.

Syn i ojciec.

Każdy wiek ma gorycze, ma swoje przywary,
Syn się męczył nad książką, stękał ojciec stary.
Ten nie miał odpoczynku, a tamten swobody.
Płakał ojciec, że stary, płakał syn, że młody.

Pan i pies.

Pies szczekał na złodzieja, całą noc się trudził.
Obili go nazajutrz, że pana obudził.
Spał smaczno drugiej nocy, złodzieja nie czekał.
Ten dom skradł; psa obili za to, że nie szczekał.

Podróżny.

Arab jeden, gdy go noc w podróży zapadła,
A był dwa dni wśród stepu bez wody, bez jadła,
Postrzegł worek na drodze: wziął rozweselony,
A w blasku gwiazd chcąc wiedzieć, czem był napełniony,
Jęknął i rzekł, niezmierną boleścią przejęty:
Jam rozumiał, że kasza, a to dyamenty.

Fryderyk Wielki i Krasicki.

Fryderyk Wielki, król pruski, który lubił wesoło rozmawiać z mężami uczonymi, zaprosił Ignacego Krasickiego, słynnego poetę polskiego, naówczas biskupa warmińskiego, do siebie do Poczdamu. Razu jednego, gdy Krasicki w świetnym płaszczu biskupim przyszedł do króla na wielką ucztę, Fryderyk chciał go w obecności wielu gości wprawić niespodzianie w ambaras i rzekł: »Biskupie, jeżeli umrzemy razem, przyjmij mnie pod twój płaszcz i wprowadź do nieba, bo ja tam jestem kontrabandą!« »Daruj, Najjaśniejszy Panie, nie mogę, bo mi bardzo mój płaszcz kazałeś okroić.« Rozśmiał się król z tak trafnej odpowiedzi i wyznaczył znowu tyle rocznych dochodów Krasickiemu, ile ich miał przedtem, które król był niedawno »okroił«.

Podług Jachowicza.

KRÓTKI ZARYS GRAMATYKI POLSKIEJ.

O rodzaju rzeczowników.

§ 1. Rzeczowniki (substantiva) są rodzaju męskiego (masc.) albo żeńskiego (femin.) albo nijakiego (neutrum). Rodzaju męskiego są rzeczowniki zakończone na spółgłoskę twardą np. b d f g ch k ł m n p r s t z, żeńskiego po większej części rzeczowniki zakończone na spółgłoskę zmiękczoną ć ś ń l, również zakończone na samogłoskę *a* i *i*, nijakiego zakończone na o e ę. Więc rzeczowniki zakończone na **a** są rodz. żeńsk., np. chwila gazeta marka woda (radca poeta sędzia jako imiona mężczyzn są rodz. męsk.), na **b** są rodz. męsk. grób sposób ząb, na **c** są rodz. męsk. księżyc miesiąc owoc, żeńsk. są tylko moc pomoc przemoc noc północ, na **ć** żeńsk. postać śmierć, męsk. tylko mała garstka rzeczowników, np. łokieć paznogieć czyli paznokieć, na **d dz** męsk. ogród skład wychód urząd, na **dź** żeńskiego, np. miedź, kadź, męsk. tylko gwoźdź łabędź niedźwiedź śledź, na **e ę** nijakiego np. pole morze zborze imię zwierzę (książę jest rodz. męsk.), na **f g ch** męsk. np. brzeg dług duch groch traf, na **i** żeńsk. pani gospodyni, na **j** męsk. kij gnój olej i t. d., tylko kolej i kuczbaj są rodz. żeńsk., na **k** męsk. krzak rok wyrok znak, na **l** żeńsk. kąpiel kądziel magiel pościel sól, męsk. są ból mól motyl rydel, na **ł** męsk. podział stół, na **m n** męsk. dom dzwon (tylko karm jest rodz. żeńsk.) na **ń** żeńsk. jesień kieszeń pieczeń przestrzeń sień, męsk. zaś są kamień koń ogień dzień tydzień, na **o** nijakiego nazwisko okno wojsko złoto, na **p r s** męsk. np. bór snop wiatr czas interes nos, na **ś** żeńsk. gęś oś pierś wieś, męsk. łosoś ryś struś, na **t** męsk. okręt płot, na **w** męsk. staw, żeńsk. brew chorągiew cerkiew krew, na **z** męsk. wóz, na **ź** żeńsk. gałąź, na **ż** męsk. nóż, żeńsk. podróż straż kradzież młodzież, na **cz** męsk. płacz, płaszcz, żeńsk. gorycz słodycz rzecz tarcz poręcz rozpacz, na **sz** męsk. pałasz, żeńsk. mysz wesz rozkosz, na **rz** męsk. ołtarz, żeńsk. twarz potwarz.

Deklinacja rzeczowników.

§ 2. W języku polskim są trzy deklinacje; *pierwsza* dla imion męskiego rodzaju, zakończone na spółgłoskę twardą a czasem i miękką, oraz wszystkie zdrobniałe imiona mężczyzn zakończone na o (jak Józio, Kazio, Franio). Imiona przypadków są 1. Mianownik. 2. Dopełniacz. 3. Celownik. 4. Biernik. 5. Wołacz. 6. Narzędnik. 7. Miejscownik. Imiona łacińskie powszechnie są znane.

Liczba pojedyncza (Singularis).

I.	Nominativus	Polak	sąsiad	kupiec	pan	stół	Franio
II.	Genitivus	Polaka	sąsiada	kupca	pana	stoła	Frania
III.	Dativus	Polakowi	sąsiadowi	kupcowi	panu	stołowi	Franiowi
IV.	Accusativus	Polaka	sąsiada	kupca	pana	stół	Frania
V.	Vocativus	Polaku!	sąsiedzie!	kupcze!	panie!	stole!	Franiu!
VI.	Instrumentalis	Polakiem	sąsiadem	kupcem	panem	stołem	Franiem
VII.	Locativus	w Polaku	w sąsiedzie	w kupcu	w panu	na stole	na Franiu

Uwagi. Kupiec ma w II. przypadku *kupca*, również lew *lwa*, pies *psa*, orzeł *orła*, dzień *dnia*, kwiecień kwie*tnia*, lecz piec ma *pieca*, chleb *chleba*, człowiek człowie*ka*, pogrzeb pogrz*ebu*. Ząb odmienia się z*ę*ba z*ę*bowi, błąd błędu, lecz sąd s*ą*du, miesiąc miesi*ą*ca, zając

zając*a*, pociąg pocią*gu*. Ogród: pójdziemy do ogrodu, bór: poszedł do boru. Dom ma w III. przyp. dom*owi*, lecz brat ma brat*u*, pies ma ps*u*: dałem psu kawałek chleba. IV. przypadek w imionach żywotnych (Polak, sąsiad, kupiec, pan, człowiek itd.) kończy się jak II. przyp., w nieżywotnych brzmi zawsze jak I. przyp. Kupiłem konia i dom. V. przyp. kończą jedne imiona na *e*, inne na *u* (sąsiedz*ie*! Polak*u*!). VI. przyp. kończy się na em (dom*em*, pan*em*, kupc*em*, lecz Polak*iem*, dług*iem*). VII. przyp. kończy się albo na *e* (na stole, w sąsiedzie) albo na *u* (w panu, w kupcu). Jak Franio odmienia się też ojcunio, w liczbie mnogiej: ojcunie.

Liczba mnoga (Pluralis).

Nom. Voc.	Polacy	sąsi*edzi*	kupcy	panowie	stoły	Franiowie
Gen.	Polaków	sąsiadów	kupców	panów	stołów	Franiów
Dat.	Polakom	sąsiadom	kupcom	panom	stołom	Franiom
Acc.	Polaków	sąsiadów	kupców	panów	stoły	Franiów
Instr.	Polakami	sąsiadami	kupcami	panami	stołami	Franiami
Loc.	w Polakach	w sąsiadach	w kupcach	w panach	na stołach	we Franiach

Uwagi. W I. przyp. końcówka *i* miękczy poprzedzające spółgłoski twarde: żyd ży*dzi*, sąsiad sąsi*edzi*, Czech Cze*si*, mnich mni*si*, hetman hetma*ni*, Litwin Litwi*ni*, ułan uła*ni*, biskup bisku*pi*, kat ka*ci* (lecz kogut koguty, surdut surduty), sołtys sołty*si*, Francuz Francu*zi*. Czasem też *y* miękczy poprzedzającą spółgłoskę: doktor dokto*rzy*, husar husa*rzy*, Tatar Tata*rzy*, Polak Pola*cy*, Turek Tur*cy*.

Rzeczowniki zakończone na spółgłoskę twardą mają w I. przyp. liczby mnogiej y (domy, surduty koguty) zakończone na g k mają i (rogi, buki). Rzeczowniki zakończone na spółgłoskę zmiękczoną, tudzież na c j lub spółgłoskę syczącą, mają w I. przyp. liczby mnogiej e: koni*e*, piec*e*, pisarz*e*, noż*e*, płaszcz*e*, pałasz*e*, kij*e*. II. przyp. kończy się u tych wyrazów na *y*: pisarz*y*, noż*y*, płaszcz*y*, kon*i*, piec*y*, u innych zaś na *ów*: domów, panów, Polaków. III. przyp. kończy się na *om*: dom*om*, VI. i VII. na *ami ach*: dom*ami*, w dom*ach*, pan*ami* w pan*ach*.

Chrześcijanin odmienia się w liczb. mn. Chrześcijanie, chrześcijan, chrześcijanom i t. d.
Ojciec: Dałem ojcu (lecz: kupcowi!). Nasi ojcowie.
Bóg: Dla Boga! Panu Bogu. Boże mój kochany! Idź z Bogiem.
Człowiek: Człowieku (albo: człeku), co robisz? Liczba mnoga: ludzie, ludzi, ludziom, ludzi, ludzie, ludźmi, w ludziach.
Ksiądz: Liczba mn. księża, księży, księżom, księży, księża, księżmi, w księżach.
Pieniądz: Liczba mn. pieniądze, pieniędzy . . . pieniędzmi.
Brat: Liczba mn. bracia, braci, braciom, braci, bracia!, braćmi, w braciach.
Przyjaciel: Liczba mn. przyjaciele, przyjaciół, przyjaciołom, przyjaciół, przyjaciele, przyjaciołmi, w przyjaciołach.
Rok ma w liczbie mn. lata, lat, latom . . . lecz mówimy o rokach sądowych.
Niemcy (kraj i lud), w Niemcach (lud) w Niemczech (kraj). Byłem w Niemczech, przychodzę z Niemiec.
Tydzień ma w II. przyp. liczb. poj. tygodnia.

W końcu jeszcze uważać należy, iż nie wszystkie rzeczowniki w drugim przyp. liczby poj. kończą się na *a*, wielka ilość kończy się na *u*: n. p. lud ludu — list listu — naród narodu — sejm sejmu — dwór dworu — rozum rozumu — bór boru — zamek zamku — kraj kraju — dach dachu — las lasu — wstyd wstydu — urząd urzędu — towar towaru — śnieg śniegu — rachunek rachunku — sąd sądu — kwiat kwiatu — rok roku. Zamek u drzwi ma zamka, róg jako koniec ulicy ma rogu, róg u bydlęcia ma roga.

§ 3. Do *drugiej deklinacji* należą rzeczowniki żeńskiego rodzaju zakończone na samogłoski *a i* (głowa, pani) oraz na spółgłoskę miękką (rzecz, straż) i rzeczowniki męskie zakończone na *a* (wojewoda, starosta).

Liczba pojedyncza.

Nom.	droga	głowa	książka	suknia	ziemia	pani	noc	kość
Gen.	drogi	głowy	książki	sukni	ziemi	pani	nocy	kości
Dat.	drodze	głowie	książce	sukni	ziemi	pani	nocy	kości
Acc.	drogę	głowę	książkę	suknię	ziemię	panią	noc	kość
Voc.	drogo	głowo	książko	suknio	ziemio	pani	nocy	kości
Instr.	drogą	głową	książką	suknią	ziemią	panią	nocą	kością
Loc.	w drodze	w głowie	w książce	w sukni	na ziemi	w pani	w nocy	w kości

Uwagi. II. przyp. kończy się na *y*, kiedy poprzedza spółgłoska twarda lub nibymiękka n. p. głowa głowy, tablica tablicy, noc nocy, straż straży, szafa szafy, na *i* zaś, jeżeli poprzedza spółgłoska miękka albo *g* i *k*, n. p. kość kości, sień sieni, rola roli, droga drogi, książka książki . . . W III. przyp. końcówka *e* miękczy poprzednią spółgłoskę, n. p. mucha musze, pycha pysze, matka matce, siostra siostrze, droga drodze, woda wodzie. Kiedy spółgłoska miękka poprzedza, III. przyp. jest równy II. przypadkowi, n. p. kość kości, noc nocy. Przypadek VII. jest równy III., n. p. drodze, na drodze, głowie, w głowie.

Liczba mnoga.

1. Nom. 4. Acc. 5. Voc.	drogi	głowy	książki	suknie	ziemie	panie	noce	koście
2. Gen.	dróg	głów	książek	sukien	ziemi	pań	nocy	kości
3. Dat.	drogom	głowom	książkom	sukniom	ziemiom	paniom	nocom	kościom
6. Instr.	drogami	głowami	książkami	sukniami	ziemiami	paniami	nocami	kośćmi
7. Loc.	na drogach	w głowach	w książkach	w sukniach	w ziemiach	w paniach	w nocach	w kościach

Uwagi. Imiona mające przed końcówką a spółgłoskę twardą, n. p. głowa, szkoła, przybierają w 1. przyp. samogłoskę *y*: głowy, szkoły, na ka ga zakończone przybierają *i*: matki drogi książki, zakończone zaś na ś ć przyjmują *i*, n. p. kość kości, pierś piersi; wszystkie inne mają i pieśni, odpowiedzi, myśli, y mają myszy, nocy, rzeczy, wszy (liczba poj. wesz). — Ręka ma w liczb. mn. ręce, rąk, rękom, rękami lub rękoma, w rękach (liczba poj. w ręku i w ręce).

Przykłady odmiany *męskich rzeczowników* zakończonych na a:

Liczba pojed. poeta, poety, poecie, poetę, poeto, poetą, w poecie
starosta, starosty, staroście, starostę, starosto, starostą, w staroście
wojewoda, wojewody, wojewodzie, wojewodę, wojwodo i t. d.

Liczba mn. poeci, poetów, poetom, poetów, poeci, poetami, w poetach.

W tenże sam sposób odmieniają sie starosty, wojewody, dozorcy (liczba poj. dozorca).

§ 4. Do *trzeciej deklinacji* należą rzeczowniki rodzaju nijakiego, zakończone na samogłoski o e ę.

Liczba pojedyncza.

Nom. Acc. Voc.	*okno*	*pole*	*imię*	*wojsko*	*zwierzę*	*jabłko*
Gen.	*okna*	*pola*	*imienia*	*wojska*	*zwierzęcia*	*jabłka*
Dat.	*oknu*	*polu*	*imieniu*	*wojsku*	*zwierzęciu*	*jabłku*
Instr.	*oknem*	*polem*	*imieniem*	*wojskiem*	*zwierzęciem*	*jabłkiem*
Loc.	*w oknie*	*w polu*	*w imieniu*	*we wojsku*	*w zwierzęciu*	*w jabłku*

Uwaga. 7. przyp. imion zakończonych na *e* kończy się na *u*, n. p. w polu, imion zaś zakończonych na o kończy się na e: okno w oknie, niebo w niebie, złoto w złocie. Siano, wiadro i wiano zatrzymują a: w sianie, w wiadrze, w wianie, gniazdo ma w gniazdzie i w gnieździe, światło w świetle, miasto w mieście. Czoło jako część głowy ma na czole, w przenośnem znaczeniu ma na czele (na czele wojska).

Liczba mnoga.

N. A. V.	*okna*	*pola*	*imiona*	*wojska*	*zwięrzęta*	*jabłka*
Gen.	*okien*	*pól*	*imion*	*wojsk*	*zwierząt*	*jabłek*
Dat.	*oknom*	*polom*	*imionom*	*wojskom*	*zwierzętom*	*jabłkom*

6. i 7. przyp. kończą się na ami ach: oknami, w oknach, imionami, zwierzętami, jabłkami i t. d. Oko i ucho mają w liczbie mnogiej dwojaką formę: oka są kółka na rosole, otwory w siatce, pończosze lub podobnej robocie, ucha zaś wyraża górną część rękojeści, kosza, garnka i innych gospodarskich naczyń. Oczy i uszy są części ciała ludzkiego lub zwierzęcego. Odmiana:

N. A. V. oczy, Gen. ócz, oczu, Dat. oczom, Instr. oczami, oczyma, Loc. w oczach
» uszy, » usz, uszu, » uszom, » uszami, » w uszach.

Dziecko i *dziecię* mają w liczbie mn. N. A. V. *dzieci*, także Gen. *dzieci*, Dat *dzieciom*, Instr. *dziećmi*, Loc. *w dzieciach*. *Płótno* ma w liczb. mn. *płótna*, *płócien*, *światło* ma *światła*, *świateł*; *narzędzie* ma *narzędzia*, *narzędzi*, *przysłowie* ma *przysłowia*, *przysłowi*. *Jęczmień* odm. się w liczbie pojedynczej według pierwszej deklinacji, w liczbie mnog. według trzeciej (*jęczmiona*).

Deklinacja przymiotników.

§ 4. *Deklinacja przymiotników*. Przykłady odmiany przymiotników w połączeniu z rzeczownikami.

Liczba pojedyncza.

Nom.	szczęśliwy człowiek	wysoki dom	dobra siostra
Gen.	szczęśliwego człowieka	wysokiego domu	dobrej siostry
Dat.	szczęśliwemu człowiekowi	wysokiemu domowi	dobrej siostrze
Acc.	szczęśliwego człowieka	wysoki dom	dobrą siostrę
Voc.	szczęśliwy człowieku	wysoki domu	dobra siostro
Instr.	szczęśliwym człowiekiem	wysokim domem	dobrą siostrą
Loc.	w szczęśliwym człowieku	we wysokim domu	w dobrej siostrze

Liczba mnoga.

Nom.	szczęśliwi ludzie	wysokie domy	dobre siostry
Gen.	szczęśliwych ludzi	wysokich domów	dobrych sióstr
Dat.	szczęśliwym ludziom	wysokim domom	dobrym siostrom
Acc.	szczęśliwych ludzi	wysokie domy	dobre siostry
Voc.	szczęśliwi ludzie	wysokie domy	dobre siostry
Inst.	szczęśliwymi ludźmi	wysokiemi domami	dobremi siostrami
Loc.	w szczęśliwych ludziach	w wysokich domach	w dobrych siostrach

Dobre dziecko ma 6. przyp. dobrem dzieckiem. 7. przyp. w dobrem dziecku. Dobre dzieci ma dobremi dziećmi i w dobrych dzieciach. Krótki czas ma następujące formy: krótkiego czasu, krótkiemu czasowi, krótki czas, krótki czasie!, krótkim czasem, w krótkim czasie. Krótkie czasy mają krótkiemi czasami i w krótkich czasach. Niektóre rzeczowniki odmieniają się jak przymiotniki, n. p. bliźni bliźniego, budowniczy budowniczego, leśniczy leśniczego, luty lutego, złoty złotego.

Hrabia odm. się hrabiego, hrabiemu, hrabiego, hrabio!, hrabim, w hrabim.

Sędzia odm. się sędziego, sędziemu, sędziego, sędzio!, sędzią, w sędzim (w sędzi). Liczba mnoga: sędziowie, sędziów, sędziom, sędziów, sędziowie, sędziami, w sędziach. Również hrabiowie, hrabiów i t. d.

Stopniowanie przymiotników. Przysłówki. Przyimki.

§ 6. *Przykłady stopniowania przymiotników.*

Zdrowy, zdrowszy, najzdrowszy — bogaty, bogatszy, najbogatszy — twardy, twardszy i t. d. — tani tańszy — drogi droższy — biały bielszy — mądry mędrszy. Łatwy łatwiejszy — trudny trudniejszy — ostry ostrzejszy — przykry przykrzejszy — podły podlejszy — dawny dawniejszy. Krótki krótszy — prędki prędszy — szeroki szerszy — głęboki głębszy — daleki dalszy — wąski węższy — niski niższy Nieregularnie stopniują się: Dobry lepszy najlepszy — zły gorszy najgorszy — wielki większy największy — mały mniejszy najmniejszy — lekki lżejszy najlżejszy — wysoki wyższy najwyższy — cienki cienciejszy najcienciejszy — gorący gorętszy najgorętszy — miękki miękciejszy najmiękciejszy.

§ 7. *Przysłówki i ich stopniowanie.*

Kupiłem książki *tanio*, brat jeszcze *taniej*. Wesoło weselej — twardo twardziej — zimno zimniej — szybko szybciej — dobrze lepiej najlepiej — krótko krócej — wiele więcej — lekko lżej — prędko prędzej — daleko dalej.

§ 8. *Przyimki w połączeniu z rzeczownikami.*

Bez ojca, do Warszawy, od niego, dla matki, podług, według mego zdania, u hrabiego, z całego serca, za czasów Napoleona, prócz, oprócz tego, wśród pośród tego, mimo najszczerszej chęci, mimo to, mimo to wszystko, naprzeciw jeziora.

Miłość dzieci ku rodzicom, wojna przeciw Turkom, miękczenie spółgłoski przez samogłoskę i, Bóg z tobą, szedł z ojcem, łączy jedno z drugiem, co czyni, czyni z rozwagą, przy nim siedziałem, brat pobiegł nad rzekę. Trudno płynąć pod wodę. Wyszedł przed wieś. Pójdę między ludzi. Poznań leży nad Wartą. Jego izba jest pod dachem. Przed kilku latami. Między nami. *Za*: za domem moje pole, kupiłem za dwie marki, pojadę za tydzień do Warszawy, *po*: pójdę po ojca, poślę po lekarza, płaci za cygara po dwie marki, biega po polu, po roku, po obiedzie, już po mnie! już po pieniądzach! poznał go po oczach, dał po marce, po rublu; *na* postawił dzbanek na stół, na niedzielę będą moje imieniny, na co tu próżnować, siedzi ptaszek na drzewie, w niedzielę, w południe, w zeszłym roku, bogaty w obietnice, w ten sposób, *o* prosi o jałmużnę, ubiega się o posadę, brat o głowę większy ode mnie, mówimy o szczęściu, o północy, o czwartej godzinie, o zmroku, smok o siedmiu głowach, dom o trzech piętrach.

Zaimek.

§ 9. *Zaimek. Zaimki osobiste*: Nom. ja ty, my, wy. Gen. mnie ciebie nas, was. Dat. mnie (mi), tobie (ci), nam, wam. Acc. mnie (mię), ciebie (cię), nas, was. Instr. mną tobą nami, wami. Loc. we mnie, w tobie, w nas, w was. Krótsze formy mi, ci, mię, cię, kładą się tylko w połączeniu z czasownikami, n. p. Dam ci, dał mi chleba, kocham cię, lecz: Komu dał? Mnie. Tobie. Kogo kocha? Ciebie. Zaimki osobiste trzeciej osoby: on, ona, ono, jego (niego), jej (niej), jego (niego), jemu (niemu), jej (niej), jemu (niemu), jego (niego), ją (nią), je (nie), nim, nią, niem, w nim, w niej, w niem. — oni, one, one, ich (nich), im (nim), ich (nich), je (nie), nimi (niemi), w nich. Formy niego, niemu, niej, nich, nim nią, używają się tylko po przyimkach: od niego, lecz od jego ciotki, od nich, przy nim. *Zaimki zwrotne*: Gen. siebie, się, Dat. sobie, Acc. siebie, Instr. sobą, Loc. w sobie, mają te same formy dla wszystkich osób i rodzajów liczby pojed. i mnogiej: Kupuję sobie, kupujesz sobie, kupuje sobie, kupujemy sobie i t. d. Myję się, myjesz się, myje się, myjemy się i t. d. *Wskazujące zaimki*: ten, ta, to, tego, tej, tego, temu, tej, temu, tego tę, to, tym, tą, tem, w tym, w tej, w tem — ci, te, te, tych, tym, tych, te, te, tymi, temi, temi, w tych. Ów, owa, owo, owego, owej, owego i t. d. *Zaimki względne*

który, która, które, odmieniają się jak przymiotniki. *Zaimki dzierżawcze* mój, moja, moje — twój, twoja, twoje — swój, swoja, swoje — nasz, nasza, nasze — wasz, wasza, wasze, odmieniają się także jak przymiotniki, n. p. nasz dobry nauczyciel, naszego dobrego nauczyciela... nasi dobrzy nauczyciele, naszych dobrych nauczycieli, naszym dobrym nauczycielom i t. d. *Zaimki pytające*: N. kto? co? G. czyj? czego? D. komu? czemu? A. kogo? co? I. kim? czem? L. w kim? w czem? — czyj? czyja? czyje? n. p. Czyj ten pies? Czyja ta książka? Czyje to pole? *Zaimki nieoznaczone* ktoś, kogoś, komuś, kogoś, kimś, w kimś — coś, czegoś, czemuś, coś, czemś, w czemś.

Liczebnik.

§ 10. *O liczebniku. Liczebniki główne.* Jeden, jedna, jedno odmienia się zupełnie jak przymiotnik, tylko w 4. przyp. ma jednę: mamy tylko jednę francuską książkę. Dwaj, trzej, czterej, pięciu, sześciu, siedmiu, dziesięciu, jedenastu, dwunastu, dwudziestu, stu są formy dla mężczyzn, n. p. dwaj bracia, trzej synowie, czterej żołnierze, pięciu chłopców, dwudziestu studentów. 2. i 4. przyp. dwóch (dwu) braci, trzech synów, czterech żołnierzy, pięciu chłopców. Odmiana: Dwaj bracia, dwóch braci, dwoma braćmi, dwóch braci, dwoma braćmi, w dwóch braciach. Trzej synowie, trzech synów, trzem synom, trzech synów, trzema synami, w trzech synach. Czterej, czterech, czterem, czterech, czterema, w czterech. Dwa domy, dwóch domów i t. d., trzy siostry, trzech sióstr i t. d., dwie książki, dwóch książek, dwom książkom, dwie książki, dwiema książkami, w dwóch książkach. Pięciu, sześciu, dwudziestu, stu mają te same formy we wszystkich przypadkach. Liczba mnoga liczebnika sto: sta (n. p. czterysta), set (n. p. czterychset), stom, sta, stami, w stach. Wielu uczniów, wiele ptaków, ilu uczniów, ile ptaków, ile kobiet, ile książek.

Liczebniki porządkowe odmieniają się zupełnie jak przymiotniki. W 1920 roku: w tysiąć dziewięćset dwudziestym roku albo r. 1920 go: roku tysiąc dziewięćset dwudziestego. 25 lutego: dwudziestego piątego lutego. Kropki w datach (dnia 3 maja) się nie stawia.

Liczebniki zbiorowe. Przykłady: dwoje, troje, czworo dzieci, pięcioro ludzi (mężczyzn i kobiet) pięciu ludzi (tylko mężczyzn) ośmioro prosiąt. Odmiana: dwoje, dwojga, dwojgu, dwoje, dwojgiem, w dwojgu. Mamy dwoje oczu i dwoje uszu. Dziesięcioro bożych przykazań. Z dwojga złego wybieramy mniejsze.

Liczebniki ułamkowe $^1/_2$ pół, $^1/_3$ jedna trzecia (część), $^2/_3$ dwie trzecie, $^5/_6$ pięć szóstych, $^6/_7$ sześć siódmych, $^8/_9$ ośm dziewiątych, $^{11}/_{12}$ jedenaście dwunastych, $^1/_{100}$ jedna setna. — *Która teraz godzina?* Jest dwie minuty po dziewiątej, kwadrans na dziesiątą, pół dziesiątej, trzy kwadranse na dziesiątą, trzy kwadranse na pierwszą. — Czy jutro przyjdziesz do mnie? Nie przyjdę; po pierwsze jestem chory, po drugie wcale mi się nie chce, po trzecie, po czwarte, po piąte, po szóste... — Dwa razy dwa jest cztery. Trzy razy trzy jest dziewięć.

Konjugacja i klasy czasowników.

§ 11. *Odmiana czyli konjugacja słów być, mieć, czytać, pisać, gotować, mówić.*

a) Konjugacja słowa posiłkowego **być**.

Czas teraźniejszy (Praesens) Jestem, jesteś, jest, jesteśmy, jesteście, są

— przyszły (Futurum) Będę, będziesz, będzie, będziemy, będziecie, będą

— przeszły (Praeteritum) Byłem byłam byłem, byłeś aś oś, był a o, byliśmy byłyśmy, byliście byłyście, byli były — Chłopcy byli, dziewczęta były, dzieci były.

Tryb warunkowy (Conditionalis) Byłbym, byłbyś, byłby, bylibyśmy, bylibyście, byliby. Byłabym, byłybyśmy. Byłobym byłybyśmy.

Tryb bezokoliczny (Infinitivus) być. Imiesłów (Participium) będąc, mający być, bywszy. Tryb rozkazujący (Imperativus) Bądź, niech będzie, bądźmy, bądźcie, niech będą.

b) Konjugacja słowa **mieć**: Mam masz ma mamy macie mają Będę miał, będziesz miał, będzie miał, będziemy mieli, będziecie mieli, będą mieli. Przykłady: Brat będzie miał, siostry będą miały. Miałem, miałam, miało, miałeś, miałas ... Miałbym, mielibyśmy. Mieć. Mając, będący mieć, miawszy. Miej, niech ma, miejmy, miejcie, niech mają.

c) Konjugacja czasowników **czytać pisać gotować mówić.**

Czas teraźniejstzy:	czytam	czytasz	czyta	czytamy	czytacie	czytają
	piszę	piszesz	pisze	piszemy	piszecie	piszą
	gotuję	gotujesz	gotuje	gotujemy	gotujecie	gotują
	mówię	mówisz	mówi	mowimy	mówicie	mówią

Czas przeszły: czytałem (dalej zobacz byłem) czytali, pisałem pisali, gotowałem, gotowali, mówiłem, mówili.

Czas przyszły: będę czytał, będę pisał, będę gotował, będę mówił.

Tryb warunkowy: czytałbym, pisałbym, gotowałbym, mówiłbym.

— bezokoliczny: czytać, pisać, gotować, mówić. Imiesłów: czytając, czytawszy, pisząc, pisawszy, gotując, gotowawszy, mówiąc, mówiwszy. Tryb rozkazujący. Czytaj, czytajcie, niech czyta, niech czytają. Pisz, piszcie, niech pisze, niech piszą. Gotuj, gotujcie, niech gotuje, niech gotują. Mów, mówcie, niech mówi, niech mówią.

§ 12. *Klasy czyli gromady słów.*

Słowa dzielimy na klasy czyli gromady. Pierwsza klasa mieści w sobie słowa, które się odmieniają podług wzoru czytać.

I. klasa, *wzór* **czytać** (zobacz wyżej). Jak czytać odmienia się wielka ilość słów, n. p. badać bad*am asz a amy acie ają* bad*aj* bad*ał* i t. d., biegać, błagać, błąkać, błyskać się, chować, chwytać, chybiać, czekać, dbać, dmuchać, domagać się, działać, dźwigać, gniewać, grać, jadać, kochać, konać, korzystać, łkać, łykać, mierskać, objawiać, odbierać, pamiętać, pchać, posądzać, posyłać, przysięgać, śpiewać, sypiać, tkać, zatykać, ufać, uśmiechać się, wąchać, witać, wracać, zmuszać, znać i t. d.

II. klasa, *wzór* **pisać** (zob. wyżej). Jak *pisać* odmienia się także *czesać* czeszę, czeszesz, czeszą, czesz, czesał, czesany. Do II. klasy należy też *karać* karzę, karzesz, karzą, karz, karał, karany, *orać* orzę, orzesz i t. d., *szemrać* szemrzę, szemrzesz, *żebrać* żebrzę, żebrzesz, *kazać* każę, każesz, każ, kazał, *mazać* mażę, mażesz, *gwizdać* gwiżdżę, gwiżdżesz, *kołysać* kołyszę, kołyszesz, *lizać* liżę, liżesz, *wiązać* wiążesz, *szeptać* szepcę, szepcesz, *chłostać* chłoszczę, chłoszczesz, *kłamać* klamię, kłamiesz kłamią, *płakać* płaczę, placzesz, płaczą i t. d.

III. klasa, *wzór* **gotować** (zob. wyżej) gotuję gotujesz gotują . . . *malować* maluję malujesz, malują, maluj, malował, malowany. Wtenże sam sposób odmieniają się wszystkie słowa na *ować* zakończone prócz chować (chowam, chowasz i t. d.) również słowa na *iwać* i *ywać* zakończone: *czytywać* czytuję czytujesz, czytuj czytywał, *zyskiwać* zyskuję zyskujesz i t. d. Do III. klasy należą też niektóre słowa na awać zakończone: *wstawać* wstaję, wstajesz, *dawać* daję, dajesz.

IV. klasa, *wzór* **mówić** (zob. wyżej). Czwarta klasa obejmuje czasowniki na ić zakończone, n. p.

chwalić chwalę, chwalisz, chwalą, chwal, chwalił, chwaląc, chwalony
chodzić chodzę, chodzisz, chodzą, *chódz* chodził, chodząc
ćwiczyć ćwiczę, ćwiczysz, cwiczą, ćwicz, ćwiczył, ćwicząc, ćwiczony
głosić głoszę, głosisz, głoszą, głoś, głosił, głosząc, głoszony
gonić gonię, gonisz, gonią, goń, gonił, goniąc, goniony
jeździć jeżdżę, jeździsz, jeżdżą, jeźdź, jeździł, jeżdżąc —

kończyć kończę, kończysz, *liczyć* liczę, liczysz, *pędzić* pędzę, pędzisz, pędząc
pościć poszczę pościsz, *robić* robię, robisz, rób, *solić*, solę, solisz, solą, sól
trafić trafię, trafisz, traf.

V. klasa. *Słowa na* **eć — ię (ę) isz (ysz).**

cierpieć cierpię, cierpisz, cierpią, cierp, cierpiałem
lecieć lecę, lecisz, lecą, leć, leciałem
leżeć leżę, leżysz, leżą, leż, leżalem
milczeć milczę, milczysz, milczą, — milczałem
musieć muszą, musisz, muszą, musiałem
słyszeć słyszę, słyszysz, słysza, słysz, słyszałem
widzieć widzę widzisz widzą, — widziałem.

Wyjątki: *umieć* umiem, umiesz, umią — umialem
rozumieć rozumiem, rozumiesz rozumią — rozumiałem
chcieć chcę, chcesz, chcą, chciej, chciałem
wiedzieć wiem, wiesz, wiedzą — wiedziałem
śmieć smiem, smiesz, smie, smiej, śmiałem
pomnieć pomnę, pomnisz, pomni, pomnij (za)pomniałem
patrzeć patrzę, patrzysz, patrzy, patrz, patrzałem.

VI. klasa. *Słowa na* **eć — eję ejesz.**

bieleć bieleję, bielejesz, bielałem
czerwienieć czerwienię, czerwieniejesz, czerwieniałem
dnieć dnieje, dniało
istnieć istnieje, istnieją, istniało, istsiał
siwieć siwieję, siwieją, osiwiał.

Tak samo odmieniają się starzeć, szaleć, topnieć, ubożeć, boleć (boli, bolało).

VII. klasa. *Słowa na* **nąć.**

płynąć, płynę, płyniesz, płynie, płyną, płyń, płynąłem, płynęłam
ciągnąć, ciągnę, ciągniesz, ciągnie, ciągną, ciągnij, ciągłem.

Płynąć ma przed nąć samogłoskę, dlatego mów: *płyń*, *płynąłem*, *płynęła*
Ciągnąć ma przed nąć spółgłoskę, dlatego mów: *ciągnij*, *ciągłem*
zwinąć zwinę, zwiń, zwinąłem, zwinęła, zwinęło, zwinięty
biegnąć biegnę, biegniesz, biegną, biegnij, biegłem, biegłam . . .
blednąć blednę bledniesz, bledną, blednij, bladłem (zbladłem)
kwitnąć kwitnę, kwitniesz, kwitną, kwitnij, kwitłem — jabłoń kwitnąca, nasza jabłoń już okwitła
milknąć milknę, milkniesz, milkną, milknij, milkłem
przysięgnąć przysięgnę, przysięgniesz, przysięgną, przysięgnij, przysiągłem, przysięgłam
puchnąć puchnę, puchniesz, puchną, puchnij, puchłem, spuchnięty — twarz spuchnięta
rosnąć rosnę, rosniesz, rosną, rośnij, rosłem, urosły
schnąć schnę, schniesz, schnij, schłem, uschnięty
stygnąć stygnę, stygniesz, stygną, stygnij, stygłem ostygły — herbata ostygła
zwyknąć zwykłem

VIII. klasa. **Jednozgłoskowe** *na* **ać** (*z poprzedzającą miękką spółgłoską*) **ić, yć, uć.**

grzać	grzeję	grzejesz	grzałem
lać	leją	lejesz	lałem
chwiać się	chwieję się	chwiejesz się	chwiałem się
piać	pieję	piejesz	piałem
siać	sieję	siejesz	siałem
śmiać	śmieję się	smiejesz się	śmiałem się

dziać się	dzieje się	działo się		*kuć*	kuję	kujesz	kuł
kryć	kryję	kryjesz	krył	*pluć*	pluję	plujesz	pluł
pić	piję	pijesz	pił	*pruć*	pruję	prujesz	pruł
szyć	szyje	szyjesz	szył	*psuć*	psuję	psujesz	psuł
wyć	wyję	wyjesz	wył	*żuć*	żuję	żujesz	żuł
żyć	żyję	żyjesz	żył				

IX. klasa. **Jednozgłoskowe** *na* **ść, źć, c.**

kłaść	kładę	kładziesz	kładą	kładź	kładłem		
kraść	kradę	(kradnę) kradziesz		kradź	(kradnij)	kradł	
nieść	niosę	niesiesz	niosą	nieś	niósł	niosła	niesiony
gnieść	gniotę	gnieciesz	gniotą	gnieć	gniotłem	gniótł	gnieciony
wieść	wiodę	wiedziesz	wiodą	wiedź	wiodłem	wiódł	wiedziony
paść	pasę	pasiesz	pasą	paś	pasłem	pasł	pasiony
prząść	przędę	przędziesz	przędą	prządź	prządłem	przędła	—
znaleźć	znajdę	znajdziesz	znajdą	znalazłem	znaleźli	znaleziony	
siąść	siądę	siądziesz	siądą	siądź	siadłem	—	
trzęść	trzęsę	trzęsiesz	trzęsą	trzęś	trzęsłem	trzęsiony	
gryźć	gryzę	gryziesz	gryzą	gryź	grysłem	gryziony	
wieźć	wiozę	wieziesz	wiozą	wieź	wiozłem	wieziony	
ciec	cieknę	ciekniesz	cieknął	ciecz	ciekłem	cieczony	
piec	piekę	pieczecz	pieką	piecz	piekłem	pieczony	
rzec	rzeknę	rzekniesz	rzekną	rzeknij	rzekłem	rzeczony	
siec	siekę	sieczesz	sieką	siecz	siekłem	sieczony	
tłuc	tłukę	tłuczesz	tłuką	tłucz	tłukłem	tłuczony	
wlec	wlokę	wleczesz	wleką	wlecz	wlekłem	wleczony	
móc	mogę	możesz	mogą	—	mogłem	mógł	mogła

(za)prząc, zaprzęgnę, zaprzęgniesz, zaprzęgnij (zaprzążl), zaprzągł, zaprzęgła.
lec (polec), polegnę, polegniesz, polegną, poległ, polegli (n. p. w bitwie).
strzec, strzegę, strzeżesz, stregą, strzeż, strzegłem, strzeżony.
strzyc, strzygę, strzyżesz, strzygą, strzyż, strzygłem, strzyżony.

Uwaga. zamieść, wymieść (n. p. podłogę) odm. się jak gnieść, również pleść (wieniec, warkocz); zamiotę jest czas przyszły dokonany (zobacz niżej § 12!). Również znajdę, siądę, rzeknę, zaprzęgnę, polegnę są formy czasu przyszłego (futurum perfectivum). Czas teraźniejszy (praesens) ma inne formy: znajduję, siadam, mówię, zaprzęgam . . .

X. klasa. **Jednozgłoskowe** *na* **ąć.**

ciąć, tnę, tniesz, tnij, ciąłem, cięty
(za)cząć, zacznę, zacznij, zacząłem, zaczęty
giąć, gnę, gnij, giąłem, gięty
kląć, klnę, klnij, kląłem, klęty
żąć, żnę, żąłem, żęty
dąć, dmę, dmij, dęty
(po)jąć, pojmę, pojmij, pojąłem, pojęty
wziąć, wezmę, weźmij (weź), wziąłem, wzięty

XI. klasa. **Jednozgłoskowe** *na* **eć.**

drzeć, drę drzesz, drą drzyj, darłem, darty — (spodnie podarte).
u-mrzeć, umrę, umrzesz, umrą, umrzyj, umarłem, umarły.
przeć, prę, przesz, prą, przyj, parłem, party.
trzeć, trę trzesz, trą trzyj, tarłem tarty.
za-wrzeć, zawrę, zawrzesz, zawrą, zawrzyj, zawarłem, zawarty.

XII. klasa. *Słowa nieforemne* czyli **nieregularne.**

Bać się, boję się, boisz się, bój się, boją się, bał się.
brać, biorę, bierzesz, biorą, bierz, brał.

dać, dam, dasz, da, damy, dacie, dadzą, daj, dał.
iść, idę, idziesz, idą, idź.
jechać, jadę, jedziesz, jadą, jedź, jechał, (przejechany).
jeść, jem, jesz, je, jemy, jecie, jedzą, jedz, jadł, jedli.
kłuć, kolę, kolesz, kole, kolemy, kolecie, kolą.
łgać, łgę (łżę), łżesz, łże, łżemy, łżecie, łgą, łżyj, łgał.
mleć, mielę, mielesz . . . mełłem, mełłeś, mełł, mełliśmy, mielony.
pleć, pielę (pelę), pełłem, pielony.
prać, piorę, pierzesz, pierze, piorą, pierz, prany.
rwać, rwę, rwiesz, rwie, rwą, rwij, rwałem.
słać, ścielę, ścielesz, ściele, ścielą, ściel, słałem (łóżko).
po-słać, poślę, poślesz, pośle, poślą, poślij, posłałem, posłali.
spać, śpię, śpisz, śpi, śpią, śpij, spałem.
ssać, ssę, ssiesz, ssie, ssą, ssiej, ssałem.
stać, stoję, stoisz, stoi, stoją, stój, stałem.
stać się, staję się, stajesz się, stają się, stanę się, stań się, stałem się.
wstać, wstaję, wstajesz, wstają, wstanę, wstań, wstałem.
zwać, zwę i zowię, zwiesz i zowiesz, zwą i zowią, zwij, zwał, zwany.

Uwaga. Dam dasz da oraz poślę poślesz i t. d. są formy czasu przyszłego, formy czasu teraźn. są: daję, dajesz, daje, dajemy, dajecie, dają, posyłam, posyłasz i t. d.

§ 13. *O słowach dokonanych, niedokonanych i częstotliwych.*

Ze względu na trwanie czynności lub stanu słowa dzielą się na niedokonane i dokonane. **Słowa niedokonane** przedstawiają stan lub czynność jako trwającą — *jeść pisać wracać*, **słowa dokonane** zaś przedstawiają stan lub czynność jako skończoną — *zjeść napisać wrócić*. Przykłady: brać—wziąć, chorować—zachorować, chować—schować, chwytać—schwycić, cieszyć—ucieszyć, czynić—uczynić, kupować—kupić, łamać—złamać, marznąć—zmarznąć, moknąć—zmoknąć, odpowiadać—odpowiedzieć, odwiedzać—odwiedzić, ogłaszać—ogłoszyć, oświadczać—oświadczyć, prosić—poprosić, przebaczać—przebaczyć, przepraszać—przeprosić, przychodzić—przyjść, przymuszać—przymusić, rozpoczynać—rozpocząć, rozumieć—zrozumieć, spalać—spalić, spoczywać—spocząć, szukać—poszukać, ubierać—ubrać, wsiadać—wsieść, zapominać—zapomnieć i wiele innych.

Przykłady

Czas teraźniejszy Praesens	Czas przyszły niedok. Futur. imperfectivum	Czas przyszły dokon. Futur. perfectivum	Czas przeszły niedok. Praeteritum imperf.	Czas przeszły dokonany Praeteritum perfect.
biorę	będę brał	wezmę	brałem	wziąłem
choruję	» chorował	zachoruję	chorowałem	zachorowałem
chowam	» chował	schowam	chowałem	schowałem
chwytam	» chwytał	schwytam	chwytałem	schwytałem
cieszę	» cieszył	ucieszę	cieszyłem	ucieszyłem
czynię	» czynił	uczynię	czyniłem	uczyniłem
kupuję	» kupował	kupię	kupowalem	kupiłem
łamię	» łamał	złamię	łamałem	złamałem
marznę	» marzł	zmarznę	marzłem	zmarzłem
moknę	» mokł	zmoknę	mokłem	zmokłem
odpowiadam	» odpowiadał	odpowiem	odpowiadałem	odpowiedziałem
odwiedzam	» odwiedzał	odwiedzę	odwiedzałem	odwiedziłem
ogłaszam	» ogłaszał	ogłoszę	ogłaszałem	ogłosiłem
oświadczam	» oświadczał	oświadczę	oświadczałem	oświadczyłem
proszę	» prosił	poproszę	prosiłem	poprosiłem i t. d.

Słowa częstotliwe są słowa, które wyrażają czynność powtarzającą się, n. p. dawać, jadać, mawiać, miewać, pisywać, rabiać, sypiać i t. d. On po obiedzie nie sypia. O siódmej jadam kolację a potem pisuję listy.

SPIS WYRAZÓW SYSTEMATYCZNIE UŁOŻONY.

Szkoła.

Wszechnica,
uniwersytet,
akademja,
wyższy zakład naukowy,
gimnazjum klasyczne,
szkoła realna,
szkoła średnia,
szkoła ludowa,
szkoła elementarna,
szkoła handlowa,
szkoła przemysłowa.
szkołą zawodzi albo dyrektor, albo przełożona szkoły.
nauczyciel muzyki.
nauczyciel gimnastyki.
nauczyciel rysunków.
nauczyciel prywatny.
nauczyciel ludowy.
nauczyciele uczą uczniów,
objaśniają im,
poprawiają,
ganią,
chwalą i
karzą ich.
uczniowie uczą się na pamięć,
sylabizować, (zgłoskować),
czytać,
pisać,
rysować,
rachować,
gimnastykować,
śpiewać.
uczennice uczą się prócz tego
szyć,
pończochy robić.
uczą się swej mowy ojszystej,
gramatyki,
literatury,
religji,
języków starożytnych, nowożytnych,
historji,
geografji,
arytmetyki,
nauk przyrodniczych,
botaniki,
zoologji.
uczniowie piszą
dyktanda,
tłómaczenia,
ćwiczenia,
wypracowania.
piszą prace na brudne i na czyste.
do pisania używają dyarjum,
zeszytów z linjami,
zeszytów bez linii,
zeszytów bez załamka.
wielka głoska,
mała głoska.
dobry predykat,
zły predykat,
pochwała,
nagroda,
pierwszy,
ostatni w klasie,
drugoklasista (uczeń 2. klasy),
trzecioklasista (3. klasy),
być niegrzecznym,
w kąt postawić,
wyrzucić.
złożyć egzamin,
zdać (egzamin),
w egzaminie przepaść,
książka szkolna,
elementarz,
książka do czytania,
słownik,
gramatyka,
atlas,
mapa (geograficzna),
spis wyrazów,
treść.

Rachunki.

Liczby,
cyfry, znaki,
dodawać,
odejmować,
mnożyć,
dzielić,
reguła trzech,
cała liczba,
ułamek,
mianownik,
liczebnik,
suma, kwota,
pożyczać,
liczba parzysta,
= równa się.
$1 + 4 = 5$; jedno więcej (i) cztery jest pięć.
$5 - 3 = 2$; pięć mniej trzy jest dwa,
$3 \cdot 3 = 9$; trzy razy trzy jest dziewięć.
$18 : 6 = 3$; ośmnaście podzielone przez sześć jest trzy.
jednostka,
dziesiątka,
setka.

Interpunkcja.

, przecinek.
; średnik.
: dwukropek.
. kropka.
? znak zapytania.
! wykrzyknik.
— domyślnik.
= łącznik.
„ “ cudzysłów.
( ) [ ] nawiasy.
§ paragraf.
' apostrof.

Ortografja.

Samogłoska.
spółgłoska,
dwugłoska.
zgłoska.
słowo, wyraz.
reguła.
wyjątek.

Robota ręczna.

Robić robótki.
uszko od igły.
igłę nawlec.
fastrygować.
ścieg fastrygi.
nitka fastrygi.
szyć.
szew.
ścieg.
obrąbek.
ściągać, fałda.
przewrócić.
maszyna do szycia.
wzór.
krój.
stanik.
spódnica.
kołnierz.
pasek.
prawa i lewa strona sukna.
przykrawać.
pokrajać.
pruć.
guzik przyszyć.
wyporządzać.
heklować.
haftować.
cerować.
łatać.
rolka, krążek.
lulka.
cerówka,
igła do haftu.
haft.
wzór.
alfabet.
głoska początkowa.
ścieg krzyżowy.
ścieg łańcuszkowy.
bawełniczka.
kanwa.
cieniowanie.
ciemne, jasne.
robić pończochy.
nadziać.
ujmować.
oczko spuścić.
podnieść.
brzeg.
cholewka.
pięta.
czubek.
robienie koronki.
koronka.
wstawka.
kołowrotek.
prząść.
wypoczynek.
przerwa.

Rodzina.

Żona } małżonkowie
mąż } para małżeńska.
rodzice.
ojciec.
matka.
dziecko.
syn.
chłopiec.
córka.
dziewczę.
rodzeństwo.
najstarszy.
najmłodszy.
małoletni (a) sierota.
pupil.
opiekun.
pełnoletność osięga się po skończeniu 21. roku.
brat.
siostra.
wuj.
ciotka.
siostrzeniec.
siostrzenica.
kuzynka, siostra.
cioteczna, stryjeczna.
dziadek.
babka.
wnuk.
wnuczka.
pradziadek.
przodkowie.
antenaci.
spokrewniony z.
teść.
teściowa.
szwagier.
szwagrowa.
zięć.
synowa.
ojczym.
macocha.
brat przyrodni.
siostra przyrodnia.
sierota.
chłopak sierota.
sierota dziewczyna.
przysposobieniec.
nazwisko.
imię.
nazwisko uszczypliwe albo przezwisko.
imię ulubione.
dziecko się rodzi.
matka zawija je w pieluszki.
kładzie je do kolebki.
matka albo mamka karmi dziecko.
dziecko się chrzci.
chrzestny.
chrzestna.
w kmotry prosić.
trzymać do chrztu.
szczebiotać.
czołgać się.
latać, biegać, mówić.
dziecko przychodzi do szkoły.
chłopiec.
młodzieniec.
mężczyzna.
dziewica.
młode dziewczę.
zaręczyć się.
ożenić się.
iść za mąż.
zaręczyny.
wesele.
sebrne wesele.
złote wesele.
rozwód.
podać o rozwód.
wybrać rozwód.
rodzinę używić.
zostać powołanym.
dostać stanowisko.
młodość.
wiek (mężczyzny) dojrzały.
wiek (sędziwy).
starość.

Gospodarstwo.

pierwsze śniadanie.
drugie śniadanie.
obiad.
kawa, herbata.
podwieczorek.
wieczerza, kolacja.
spis potraw.
potrawa.
towarzystwo.
bal.
zabawa kostjumowa.
gość.
pan domu.
pani domu.
przyjaciele.

obiad już podany,
spis potraw następujący:
zupa,
ryba,
pieczeń,
jarzyna,
lody,
masło i ser,
deser.
pić na zdrowie.

Zupy.

Rosół.
zupa z grochu.
zupa z ziemniaków.
zupa z dziczyzny.
zupa z mleka.
zupa z ogona wołowego.
barszcz, czernina, polewka } zupy polskie

Mięso jest:

pieczone,
duszone,
gotowane,
smażone,
wędzone,
solone, siekane.

Mięso wołowe:

pieczeń wołowa.
befsztyk.
ozór wołowy:
polędwica.
krzyżówka.
cielęcina.
kotlet cielęcy.
cielęca główka.

Skop:

kulka skopowa.
krzyżówka skopowa.
pieczeń jagnięca.
kotlet skopowy.

Wieprz:

szynka.
mięso gotowane.
słonina.
kiełbasa.
świeża kiszka.
wędzona kiszka.
wątrobianka.
salceson.
kaszanka.
schab pieczony.
peklówka.

Dziczyzna.

kulka jelenia.
cąber sarni.
pieczeń zajęcza.
bażant.
kuropatwa.
bekas.

Drób.

kogut.
kura.
kurczę.
indyk.
gęś.
kaczka, dzika kaczka.
gołąb.
cietrzew.
skrzydło.
udo.
pierś.
wole.
wnętrzności.
wątroba.
żołądek.
serce.

Ryby.

ryby morskie.
ryby z jeziora.
szczupak.
karp.
lin.
pstrąg.
sardynka.
anchovis.
śledź.
bydlinek.
śledź wędzony.
sidawka, szprota.
flądra.
okoń.
łosoś.
ostryga.
rak.
kraba.

Jaja są

gotowane,
miękkie, twarde,
sadzone,
smażone.
naleśnik.
białko.
żółtko.
skorupa.

Jarzyna.

kapusta.
kalafior.
bób.
groch.
szpinak.
pomidor
rzewień.
szparag.
korzeń.
seler albo selera.
sałata.
rzodkiewka.
rzeżucha.
ziemniaki się
skrobie,
gotuje,
smaży.
ziemniaki smażone.
ziemniaki w łupinie.
ziemniaki tarte.

Deser.

owoc.
jabłko.
gruszka.
śliwka.
brzoskwinia.
morela.
winogrono.
ananas.
pomarańcza.
figa.
daktyl.
orzech laskowy.
orzech włoski.
orzech kokosowy.
marmelada.
owoce osłodzone.
owoce zaprawiane.
galareta.

Ser.

ser szwajcarski.
ser holenderski.
ser harcowy, niemiecki.
ser tylżycki.

Potrawy smaczne i *pieczywo.*

puding z ryżu.
puding z kaszki
tak zwany plum-puding.
legumina czekoladowa.
krem cytrynowy.
lody.
placek z jabłkami.
babka.
piaskowiec.
wafle.
sucharki.
piernik.
marcypan.

Napoje.

woda.
woda selterska.
woda mineralna.
limonada.
mleko.
kawa.
kawa czarna.
kawa z mlekiem.
kakao.
herbata.
likier.
wódka.
konjak.
podbipięta, zagłoba } polskie likiery.
gdańska woda.

Wina.

wino białe.
wino czerwone.
wino reńskie.
wino węgierskie.
samos.
portowe.
wino szampańskie.
jabłecznik.
porter.
piwo.
ciemne piwo.
jasne piwo.
piwo grodziskie.
grog.
poncz.
bola.
chłodnik.

Różne wyrażenia.

nakryć do stołu.
podać zupę, zebrać zupę.
mięso pokrajać,
przymuszać,
podawać.
czy wolno panu podać?
owszem, proszę.
nie, dziękuję.
czy wolno mi prosić o sól?
Proszę podać chleb dalej.
wina nalać,
butelkę otworzyć.
butelka próżna.
butelka pełna.
szklanki nalać,
kieliszki nalać.
być sytym.
okruszyny szczoteczką zmieść,
zebrać ze stołu,
obrus zebrać i złożyć.

Kuchnia.

gotować,
piec w panewce,
piec na rożnie,
piec na ruszcie.
szum zebrać,
dusić,
piec,
smażyć,
zaprawiać,
marynować,
trzeć (pieprz),
tartym chlebem posypać,
siekać,
zamięszać.
przeciec,
kurę oparzyć,
oskubać,
wybrać,
szpikować (słoninę),
jajko wylać,
groch wyłuskać,
jabłka strugać,
ryby oskrobać,
obmyć,
wymyć.
mięszać.
bryła,
rumiane masło,
rozpuszczone masło,
smalec,
tłuszcz,
smalec gęsi.
smalec wieprzowy.
szumować,
pleśnieć,
zepsuć się,
skwaśnieć.
kawałek chleba.
skórka od chleba.
kotlet mięsny.
potrawka.
pasztet.
sos.
ekstrakt mięsny.
rosół.
chudy,
tłusty.
potrawa jest
dobra,
niedobra,
wyborna,
wyśmienita,
jałowa,
stęchła,
za słona,
spalona,
przepieczona,
surowa,
delikatna, miękka,
włóknista,
mięsna.

Roboty domowe.

zmywać.
ścierać.
czyścić.
kocioł zmyć.
polerować.
podłogę zmyć.
pomywać.
nacierać.
froterować.
noże czyścić.
lampy przygotować.
łóżka posłać.
zamiatać.
wymieść.
oczyścić z kurzu.
ogień zapalić.
czysty.
biały.
brudny.
surdut czyścić.
trzewiki oczyścić.
kucharka.
niańka.
pokojówka.
klucznica.
gospodyni.
panna.
służący.
stróż (domu).
zasługa.
miesięcznie.
rocznie.
iść na służbę.
opuścić służbę.
dziewczynie wypowiedzieć.

Bielizna.

brudna bielizna.
zliczyć.
zamoczyć.
prać.
gotować.
płókać.
moczyć.
wykręcać.
powiesić.
bielić.
linka do bielizny.
klamerki.
kosz do bielizny.
nakropić.
zmaczać.
składać.
maglować.
prasować.
odłożyć.
schować.

pralnia.
praczka.
wanna.
kubeł.
proszek mydlany.
mydło.
soda.
węgiel.
drzewo.

Towary kolonialne.

cukier.
faryna.
cukier kostkowy.
cukier kryształowy.
cukier lodowaty.
korzenie.
czarny pieprz.
gwoździki.
gałka.
imbier.
kopr.
cynamon.
wanilja.
gorczyca.
żelatyna.
ryż.
sago.
makaron.
mąka perczanna.
krupy, pęczak.
kasza jęczmienna.
mąka.
szare mydło.
mydłem żółciowem pierze się materje wełniane i jedwabne.
persylem, terpentyną i białem mydłem czyści się bieliznę.
proszkiem, mydłem do srebra, geoliną i t. d. czyści się srebro, zamki i klamki od drzwi.
czernidło.
nafta.
olej.
okowita.
tytoń.
tabaka do zażywania.
tabaka do żucia.
cygaro.
papieros.

Handel.

zakupno.
sprzedaż.
zamiana.
przemysł.
wyrób.
rozróżnia się:
handel hurtowny,
handel detaliczny.
rynek.
hala.
skład.
dom.
interes, handel.
biuro.
skład towarów.
sklep.
buda.
skład filjalny.
wywieszka.
kantor.
kasa.
przedział.
wspólnik.
następca.
zarządca interesem.
pełnomocnik.
prokurysta.
książkowy.
kupiec.
handlarz.
kupiec hurtownik.
fabrykant.
kramarz.
kasjer.
urzędnicy.
subjekt.
chłopak do posyłek.
podróżujący.
sprzedawaczka.
pośrednik.
agent.
pośrednik.
licytacja, aukcja.
publicznie sprzedać.
odbiorca.
kupujący.
klientela.
kupić.
zapłacić.
być dłużnym.
pieniądze wydawać.
pożyczać.
wypożyczać.
lichwiarz.
uprawiać lichwę.

Towary są

krajowe,
zagraniczne,
surowe,
nieobrobione,
naturalne,
fałszowane,
mięszane,
naśladowane,
drogie,
tanie.

Towary się

sprowadza,
wysyła,
opakowuje,
przepisuje,
adresuje,
odstawia,
w beczkach,
w sądkach,
w belach (n. p. papier),
w pakach,
w paczkach,
w pudłach.
sprzedaje się.
na wagę.
$^1/_2$ kilogramm czyli funt,
podług miary,
metr ma 100 centymetrów,
1 hektolitr ma 100 litrów,
pojedynczo,
po parze,
po tuzinie,
1 tuzin ma 12 sztuk,
1 gros ma 144 sztuk.

Kupiec ma

zarobek,
stratę,
dochód,
rozchód.
umieszcza swój kapitał
w banku lub
w kasie oszczędności.
procenta,
renta.
banknot.
kwit.
czek.
weksel.
cło.
papiery państwowe.
obligacja.
akcja.
arkusz kuponowy.
akcjonarjusz.
dokument.
dowód.
wartość.
kurs.
podpisać.
pieczęć.
podpis.
weksel cedować.
dać pełnomocnictwo.
giełda podniosła się, spadła.
bankier.
zamienia pieniądze.
marka ma 100 fen.
próba.
wzór.
prospekt.
wykończenie.
wysyłka.
rachunek.
koszta.
zapłata.
przekaz pocztowy.
kwit.
dłużnik.
wierzyciel.
księga główna.
wyciąg,
książka kasowa,
książka fakturowa.
spis rzeczy.
bilans.

Materje na suknie.

jedwab.
aksamit.
mora.
satyna.
brokat.
gaza.
kitajka.
krepa.
tjul.
chiński jedwab.
japoński jedwab.
półjedwab.
plusz.

Materje wełniane.

Szarża.
alpaga.
flanela.
sukno.
kaszemir.
merino.
szewjot.

Materje bawełniane.

katun albo perkalik.
tarlatan.
płótno woskowe, cerata.
manszester czyli półaksamit.
nanking.
barchan (barchanowy).

Płótno.

adamaszek.
batyst.
muślin.
kanwa.
koronki,
brukselskie,
klockowe,
heklowane.

Futra.

bobrowe.
wydry.
hermeliny.
tchórz.
soból.
lis.

Materja może być

bez desenia,
w paski,
w kropeczki,
w kratkę.

Rozmaite oddziały ubrania.

suknie.
ubrania.
okrycia.
kapelusze.
lenty.
rękawiczki.

Wyprawa.

prześcieradła.
kołdra.
poduszka.
obrus.
serweta.
ręcznik.

Bielizna dziecięca.

powijaki.
pieluszka.
śliniaczek.
skarpetki.

Towary igliczkowe.

pończochy wełniane.
pończochy bawełniane.
pończochy jedwabne.
czapki.
kabaty bawełniane.
szal, chustka.

Towary białe i krótkie.

kołnierzyk.
krawat.
ryżka.
mankieta.
chustka do nosa.
nici.
tasiemka.
igła.
śpilka.
śpilka do kapelusza.
haczyk i haftka.
rolka nici.
nici do haftu.
sprzączka.
guzik.

Towary galanteryjne.

sakiewka.
torebka do pieniędzy.
wachlarz.
postument do kart.
cacka.
nóż do papieru.
kałamarz.
przybory do pisania.
tabakierka.
gdzie kupuje się rękawiczki?
u rękawicznika.
który numer ma pani?
$6^1/_2$.
proszę zapiąć rękawiczkę.
rękawiczkę rozszerzyć.
proszku wsypać.
rękawiczki szwedzkie.
rękawiczki duńskie.
rękawiczki jelonkowe.
rękawiczki glasowane.
rękawiczki o jednym palcu.
haczyk do zapinania rękawiczek.

Kapelusze.

modniarka.
kapelusz filcowy.
kapelusz słómiany.
kapelusz aksamitny.
kapelusz jedwabny.
czapka.
cylinder.
sztywny kapelusz.
kapelusz miękki.
brzeg kapelusza.
kapelusz ubrać.
wstążka.
kwiat.
pióro.

Trzewiki.

buty.
trzewiki sznurowane.

buty z guzikami.
trzewik domowy.
półbutek.
pantofel filcowy.
pantofel drewniany.
kalosze.
każę sobie trzewiki zapiąć albo zasznurować.
cholewa.
podeszwa.
czubek.
podzelować.
podszyć.
trzewiki przymierzyć.
trzewiki lub buty są za ciasne,
są za wielkie,
cisną.

Ubranie męskie.

ubiór.
bluza.
kurtka, kaftanik.
surdut.
spodnie.
kamizelka.
majtki.
szelki.
smoking.
frak.
czarny surdut.
płaszcz.
palto.
futro.

Damskie suknie.

suknia.
spódnica.
stanik.
bluzka.
pasek.
spódnica.
staniczek.
gorset.
fartuch.
spódnicę skrócić.
spódnicę podnieść.
tunika.
falbana.
przodek.
boczek.
plecy stanika.
rękawy.
wierzchni rękaw.
spodni rękaw.
krótki,
długi,
półdługi,
bukowany,
ściągnięty.
obsada.
kołnierz.
stojący kołnierz.
wyłożony kołnierz.
marynarski kołnierz.
wycięcie szyi.
powłoka.
suknia balowa.
suknia na ulicę.
suknia do podróży.
suknia domowa.
suknia ranna.
suknia ślubna.
kostjum.
suknia wizytowa.
okrycie.
kabat.
płaszcz deszczowy.
futro.
szal, chustka.
krawiec lub krawcowa bierze miarę.
przykrajać.
krawiec przymierza.
suknia leży dobrze,
iść do przymierzenia.
suknię rozpuścić.
suknię rozszerzyć.
suknię ściaśnić.
suknia ubiera cię.
suknia nie ubiera cię.
szykować się.
szyć na maszynie.
nici zawiązać.
wyciąć.
prasować.
nici wyciągnąć.
obsadzić.
dziurki zrobić.
perły.
sznurek.
koronka.
zapiąć.
zahaczyć.
zasznurować.
otworzyć.
zamknąć.

Dodatki do sukni.

podszewka.
fiżbiny.
nici.
guziki.
jedwab.
spinka.
gaza.
jaki rodzaj sukni wybierasz?
luźną suknię.
obcisłą suknię.
zreformowaną suknię.
empire.

Ciało człowiecze.

składa się
z głowy,
tułowia
i członków.

Głowa.

czaszka.
mózg.
włosy.
tylna część głowy.
czoło.
twarz.
skroń.
oko.
bruż.
(powieki) rzęsy.
źrenica.
powieka.
białko oczne.
tęczówka.
źrenica.
siatkówka.
ucho.
zakręt uszny.
bieg słuchu.
labirynt.
bębenek.
głos uderza na nerw słuchu, który go prowadzi do mózgu.
policzek.
kość policzkowa.
dołek.
nos.
dziurki w nosie.
usta.
wargi.
warga górna.
warga dolna.
zęby.
zęby trzonowe.
zęby przednie.
zęby oczne.
zęby mleczne.
ząb wyrwać.
język.
podniebienie.
smak.
ślina.
węzeł języka.
języczek.
migdał.
krtań.
dziąsło górne.
dziąsło dolne.
podbródek.
broda.
zarost.
bokobrody.
wąsy.

Tułow.

szyja.
kark.
gardło.
pierś, piersi.
żołądek.
brzuch.
podbrzusze.
grzbiet, plecy.
kręgosłup.
kość pacierzowa.
żebra.
bok.
biodro.
udo.

Członki górne.

Ramię.
górne ramię.
dolna część ramienia.
łopatka.
obojczyk.
pacha.
łokieć.
ręka.
wierzch ręki.
dłoń.
palec.
kostka.
wielki palec.
palec wskazujący.
palec średni.
palec pierścionkowy.
mały palec.
paznokieć.
korzeń paznokcia.

Członki dolne.

udo.
kolano.
podkolanie.
goleń, jabłko.
łydka.
noga.
kostka.
przegubie.
pięta.
podeszwa.
palec.
wielki palec.

Włosy są

kędzierzawe,
falujące,
gładkie,
delikatne,
cienkie,
grube,
rozdzielone,
długie,
krótkie,
miękkie,
twarde.
Blondyn,
blondynka.
włosy brunatne,
kasztanowate,
czarne,
czerwone,
siwe,
białe.
włosy ułożyć,
czesać,
szczotkować,
pleść,
upiąć.
szeroki grzebień,
ciasny grzebień,
włosy obciąć,
włosy myć.
robić loki,
włosy palić.
nożyczki do palenia włosów.
golić.
mydło.
brzytwa.

Skóra.

górna skóra.
pory.
nerw.

Kolor skóry jest

jasny,
ciemny,
brunatny,
żółty,
czerwonawy,
czarny.

Pięć zmysłów.

wzrok,
słuch,
powonienie,
smak,
dotykanie.

Oko.

widzieć,
obserwować,
spostrzedz,
rozróżniać,
otworzyć,
zamknąć,
napół zamknąć,
mrugać,
tężeć,
płakać,
rzut oka,
brwi zmarszczyć,
być niewidomym,
ślepym.

Nos.

wąchać,
kichać,
oddychać,
węszyć,
chrapać,
nosem mówić.

Ucho.

słyszeć,
podsłuchiwać,
przysłuchiwać się,
mieć delikatny słuch.
niedobrze słyszeć.
mięć tępy słuch.
być głuchym.

Usta.

oddychać,
mówić głośno i cicho.
mówić,
mruczeć,
jąkać się,
krzyczeć,
śpiewać,
gwizdać,
wyć,
wzdychać,
jeść,
żuć,
gryźć,
połknąć,
zachłysnąć się,
smakować,
pić,
spróbować.
usta otworzyć,
usta zamknąć,
śmiać się,
uśmiechać się,
zgrzytać zębami,
palić papierosy.
całować,
kaszleć,
lizać.

Ramiona.

rozszerzyć,
wyciągnąć,
zgiąć,
nosić,
podnieść,
skrzyżować.

Ręce.

czuć,
poczuć,

chwytać,
macać,
składać, złożyć,
bić,
ciskać,
rzucać,
cisnąć,
pukać,
głaskać,
pieścić.

Nogi.

chodzić,
maszerować,
jeździć konno,
kłusować,
biegać,
skakać,
chodzić na palcach,
uciekać,
przekroczyć,
latać na łyżwach,
tańczyć,
gimnastykować,
uklęknąć,
wchodzić,
schodzić,
wchodzić na drabkę,
ślizgać się,
kuleć,
iść wstecz,
kopnąć kogoś,
iść za kimś,
nogi skrzyżować,
tupać nogami,
deptać,
podrygiwać.

Wnętrze ciała.

serce:
bije,
puka,
drży.
krew jest:
czerwona,
płynna,
ciepła.
płynie przez arterje i żyły.
daje życie przez ciepło.
sprawia, że puls bije.
płuca służą do oddychania.
kanał żołądkowy.
brzuch zawiera:
żołądek,
wątrobę,
żółć,
nerki,
kiszki,
pęcherz.
poruszać się,
zginać się,
schylać się,
kłaniać się,
iść naprzód,
ustąpić,
wyprostować się,
podnieść się,
usiąść,
położyć się,
klęczeć,
czołgać się,
pływać,
wlec się,
błądzić,
ujść,
wejść,
wyjść,
zrzucić się,
chwiać się, wahać się,
bujać się,
pchać,
ciągnąć,
podnieść,
kiwać,
walczyć,
mocować się,
chwycić,
obrócić się,
powiesić się.
spać,
być śpiącym,
czuwać,
obudzić się,
śnić,
chrapieć,
być lunatykiem,
być głodnym,
być spragnionym,
być sytym.
ziębnąć,
pocić się,
zdrów,
orzeźwiony,
mocny,
silny,
gruby,
tłusty,
wysmukły,
chudy,
delikatny,
wielki,
mały,
prosty,
garbaty,
ułomny.

Usposobienia.

melancholik.
sangwinik.
flegmatyk.
choleryk.
pocieszny.
wesoły.
zabawny.
wzruszony.
żywy.
leniwy.
nerwowy.

Namiętności.

miłość.
nienawiść.
zachwycenie.
uwielbienie.
złość.
zazdrość.
zawiść.
niełaska.
gniew.
zemsta.

Cnoty.

poczucie obowiązku.
dobroć.
cierpliwość.
wzgląd.
odwaga.
poświęcenie.
miłosierdzie.
współczucie.
pobożność.
życzliwość.
wdzięczność.
energja.
pilność.
wytrwałość.
szczerość.
wierność.
rzetelność.
uprzejmość.
skromność.
porządek.
oszczędność.
mierność.
czystość.

Wady.

egoizm.
kłamstwo.
fałszywość.
samolubstwo.
obłuda.
wrażliwość.
niemoralność.
skąpstwo.
rozrzutność.
nieumiejętność.
tchórzostwo.
słabość.
oszczerstwo.
głupota.
złośliwość.
okrucieństwo.
chęć (żądza).
panowania.
lenistwo, gnuśność.
gadatliwość.
niecierpliwość.
obojętność.
pijaństwo.
nieumiarkowanie.
błażeństwo.
głupota.
grzech.
wina.

Uczucia duchowe.

sumienie.
wspomnienie.
radość.
wesołość.
kłopot.
ból serca.
rozpacz.
litość.
boleść.
żal.
bojaźń.
trwoga.
nadzieja.
wiara.
ufność.
zaufanie.
miłość.
złość.
oburzenie.
pogarda.
sympatja.
antypatja.

Uczucia cielesne.

radość.
boleść.
zdrowie.
choroba.
zmęczenie.
sytość.
pijaństwo.
głód.
pragnienie.
zimno.
ciepło.
nieprzyjaźń.
uczucie, przykrość.
wstręt.
zarozumiałość.
myśl.
sen, marzenie.
mara, widziadło.
wzrok, twarz.

Przymioty rozumu.

duch.
mądrość.
pamięć
sąd.
rozwaga.
natchnienie.
genjusz.
zdolność.
pomysłowość.
wola.
spostrzeżenie.

Człowiek jest:

mądry, inteligentny.
genjalny.
wesoły.
szyderczy.
dowcipny.
złośliwy.
zły, zajadły.
tępego umysłu.
głupi.
powolny.
pyszny.
świadomy siebie.
niepewny.
krytyczny.
głęboko myślący.
powierzchowny.
pesymistyczny.
optymistyczny.

Moralne przymioty.

Człowiek jest:
uczciwy.
dobry.
uprzejmy.
pokorny.
odważny.
poczciwy.
waleczny.
tchórzliwy.
otwarty.
wierny.
miły.
cnotliwy.
miłosierny.
dobroczynny.
pobłażliwy.
delikatny.
złośliwy.
zły.

Ziemia.

Ziemia jest kulą.
na obu biegunach, spłaszczoną.
Ziemia obraca się naokoło siebie i naokoło słońca, we formie elipsy.
Połowa ziemi tworzy półkulę.
bieguny.
równoleźniki.
ekwator, równik, albo południk.
stopień szerokości
stopień długości
strefa zimna
strefa umiarkowana.
strefa gorąca.
zwrotnik raka.
czyli północny.
zwrotnik koziorożca
czyli południowy.
Azja.
Ameryka.
Afryka.
Europa.
Australja.

Główne morza Europy.

Ocean Atlantycki.
Morze Północne.
Zatoka Biskajska.
Morze Śródziemne.
Morze Czarne.
Kanał.
Skagerrak.
Kattegat.
Sund.
Wielki Bełt.
Mały Bełt.
Morze Bałtyckie.

Główne rzeki Europy.

Tanniza.
Ren.
Elba, Łaba.
Dunaj.
Wisła.
Tybr.
Rodan.
Saona.
Garunena.
Sekwana.
Newa.
Wołga.
Ebro.

Główne góry Europy.

Alpy.
Karpaty.
Wogezy.
Bałkan.
Ural.
Apenniny.
Wezuwjusz.
Etna.

Najważniejsze kraje Europy i ich miasta główne.

Norwegja,
Chrystianja.
Szwecja,
Sztokholm.
Duńsk,
Kopenhagen.

Rosja,
Piotrogród.
Niemcy, Prusy,
Berlin.
Polska,
Warszawa.
Finlandja,
Helsingfors.
Turcya,
Konstantynopol.
Grecja,
Ateny.
Włochy,
Rzym.
Hiszpanja,
Madryt.
Portugalia,
Lizbona.
Francja,
Paryż.
Anglja,
Londyn.
Szotlandja,
Edinburg.
Irlandja,
Dublin.
Holandja,
Amsterdam.
Belgja,
Bruksela.
Austrja,
Wiedeń.
Węgry,
Budapest.
Czechy,
Praga.
Bawarja,
Monachium.
Saksonja,
Drezno.
Wyrtembergja,
Stuttgart.
Szwajcarja,
Bern.
kraj,
naród.
krajowiec,
obcy.

Państwo.

Każde państwo ma swój rząd.
Cesarz panuje w cesarstwie.
Król panuje w królestwie.
Lud rządzi w rzeczypospolitej.
Głowa rzeszypospolitej nazywa się prezydentem.
Panujący panuje nad swymi poddanymi.

Miasto.

Ulica.
uliczka.
droga krajowa.
trakt bity, aleja.
plac.
rynek.
podwórze.
bruk.
flisy.
stróż.
asfalt.
drzewo.
kanał.
ściek, rynsztok.
lampa uliczna.
gimnazjum.
konserwatorjum.
uniwersytet.
poczta.
muzeum.
teatr.
kościół.
tum.
giełda.
ratusz.
szpital.
koszary.
więzienie.
zamek.
pałac.
urząd celny.
sąd okręgowy.
bank.
bibljoteka.
policja.
policjant.
żandarm.
straż ogniowa.
sikawka ogniowa.

Zarząd gminy.

prowincja.
obwód.
miasto.
gmina.
rada miejska.
burmistrz.
senator.
wydział obywatelski.

Uniwersytet.

Rektor stoi na czele uniwersytetu.
profesor uniwersytetu, akademji.
docent.
mieć prelekcję.
słuchać prelekcji.
fakultet.
teologja.
medycyna.
filologja.
prawo.
filozofja.
wyższa szkoła techniczna.
szkoła robotnicza.
politechnika.
student.
teolog.
medyk.
filolog.
prawnik.
filozof.
kandydat.
referendarjusz.
asesor
doktor medycyny.
doktor honorowy.
rozprawiać.
związek studencki.
menzura.
repetytor.

Kościół.

wiara.
religja.
nauka moralna.
chrześcijaństwo.
chrześcijanin.
katolicyzm.
katolik.
protestantyzm.
protestant.
żydostwo.
żyd, żydówka.
mohamedanizm, islam.
mahometanin.
pogaństwo.
poganin.
heretyctwo.
wolnomyślny.
ateista.
sekta.
bóg.
panujący.
ojciec.
wszechmogący.
stwórca.
Jezus Chrystus.
syn.
Mesjasz.
duch święty.
opatrzność.
trójca św.
Św. Panna Marja.
archanioł.
anioł.
cherubim.
święty.
djabeł.
szatan.
zły.
demon.
niebo.
raj.
czyściec.
piekło.
miłość Boska.
dobroć i miłosierdzie.
gniew Boski.
sprawiedliwość boska.
sąd ostateczny.
wierzyć w Boga.
swej wiary się wyprzeć.
biblja.
pismo święte.
zakon stary.
zakon nowy.
prorocy.
psalterz.
psalmy.
przypowieści.
ewangeliści.
historja apostolska.
epistoły, lekcje.
Objawienie Świętego Jana.
podobieństwo.
cud.
rozdział.
wiersz.
kościół.
cmentarz.
katedra.
kaplica.
główna nawa.
boczna nawa.
poprzeczna nawa.
ółtarz.
chór.
organy.
ambona.
pulpit do czytania.
ksiądz.
arcybiskup.
biskup.
diakon.
dziekan.
wikarjusz.
wyższa rada kościelna.
superintendent
pastor, proboszcz.
kandydat.
kościelny.
ministrant.
opat.
przeor.
mnich.
zakonnica.
siostra.
nowicjuszka.
probostwo
plebania.
gmina.
nabożeństwo.
msza św.
odprawić nabożeństwo.
komunja święta.
spowiedź.
rozdzielać komunję św.
komunję św. przyjąć
iść do komunji sw.
kazanie.
modlitwa.
liturgja.
śpiew.
błogosławieństwo.
ojcze nasz.
prawić kazanie.
modlić się.

Zwyczaje przy nabożeństwie.

wodą święconą pokropić.
różaniec odmówić.
konfesjonał, słuchalnica.
spowiedź.
monstrancja.
chrzest.
chrzcić.
dziecko trzymać do chrztu.
chrzestny.
chrzestna.
bierzmowanie.
iść do bierzmowania.
wesele.
ślub.
narzeczona.
narzeczony.
drużba.
druchna.
zapowiedź.
pogrzeb.
kondukt pogrzebowy.
orszak.
spalenie.
cmentarz.
grób.
grabarz.
pogrzebać, pochować.
grobowiec.

Sądownictwo.

prawo cywilne.
prawodawca.
paragraf.
sąd rzeszy.
sąd nadziemiański.
sąd ziemiański.
sąd okręgowy.
trybunał.
sala sądowa.
ława oskarżonych.
krzesło dla obrońcy.
sędzia.
ławnik.
sędzia przysięgły.
adwokat.
obrońca.
pisarz.
skarga.
wyrok
ogłoszenie wyroku.
areszt.
wyrok śmierci.
proces.
śledztwo.
obrazić.
bronić.
mowa obronna.
oskarżony.
rozprawa.
publicznie.
z wykluczeniem publiczności,
zapozwać przed sąd.
zeznanie.
świadek.
świadectwo
ofiara.
współwinowajca.
oświadczenie.
potwierdzenie.
przyznanie.
przysięga.
krzywoprzysięstwo.
zamach.
zbrodnia.
pojednanie.
na gorącym uczynku zdybany.
zbrodniarz.
zabójca.
zabójca rabunkowy.
rabuś.
złodziej.
gracz fałszywy.
oszukańca.
obrażający.
podpalacz.
fałszerz pieniędzy.
wagabunda.
włóczęga.
złodziej.
kłusownik.
pijak.
zdrajca.

skazać.
uwolnić.
założyć rewizją.
amnestja, ułaskawienie.
kara.
więzienie.
dom karny.
twierdza.
wygnanie.
robota przymusowa.
kara śmierci.
szubienica.
kat.
ułaskawienie.
prośba.
rewizja.
patent.
koncesja.
paszport.
rozwód.
zbankrutować.
bankructwo.
wierzyciel.
debet.
credit (kredyt).
ugoda.
pożyczka.
rozpożyczać.
lichwa.
hipoteka.
kontrakt.
kontrakt dzierżawy.
zostawić.
spadek.
spadkodawca.
spadkobierca.
testament.
testament wykonać.
świadectwo wierzytelności.
prawo polowania.
prawo rybołóstwa.
podatek.
podatek dochodowy.
kontrybucja.
karta podatkowa.
podatki odbierać.

Polityka.

Rozróżniamy politykę wewnętrzną i zewnętrzną.
rząd jest
despotyczny.
konstytucyjny.
demokratyczny.
arystokratyczny.
Parlament.
członkowie parlamentu są przedstawicielami narodu.
Rozmaite partje są:
konserwatyści.
narodowo-demokraci.
centrowcy.
socjaliści.
anarchiści.
reakcjoniści.
opozycja.
reakcja.
przeciwnik.
zrezygnować z miejsca w parlamencie.
parlament ma posiedzenie.
jest rozwiązany.
okrąg wyborczy.
wybory.
wyborca.
prawo wyborów.
komitet.
kandydat.
starać się o glosy.
lista wyborcza.
kartka wyborcza głosów.
większość głosów.
mniejszość.
sprawozdanie.
sprawozdawca.
zarys prawa.
projekt prawa.
prawo przechodzi.
prawo przepada.
minister zarządza państwem.
minister spraw wewnęcznych.
minister spraw zewnęcznych.
minister marynarki.
minister handlu.
minister wojny.
minister skarbu.
minister kolonji.
minister oświaty.
minister kolei.
kanclerz rzeszy.
sekretarz stanu.
dyplomata.
poseł.
ambasador.
konsul.
poselstwo.
starać się o urząd.
prosić o uwolnienie od urządu.
dymisję otrzymać.
pensja, emerytura.

Tytuły.

Cesarz.
cesarzowa.
car.
carowa.
król.
królowa.
następca tronu.
żona następcy tronu.
arcyksiążę.
książę.
księżna.
elektor.
hrabia.
hrabina.
baron.
baronowa.
pan.
pani.
pan Górski.
pani Górska.
panna Górska.
Najjaśniejszy Panie.
Wasza książęca Mość.
Królewiczowska Mość.
Jego Cesarska Mość.
Ekscellencja Wasza.
Jaśnie Wielmożny.

Wojsko.

Oficer.
żołnierz.
jazda.
artylerja.
piechota.
kawalerzysta.
artylerzysta.
żołnierz pieszy.
husarzy.
dragoni.
Ułani są jeżdzcami.
brygada.
bataljon.
pułk.
kompanja.
marszałek polny.
generał.
generał porucznik.
generałmajor.
generał brygady.
pułkownik.
podpułkownik.
major.
kapitan.
porucznik.
podporucznik.
podchorąży.
sierżant.
podoficer.
kadet jest uczniem zakładu wojskowego.
kapral.
trębacz.
korpus trębaczy.
stójka straż.
budka strażnicza.
zmienić wartę.
patról, straż.
rozjazd.
karczma żołnierska.
gospodarz karczmy.
markietanka.
lekarz sztabowy.
lazaret polny.
bandaż.
ranę zbadać.
obandażować.
rękę odjąć.
lazaret.
rekrut.
koszary.
garnizon.
biwak.
baraka.
obóz.
namiot.
kwaterunek.
przegląd.
być na fortecy.

Flota.

Port kupiecki.
port wojenny.
okręt wojenny.
okręt kupiecki.
fregata.
korweta.
okręt żaglowy.
parowiec.
łódź torpedowa.
admirał.
wiceadmirał.
kapitan.
porucznik morski.
podchorąży morski.
sternik.
majtek.
locman.

Wojna.

werbownik.
pobór żołnierzy.
wypowiedzenie wojny.
prowadzić wojnę.
bitwa.
awangarda.
przednia straż.
tylna straż.
bok.
skrzydło.
bitwę wygrać, przegrać.
kraj zdobyć.
twierdzę oblegać.
ostrzeliwanie.
wyłom.
klęskę ponieść.
miasto zająć.
poddać się.
rozlew krwi.
zwycięstwo.
rozproszyć.
uciekać.
zabrać do niewoli.
jeniec.
wojna morska.
okręt zahaczyć.
okręt zatopić.
mina.
broń ognista.
armata.
kula.
granat.
bomba.
haubica.
proch.
broń.
bagnet.
szpada.
pałasz.
pochwa.
pistolet.
sztylet, puginał.
mundur.
czapka.
hełm.
armatę nabić.
kula trafiła.
celować.
zabić.
zranić.
poddać się.
prosić o pokój.
układy o pokój.
umowa pokojowa.
pokój zawrzeć.

Rozkazy.

W miejscu, stój.
ruszaj się.
w prawo zwrot.
w lewo zwrot.
zwrot.
naprzód chodem.
marsz.
na ramię broń.
zdejm broń.
prezentuj broń.
ognia.

Podróże.

Odjechać.
przyjechać.
na wodzie podróżować.
na lądzie podróżować.
okrętem jechać.
koleją żelazną jechać.
pieszo iść.
konno jechać.
na wozie podróżować.
przyjazd.
powrót.
być zmęczonym.
wypocząć.
choroba morska.
do ojczyzny.
tęsknota za krajem.
przejazd.
dworzec kolejowy.
peron.
spóźnić się.
spóźnić się na pociąg.
kasa biletowa.
bilet.
pierwszej,
drugiej,
trzeciej.
czwartej klasy.
bilet jazdy powrotnej.
pociąg stoi 10 min.
opóznia się o 5 min.
za 10 min. odchodzi.
poczekalnia.
kasa pakunkowa.
kwit pakunkowy.
ładowanie bagażu.
bufet.
restauracja.
garderoba, szatnia.
ustęp, klozet.
pociąg osobowy.
pociąg pospieszny.
kolejka.
pociąg towarowy.
kolej podziemna.
wóz.
przedział dla pań.
dla niepalących.
dla palących.
wagon sypialny.
wagon jadalny.
siatka do paczek.
okno spuścić.
przewiew.
nadkonduktor.
palacz.
pokazać bilet peronowy.
budnik.
zwrotnica.
zderzenie.
wykolejenie.
wykoleić się.

być przejechanym przez pociąg.

Urząd telegraficzny.

telegraf.
telegram.
telegrafista.
telegram nadać.
telefon.
urząd telefoniczny.

Urząd pocztowy.

List pisać.
otworzyć,
zamknąć.
adresować.
w znaczki zaopatrzyć, opłacić.
na pocztę zanieść.
wysyłający.
nadawca.
odbiorca.
skrzynka do listów.
(posłaniec) pocztowy.
paczka.
adres paczki.
(list) polecony.
(list) pospieszny.

Dom celny.

Cło
czy jest co do oclenia?
wolny od cła.
bagaż się rewiduje.
przemytnictwo.
towar przemycany.
kontrabanda.

Okręty.

Parowiec.
okręt żaglowy.
żaglowiec.
jacht.
łódź.
łódź wiosłowa.
łódź rybacka.
łódź żaglowa.
iść na pokład.
wyjść na ląd.
wejść na okręt.
zejść z okrętu.
władować.
wyładować.
port.
port morski.
tama portowa.
dok.
bulwar.
dok suchy.
dok pływający.
przodek okrętu.
tył okrętu.
pokład sterowy.
ster.
lina sterowa.
koło sterowe.
kotwica.
kabel.
komin.
dym.
kadłub okrętu.
okno okrętu.
liny okrętowe.
maszt.
żagiel.
bandera.
kabina.
fotograf, aparat.
fotografja błyskawiczna.
fotografja na poczekanie.
wywołać.
(s)kopjować.
chłopak okrętowy.
posługacz.
kelner.
kucharz.
żeglować.
krzyżować.
zatonięcie.
katastrofa.
zderzenie.
mgła.
straż nadbrzeżna.
rabuś morski.

Wóz.

dorożka.
dorożkę nająć.
dorożkarz.
samochód.
uszkodzenie koła.
uszkodzenie motoru.
zepsucie steru.
brak benzyny.
taksametr.
wóz z dwoma siedzeniami.
wóz zamknięty. (otwarty).
drzwiczki otworzyć.
wozownia.
taryfa.
numer.
napiwne.
linja.
przystanek.
punkt zbiorny.
jechać elektryką.
jechać omnibusem.
miejsce w wagonie.
miejsce na platformie.
wsiadać.
wysiadać.
zapłacić.
kareta.
sanki.
bicykl, rower.
taczki.

Części woza.

Sprężyny.
dach.
wóz otworzyć.
drzwiczki od woza.
kozieł.
latarnia.
siedzenie tylne.
siedzenie przednie.
poduszka.
okno.
koła.
oś.
naśrubek.
szprychy.
szory.
wędzidło.
lejce.
uzda.
poprąg (od siodła).
strzemię.
ostrogi.
batem trzaskać.
żłób.
stajnia.
pasza końska składa się z owsa, jęczmienia, sieczki.
maszyna do sieczki.
koń chodzi.
krokiem.
kłusa.
galopuje.
stracha się.
upada.
potyka się.
woźnica popędza konie.
bije je batem.
wstrzymuje wóz.
jeździć konno.
konia poskromić.

Las i ogród.

Zarośle, lasek.
las.
chróst.
krzaki.
chróścina.
płot.
polanka.
brzeg lasu.

Najważniejsze drzewa i krzewy.

Buk.
dąb.
brzoza.
jesion.
jodła.
sosna.
wiąz, brzost.
topól.
wierzba.
kasztan.
lipa.
osina.
platan.
klon.
modrzew.
głóg.
ciernie.
dzika róża.
ostrokrzew.
bluszcz.
orzech laskowy.
orzeszyna włoska.
akacja.
drzewo wawrzynowe.
acalja.
kamelja.
rododendron.

Kwiaty i inne rośliny.

Pierwiosnek.
laki.
niezapominajka.
irys.
konwalja.
fiołek.
hiacynt.
narcysa.
pierwiosnki.
gwoździk.
róża.
rezeda.
mirt, myrta.
bez.
mak.
jaśmin.
rzeżucha.
lilja.
aster.
słonecznik.
modrak.
kwiat kukułki.
oset.
krokus.
tulipan.
dalja.
fuksja.
heliotrop.
chryzantemy.
róża mchowa.
jaskier.
kwiatek wierności.
wrzos.
bratki, macoszki.
drzewo.
krzak.
trawa.
(rośliny) rosną dziko.
uszlachetnione.
w oranżerji.
tutejsze.
zagraniczne.
siać.
ziemniaki sadzić.
kopać.
orać.
mierzwić.
rosnąć.
kwitnąć.
dojrzewać.
trawę ciąć.
w zagonie kwiatowym pleć.

Części rośliny.

korzeń.
pień.
korona.
pień drzewa.
składa się z.
rdzenia.
drzewa.
kory.
łyka.
soku.
liść.
źdźbło, słomka.
list jest włosisty.
lepki.
żyły.
konar, odnoga.
gałąź.
części kwiata.
korzeń.
łodyga.
pręciki.
pączek jest zamknięty.
otwiera się.
kwitnie.
okwita.
odumiera.
owocem jest orzech.
kapsułka.
jagoda.
łupina.
kamień,
ziarno.

Owoce.

ogród.
jabłoń.
gruszka.
wiśnia.
śliwka.
brzoskwinia.
morela.
winogrono.
pomarańcza.
cytryna.
daktyl.
figa.
migdał.
jabłka są dojrzałe.
trzeba je zerwać.

Jarzyna.

ziemniaki.
groch.
bób.
karczoch.
kapusta.
kalafior.
czerwona kapusta.
biała kapusta.
selery.
szczaw.
ogórek.
szpinak.
szparag.
pomidor.
pietruszka.
rzodkiew.
rzewień.
melon.
agrest.
świętojanka albo porzeczka.
malina.
poziomka.

Zwierzyna.

zwierzęta ssące.
ptaki.
ryby.
pysk psa.
pysk konia.
trąba słonia.
wełna owcy.
kożuch niedźwiedzia.
skórka kota.
grzywa lwa.
ogon krowy.
podkowa konia.
ostroga.
pazur koguta.
pazur kota.
pierzyć się, linić się.
pióro.
puch.
kura niesie jaja.
siada na nie.
kurczątka się wylęgają.

kurczę gdacze.
kogut pieje.
kaczka kwacze.
gołąb grucha.
kruk kracze.
jaskółka świergoce.
słowik śpiewa.
sowa huczy.
kot miauczy.
lew ryczy.
wilk wyje.
koń rży.
krowa ryczy.
owca beczy.
świnia kwiczy.
pies szczeka.
pies wyje.
żaba rechce.
świerszcz świerczy.
pszczoła lata.
komar brzęczy.

Ryby.

dychawki.
pletwy.
łuska.
ikro.
wędka.
łowić na wędkę.
lina.
sieć zarzucić.
oko sieci.
łowić ryby.

Owady.

macka.
skrzydło.
ryj, ryjek.
żądło.
nogi.
mrówisko.
ul
rój (pszczół).
gniazdo.
wosk
miód.
plaster miodu.
królowa, matka pszczól.
pszczoła robocza.
truteń.
pszczoly kąsają.
mucha.
komar.
ukąszenie komara.

Przymioty zwierząt.

dziczyzna
spokojna
potulna
wierna
szkodliwa
pożyteczna
zwierzę domowe.
ptak przelotni.
krowy trawę żrą.
żują i przeżują.
pokarm.
gryźć.
dziobać.
ssać.
pożerać.
koń.
klacz.
kobyła.
źrebię.
lew.
lwica.
osieł.
oślica.
odyniec, dzik.
świnia.
prosię.
dzik.
maciora.
młody dzik.
wilk.
wilczyca.
kozieł.
koza.
kozka.
kot.
samica, kocica.
pies, suka.
jeleń.
łania.
wół.
krowa.
cielę.
baran.
owca.
jagnię.
gąsior.
gęś.
gąsiątko.
rogacz.
sarna.
sarniątko.

Zagroda chłopska.

rolnictwo.
majątek.
rozległość.
200 morgów.
hektar = 100 arów = 10000 kwadratowych metrów.
właściciel dóbr.
gospodarz.
rólnik.
dzierżawca.
inspektor.
starszy parobek.
pasterz krów.
owczarz.
mleczarka.
chata.
mleczarnia.
chata pokryta słomą.
budynki gospodarskie.
stodoła.
stajnia.
chlew.
owczarnia.
obora.
mleczarnia.
gołębnik.
kosiarz.
żniwiarz.
młócek, młockarz.
grunt.
mierzwić.
orać.
rola jest
twarda
urodzajna
ciężka
lekka
gliniasta
piaszczysta
sucha.
grunt tlusty, łęgowaty.
pole.
łąka.
pastwisko.
trzęsawisko.
gaj.
brózda.
rów.
bryła ziemi, gruzla.
skiba.
zielsko.
sprzęt siana.
pokosy siana.
siec zboże.
kłos.
łodyga.
źdźbło.
słoma.
snopek.
plewy.
ziarno.
żniwa.
zboże wwozić.
dożynki.

Wytwory rolnictwa.

zboże.
pszenica.
żyto.
jęczmień.
owies.
kukurydza.
hreczka, gryka.
konopie.
rzepa.
len.
chmiel.
chłop orze rolę pługiem.
sieje ziarno,
ziarno kiełkuje, rośnie.
jeżeli już dosyć dojrzałe, kosą albo maszyną do sieczenia się siecze.
żniwiarze cepami je wymłacają.
do młynarza się posyła, który je na mąkę miele.
mąka przychodzi do piekarza, on z niej chleb piecze w piecu.
bierze mąkę,
mleko,
drożdże, młodzie,
sól.
chleb czarny.
bułka.
sucharek.
placek.
skórka.
kromka.
skóra,
kawałek
gruby
cienki
starego pieczywa.
świeży.

Mleko.

doi się krowę.
mleko leje się w separatory i zbiera się z niego śmietanę.
bita śmietana daje masło.
masło się soli i w beczkach przechowuje.
odtłuszczone mleko nazywa się chudem mlekiem.
kwaśne mleko.
maślanka.
serwatka.
jeżeli twaróg kladzie się do mleka, zsiada się. Twaróg ściska się na ser, a serwatka sie wyciska.

Przyroda.

cztery strony świata:
północ,
południe,
wschód,
zachód.

Pagórki i doliny.

góra.
skała.
wierzch.
pochyłość.
stopa.
płaszczyzna.
góry przedzielają się dolinami.
wąwóz.
szczelina.
przepaści.
przesmyk.
równina.
nizina.
grunt łęgowaty.
góra piaszczysta.
puszcza.
rozmaite formacje powierzchni ziemi:
kontynent,
ziemia stała,
wyspa,
półwysep,
cieśnina,
przedgórze,
przylądek,
cypel.
we wnętrzu ziemi znajdują się:
kamienie,
minerały,
kruszce,
klejnoty,
granit,
lśniący się łupek
kryształy,
marmur,
wapno,
piaskowiec,
glina,
łupek,
krzemień,
węgiel,
węgiel kamienny,
żyły kruszcowe,
kruszec,
złoto.
srebro.
żelazo,
stal,
miedź,
ołów,
cynk,
platyna,
żywe srebro,
djament,
rubin,
topas,
szafir,
malachit,
szmaragd,
kocie oko,
granat.
w morzu są:
korale,
bursztyn,
perły,
perłowa macica.
ląd jest otoczony wodą.
woda składa się z gazów.
wodór.
wodoród.
tleń.
kwasoród.

Woda słona.

ocean.
jeziora śródziemne.
morze wewnętrzne.
zatoka morska, wybrzeże, załamek, buchta.
kanał.
cieśnina morska.
góra lodowa.
kra, kry.
przypływ i odpływ.
wylew.
powódź.

Wody płynące.

rzeka.
bieg wody, prąd.
źródło.
kanał.
strumień.
jezioro.
staw.
sadzawka.
wodospad.
katarakt.
próg (w rzece)
u pusty.
wir rzeki.
słońce świeci na wodę.
woda ulatnia się i ściśnia się na chmury, które się rozkładają jako
mgła,
rosa,
deszcz,
śnieg,
grad,
płatki śniegu,

śron.
wskutek zimna marznie woda.
kra.
ława, lawina.
powietrze składa się z kwasorodu i azotu.
powietrze służy do oddychania dla ludzi, zwierząt i roślin.
wzruszone powietrze nazywa się wiatrem.
wiatr północny.
burza.
orkan.
wicher.
cyklon.
wiatry podzwrotnikowe.
jest zimno.
jest gorąco.
jest łagodnie.
jest burzliwie.
słońce świeci.
deszcz pada.
śnieg pada,
grad pada.
marznie.
taje.
przez poruszenie wyrabia powietrze:
ton,
szelest.
hałas,
szmer,
echo, odgłos.
jeżeli powietrze napełnione jest elektrycznością, sprawia błyskawicę i grzmot.
słońce jest źródłem światła i ciepła dla ziemi.
we dnie oświetla ziemię słońce, w nocy księżyc i gwiazdy.
światło przed wschodem słońca nazywamy jutrzenką,
światło po zachodzie słońca zmierzchem.
zaćmienie księżyca.
kwadra.
półksiężyc.
pełnia.
księżyc ubywający.
księżyc przybierający.
pierwsza kwadra.
ostatnia kwadra.
księżyc świeci.
zaćmienie księżyca.
gwiazda stała.
planeta.
kometa.
meteor.
trzęsienie ziemi.
wybuch wulkanu.
ogień:
ogrzewa,
rozciąga,
topi kruszce,
pali drzewo,
ogrzewa wodę i potrawy,
świeci,
rzuca promienie,
razi,
piecze,
ogień zapala się,
gaśnie.
puścić rakiety,
ogień bengalski.
deszcz iskrowy.
pożar.
z ognia pochodzi:
dym,
sadze,
popiół.

Czas.

Podział czasu jest następujący:
wiek, stulecie,
rok,
pół roku,
kwartał,
miesiąc,
tydzień.
dzień,
godzina,
pół godziny,
kwadrans,
trzy kwadranse,
minuta,
sekunda.
pory roku:
wiosna,
lato,
jesień,
zima.
rok ma 12 miesięcy:
styczeń,
luty,
marzec,
kwiecień,
maj,
czerwiec,
lipiec,
sierpień,
wrzesień,
październik,
listopad,
grudzień.
tydzień ma siedem dni:
poniedziałek,
wtorek,
środa,
czwartek,
piątek,
sobota,
niedziela.
w przeciągu doby bywają:
poranek,
przedpołudnie,
południe,
popołudnie,
zmierzch,
wieczór.
noc.
północ.
świtanie.
wschód słońca.
zachód słońca.
dzisiaj.
wczoraj.
przedwczoraj,
jutro.
pojutrze.
od dziś za tydzień.
dziś przed tygodniem.
jutro za 3 tygodnie.
w przeszłym tygodniu.
na przyszły miesiąc.
dzień po dniu albo co drugi dzień.
codzień.
data.
którego dziś mamy?
dziś mamy 3 maja (trzeciego maja).
urodziny.
dzień weselny.
jubileusz.
Nowy rok.
Sylwester.
Boże Narodzenie.
Święto Bożego Narodzenia.
Gwiazdka.
uroczystość Świętych Trzech Króli.
post.
ostatni wtorek zapustny czyli tłusty wtorek.
popielec.
niedziela palmowa.
wielki czwartek.
wielki piątek.
Wielkanoc.
Wniebowstąpienie.
Zielone Świątki.
Święty Jan.
Święty Michał.
winszujemy nowego roku.
(życzymy) dosiego wieku.
wszelkiej pomyślności na imieniny.
wesołych świąt!
proszę pozdrowić odemnie.
kochany wuju!
twoja wdzięczna siostrzenica Marysia.
wielce szanowny panie A.!
uniżony sługa N.N.
posłuszny A.
mój kochany Janie.
twoja wierna Elżbieta.

Sztuki piękne.

artysta.
artystka.
malarstwo.
malarz.
malarka.
malarz krajobrazów.
portrecista.
malarz zajmujący się szczególniej obrazami bitew.
obraz olejny.
akwarela.
rysunek.
rysowanie kredą.
rysowanie węglem.
szkic, zarys.
książka szkicowa.
cień.
światło.
studjum natury.
martwa przyroda.
rycina.
miedzioryt.
litografja.
fotografja.
naturalna wielkość.
portet do kolan.
popiersie.
z przodu, en face.
z boku, profil.
płótno.
papier.
kreda.
węgiel.
ołówek.
guma do wycierania.
farba.
tuba z farbami.
pędzel do malowania.
paleta.
farby mięszać.
model.
zarys narysować.
farb nałożyć.
cieniować.
lakierować.
kopiować.
powiększyć.
zmniejszyć.
przednia część.
tylna część.
prospekt.
kompozycja.
genjusz.
gust.
oryginalność.
indywidualność.
naturalny.
styl jest
realistyczny,
idealistyczny,
naturalistyczny.

Skulptura.

rzeźbiarz.
modelować.
glina.
kit.
wapno.
gips.
marmur.
zrobić zarys, plan
maska.
statua.
figura.
popiersie.
dłóto.
wysoka rzeźba.
płaskorzeźba.

Architektura.

architekt.
plan domu.
zarys.
zamek.
pałac.
hotel.
teatr.
krużganek.
pomnik.
forteca.
wieża.
kościół.
kaplica.
obelisk.
kamień.
cegła.
wapno.
zaprawa malarska składa się z wapna, piasku i żwiru.
cement.
asfalt.
piasek.
piaskowiec.
cegła.
łupek.
dach łupkowy.
dach ceglany.
dach słómiany.
żelazo.
ołów.
cynk.
szkło.
drzewo.
belka.
krokwie, kozły.
łaty, żerdzie.
części budynku:
fundament.
sklep.
suteryna.
pierwsze piętro.
drugie piętro.
góra.
poddasze.
pokój.
ściana.
podłoga.
sufit.
filar, słup.
kolumna.
gzyms.
nisza.
ramy do drzwi,
futro do drzwi.
deska pod oknem.
ozdoba.
szczyt drzwi.
sala na filarach.
kolumnada, portyk.
schody.
stopień schodów.
przystanek.
poręcz.
mur.
kopuła.
sklepienie.
łuk, kabłąk.
filar składa się z
podstawy,
drzewca,
kapitelu,
architrawu.
galerja.
fasada.
front domu.
szczyt.
rusztowanie.

drabka.
wciąganie.
winda.

Rzemieślnicy przy budowie domu.

architekt.
budowniczy.
przedsiębiorca.
mularz.
cieśla.
stolarz.
kowal.
tapicer.
szklarz.
malarz.
dekorator.
ceglarz.
dacharz.

Różne style.

antyk.
dorycki.
joński.
egipski.
byzantyński.
arabski.
romański.
gotycki.
renaissance.
klasyczny.
rokoko.
barok.
nowożytny.
wystawa.
sala.
galerja.
krytyk.
katalog.
zbiór.

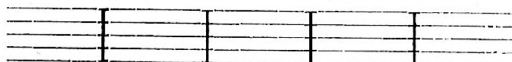
Muzyka.

System nutowy.

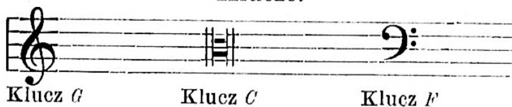
Linje nutowe.
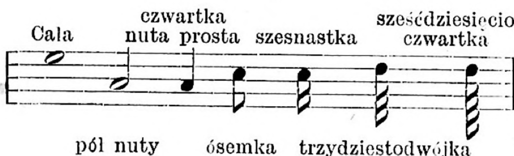

Linje nutowe z kreskami taktowemi.

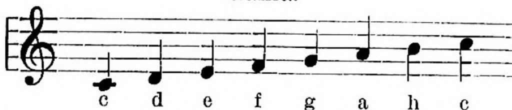
Klucze.

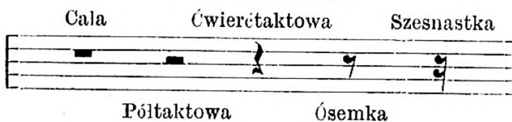
Nuty.

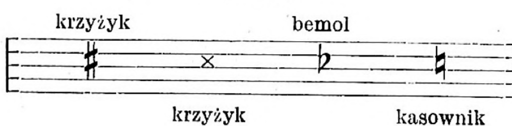
Gama.

Przerwy (Pauzy).

Znaki.

p = piano, ciszej.
f = forte, żywo.

dimin.　　cresc.

decrescendo = osłabiając.
♭♭ bemol podwójny.

nuta.
ton, dźwięk.
przerwa.
rytm.
takt.
batuta.
cztery czwarte.
trzy czwarte.
sześć ósmych.
początek.
według taktu.
wyjść z taktu.
oktawa.
tercja.
kwinta.
kwarta.
akord.
trójdzwięk, akord.
harmonja.
zgodność tonów.
rozdźwięk.
teorja.
wtór.
wtórować.
tonacja.
dur.
mol.
gra na fortepianie.
klawisz.
fortepian.
struna.
pedał.
grać.
z pamięci.
nieczysto.
na skrypcach.
na flecie.
flecista.
trąbić.
śpiewać z nut.
trel, trelować.
pieśń, piosnka.
śpiew.
romanca.
serenada.
śpiew solowy.
duet.
trio.
kwartet.
kwintet.
chór.
zaintonować.
zanucić.
kompozytor.
kompozycja.
dzieło.
partytura.
konserwatorjum.
nauczyciel muzyki.
nauczyciel śpiewu.
metal głosu.
sopran.
sopranista.
alt.
tenor.
tenorzysta.
baryton.
bas.

Teatr.

dyrektor.
reżyser.
artysta.
aktor.
aktorka.
śpiewak.
śpiewaczka.
tancerz.
baletmistrz.
baletnik.
baletniczka.
chórzysta.
statysta.
trupa.
orkiestra.
kapelmistrz.
muzyk.
sala.
westybuł, przedsionek.
scena.
kinkiety.
kulisa.
podnoszenie kurtyny, zasłony.
pierwsze miejsce.
drugie miejsce.
trzecie miejce.
balkon.
galerja.
parkiet.
parter.
loża.
teatr przepełniony.
bilet.
lornetka.
kasa.
przedstawienie.
sztuka.
opera.
operetka.
balet.
pantomima.
komedja.
dramat.
melodramat.
tragiedja.
monolog.
dialog.
premiera.
drugie przedstawienie,
powtórka.
rozdawanie ról.
rola.
aktor po raz pierwszy występuje.
otrzyma posadę.
aktorka zaopatrzona w piękny kostjum i w perukę.
róż i blansz.
kochanek, kochanka.
rola kochanka.
naiwna.
subretka.
akt.
międzyakt, przerwa.
repertuar.
program.
afisz.
aktor ma
talent,
zdolność.
aktor jest
podniecający,
pełen życia,
sympatyczny,
mądry,
ma piękną postać,
powierzchowność,
ma dobry głos.
aktor:
się podoba,
nie podoba,
gra z powodzeniem.
wygwizdali go.
widz:
bawi się dobrze,
albo się nudzi,
jest zachwycony,
albo wzruszony.
publiczność:
podziwia,
bije oklaski.
(aktor zyska oklaski).
wygwizduje śpiewaka.
pochwała.
nagana.
krytyka.
krytyk.

Gazeta.

gazeta
wychodzi codziennie,
raz w tydzień,
raz w miesiąc,
raz w kwartale,
raz w półroku.
czasopismo jest:
illustrowane.
Tygodnik Illustrowany.
Kurjer Warszawki.
Dziennik Poznański.
Nowiny Krakowskie.
wydawca.
redaktor.
redaktor odpowiedzialny.
Biuro Wolffa (Reutera).
reporter donosi z miasta, w którem gazeta wychodzi.
korespondent donosi z dalszych stron.
krytyk pisze n. p. o nowych książkach.
recenzent pisze krytyki przedstawien teatralnych.
ogłosić w gazecie śmierć ojca, zaręczyny i t. p.
abonować na gazetę.
zamówić wcześnie gazetę.
czytać o rzeczach ciekawych.
n. p. o pogłoskach, nowinach.
telegramy różnych biur telegraficznych.
cena ogłoszeń niższa od ceny reklam.
wiersz drobny lub jego miejsce.
ogłoszenia doty-

czące poszukiwania pracy,
personału, dzierżawy.
kupna i sprzedaży.
oblicza się po ... fen.
za wiersz drobny.
przedpłata wynosi.
z odnoszeniem do domu ... m.
na poczcie ... m.

Księgarstwo.

wydawca.
nakładca ogłasza, a drukarz drukuje.
pismo, rękopis, dzieło poety, autora.
introligator oprawia książki.
książka wychodzi w tomach lub w zeszytach miesięcznych.
wydanie już rozprzedane.
dopiero co wyszło nowe wydanie.
tytuł, przedmowa, rozdział pierwszy, drugi.
strona.
spis rzeczy.
litera.
autor otrzymuje arkusz drukowany do poprawki.
w księgarni można często kupić papieru do pisania bez linji i z linjami i koperty w różnych gatunkach.
karty korespondencyjne czyli karty pocztowe czyli pocztówki,
laku do pieczętowania.
ołówek.
pióro.
atrament czarny.
niebieski i czerwony.

Wyrazy tyczące się piśmiennictwa.

proza.
poezja.
powieść.
powiastka.
bajka.
romans.
szkic.
sprawozdanie.
rozprawa.
satyra.
powieść humorystyczna, zabawna, dowcipna.
opis podróży.
poemat eposowy czyli epopeja.
poemat liryczny i dramatyczny.
pieśń.
hymn.
oda.
psalm.
balada.
sonet.
epigram.
przysłowie.
rym, rymować.
alliteracja.
stopa wiersza, wiersz.
jambusz.
trocheusz.
daktylusz.
spondeusz.
anapest.
heksametr.
pentametr.
wiersz aleksandryjski.

Choroby.

niedobrze mi, boli mnie głowa.
bolą mnie zęby.
mam ząb spróchniały.
niedyspozycja nie zezwala wyjechać.
zawrót głowy.
bicie serca.
omdlenie.
omdleć, zemdleć.
gorączka.
obłęd opilczy.
w gorączce mówić, krzyczeć i t. d.
bez przytomności.
człowiek ten zwarjował.
dostał pomięszania zmysłów.
szał.
dom obłąkanych.
dać szalonemu kaftan krępujący.
być nerwowym.
bardzo rozdrażnionym.
taniec św. Wita.
epilepsja, padaczka.
udar.
kurcz.
zapalenie mózgu.
rozmiękczenie mózgu.
wysychanie mlecza pacierzowego.
reumatyzm.
newralgja.
zaziębienie, przeziębienie.
zaziębić się, przeziębić się.
kaszel.
katar.
zapalenie gardła.
krtań, grdyka.
żarnice.
koklusz, kaszel kurczowy.
żółtaczka.
cholera.
zapalenie migdałków.
błonica, dyfterja.
zapalenie płuc.
tyfus.
suchoty.
zapalenie opłucnej.
zapalenie otrzewnej.
gruźlica.
rak, raka dostać.
plucie krwią.
zawapnienie tętnic czyli arteryoskleroza.
mieć szum w uszach.
wrzód za uszami.
zapalenie ócz.
zapalenie spojówki.
katarakta.
kataraktę zdjąć.
być ślepym.
on oślepł.
on ogłuchł.
głuchoniemy.
ból zębów.
ząb spróchniały.
ząb wyjąć.
wyjęcie zębu bez bólu.
plomba.
zaplombować.
ząb sztuczny.
dentysta.
kurcz serca.
wietrznica, ośpice.
ospy dostać.
róża.
puchlina.
guz.
pęcherzyk.
trąd.
trądem zarażony.
świerzb.
łupież na głowie.
wzrosły paznokieć.
plaster.
plaster przyłożyć.
jęczmyk czyli jęczmień na oku.
brodawka.
skrofuły.
gorączka gastryczna.
ból w żołądku.
podagra.
blednica.
cierpiący na blednicę.
cierpiący na podagrę.
rozwolnienie.
zatwardzenie.
diabetys.
symptom (choroby).
zachorować.
choroba chroniczna.
ciężka choroba.
lekka choroba.
niebezpieczna choroba.
choroba nie do uleczenia.
chory może być uleczonym.
wyzdrowienie.
wyzdrowieć.
leczyć, wyleczyć.
ozdrowieniec.
rana się goi.
gangrena.
reakcja.
zmiana na gorsze.
kryzys.
odstąpić chorego.
agonja.
umierać.
trup.
choroba jest zaraźliwa.
zarażenie.
zarazić się.
epidemja.
dziedziczność choroby.

Nieszczęśliwe wypadki.

złamanie (nogi).
rękę sobie złamał.
zwichnięcie, wywichnięcie.
ramię zwichnęło.
ramię wstawić, wprawić.
oparzelina.
oparzył się.
ukąszenie.
zatrucie, otrucie.
uduszenie.
zadusić.
zamordować.
zastrzelić.
powiesić się.
utopić się.
kark złamał.

---

choroby wrodzone.
ślepota.
głuchota.
mający tępy słuch.
głuchoniemy.
niemy.
garbaty, ułomny.
kulawy.
patrzeć zezem.
krótko widzący, krótko wzroczny.
daleko widzący (daleki wzrok).
karzeł.
olbrzym.
stopa szpotawa.
płaskonóg.
wada przypadkowa.
chudość.
chudy.
otyły, otyłość.
otyłość chorobliwa.
piegi.
znamię przyrodzone czyli macierzyste.
łysa głowa.
łysina.
ołysieć.
trzeba nie wychodzić, musisz pan się strzedz.

Szpital.

lekarz domowy.
lekarz pomocniczy.
chirurg.
okulista.
lekarz uszny, chorób usznych.
dentysta.
lekarz chorób kobiecych, ginekolog.
specjalista.
pielęgniarz.
pielęgniarka.
akuszerka.
leczenie.
djeta.
trzymać się ścisłej djety.
być na djecie.
lekarstwo.
środek lekarski.
apteka.
aptekarz.
eter.
eteryzować.
węglan sody.
żelazo.
pigułka.
proszek.
brom.
środek nasenny czyli usypiający.
makowiec.
morfina.
chloroform.
wstrzyknięcie morfiny.
lek przeczyszczający.
olejek rycynusowy.
sól karlsbadska.
rzewień (rabarbar).
rumianek.
bez.
herbata z bzu.
emetyk.
womitować.
płókanka.
płókać gardło.
wazelina.
gliceryna.
żywe srebro.
maść.
dać okład.
opatrzyć ranę.
okład, kompres zrobić.
lekarstwa:
płynne,
maści,
pigułki,
puder,
proszek.
butelka.
pudełko.
kąpiel.
natrysk.
operacja.
amputacja.
uśpienie.
sekcja.
dezynfekcja.
masaż.
szczepienie (ospy).

Sport i ćwiczenia gimnastyczne.

cwiczenie gimnastyczne.
pływanie.
łyżwowanie.
saneczkowanie.

narty.
śniegowce.
biegać na śniegowcach.
chodzić.
biegać.
skakać.
walczyć na pięście.
zapasy.
zapaśnik.
grać piłką nożną.
golf.
zajmuje się sportem.
on lubownik sportów czyli sportu.
grać w tenisa.
grać golfa.
wiosłować.
wyścigi.

Karty, gry, i t. p.

grać w karty.
klub.
l'hombre.
bridge.
preferans.
sans atout (bez kozery).
przegrać.
grać.
co się święci?
kier karo trefl pik.
as.
dama.
król.
walet.
dziesięć.
dziewięć.
zdjąć.
mięszać i dać.
kozera.
być na ręku.
zadać.
wygrać.
mieć szczęście.
partner.
oszukiwać.
oszust.
grać o pieniądze.
bilard.
sala bilardowa.
kula.
kij.
uderzyć.
grać w kostki.
kubek na kostki.
rzucać.
grać w szachy.
król.
królowa.
dama,
laufer.
konik.
wieża.
pjonek.
pociągnąć.
czarny rozpoczyna.
pociągnięcie.
na pana kolej!
szach królowi!
gardez! pańska dama!
mat.
wziąć królowę.
przegrać.
wygrać.
grać w kręgle.
król.

Dwa dęby.

Nad modrym stawem dwa dęby stały,
A bardzo dawne, po sto lat miały.
Raz przy miesiącu nad cichą wodą
Dąbek staruszek potrząsnął brodą
I z drugim dębem rozmowę wiedzie:
»Co z ciebie będzie, miły sąsiedzie?
Ze mnie kołyskę dla dziecka zrobią,
Sianem wyścielą, liściem ozdobią.
Będę kołysał małe dzieciątko,
Albo chłopaka, albo dziewczątko.«
»A ze mnie, drugi dąbek odpowie,
Żłobek dla koni zrobią majstrowie,
Nade mną dużo zawieszą siana,
Przy mnie stać będzie konik ułana.«
A pierwszy na to: »Bądź sobie żłobem,
Ja będę dzidą z żelaznym dziobem.«
»Mój miły bracie, nie mów tak szumno,
Ty będziesz dzidą, ja będę trumną.
Pięć desek zbiją na wieczne spanie:
Któż tedy z człekiem dłużej zostanie?«
A pierwszy na to: »Bądź trumną sobie,
Ja będę czarnym krzyżem na grobie,
A na nim napis będzie wyryty:
Tu leży wojak w bitwie zabity.«

Teofil Lenartowicz.

Czcionkami Breitkopfa i Härtla w Lipsku.